

Ὁχι ἔχοντο ἀπὸ τοὺς ἑλληνικοὺς. Για ἔο ἀπὸ τοὺς ἑλλήνων (?)

ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΑΝΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δ. ΤΣΑΜΑΣΦΥΡΟΥ

Δ. Φ. Ε. Καθηγητοῦ τοῦ Προτύπου Ἀθηνῶν.

ΕΚΔΟΣΙΣ Β'.

ΑΘΗΝΑΙ 1924

Ἐκδοτικὸς Οἶκος Δ. καὶ Π. Δημητράκου
56—Ὁδὸς Σταδίου—56

1924 1441

ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΑΝΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΑΣΦΥΡΟΥ

*Διδάκτορος τῶν Φυσικῶν Ἑπιστημῶν — Καθηγητοῦ
τοῦ ἐν Πειραιεῖ Β' Γυμνασίου.*

ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐκδοτικὸς οἶκος Δ. καὶ Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

56. Ὁδὸς Σταδίου. 56

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Θέσις. Τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος κατέχει τὸ νάτιον τμήμα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου.

Ὅρια. Ὅρίζεται δὲ ἡ Ἑλλὰς πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ τῆς Ἀλβανίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου, ὅστις χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τῆς Τουρκίας· ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ ἄλλα μέρη ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἦτοι τοῦ Ἰονίου πέλαγους καὶ τοῦ Αἰγαίου πέλαγους.

Κόλποι. Κόλπους ἡ Ἑλλὰς ἔχει εἰς μὲν τὸ Ἰόνιον πέλαγος τὸν Ἀμβρακικόν, τὸν Κορινθιακόν, τὸν Πατραϊκόν, τὸν Κυπαρισσιακόν, τὸν Μεσσηνιακόν καὶ τὸν Λακωνικόν.

Εἰς δὲ τὸ Αἰγαῖον τὸν Ἀργολικόν, τὸν Σαρωνικόν, τοὺς δύο Εὐβοϊκοὺς, τὸν Μαλιακόν, τὸν Παγασιτικόν, τὸν Θερμαϊκόν, τὸν τῆς Κασσάνδρας, τὸν τοῦ Ἀγίου Ὄρους, τὸν Στρυμονικόν καὶ τὸν κόλπον τῆς Καβάλλας.

Χερσόνησοι. Αἱ κυριώτεραι χερσόνησοι τῆς Ἑλλάδος εἶναι: ἡ Χαλκιδικὴ εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἡ τῆς Πελοποννήσου.

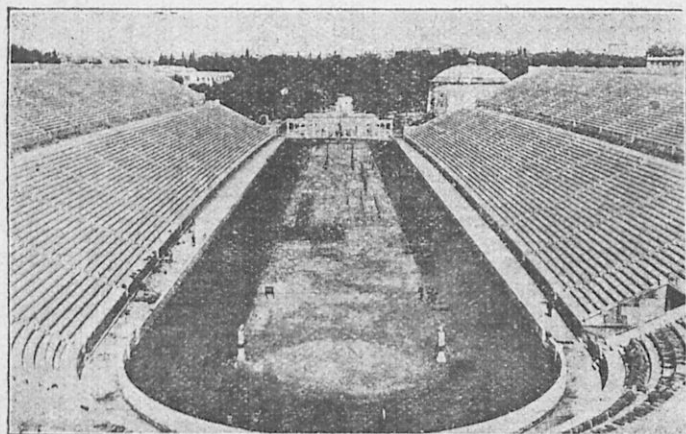
Νῆσοι. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει πολλὰς νήσους. Αἱ μεγάλυτεραι δὲ εἶναι: ἡ Κρήτη, πρὸς Ν. ἡ Εὐβοία, ἡ Σάμος, ἡ Χίος καὶ ἡ Μυτιλήνη εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἡ Κέρκυρα, Κεφαλληνία καὶ Ζάκυνθος εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Ἀκρωτήρια. Τὰ ἀκρωτήρια τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἄπειρα. Τὰ κυριώτερα δὲ εἶναι τὰ ἐξῆς· Ὁ Ἄραξος καὶ ὁ Χελωνάτας εἰς τὴν Δ. Πελοπόννησον πρὸς Ν τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Ἀκρίτας, τὸ Ταΐναρον καὶ ὁ Μαλέας. Τὸ Σούνιον πρὸς Ν. τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ὁ Καφηρεὺς πρὸς Ν. τῆς Εὐβοίας.

Ποταμ. ι. Οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ Ἑβρὸς πρὸς Α. ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ Νέστος, ὁ Στρυμὼν, ὁ ὁποῖος χύνεται εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον, ὁ Ἀξιός, ὁ Ἀλιάκμων καὶ ὁ Πηνειὸς εἰς τὸν Θερμαϊκόν, ὁ Ἀχελῷος ἔναντι τῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ Ἀλφειὸς ἔναντι τῆς Ζακύνθου.

Ὅρη. Ἡ Ροδόπη, ἡ ὁποία χωρίζει τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου, ἡ ὁποία διασχίζει τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ σχηματίζει ἄπειρα ὄρη.

Πεδιάδες. Μεγάλαι πεδιάδες εἶναι Ἡ τῆς Δράμας ἡ τῶν Σερρῶν, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ ποταμὸς Στρυμὼν, ἡ τῆς Θεσσαλονίκης με τοὺς ποταμούς Ἀξιὸν καὶ Ἀλιάκμονα καὶ ἡ θησσαλικὴ με τὸν Πηνειόν.

1. Τὸ παναθηναϊκὸν Στάδιον

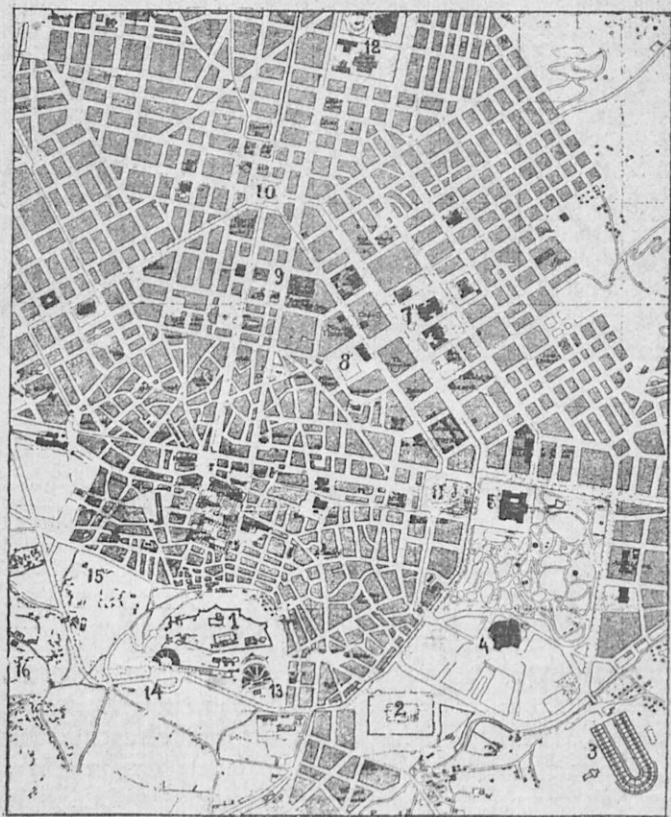
Ι. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους καὶ τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἔχουν δὲ 310,000 κατοίκους. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὡραίας πόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ὡραιότατη καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Ἐχει ὡραίας πλατείας, εὐθείας ὁδοὺς, ἐστρωμένας δι' ἀσφάλτου, καὶ λαμπρὰς οἰκοδομάς. Τὴν πόλιν διασχίζουν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ἠλεκτρικὰ τράμ καὶ κομψότατα ἀμάξια καὶ αὐτοκίνητα. Ἄς ἀνέλθωμεν ὅμως ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς, ἵνα ἐκεῖθεν θαυμάσωμεν καλῶτερον τὰς Ἀθῆνας.

Ἴδου ἡμεῖς ἐπὶ τῆς Β. πλευρᾶς τῆς ἀκροπόλεως. Παρατηροῦμεν κάτω τὴν πόλιν.

Τί μυρμηκία οἰκιῶν! Ἐκπληττόμεθα πρὸ τῆς θεᾶς ταύτης, τὴν ὁποίαν πρῶτην φοράν βλέπομεν. Ἕνας

2. Σχεδιάγραμμα τῶν Ἀθηνῶν.

1. Ἀκρόπολις. — 2. Ὀλυμπεῖον. — 3. Στάδιον. — 4. Ζάππειον. — 5. Ν. Ἀνάκτορα. — 6. Π. Ἀνάκτορα Συντάγματος. — 7. Ἀκαδημία, Πανεπιστήμιον, Βιβλιοθήκη. — 8. Πλατεία Κλαυθμώνος. — 9. Πλατεία Λουδοβίκου. — 10. Πλατεία Ὀμονοίας. — 11. Πλατεία Συντάγματος. — 12. Πολυτεχνεῖον, Μουσεῖον. — 13. Θέατρον Διονύσου. — 14. Ὁδεῖον Ἑρφδου. — 15. Πνύξ.

συγκεχυμένος βόμβος ἀκούεται κάτω ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς πόλεως, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον διακρίνονται οἱ ὄξεῖς συριγμοὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἀμαξοστοιχιῶν, τῶν αὐτοκινήτων καὶ οἱ κωδωνισμοὶ τῶν ἡλεκτρικῶν τράμ.

Ὁδὸς Ἀθηνᾶς. Αὐτὴ ἡ εὐθεῖα, ἡ ὁποία ἄρχεται κάτωθεν μας καὶ ἡ ὁποία διασχίζει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν πόλιν, ὀνομάζεται μέχρι μὲν τῆς πλατείας ἐκείνης, τῆς Ὀμονοίας, ὁδὸς Ἀθηνᾶς, ἐκεῖθεν δὲ ὁδὸς Τρίτης Σεπτεμβρίου. Ὑπογείως τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς μέχρις Ὀμονοίας διέρχεται ὁ ἡλεκτρικὸς σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν — Πειραιῶς.

Πλατεῖα Ὀμονοίας. Ἡ πλατεῖα τῆς Ὀμονοίας εἶναι τὸ κέντρον, ἡ καρδιὰ οὕτως εἰπεῖν, τῆς πόλεως. Ἐξ αὐτῆς διακλαδίζονται αἱ γραμμαὶ τῶν τράμ καὶ πᾶσα ἡ κίνησις. Ὅλα τὰ περὶ τὴν πλατεῖαν μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα εἶναι ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια, ζυθοπωλεῖα, καφενεῖα, ζαχαροπλαστεῖα, γαλακτοπωλεῖα κτλ.

Ὁδὸς Αἰόλου. Ἴδου καὶ ἄλλη εὐθεῖα ὁδὸς παράλληλος καὶ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς. Καὶ αὕτη μέχρι μὲν τοῦ ἄκρου τῆς Ὀμονοίας ὀνομάζεται ὁδὸς Αἰόλου, ἐκεῖθεν δὲ ὁδὸς Πατησίων.

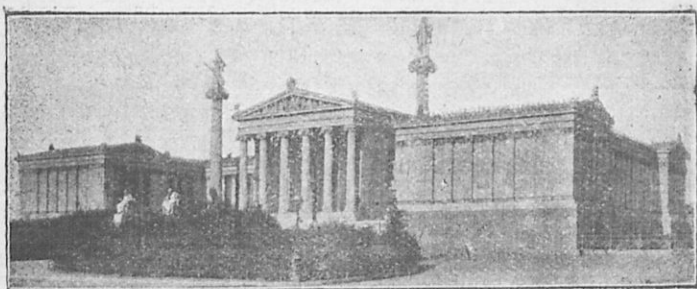
Προχωροῦμεν εἰς τὴν ὁδὸν Πατησίων. Τὸ μεγαλο-

3. Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον

πρεπὲς ἐκεῖνο μαρμάρινον οἰκοδόμημα εἶναι τὸ Πολυτεχνεῖον. Τὸ ἀμέσως μετ' αὐτὸ ἄλλο μέγαρον μὲ τοὺς πολλοὺς κίονας καὶ μὲ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὸν ὠραῖον κῆπον τῆς προσόψεως εἶναι τὸ Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον.

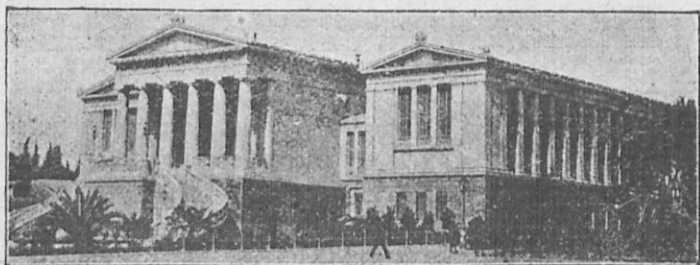
Μετὰ τὴν ὁδὸν Αἰόλου εἶναι ἡ ὁδὸς Σταδίου ἡ ὠραιο-

4. Ἡ Σιναῖα Ἀκαδημία

5. Τὸ ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον

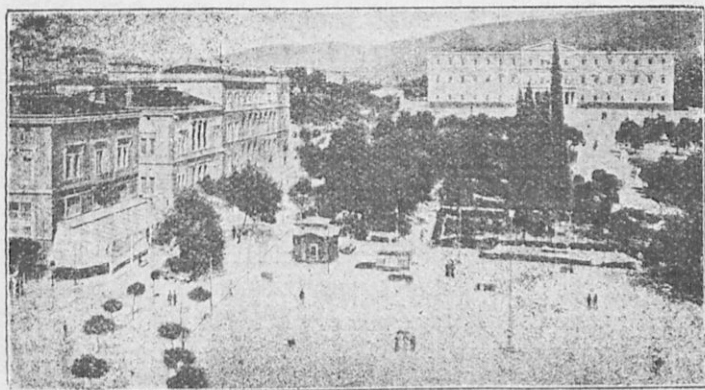
6. Ἡ ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη

τέρα καὶ ἐμπορικωτέρα ὁδὸς τῆς πόλεως, συνδέουσα τὰς πλατείας Ὀμονοίας καὶ Συντάγματος.

Λεωφόρος Πανεπιστημίου. Παράλληλος ταύτης εἶναι ἡ λεωφόρος Πανεπιστημίου. Κατὰ τὸ μέσον ταύτης τρία οἰκοδομήματα εἰς τὴν γραμμὴν προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου.

Τὸ πρῶτον μὲ τοὺς δύο τεραστίους ἐπὶ τῆς προσόψεώς του κίονας καὶ τὰ χρυσᾶ γεισώματα εἶναι ἡ Ἀκαδημία, ὅλη ἐκ πεντελησίου μαρμάρου. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς κίονος βλέπομεν τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου τὸ τῆς Ἀθηνᾶς.

Τὸ ἐν τῷ μέσῳ μέγαρον, τοῦ ὁποίου ἡ πρόσοψις ὁμοιάζει μὲ τὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, εἶναι τὸ Πανεπιστήμιον. Τὰ δύο πρὸ αὐτῶν ἀγάλματα εἶναι τοῦ Ρήγα Φεραίου καὶ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

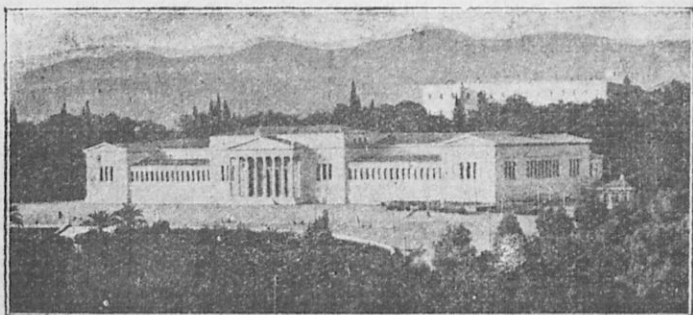

7. Πλατεία Συντάγματος. Παλαιὰ ἀνάκτορα

Τὸ δὲ τρίτον μέγαρον, τὸ ἔχον τὴν χρυσταλλίνην στέγην μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκ κίωνων πρόσοψιν καὶ τὰς κυκλωτερεῖς μαρμαρίνους κλ. μακας, εἶναι ἡ Ἑθνικὴ βιβλιοθήκη καὶ αὕτῃ ἐκ πεντελησίου μαρμάρου.

Πλατεῖα Συντάγματος. Ἐς στρέψωμεν τώρα πρὸς ἀνατολὰς. Κάτωθέν μας παρὰ τὴν ἀκρόπολιν βλέπομεν τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς ὁποίας κατέχουν τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως, τὸ μεγαλοπρεπέστατον καὶ μέγιστον οἰκοδόμημα τῆς πόλεως. Ὁ βασιλικὸς κήπος εἶναι τὸ συνεχόμενον μετὰ τὰ ἀνάκτορα δάσος ἐκ πευκῶν. Τὸ δὲ ἄλλο ἀνάκτορον εἰς τὴν πέραν πλευρὰν τοῦ βασιλικοῦ κήπου μετὰ τὰ ἀγάλματα εἰς τὴν κορυφὴν εἶναι τὸ ἀνάκτορον τοῦ Διαδόχου, σημερινὴ κατοικίᾳ τοῦ βασιλέως.

Ζάππειον — Στάδιον. Συνέχεια τοῦ βασιλικοῦ κήπου

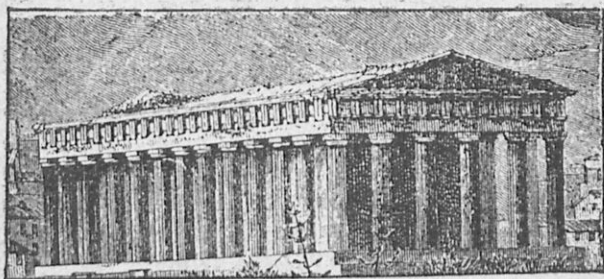
8. Τὸ Ζάππειον μέγαρον. Ὅπισθεν τὰ νέα ἀνάκτορα

εἶναι ὁ κήπος τοῦ Ζαππειοῦ, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου βλέπομεν τὸ μέγιστον ἐκεῖνο μέγαρον; τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει με ἡμισέληνον, τὸ Ζάππειον. Καὶ ἐκεῖνος ὁ πάλλευκος χῶρος εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κήπου εἶναι τὸ Στάδιον, ὅλον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου. Ἐντὸς αὐτοῦ τελοῦνται ἀγῶνες πανελλήνιοι καὶ διεθνεῖς καὶ οἱ διαγωνισμοὶ τῆς γυμναστικῆς τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Χωρεῖ δὲ 60—80 χιλιάδας θεατῶν

Ἀστεροσκοπεῖον. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ πρὸ δυσμᾶς τῆς ἀκροπόλεως λόφου τὸ μόνον ἐκεῖνο οἰκοδόμημα εἶναι τὸ Ἀστεροσκοπεῖον.

Ἀρχαῖα. Πρὶν κατέλθωμεν τῆς Ἀκροπόλεως, ἃς παρατηρήσωμεν ἀπ' ἐδῶ καὶ τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν.

Κάτωθεν ἡμῶν πρὸς Δ. τὸ πολύστυλον ἐκεῖνο σῶον οἰκοδόμημα εἶναι τὸ Θησεῖον. Ὁ πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἀκροπόλεως ἐκεῖνος βράχος εἶναι ὁ βράχος τοῦ Ἀρείου

9. Τὸ Θησεῖον

πάγου, τὸ μέγα ὑπαίθριον δικαστήριον τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων. Ἀπὸ τοῦ βράχου τούτου ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον ὁ ἀπόστολος Παῦλος τῷ 54 μ. Χρ. Δυτικώτερον τούτου εἶναι ὁ λόφος τῆς Πνυκός, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ εἶναι παράρτημα τοῦ Ἀστεροσκοπείου· ἐκεῖ συνήρχετο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐκεῖ ἐπάνω ἠγόρευον οἱ διάσημοι στρατηγοὶ καὶ ῥήτορες τῆς ἀρχαιότητος Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς, Δημοσθένης, Λυσίας κλπ.

Τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς ἀγορᾶς μεταξὺ ἀκροπόλεως καὶ ἀρχῆς τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς.

Ὁ ναὸς τοῦ Αἰόλου (ἀρχαῖον ἡλιακὸν ὥρολόγιον), εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ Αἰόλου.

Μεταβαίνομεν εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς ἀκροπόλεως. Κάτωθέν μας εἶναι τὰ ἐρείπια τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν θεάτρων. Παραπλεύρως τούτου τὸ Ἀσκληπιεῖον, ἥτοι τὸ ἱατρεῖον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ τὸ ὠδεῖον Ἡρώδου τοῦ ἀττικοῦ. Πρὸς

ἀνατολὰς τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κήπου τοῦ Ζαππείου βλέπομεν 16 τεραστίους κίονας τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου ἄλλοτε ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ τὴν πύλην τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀκροπόλεως ἔχομεν κατὰ τὸ πλεῖστον σῶον τὸν Παρθενῶνα, τοῦ ὁποίου τὴν τέχνην θαυμάζει ὅλος ὁ κόσμος, τὸ Ἐρέχθειον, τὰ Προπύλαια καὶ τὸν μικρὸν ναὸν τῆς Ἀπτέρου νίκης.

Ἄς ἐπισκοπήσωμεν τώρα τὰ πέριξ. Πρὸς Β. τὸ ὄρος ἐκεῖνο εἶναι ἡ Πάρνης.

Ἐμπροσθὲν μας πρὸς Δ. ἡ λοφοσειρὰ αὕτη εἶναι τὸ ὄρος Αἰγάλεων. Ὑπεράνω τοῦ Αἰγάλεω βλέπομεν τὰς κορυφὰς τοῦ Κιθαιρῶνος.

Ἴδου ἡ νῆσος Σαλαμίς. Φαίνεται κολλημένη μετὰ τοῦ Αἰγάλεω. Εἰς τὸ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς Σαλαμῖνος στενὸν τῆς θαλάσσης εἶναι ὁ ναύσταθμος.

Ἡ μεγάλη ἐκείνη πόλις πρὸς τὰ ΝΔ μετὰς πολλὰς καπνοδόχους τῶν ἐργοστασίων, ἡ ὁποία κατέχει ὅλην τὴν παραλίαν εἶναι ὁ Πειραιεὺς.

Εἰς τὸ μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Σαλαμῖνος ἐκεῖνο στενὸν τῆς θαλάσσης ἐγένετο ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, ὁ δὲ Ξέρξης παρετήρει αὐτὴν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Αἰγάλεω.

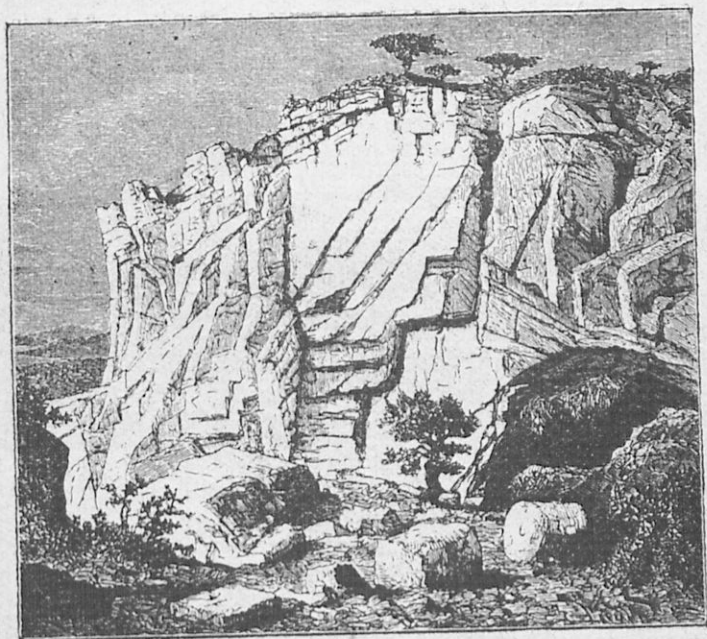
Ὑπεράνω τοῦ ναυστάθμου βλέπομεν τὰ Γεράνεια ὄρη καὶ δυτικῶς τὸ ὄρος Ἀραχναῖον ἐν Πελοποννήσῳ.

Πρὸς Β. ὁ λόφος αὐτός, τοῦ ὁποίου τὰς ὑπωρείας περιβάλλει ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, εἶναι ὁ Λυκαβηττός, τὸ δὲ ὀπισθεν τούτου ἐκεῖνο ἐκεῖ κάτω, δασῶδες ὄρος εἶναι τὸ Πεντελικόν. Τὰ λευκὰ ἐκεῖνα ἐπὶ τοῦ Πεντελικοῦ τμήματα εἶναι λατομεῖα μαρμάρου. Κατωτέρω δὲ τούτων εἰς τοὺς πρόποδας Πεντελικοῦ διακρίνομεν τὴν Κηφισιὰν ὅπου εἶναι αἱ μεγαλοπρεπεῖς θεριναὶ ἐπαύσεις τῶν Ἀθηναίων.

Τὸ δὲ πρὸς τὰ ΝΑ. ξηρὸν τοῦτο βουνόν, εἰς τὰς ὑπωρείας σχεδὸν τοῦ ὁποίου τελειώνει πρὸς Α. ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, εἶναι τὸ ὄρος Ὑμηττός. Βλέπομεν μικρὰ δάση πευκῶν κατὰ τὰς ὑπωρείας του, ὁλόκληρος δὲ καλύ-

πτεται ἀπὸ εὐῶδες θυμάρι, ἀπὸ τὰ ἄνθη τοῦ ὁποίου αἱ μέλισσαι συλλέγουν τὸ ὀνομαστὸν διὰ τὴν εὐωδίαν τοῦ μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ.

Πρὸς Ν. βλέπομεν τὸ νέον Φάληρον συνεχόμενον μετὰ

10. Τὸ ὄρος Πεντελικόν. Λατομεῖα μαρμάρου

τοῦ Πειραιῶς, ΝΔ. τούτων τὴν νῆσον Αἴγιναν, ὑπεράνω δὲ ταύτης ἐξέχουσιν ὡς πυραμίδα τὴν μικρὰν καὶ ξηρὰν χερσονήσον τῶν Μεθάνων.

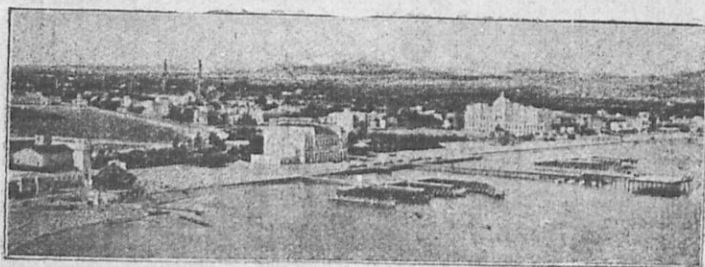
Νοτιώτερον ταύτης διακρίνομεν τὴν νῆσον Πόρον καὶ ὑπεράνω τὰ ὄρη Ἀδέρεις. Ἀκόμη δὲ νοτιώτερον τὴν ἐπιμήκη νῆσον Ὑδραν.

Πεδιάς. Μεταξὺ τῶν ὄρέων τούτων Αἰγάλεω, Πάρνηθος, Πεντελικῷ, Ὑμηττοῦ καὶ τῆς θαλάσσης ἐκτείνεται

ἡ πεδιάς τῶν Ἀθηνῶν, κατάφυτος ἐξ ἐλαιώνων, ἀμπέλων καὶ λαχανοκήπων. Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν κατέχει τὸ ἕμισυ τῆς ἀπὸ Ὑμηττοῦ μέχρις Αἰγάλεω ἐκτάσεως. Τὸ πλάτος τῆς πεδιάδος ἀπὸ Ὑμηττοῦ εἰς Αἰγάλεων χιλ. 15 καὶ τὸ μῆκος ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Τατόιον χιλιόμε. 30.

Ἀθῆναι—Πειραιεύς (σιδηροδρομικῶς χιλιόμε. 8).

Φάληρα. Ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ 10' λεπτά διὰ τοῦ ἡλε-

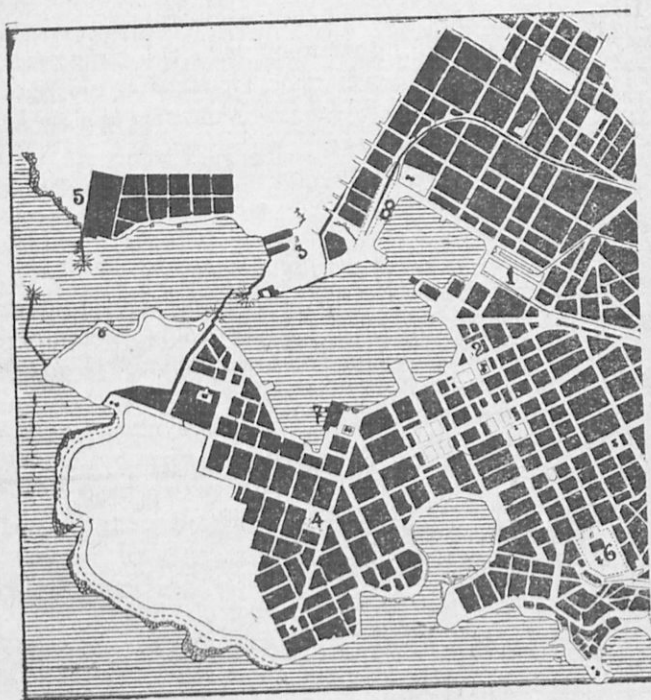

11. Τὸ νέον Φάληρον. Ἐξέδρα

κτρικοῦ σιδηροδρόμου φθάνομεν εἰς τὸ ὠρχιόν νέον Φάληρον, διακρινόμενον διὰ τὰς κομψὰς αὐτοῦ οἰκοδομὰς. Εἰς τὸ νέον Φάληρον καὶ τὸ ἑναντι τούτου παλαιὸν Φάληρον, οἱ Ἀθηναῖοι, καίερχόμενοι τὸ καλοκαῖρι, κάμνουν τὰ θαλάσσια λουτρά των. Ἐκ νέου Φαλήρου μετ' ὀλίγον σταθμεύομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν ἐργοστικῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου, τὸν Πειραιᾶ.

Πειραιεύς. Ὁ Πειραιεύς, κάτ. 135,000, εἶναι τὸ ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν. Κατάπληξιν μᾶς προξενεῖ ἡ κίνησις τοῦ λιμένος του μετὰ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ προκυμαίας Τὴν Β. πλευράν του κατέχουν τὰ ἐπιβατικὰ τῆς συγκοινωνίας τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀτμόπλοια, βλέπομεν 50 καὶ πλέον τοιαῦτα δεδεμένα τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου. Τὴν Δ. πλευράν κατέχουν τὰ φορτηγὰ πάσης ἐθνικότητος· τοιαῦτα βλέ-

πομεν ἴσως 100. Τὴν δὲ μεσημβρινὴν πλευρὰν κατέχουν τὰ ἐπι βατικά, τὰ ἐκτελοῦντα τὰς συγκοινωνίας τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τὰ πολεμικά, παμπληθῆ καὶ ταῦτα. Σμῆνος

12. Σχεδιάγραμμα τοῦ Πειραιῶς.

1. Σιδηροδρομ. σταθμὸς ἡλεκτρικοῦ. 5. Δεξαμεναὶ καὶ ναυπηγεῖα.

δὲ διαφόρων ἱστιοφόρων εἶναι ἀραγμένα πρὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ.

Ἡ γραμμὴ τοῦ ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου διαιρεῖ τὴν πόλιν εἰς δύο. Εἰς τὸ πρὸς τὸ Αἰγάλεων πεδινὸν τμήμα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπειρία παντὸς εἶδους ἐργοστασίων,

ἤτοι ἀτμόμυλοι, ὑφαντήρια, κλωστήρια, νηματουργεῖα, σιδηρουργεῖα κλπ. κατοικοῦμενον ὑπὸ τοῦ ἐργαζομένου εἰς αὐτὰ πληθυσμοῦ καὶ εἰς τὸ πρὸς τὴν μικρὰν χερσόνησον πρὸς Μ. ὑψηλότερον τμήμα ὅπου ἡ ὡραία πόλις. Ἡλεκτρικὰ τράμ διασχίζουν τὴν πόλιν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Διὰ τοῦ παραλιακοῦ τράμ τοῦ τμήματος τῶν ἐργοστασίων, διευθυνόμενοι πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ λιμένος, μεταβαίνομεν εἰς τὰς δεξαμενάς. ἐντὸς τῶν ὑποίων καθαρίζονται τὰ πολεμικά μας.

Δεξαμεναί. Προχωροῦντες δι' ἀμάξης φθάνομεν εἰς τὰ ναυπηγεῖα Βασιλειάδου, εἰς τὰ ὅποια κατοσκευάζονται καὶ καθαρίζονται ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια καὶ ἐκτελοῦνται διάφοροι ἄλλαι μηχανικαὶ ἐργασίαι.

Κατὰ τὴν ἔξοδον δὲ τοῦ λιμένος δεξιὰ εὐρίσκεται τὸ μέγα καὶ εὐεργετικώτατον ἐργοστάσιον λιπασμάτων.

Εἰς τὸ ἄλλο τμήμα τῆς πόλεως εὐρίσκεται τὸ θέατρον, τὸ μέγαρον τῶν ταχυδρομείων, τὸ Ζάννειον νοσοκομεῖον καὶ ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς χερσονήσου, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, τὸ μέγαρον τῆς σχολῆς τῶν ναυτικῶν δοκίμων καὶ τὸ βασιλικὸν περίπτερον.

Πρὸς Α. τὸ τμήμα τοῦτο συνδέεται μετὰ τοῦ νέου Φαλήρου.

Τὸ μεσημβρινὸν τοῦτο τμήμα τοῦ Πειραιῶς ἔχει ὡραιότητα πλατείας καὶ θαυμασίας οἰκοδομὰς.

Ἐν γένει ὁ Πειραιεὺς ἔχει ἀπάσας τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ εὐθυτάτας καὶ παραλλήλους, μέγιστα δὲ καὶ πλουσιώτατα καταστήματα. Εἶναι δὲ ἡ δευτέρα πόλις κατὰ τὴν ὡραιότητα καὶ ἡ τρίτη κατὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ κράτους.

Ἀθῆναι—Λαύρειον (σιδηροδρομικῶς χιλιόμε. 60).

Μεσογαία. Ἐπιβαίνομεν τοῦ σιδηροδρόμου Ἀττικῆς ἐκ τῆς πλατείας Ὀμονοίας. Μετὰ μίαν ὥραν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Μεσογαίων. Ταξιδεύομεν ὑπὲρ τὴν ὥραν ἐντὸς τῶν ἀμπελώνων τῆς πεδιάδος ταύτης διερχόμενοι τὰς κόμας Λιόπεσι, Κορωπὶ καὶ Μαρκόπουλον. Οἱ οἶνοι Μαρκό(πούλου) καὶ Σόλωνος, προϊόντα τῆς

πεδιάδος ταύτης, κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν τῶν ἑλλήνικων οἶνων.

Λαύρειον. Ἐκ Μαρκοπούλου ἡ ἀμαξοστοιχία προχωρεῖ πρὸς τὸ Λαύρειον ἐλισσόμενη κατὰ τὰς ὑπωρείας λοφώδους ἐκτάσεως. Δεξιὰ τῆς γραμμῆς πολλαχοῦ διακρίνομεν ἐγκαταλειμμένας μεταλλευτικὰς ἐργασίας, ἧτοι ὅπας ὑπογείους, καμίνους, ἐκσκαφὰς κτλ. Τέλος φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ μολύβδου Λαύρειον, κάτ. 11,000. Ἡ πόλις ἔχει εὐθείας ὁδοὺς, πλατείας καὶ τεράστια μεταλλευτικὰ ἐργοστάσια· ὡς, πλυντήρια, καμίνους, μηχανουργεῖα κτλ. Σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἀνὰ τὴν λοφώδη ἔκτασιν τῆς Λαυρεωτικῆς μέχρι Σουνίου μεταφέρουν τὰ ἐξορυσσόμενα μεταλλεύματα εἰς τὰ ἐν τῇ πόλει ἐργοστάσια. Εἰς δύο δὲ τεραστίας ἀποβάθρας τοῦ λιμένος παμμεγέθη φορτηγὰ ἀτμόπλοια φορτῶνουν ἀργυροῦχον μολύβδον κατὰ τεμάχια (χελώνας) 60 περίπου ὀκάδων ἑκάστον.

Δυστυχῶς τὰ μεταλλεύματα βαίνουνσιν εἰς τὴν ἐξάντλησιν, ἥ δὲ πόλις ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος φθίνει.

Ἀθῆναι—Μέγαρα (σιδηροδρομικῶς χιλ. 56).

Θριάσιον πεδίων. Ἀς ἀκολουθήσωμεν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Πελοποννήσου.

Διερχόμενοι κατὰ τὴν Β. ἄκραν τοῦ ὄρους Αἰγάλεω, φθάνομεν εἰς τὴν μικρὰν πεδιάδα τῶν τοματῶν, τὸ **Θριάσιον πεδίων**. Πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν ἡ πεδιάς αὕτη οὐδὲν παρήγαγε. Σήμερον ἅπαντα ἡ παραλία τῆς ἔχει ὠραίους λαχανοκήπους, ἐξ αὐτῶν δὲ αἱ Ἀθῆναι προμηθεύονται κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τὰς τομάτας των.

Ἐλευσίς. Κατὰ τὴν παραλίαν συναντῶμεν τὴν πόλιν τοῦ σάπωνος Ἐλευσίνα, κάτ. 2,700. Εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὑπάρχουν ὀνομαστά ἐργοστάσια σάπωνος καὶ τσιμέντου, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος καὶ μικρὸν μουσεῖον.

Μέγαρα. Ἀκολουθοῦντες τὴν παραλίαν εἰσερχόμεθα μετ' ὀλίγον εἰς ἐτέραν μικρὰν πεδιάδα, τὴν μεγαρικὴν,

τὸ Ν. τμήμα τῆς ὁποίας καλύπτει δάσος ἐλαιῶν, τὸ δὲ βόρειον ἀμπελῶνες. Τὰ Μέγαρα ἔχουν κατοίκους 10,000 καὶ εἶναι ἐκτισμένα ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τριῶν λόφων, παρουσιάζοντα θέαν ἐκτάκτως ὠραίαν.

Ἀθῆναι—Δαύλεια (σιδηροδρομικῶς χιλ. 145).

Μενίδιον. Ἐπιβιβαζόμεθα τώρα τοῦ διεθνoῦς σιδηροδρόμου. Ταξιδεύομεν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς, ἄγονον σχεδὸν κατὰ τὸ μέρος τοῦτο.

Σχηματάρι. Διερχόμεθα τὸ δάσος τῆς βασιλικῆς ἐπαύλεως Δεκελείας διὰ μέσου καταφύτων ἐκτάσεων ἐκ πευκῶνων μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Πεντελικοῦ καὶ κατερχόμενοι εἰς πεδιάδα σταθμεύομεν εἰς Σχηματάρι (κάτ. 900).

Ἀπ' ἐδῶ μία διακλάδωσις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς Χαλκίδα.

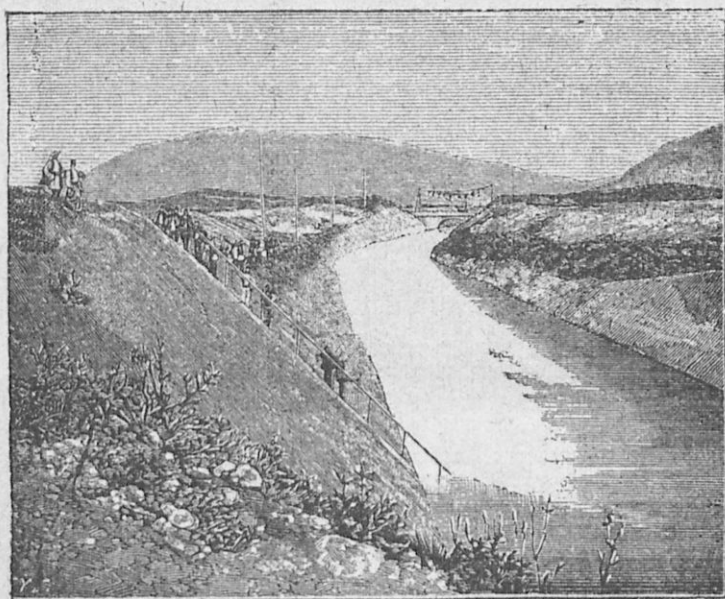
Θῆβαι. Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας ἀπὸ Σχηματαρίου φθάνομεν διὰ μέσου σιτοφόρου πεδιάδος μετὰ μίαν ὥραν εἰς Θήβας (κάτ. 4000), ἐκτισμένας ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος.

Ἡ σημερινὴ πόλις ἔχει δύο μόνον ἀξίας λόγου ὁδοῦς, τὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τὴν τοῦ Πινδάρου, ἄφθονον δέπηγαῖον ὕδωρ. Εἰς τὸ μουσεῖον τῶν Θηβῶν φυλάσσεται τὸ ἐκ γύψου ἐκμαγεῖον τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας.

Ἐκ Θηβῶν βλέπομεν κάτω τὴν πεδιάδα, ἡ ὁποία ἐκτείνεται ὡς πράσινος τάπης μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ΒΔ. Εἶναι ὅλη ἐσπαρμένη ἀπὸ δημητριακοὺς καρπούς. Πρὸς Α. βλέπομεν τὰ μικρὰ ὄρη Ὑπατον, Μεσσαπίον καὶ βορείως τὸ Πτόν. Παρὰ τοὺς πρόποδας τούτου διακρίνεται ὠραῖοτατα ἡ λίμνη Ὑλική, δεξιώτερα δὲ ἡ λίμνη Τρεφία. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ χέλια καὶ οἱ κέφαλοι τῶν λιμνῶν τούτων. Ὑπεράνω τοῦ Πτόφου καὶ τοῦ Μεσσαπίου διακρίνομεν καθαρώτατα τὸ ὄρος Κανδῆλι τῆς Εὐβοίας.

Κωπαῖς. Ἀναχωροῦμεν ἐκ τῶν Θηβῶν. Ὁ σιδηρόδρομος, διατρέχων τὴν σιτοφόρον πεδιάδα τῶν Θηβῶν, συναντᾷ μετ' ὀλίγον λόφους τινάς πετρώδεις καὶ γυμνοὺς καὶ ἀμέσως ἐξέρχεται εἰς πεδιάδα μεγάλην καὶ ὁμαλὴν

ὡς θάλασσαν. Εἶναι ἡ πεδιάς τῆς Λεβαδείας. Πρὸ ὀλίγων ἑτῶν τὴν πεδιάδα ταύτην ἐκάλυπτεν ἡ λίμνη Κωπαΐς. Αὐτὸς ὁ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ποταμός, τὸν ὁποῖον βλέπομεν ἀπὸ τῆς ἀμαξοστοιχίας δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία μεγάλη τεχνητὴ διώρυξ κύκλῳ τῆς ἄλλοτε λίμνης, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀποσιραγγίζουσιν τὰ νερά τῆς πεδιάδος Ἐκεῖ πέραν εἰς τὴν διώρυγα αὐτὴν χύνεται ὁ ποταμὸς Μέλαις, τὰ ὕδατα τοῦ ὁποίου λέγεται

13. Ἡ μεγάλη διώρυξ τῆς Κωπαΐδος, μήκους 34 χιλιομέτρων

ὅτι θὰ μεταφερθοῦν πρὸς ὕδρευσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Τοιαῦται διώρυγες εἶναι δύο μικρότεροι ἀκόμη. Ἀλλὰ καὶ σωλῆνες καὶ ἄλλαι μηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις

πολλαὶ εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς ἀπορρόφησιν καὶ διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων της.

14. Ἡ σήραξ τῆς Καρδίτσης εἰς τὴν Κωπαίδα, διὰ τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα διοχετεύονται εἰς τὴν λίμνην Παρχλίμνην καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον

Λεβάδεια Βαμβακῶνες ἀπέραντοι καλύπτουν τὴν πεδιάδα ταύτην· ἀλλὰ ὁ σῖτος καὶ ἰδίως ὁ ἀραβόσιτος ἀφθονοῦν ἐπίσης. Οὐδὲ σπιθαμὴ χέρσος. Τὸ πᾶν καλλιεργημένον. Μετὰ μιᾶς ὥρας σιδηροδρομικὸν ταξίδι ἐκ Θ. βῶν φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ βάμβακος Λεβάδειαν (κάτ. 8000). Ἡ πόλις, κειμένη εἰς τὰς ὑπάρσεις τοῦ Ἐλικῶνος πρὸς Δ. τοῦ σταθμοῦ, ἀπέχει μίαν περίπου ὥραν τούτου. Διὰ μέσου ταύτης κατέρχεται ὀρμητικῶς ὁ ποταμὸς Ἑρκυνα. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τούτου εὐρί-

σκονται διάφορα ἐργαστάσια κινούμενα διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων τούτου ἤτοι μύλοι, ὑφαντήρια, ἐκκοκκιστήρια βάμβακος. Δέματα βάμβακος καὶ σωρούς βαμβακοσπόρου διακρίνομεν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ὅπου καὶ ἂν στραφῶμεν. Ἀνερχόμεθα πρὸς τὰς πηγὰς τῆς Ἐρκύνας ἀκολουθοῦντες τὴν μόνην ἀξίαν μνείας ὁδόν, τὴν ὁδὸν τοῦ Τροφωνίου (διότι ἡ Λεβάρδεια δὲν ἔχει ρυμοτομίαν). μετ' ὀλίγον καταλήγομεν εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς πόλεως. Ἐκεῖ κάτωθεν τεραστίων βράχων ἀναβλύζει ἀφθονώτατον ὕδωρ. Εἶναι χί δύο πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα αἱ πηγαὶ αὗται ὠνομάζοντο ἡ μία Μνημοσύνη καὶ ἡ ἄλλη Λήθη. Πλησίον τούτων εἰς τὸν βράχον εὐρίσκεται μικρὸν σπήλαιον, τὸ ὁποῖον λέγεται ὅτι ἦτο τὸ μαντεῖον τοῦ Τροφωνίου Διός.

Δαύλεια. Τελευταῖος σταθμὸς εἶναι ἡ Δαύλεια (κάτ. 2200). κατὰ τὰς ὑπηρεσίας τῆς ΝΑ. ἄκρας τοῦ Παρνασσοῦ, εἰς τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος.

Ν Η Σ Ο Ι

Σαλαμίς. Νῆσοι τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ ἑνδοξος νῆσος Σαλαμίς (κάτ. 11500), κειμένη πρὸς Δ. τοῦ Πειραιῶς καὶ εἰς ἐλαχίστην ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν. Πρωτεύουσα τῆς νήσου εἶναι ἡ Σαλαμίς, κάτ. 6500. Ἡ νῆσος καλύπτεται πολλαχοῦ ὑπὸ ὠραίων δασῶν ἐκ πευκῶν.

Αἴγινα. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου εὐρίσκεται ἡ ὠραία καὶ κατάφυτος νῆσος Αἴγινα (κάτ. 10000). Πρωτεύουσα ἡ Αἴγινα (κάτ. 5500). Κατὰ τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς νήσου εὐρίσκονται τὰ εἰσέπια τοῦ νοοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Τὰ ἀρχαῖα εὐρήματα τῆς Αἰγίνης φυλάσσονται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως. Ἡ Αἴγινα εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἠκμασε, λέγεται δὲ ὅτι εἶχε 200000 κατ. Ἐπολέμησε δὲ ἐπιτυχῶς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ καὶ κατεστράφη ὑπ' αὐτῶν.

Τῷ 1828 ἐχρησίμευσεν ὡς ἔδρα τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Καποδιστρίου, οὗτινος σώζεται ἡ οἰκία καὶ τὸ μέγα ὀρφανοτροφεῖον τοῦ Καποδίστρια, αἱ νῦν φυλακαί.

Ἀκτοπλοῖα τοῦ νομοῦ. 1) Περαιεύς—Ἐλευσίς—Μέγαρα ὄραι-3.

2) Πειραιεύς—Αἰγίνα ὄραι 1 3)4.

3) Πειραιεύς—Λαύρειον. Διευθυνόμεθα πρὸς Ν. Μετὰ μίαν ὥραν ἀπέναντι τῆς μικρᾶς νήσου Φλεβῶν βλέπομεν εἰς τὴν κατάφυτον ἐκ πευκῶν παραλίαν τὰ λουτρά τῆς Βουλιαγμένης. Κατωτέρω ἐπίσης βλέπομεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τὰς ἀλυκὰς τῆς Ἀναβύσσου. Κάμπτομεν μετ' ὀλίγον τὸ ἀκρωτήριον Σούνιον, ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ ὁποίου βλέπομεν 12 κίονας τοῦ ἄλλοτε ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος.

Δημόσiai ὁδοί. Αἱ Ἀθῆναι συνδέονται καὶ δι' ἀμα-
ξιτῶν ὁδῶν μετὰ τῆς Κορίνθου, Θηβῶν, Χαλκίδος,
Λαυρείου κλπ.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 625,000 κάτ.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Σαρα-
νικοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ μέρους τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Ὅρη. Ὁ Ἐλικὼν, ὁ Κιθαιρῶν, ἡ Πάρνης, τὸ Πεντελικόν ὁ Ὑμηττός, τὸ Αἰγάλεων, τὸ Λαύρειον.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Σούνιον.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Λεβαδείας, ἡ τῶν Θηβῶν, ἡ τῶν Ἀργινῶν, ἡ τῶν Μεσογείων, ἡ τῶν Μεγάρων, ἡ τῆς Ἐλευσίνης (Θάλασσαν), ἡ τῶν Πλαταιῶν καὶ ἡ τοῦ Μαραθῶνος.

Ποταμοί. Ὁ Βοιωτικὸς Κηφισός, ὅστις ἀναγάζων ἐκ τῆς Οἴτης καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα τῆς Ἐρκυνᾶς, ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

Λίμναι. Ἡ Ὑλικὴ καὶ ἡ Τρεφία.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Ἀττικῆς,	πρωτεύουσα Ἀθῆναι
2) Θηβῶν,	» Θῆβαι
3) Λεβαδείας,	» Λεβάδεια
4) Μεγαρίδος,	» Μέγαρα
5) Αἰγίνης,	» Αἰγίνα

Ἑρωτήσεις·

α' 1) Εἰς ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκεται ὁ νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας; Τί σχῆμα ἔχει; Ἀπὸ ποίας θαλάσσης βρέχεται ὁ νομὸς οὗτος;

2) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; Ποῖαι αἱ πεδιάδες αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τίνων ὁρέων περικλείεται ἐκάστη; Ποῖα ἄκρωτήρια καὶ κόλποι ὑπάρχουσιν εἰς τὸν νομὸν τοῦτον;

3) Εἰς ποῖα ἔρη ὑπάρχουσι δάση καὶ ἐκ ποίων δένδρων ἀποτελοῦνται;

4) Ποῖοι ποταμοὶ καὶ λίμναι ὑπάρχουσιν εἰς τὸν νομὸν τοῦτον;

5) Ὅποιον εἶναι τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ τούτου;

6) Ποῖα εἶναι τὰ κυριώτερα προϊόντα τοῦ νομοῦ τούτου; (πεδιάδων, ὁρέων).

7) Ποῖα ζῶα τρέφονται ἐν τῷ νομῷ τούτῳ;

β' 1) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν καὶ εἰς τί τῶν ὀρεινῶν μερῶν;

2) Ποῖαι βιομηχανίαι ἔχουσιν ἀναπτυχθῆ καὶ ποῦ;

3) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τῶν Μεγάρων;

4) Διατί αἱ Ἀθῆναι ἔχουσι συγκεντρώσει τόσον πληθυσμόν; Εἰς τί ἀσχολοῦνται ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν; Αἱ Ἀθῆναι θὰ εἶναι ἡ διαρκὲς πρωτεύουσα τῆς πατρίδος μας; Μὲ ποίαν θὰ τὴν ἀντικαταστήσωμεν; Διατί ἐπισκέπτονται πολλοὶ ξένοι κατ' ἔτος τὰς Ἀθῆνας;

5) Ὁ Πειραιεὺς εἶναι ἀπλοῦν ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν;

6) Ποῖαι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἄρχονται ἐκ Πειραιῶς; Ποία ἡ σπουδαιότερα τούτων;

7) Λέγε μοι τὰς ἀμαξιτοὺς ὁδοὺς τοῦ νομοῦ. Ἐξυπηρετοῦν αὗται τοὺς σιδηροδρόμους; Ἐξαρκοῦσι τὰ προϊόντα τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν διατροφήν τῶν κατοίκων της;

8) Ποῖον τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον καὶ ποῦ διενεργεῖται;

9) Διατί ἐπεξήραναν τὴν Κωπαΐδα λίμνην;

10) Τί γνωρίζετε περὶ Αἰγίνης καὶ Σαλαμῖνος ἐκ τῆς ἱστορίας;

11) Εἰς τί ὠφέλησαν τοὺς Ἀθηναίους τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα;

12) Οἱ κάτοικοι τοῦ Λαυρείου εἰς τί ἀσχολοῦνται;

ΝΟΜΟΣ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ ΚΑΙ ΦΩΚΙΔΟΣ

Δαύλεια—Λιανοκλάδι (σιδηροδρομικῶς χιλ. 86).

Ὀλίγον μετὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Δαυλείας, εἰς βραχίων τοῦ Παρνασσοῦ ἐκ Δ. καὶ ἕτερος τοῦ Χλωμοῦ ἐξ Α. κλείουν τὴν πεδιάδα τῆς Λεβαδείας ἀφήνοντες στενὴν μόνον διάβασιν.

Βελίτσα. Διὰ τῆς διαβάσεως ταύτης εἰσερχόμενοι εἰς ἄλλην μικρὰν καὶ ξηρὰν πεδιάδα, τὴν τῆς Βελίτσης, βαίνομεν εἰς ἐλάχιστην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Κηφισοῦ. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἀπὸ τῶν πηγῶν του μέχρι Βελίτσης περίπου λέγεται Κηφισός, ἀπὸ ἐκεῖ δὲ μέχρι τῶν ἐκβολῶν του Μέλας. Ἐκατέρωθεν τῆς γραμμῆς βλέπομεν ἐργάτας νὰ συλλέγουν τὰ κιτρινισμένα φύλλα ἀπὸ τοὺς ἀγρούς των εἶναι τὰ ὀνομαστὰ καπνὰ τῆς Βελίτσης. Τὸ χωρίον Βελίτσα (κατ. 1500) φαίνεται κολλημένον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ.

Δαδίον. Ἐξακολουθοῦντες τὸ ταξίδιον μας παραλλήλως τοῦ Παρνασσοῦ, καταφύτου καὶ προκαλοῦντος τὸν θαυμασμὸν μας διὰ τὴν μεγαλοπρέπειάν του, φθάνομεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Δαδίου. Τὸ Δαδίον (κατ. 4000) φαίνεται ἐξηπλωμένον ἐπὶ τῶν ὑψωρειῶν τοῦ Παρνασσοῦ εἰς ἀπόστασιν 1)2 ὥρας ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ. Τὸ ὄρος Γκιώνα διαδέχεται μετ' ὀλίγον ἐν συνεχείᾳ τὸν Παρνασσόν.

Γραβιά. Σταθμεύομεν εἰς Γραβιὰν (κατ. 800). Τὸ ἱστορικὸν χῶρι της κεῖται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Ἀμφίσσης—Λαμίας.

Λιανοκλάδι. Ἡ πεδιάς ἐνταῦθα εἰς τὴν Γραβιὰν τερματίζεται. Ἀπὸ ἐδῶ προχωροῦμεν διὰ σιδηροδρόμου καὶ τεραστίων γεφυρῶν, (γέφυρα Μπράλου) μεταξὺ τῶν ὁρέων Οἰτης καὶ Καλλιδρόμου διὰ νὰ ἐξέλθωμεν ἀποτόμως εἰς τὸ μέσον κρημονοῦ καθέτου πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Λαμίας. Κατ' ἐναντί μας φαίνεται ἡ Λαμία εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ὀθρυος καὶ

ἡ Στυλὶς εἰς τὴν παραλίαν. Κάτω δὲ ὁ Σπερχεῖος, κατερχόμενος ἐλικοσιδῶς, διαρρέει τὴν στενὴν καὶ εὐφορωτάτην ταύτην πεδιάδα. Κατερχόμεθα πρὸς τὴν πεδιάδα. Δεξιὰ μας παρὰ τὴν γραμμὴν βλέπομεν μέγα ἐργοστάσιον, κινούμενον ἀπὸ τὰ ὕδατα παραποτάμου τοῦ Σπερχεῖου· εἶναι ἐργοστάσιον ἀσετιλήνης. Διερχόμεθα τὸν Σπερχεῖον καὶ σταθμεύομεν εἰς Λιανοκλάδι (κάτ. 1000).

Ὑπάτη. Αὐταὶ αἱ ἀσυνήθεις διὰ τὸ μέγεθός των 4—5 οἰκίαι ἀριστερά μας εἰς τὴν πεδιάδα εἶναι τῶν ἱαματικῶν λουτρῶν Ὑπάτης, ἀπέχουν δὲ μίαν καὶ πλεον ὥραν ἀπ' ἐδῶ. Ἡ κωμόπολις Ὑπάτη εἶναι ἐκείνη ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Οἴτης (κάτ. 1300). Ἀπέχει πλεον τῆς ὥρας τῶν λουτρῶν.

Λιανοκλάδι—Στυλὶς (σιδηροδρομικῶς χιλ. 22).

Λαμία. Ἀπὸ Λιανοκλαδίου μία διακλάδωσις τῆς γραμμῆς ὁδηγεῖ εἰς Λαμίαν—Στυλῖδα. Ἐπιβαίνομεν τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν καπνῶν, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Λαμίαν (κάτ. 11000). Ἡ Λαμία εἶναι ἐκτισμένη κατὰ τὴν ἔξοδον ἀγκάλῃς, σχηματιζομένης ὑπὸ δύο βραχιόνων τῆς Ὀθρυος κατερχομένων πρὸς τὴν πεδιάδα. Ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ πρὸς Α. εἶναι τὸ φρούριον, ἐπὶ δὲ τοῦ πρὸς Δ. τὸ ὕδραγωγεῖον.

Περιερχόμεθα τὴν πόλιν. Μία πλατεῖα, ἡ κεντρικωτέρα, περιβάλλεται ἀπὸ ὠραίας μεγάλας οἰκοδομάς. Πλησίον ταύτης ἡ μικρὰ πλατεῖα Διάκου, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ὁ ἐκ μαρμαροῦ ἀνδριᾶς τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, ὁ ὁποῖος τὸν παριστᾷ μὲ τὸ σπασμένο γιγαντινὸν σιὸν χέρι. Αἱ ὁδοὶ πᾶσαι τῆς πόλεως εἶναι εὐθεῖαι. Συναντῶμεν καταστήματα πλούσια. Πολλαχοῦ συναντῶμεν σωροὺς δεμάτων καπνοῦ. Προξενεῖ τὴν ἐντύπωσιν πόλεως καπνῶν. Ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν προξενοῦν αἱ θαυμάσιαι οἰκίαι τῆς. Εἶναι πᾶσαι ἡλιόλουστοι ἐντὸς ὠραίων κήπων, λεμονεῶν κτλ. οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος θὰ εὕρῃ τις τόσον ὠραίας οἰκίας. Ἡ πρὸς τὴν Ὀθρυν (εἰς

Δομοκόν) ἄγουσα δημοσία ὁδὸς ἀποτελεῖ μέχρι τινὸς θαυμασίαν πευκόφυτον λεωφόρον, ἐν ᾗ γίνεται ὁ περίπατος τῶν Λαμιέων.

Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐκ Λαμίας προχωρεῖ πρὸς Α. διὰ τῆς πεδιάδος ἐπὶ 17 ἀκόμη χιλιόμετρα μέχρι τῆς Στυλίδος. Ἡ Στυλὶς, (κάτ. 2200), εἶναι τὸ ἐπίνειον τῆς Λαμίας ἐπὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Ἐδῶ εὐρίσκονται αἱ μεγαλύτεραι ἀποθῆκαι τῶν καπνῶν τῆς Λαμίας, ἵνα εὐχερέστερον μεταφέρονται διὰ τῶν ἀτμοπλοίων.

Λαμία — Ἀταλάντη — Γραβιά (ἀμαξιτὸς χιλ. 100).

Ἐκ Λαμίας δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ διευθυνόμεθα πρὸς Ν. Διασχιζομεν κατ' εὐθεΐαν τὴν πεδιάδα τῆς Λαμίας κατὰ τὸ εὐφορώτερον αὐτῆς τμήμα ἐν μέσῳ ἀμπελώνων, καπνοφυτειῶν καὶ ὀπωροφόρων δένδρων, ἔχοντες πρὸς ἀριστερά μας τὴν μέχρι τοῦ Μχλιακοῦ τελματώδη ἔκτασιν τῆς πεδιάδος, ἀκαταλήγομεν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ ἱστορικὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας.

Θερμοπύλαι. Ἐξ Ἀλαμάνας φθάνομεν εἰς τὰς ὀνομαστάς Θερμοπύλας. Αἱ Θερμοπύλαι εἶναι μία τελματώδης λωρὶς μεταξύ θαλάσσης καὶ τοῦ ὄρους Καλλιδρόμου.

Καὶ σήμερον εἰς Θερμοπύλας ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ Καλλιδρόμου ἀναβλύζουν ὕδατα θερμά, διὰ τῶν ὁποίων κινεῖται μύλοι. Κατὰ τὸν Αὐγούστον ἔρχονται εἰς τοὺς ὀλίγους ἐνταῦθα οἰκίσκους πολλοί, πάσχοντες ἐκ ρευματισμῶν, καὶ κάμνουν λουτρά. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὁ Ἡρώδης ὁ ἀττικὸς εἶχεν ἰδρύσει θαυμάσια λουτρά. Ὁ Μῶλος (κάτ. 1500) εἶναι κωμόπολις τῶν Θερμοπυλῶν.

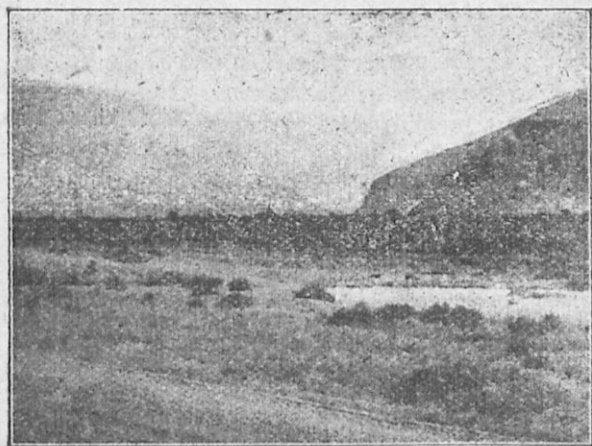
Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας διὰ τῆς παραλιακῆς πεδινῆς λωρίδος ἔχομεν πρὸς Α. τὴν θαυμασίαν θέαν τῆς Εὐβοίας. Διακρίνομεν πλεῖστα χωρία, μεταξύ ὧν ὅλων μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν αἱ τεράστιαι οἰκίαι τῆς λουτροπόλεως Αἰδηψοῦ. Μόλις κάμπτομεν τὸ ὄρος «Κνημίδα» (ὄροσειρὰ τοῦ Καλλιδρόμου), ἄρχεται ἄλλη μικρά, τριγωνοειδὴς ἐλαιόφυτος εἰς τὸ τέλος τῆς, πεδιάς.

Ἀταλάντη. Συναντῶμεν τὴν Ἀταλάντην, κάτ.

3500 (13 ὥραι ἐκ Λαμίας). Ἐξ Ἀταλάντης ἡ ὁδὸς διὰ Βελίτσης καὶ Δαδίου καταλήγει εἰς τὸ στόμιον τρομερᾶς χαράδρας τῆς Γκιώνας, ἐδῶ εἶναι ἡ Γραβιά.

Γραβιά—Ἀμφίσσα—Ἰτέα (ἀμαξιτὸς χιλ. 35)

Ἄς ἐξακολουθήσωμεν τὴν πορείαν μας. Ἡ ἀμαξιτὸς ὁδὸς διέρχεται διὰ τῆς χαράδρας τῆς Γκιώνας. Τὴν συγκοινωνίαν Γραβιάς—Ἀμφίσσης ἐκτελοῦν αὐτοκίνητα εἰς 1 1/2 ὥραν μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς ἀμαξοστοιχίας τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν διέλευσίν μας θαυμάζομεν τὰς ἀγρίας καὶ καταφύτους ἐξ ἐλατῶν, πλατάνων καὶ δρυῶν πλευράς

15. Ἡ κοιλὰς τῆς Ἀμφίσσης (ἐλαιῶν)

τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Γκιώνας, τῶν ὁποίων τὰ τυριὰ φημίζονται ὡς τὰ ἄριστα.

Σιγδίτσα. Διερχόμεθα πλησίον τῆς Σιγδίτσης, κατ. 1000. Ἀπὸ ἐδῶ ἔχομεν μίαν ἀπὸ τὰς ὠραιότερας θέας, διότι βλέπομεν τὴν Γκιώναν, τὸν Παρνασσόν, τὴν κοιλάδα τῆς Ἀμφίσσης, τὸν Κορινθιακόν, τὴν Πελοπόννησον.

Ἀμφίσσα. Ἐκ Σιγδίτσης κατερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν

τῶν ἐλαιῶν, τὴν "Αμφίσσαν (κάτ. 5800). Ἡ "Αμφίσσα εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄνω ἄκρον κοιλάδος, κειμένης μεταξὺ Γκιώνας καὶ Παρνασσοῦ, 3 χιλιομέτρων πλάτους καὶ 13 μήκους, καταφύτου ἐξ ἐλαιῶν.

Εἶναι δὲ τοσοῦτον στενὴ ἐνταῦθα, ὥστε λέγεται, ὅτι κάποτε ἠπόρησε κάποιος περιηγητῆς, διότι δὲν κάμνουν στέγην ἄνωθεν τῆς πόλεως. Περιερχόμεθα τὴν "Αμφίσσαν. Ὡραία εἶναι ἡ πλατεῖά τῆς. Εἰς τὴν πόλιν συναντῶμεν, ἐλαιοτριβεῖα καὶ ἀποθήκας ἐλαιῶν, φυλασσομένων εἰς κάδους.

Χρυσόν-Δελφοὶ-Ἰτέα. Ἐξ Ἀμφίσσης κατερχόμεθα δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ εἰς τὴν Ἰτέαν ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ. Ἡ ὁδὸς διασχίζει τὴν κοιλάδα ταύτην, κατάφυτον ἀπὸ δάσος πελωρίων ἐλαιῶν. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα αἱ ἐλαῖαι αὗται ἀνῆκον εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Πρὸς Α. ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ βλέπομεν τοὺς Δελφοὺς (κάτ. 1100), ὅπου εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχε τὸ ὀνομαστὸν μαντεῖον. Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς Ἰτέαν, τὸ ἐπίνειον τῆς Ἀμφίσσης. Ἀπὸ ἐδῶ ἐξάγονται διὰ τῶν ἀτμοπλοίων αἱ ἐλαῖαι τῆς Ἀμφίσσης.

Ἐξ Ἰτέας μεταβαίνομεν ἀτμοπλοικῶς εἰς Γαλαξειδίον, (κάτ. 4000), πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, ἔχουσαν ὠραῖον λιμένα. Τὸ Γαλαξειδίον τῷ 1821 διεκρίθη διὰ τὸ ἀτρόμητον ναυτικόν του, ὅπως ἡ Ὑδρα, αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρά.

Ἐρατεινὴ—Λιδωρίκιον (ἀμαξιτὸς ὥραι 5).

Λιδωρίκιον. Ἐκ Γαλαξειδίου ἀκολουθοῦντες ἀμαξιτὴν ὁδὸν πρὸς Δ. φθάνομεν μετὰ δίωρον περίπου εἰς Ἐρατεινὴν. Ἐξ Ἐρατεινῆς ἡ ὁδὸς ἀνέρχεται παρὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ ὄρους Τρικόρφου, μεταξὺ τῆς Γκιώνας καὶ τοῦ Τρικόρφου. Διὰ ταύτης φθάνομεν εἰς Λιδωρίκιον (κάτ. 1200), κείμενον κατὰ τὰς ὑπωρείας τῆς Γκιώνας. Πρὸς Δ. τοῦ Λιδωρικίου ἐκτείνεται ἡ μικρὰ εὐφορωτάτη καὶ κατάφυτος κοιλάς τοῦ Βελουχόβου. Ἡ κοιλάς αὕτη εἶναι ἐν ἐκ τῶν ὠραιότερων ἐλληνικῶν τοπίων. Εἰς αὐτὴν συμβάλλουν πλεῖστα ποτάμια εἰς τὸν Μόρνον.

Λιανοκλάδι—Δομοκός (Σκάριμτσα, σιδ. χιλ. 65).

Συνεχίζομεν τὸ διακοπὴν σιδηροδρομικὸν ταξιδίον μας ἐπανερχόμενοι εἰς Λιανοκλάδι. Ἀπὸ Λιανοκλάδι ἀνερχόμεθα ἐλικοειδῶς τὴν Ὀθρυν. Ἡ θεὰ κατὰ τὴν ἄνοδόν μας εἶναι ἐκτάκτως θαυμασία. Κάτω ἡ ἐπιμήκης πεδιάς τῆς Λαμίας, διαυλακουμένη ὀφιοειδῶς ἀπὸ τὸν Σπεργειὸν παρουσιάζει καὶ τὸ ἔκτακτον.

Λίμνη Εὐνιάς. Πανοραματικὴ εἶναι ἡ θεὰ τῶν ὁρέων Τυφρηστοῦ, Οἴτης, Καλλιδρόμου καὶ Τελεθρίου (Εὐβοίας). Κατερχόμενοι διερχόμεθα παρὰ τὴν ὄχθη τῆς λίμνης Εὐνιάδος. Οἱ ἰχθύες τῆς λίμνης ταύτης πωλοῦνται εἰς Καρδίτσαν καὶ Τρίκκαλα. Διερχόμεθα τὴν παρὰ τὴν λίμνην μικρὰν πεδιάδα καὶ διὰ λοφοσειρῶν ἐξερχόμεθα πρὸς τὴν ἀπέραντον θεσσαλικὴν πεδιάδα.

Ὁ Δομοκός (κάτ. 1600) εἶναι τὸ τελευταῖον σημεῖον τοῦ νομοῦ τούτου· εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ τῶν τελευταίων βορείων λόφων τῆς Ὀθρυος, ὡς σκοπιὰ πρὸς τὴν θεσσαλικὴν πεδιάδα. Δι' αὐτοῦ διέρχεται ἡ ἐκ Λαρίσης εἰς Λαμίαν δημοσίᾳ ὁδός, τῇ δὲ 1897 συνεκροτήθη ἐντὺ θά ἡ μεγαλυτέρα μετὰ τῶν Τούρκων μάχη.

Ἀκτοπλοῖα τοῦ νομοῦ.— Παραλία Εὐβοϊκοῦ.

(Πειραιεὺς—Λαύρειον—Χαλκίς), Ἀταλάντη—Στυλὶς—Ὠρεοὶ—(Βόλος).

Παραλία Κορινθιακοῦ.

(Πειραιεὺς—Λουτράκιον) Ἰτέα—Γαλαξείδιον—Ἐρατεινὴ—Πάτραι.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 178000 κάτ.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν νομῶν Τρικάλων καὶ Λαρίσης. Πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν κόλπων Μαλιακοῦ καὶ Εὐβοϊκοῦ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας.

Ὅρη. Ὁ νομὸς ἔχει τὴν Ὀθρυν, τὸν Τυφρηστόν, τὴν Οἴτην καὶ τὴν παραφυάδα ταύτης Καλλιδρομον, τὰ Βαρδοῦσια, τὴν Γκιώναν καὶ τὸν Παρνασσόν.

Κόλποι. Ὁ Μαλιακὸς καὶ ὁ Κορινθιακός

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Λαμίας, τῆς Ἀμφίσσης καὶ τῆς Βελίτης.

Ποταμοί. Ὁ Σπερχειός, ὁ Κηφισὸς καὶ ὁ Μόρνος.

Λίμναι. Ἡ Ξυνίας.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Φθιώτιδος	πρωτεύουσα	Λαμία
2) Λοκρίδος	»	Ἀταλάντη
3) Δομοκοῦ	»	Δομοκός
4) Παρνασσίδος	»	Ἀμφισσα
5) Δωρίδος	»	Λιδωρίκιον

Ἑρωτήσεις :

1) Τίνα τὰ ὅρια τοῦ νομοῦ; 2) Τίνα τὰ πρὸς Δ. ὄρη τίνα πρὸς Α, τίνα πρὸς Β; 3) Ἐχει κόλπους ὁ νομός; 4) Ἐχει πεδιάδας καὶ τίνας; 5) Ὑπάρχουν ἐδῶ δάση, κοιλάδες, λεμῶνες; 6) Ὀνόμασον ποταμοὺς καὶ λίμνας τοῦ νομοῦ. 7) Παρουσιάζεται βλάστησις καὶ ἰδίᾳ τοῦ; 8) Τίνα ζῶα τὰ συναντήσωμεν πρὸς Α, τίνα πρὸς Δ, τίνα πρὸς Β, τίνα πρὸς τὰ ὄρη; 9) Τίνα τὰ προϊόντα τῶν πεδιάδων καὶ τίνα τῶν ὄρεων; 10) Ποῦ ἡ θερμότερα καὶ ὑγιεινότερα διαμονή, ποῦ δὲ ἡ ἀνθυγιεινότερα; 11) Ὀνόμασον τὰς σπουδαιότερας πόλεις τοῦ νομοῦ. 12) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι; 13) Αἱ κατοικίαι εἶναι πανταχοῦ αἱ αὐταί; Ποῦ αἱ μᾶλλον εὐπρόσωποι καὶ διατί; 14) Πῶς ἐκτελεῖται ἡ συγκοινωνία τοῦ νομοῦ; 15) Ποῖον ἰδίᾳ μέρος τοῦ νομοῦ δὲν ἔχει καλὴν συγκοινωνίαν; 16) Διατί ὁ Ἀνδρουτσὸς ἐξέλεξε τὴν Γραβιὰν διὰ νὰ κρατήσῃ τοὺς Τούρκους ἐκεῖ; 17) Τί γνωρίζεις διὰ τὸ γεφύρι τῆς Ἀλαμάνης; 18) Τὸ Καλλίδρομον μὲ ποῖον γεγονός τῆς ἀρχαίας ἱστορίας συνδέεται; 19) Μὲ ποῖον δὲ τῆς νεωτάτης ὁ Δομοκός; 20) Τί χαρακτηριστικὸν παρουσιάζει ἡ πόλις Ἀμφισσα; 21) Τίνα μέρη τοῦ νομοῦ ἔχουσι θαλάσσιαν συγκοινωνίαν; 22) Διατί τάχα ἡ Ἀμφισσα καὶ ἡ Λαμία νὰ εἶναι πολυανθρωπότεραι; 23) Ἐκ τῶν παραλίων πόλεων τοῦ Κορινθιακοῦ, διατί τὸ Γαλαξείδιον νὰ γίνῃ πόλις ναυτικὴ καὶ νὰ ἔχῃ ναυπηγεῖα; 24) Τί γνωρίζεις περὶ τῶν Δελφῶν;

ΝΟΜΟΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΤΩΛΙΑΣ

Ἑρατεινὴ—Ναύπακτος (θαλασσίως ὄρει 2).

Ἐξ Ἑρατεινῆς μεταβαίνομεν διὰ ξηρᾶς ἐντὸς 6 ὥρων διὰ παραλιακῆς βατῆς ὁδοῦ ἢ θαλασσίως δι' ἀτμοπλοίου ἐντὸς 2 ὥρων εἰς Ναύπακτον.

Ναύπακτος. Ἡ Ναύπακτος (κάτ. 2700), εἶναι πόλις ἀρχαία. Εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τὸ ατενώτερον ση-

μεῖζον τοῦ Κορινθιακοῦ. Εἰς τὸ ἄκρον μικρᾶς πεδιάδος καταφύτου, σχηματισθείσης ὑπὸ τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν ποταμοῦ Μόρνου.

Ἐκ Ναυπάκτου δι' ὠραίας παραλιακῆς ὁδοῦ μεταβαίνομεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀντίρριον, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου σφίζεται φρούριον. Ἐναντι τούτου εἶναι τὸ Ρίον μετὰ φρουρίου ἐπίσης.

Ἡ θάλασσα ἐδῶ εἶναι τόσον στενὴ (2000 μέτρα), ὥστε νὰ τὴν διέρχεται κανεὶς εὐκόλως κολυμβῶν.

Ἐκ Ναυπάκτου μεταβαίνομεν εἰς Εὐηνοχώριον καὶ Μεσολόγγιον διὰ ξηρᾶς, δι' ὁδοῦ ὅπισθεν τῶν βουνῶν Ταφιάσσου καὶ Χαλκίδος ἢ διὰ Πατρῶν. Προτιμῶμεν τὸ διὰ Πατρῶν ὡς τὸ σύνηθες ταξίδιον.

Ἐκ Ναυπάκτου εἰς Πάτρας διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου 1 ὥρα.

(Πάτραι) Κριονέριον—Ἀγρίνιον (σιδ. χιλ. 61).

Κριονέρι. Εἰς τὰς Πάτρας ἐπιβαίνομεν τοῦ ἀτμοπλοίου τῶν σιδηροδρόμων τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος (Μεσολογγίου—Ἀγρινίου) καὶ μετὰ 1 1/4 ὥρας φθάνομεν εἰς τὸ ἔναντι τῶν Πατρῶν Κρυονέρι (κ. 400). (Πάτραι—Κρυονέρι χιλιόμε. 15). Ἐνας λιμενοβραχίων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναμένει ἀμαξοστοιχία, παρέκει ἕνας σιδηροδρομικὸς σταθμὸς καὶ δύο τρεῖς ἀποθήκαι εὐρίσκονται ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς ἀμμώδους παραλίας, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ἐξ ἀνατολῶν ὑψοῦται καθέτως εἰς μέγα ὕψος τὸ ἀπόκρημνον βουνὸν Χαλκίς. Ἐπιβαίνομεν τῆς ἀμαξοστοιχίας, ἣ ὁποία ἀναμένει.

Εὐηνοχώριον. Ταξιδεύομεν διὰ πεδιάδος τελματώδους, ἐκτεινομένης ἀριστερά μας. Μόνον σιτηρὰ καὶ σκουπόχορτον βλέπομεν. Διερχόμεθα τὸν Εὐήνον, ἡ κοίτη τοῦ ὁποίου μᾶς κάμνει ἐντύπωσιν διὰ τὸ μέγα πλάτος τῆς. Προχωροῦμεν διὰ τελματώδους πεδιάδος, ἔχοντες δεξιὰ μας τὸν Ἀράκυνθον, ὅρος χαμηλόν, καλυπτόμενον ὑπὸ θάμνων, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὑπὸ μικρῶν δασῶν καὶ παρὰ τοὺς πρόποδάς του τὸ Εὐηνοχώριον (κ. 950) καὶ ἀριστερά μας θάλασσαν. Ὅλη αὐτὴ εἶναι ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ

Μεσολογγίου. Πρὸς Β καὶ Δ τῆς θαλάσσης μακρὰν δια-
κρίνομεν χαμηλὴν ξηράν. Εἶναι τόσον ἀκίνητα τὰ ὕδατα
τῆς θαλάσσης ταύτης, ὥστε ὁμοιάζει πρὸς καθρέπτην.
Ἀλλὰ καὶ πρὸς Ν. ἐκεῖ κάτω ἐκείνη ἡ πτυγὴ εἶναι λωρὶς
ἀμμώδους ξηρᾶς· τὸ πλαίσιον οὕτως εἶπεῖν τοῦ καθρέπτου.

Μεσολόγγιον. Ταξιδεύομεν τώρα παρὰ τὴν τενα-
γώδη ἀκτὴν του. Ἴδου αἱ πρῶται οἰκίαι μιᾶς πόλεως.
Εἶναι ἡ πόλις τῶν ἰχθύων, ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Με-
σολόγγιον (κ. 9300). Τὴν ἀμαξοστοιχίαν περικυκλοῦν
πωλῆται μὲ τὰ ὀνομαστὰ λαβράκια, τσιπούρας καὶ κεφά-

16. Σχεδιάγραμμα τῆς πόλεως Μεσολογγίου

λους τοῦ Μεσολογγίου. Κιβώτια ἰχθύων εἶναι ἔτοιμα πρὸς
φόρτωσιν εἰς τὸν σιδηρόδρομον. Ἀπὸ τὰς ἐπιγραφὰς
τῶν κιβωτίων βλέπομεν, ὅτι στέλλονται εἰς Πάτρας, Πύρ-
γον, Αἴγιον, Ἀθήνας, Ἀγρίνιον κλπ.

Ἡρῶν. Περ ἐρχόμεθα τὴν πόλιν. Παρὰ τὸν σιδη-
ροδρομικὸν σταθμὸν εἶναι τὸ Ἡρῶν, ἓνας τελευτωδὴς
χωρὸς 4—5 στρεμμάτων, ἐξωραϊσθεὶς μὲ ἀνθῶνας καὶ
δένδρα, περιβαλλόμενος ὑπὸ τείχους. Εἶναι τὸ τεῖχος τοῦ
ἄλλοτε φρουρίου τῆς πόλεως. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἐγένετο
ἡ ἐξοδος τῷ 1821. Ἐντὸς τοῦ Ἡρώου εὐρίσκονται οἱ
ὀβελίσκοι τοῦ στρατηγοῦ Μακρῆ, Θ. Γρίβα, Κ. Μαυρο-
μιχάλη, Στ. Σταΐκου καὶ Ν. Στουρνάρα. Οὐδὲν ἄλλο

ἀξιοθέατον ἔχει ἡ πόλις. Ἡ πόλις ἔχει πολλὰς εὐθείας ὁδοὺς καὶ καλὰς οἰκοδομάς, ἀλλὰ εἶναι ἐκτισμένη ἐντὸς τῆς λιμνοθαλάσσης. Τὸ ἔδαφος δὲν ἔχει κλίσιν καὶ μὲ τὰς βροχὰς αἱ ὁδοὶ πλημμυροῦν. Μὲ ὀλίγα κάρρα χῶμα ἐντὸς τῆς ἀβαθοῦς ταύτης λιμνοθαλάσσης κάμνει κανεὶς οἰκόπεδον. Δὲν βλέπομεν δένδρα εἰς τὴν πόλιν, δὲν ἀναπτύσσονται, διότι ἓνα μέτρον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν εἶναι θάλασσα. Τί ὥραϊον θὰ εἶναι τὸ Μεσολόγγιον καὶ πόσον ὑγιεινὸν θὰ ἦτο ἐὰν ἦτο ἐκτισμένον ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ Ἀρακύνθου, ὅπου ἦτο καὶ ἡ ἀρχαία πόλις Πλευρών!

Ἰχθυοτροφεῖα. Ἀς διασχίσωμεν τὴν λιμνοθάλασσαν. Μία δημοσία ὁδὸς πρὸς Ν. τῆς πόλεως χωρίζει εἰς δύο τὴν λιμνοθάλασσαν. Ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἡ λιμνοθάλασσα εἶναι χωρισμένη μὲ καλαμωτάς εἰς τετράγωνα, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶναι διπλάσιον περίπου τῆς αὐτῆς σχολείου. Ἐκεῖ μέσα εἶναι κλεισμένα τὰ ψάρια. Τὰ βλέπομεν κατὰ κοπάδια μικρά, μεγάλα, μεγαλύτερα, τί θαυμάσια! Λέμβοι πολλοὶ ὠθούμεναι μὲ κοντάρια διαπλέουσι τὰ ἥσυχά νερά. Εἶναι τόσον ἀβαθὴς (0,50 ἕως 2 μέτρα) ἡ λιμνοθάλασσα αὕτη, ὥστε νὰ δύναται κανεὶς νὰ τὴν διέλθῃ πεζῇ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον.

Ἀλυκαί. Μετὰ μίαν ὥραν διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης φθάνομεν εἰς στενὴν τελματώδη λωρίδα, ἐξ Α. πρὸς Δ. χωρίζουσιν τὴν λιμνοθάλασσαν ἀπὸ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν.

Ἐναντὶ μας βλέπομεν τὸν Ἀραξόν, τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὴν Κεφαλληνίαν.

Ἐνὰ μικρὸν τελωνεῖον, μία ἀποβάθρα, δύο - τρεῖς ἀποθῆκαι εἶναι ἐκτισμέναι ἐδῶ εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ, Τὸ μέρος τοῦτο λέγεται Τουρλὶς καὶ εἶναι τὸ ἐπίνειον τοῦ Μεσολογγίου.

Ἀριστερά μας εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἐργάζεται πολλοὶ ἐργάζονται ἐντὸς τῶν τελμάτων μὲ βαγονάκια. Εἶναι αἱ ἀλυκαὶ καὶ μεταφέρουσιν ἐξ αὐτῶν ἄλλας· τὸ κάμνουν σωρὸν ἐκεῖ εἰς τὴν παραλίαν καὶ τὸν σκεπάζουν κατόπιν μὲ κεραμίδια.

Αἰτωλικόν. Ἐπανερχόμεθα εἰς Μεσολόγγιον καί, ἐπιβαίνοντες τῆς ἀμαξοστοιχίας, διευθυνόμεθα πρὸς Β.

Δεξιά μας έλαιών, άριστερά ή λιμνοθάλασσα με άλλες άλυκας και ιχθυοτροφεία.

Μετά ήμίσειαν ώραν φθάνομεν εις Αίτωλικόν (κ. 4400). Ένταῦθα ή λιμνοθάλασσα στενοῦται, έπειτα πάλιν ευρύνεται πρὸς Β. Ἡ πόλις είναι έκτισμένη εις τὸ μέσον τοῦ στενοῦ τούτου ἐπὶ μιᾶς νησίδος ἐντὸς τῆς λιμνοθαλάσσης.

Μία διακλάδωσις τῆς γραμμῆς μᾶς ὁδηγεῖ ἀπὸ τοῦ

17. Αίτωλικόν. Χωρίον μεγάλη Λομποτινά

σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἐντὸς τοῦ Αίτωλικοῦ καὶ πέραν τούτου.

Ἐς ἀκολουθήσωμεν τὴν διακλάδωσιν ταύτην ἐπιβαίνοντες τῆς ἀμαξοστοιχίας, ή ὁποία ἀναμένει.

Ἡ ἀμαξοστοιχία προχωρεῖ μέσα εις τὴν λιμνοθάλασσαν ἐπάνω εις λιθόκτιστον χαμηλὴν γέφυραν 600—800 μέτρων καὶ εισέρχεται εις τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν διασχίζει σιγὰ-σιγὰ. Οὔτε μεγάλη οὔτε ὡραία πόλις είναι τὸ Αίτωλικόν, ή τοποθεσία της ὅμως είναι μοναδική ἐν

Ἑλλάδι. Παντοῦ βλέπομεν βαρέλλια ἐλαίου καὶ κιβώτια ἰχθύων. Εἶναι τὰ ἀφθονώτερα προϊόντα τῆς.

Ἐξερχόμεθα τοῦ Αἰτωλικοῦ δι' ἑτέρας γεφύρας ὁμοίας μετὴν πρώτην, εἰς τὴν ἀντιπέραν ἀκτὴν τῆς λιμνο-θαλάσσης.

Διατρέχομεν 10 χιλιόμε. ἐντὸς πεδιάδος, καταφύτου ἐξ ἐλαιῶν καὶ ἀμπελώνων, καὶ φθάνομεν εἰς τὴν ὄχθην

18. Τύποι Αἰτωλοὶ ἐκ τοῦ χωρίου Πλατάνου

τοῦ Ἀγελῶν, ὅπου καὶ τὸ τέρμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Κατοχή. Τὸ χωρίον Κατοχή (κ. 1500), εἶναι εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην ἐπὶ λόφου. Ἡ διάβασις τοῦ ποταμοῦ γίνεται διὰ λέμβου. Τὸ βλέμμα μας χάνεται πρὸς Ν. καὶ Δ. εἰς ἀχανῆ πεδιάδα.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ Αἰτωλικὸν καὶ συνεχίζομεν τὸ σιδηροδρομικὸν ταξίδι μας πρὸς Β. διὰ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς λιμνοθαλάσσης, καταφύτου ἐξ ἐλαιῶν.

Σταμνά. Ἀνερχόμεθα τὰς τελευταίας λοφοσειράς τοῦ Ἀρακύνθου, καταφύτους ἐδῶ ἐκ δρυῶν καὶ ἄλλων δένδρων, καὶ φθάνομεν εἰς τὸ χωρίον Σταμνά.

Ἡ θέα ἀπὸ ἐδῶ εἶναι ἐκτάκτως ὥραία. Βλέπομεν κάτω τὴν λιμνοθάλασσαν ὅλην καὶ ἐν τῷ μέσῳ ταύτης, εἰς τὸ στενώτερον μέρος, τὸ Αἰτωλικὸν ὡς πάπιαν κολυμβῶσαν, τὴν λωρίδα τῆς Τουρλίδος, ἄπασαν τὴν πεδινὴν ἔκτασιν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελῷου. Ἔργα πάντα ταῦτα τῆς μακροχρονίου καὶ ἐπιμόνου ἐργασίας τῶν ποταμῶν Εὐήνου καὶ Ἀχελῷου· προσέτι δέ, τὸν Ἀραξὸν καὶ τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου.

Ἀπὸ τὰ Σταμνά κατερχόμεθα πρὸς ἄλλην μεγάλην πεδιάδα, τὴν τοῦ Ἀγρινίου. Ἐντὸς δάσους ἀπὸ λεύκας συναντῶμεν τὴν μικρὰν λίμνην Λυσιμαχίαν (Υἱορίαν).

Ἀγρίνιον. Ἐπὶ μίαν ὥραν ταξιδεύομεν σιδηροδρομικῶς διὰ μέσου τῆς πεδιάδος ταύτης. Τρέχομεν μέσα εἰς καπνοφυτίας. Βλέπομεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ σῖτον καὶ ἀραβόσιτον, ἀλλὰ τὰ καπνὰ κυριαρχοῦν.

Φθάνομεν τέλος εἰς τὴν πόλιν τῶν καπνῶν, τὸ Ἀγρίνιον (κ. 11300).

Οὐδὲν ἀξιόλογον ἔχει νὰ παρατηρήσῃ ὁ ἐπισκέπτης, πλὴν τῆς πλατείας καὶ μιᾶς κυρίας ὁδοῦ.

Ὁ περιερχόμενος τὴν πόλιν βλέπει παντοῦ ἄπον θήκας καπνοῦ, ἐδῶ ὀρμαθιάζουν φύλλα, ἐκεῖ κάμνου-δέματα καπνῶν· ἄλλοι ξεχωρίζουν τὰ φύλλα ἢ ἀναμειγνύουν τὰ φύλλα τῶν καπνῶν. Παντοῦ ἀσχολοῦνται μὲ καπνά.

Ἀπὸ τὸ Ἀγρίνιον βλέπομεν ὀλίγον τὰς λίμνας Ὁζηρὸν καὶ Τριχονίδα.

Ἀγρίνιον—Ἀμφιλοχία (ὁδὸς ἀμαξιτὸς χιλ. 60).

Ἐξ Ἀγρινίου διευθυνόμεθα δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ Β.Δ. Διερχόμεθα τὸν Ἀχελῷον· βλέπομεν δεξιὰ τὸ χωρίον Λεπενού (κ. 1300), παρὰ τὰ ἐρείπια ἀρχαίας πρωτεύουσας τῆς Ἀκαρνανίας Στράτου, τῆς ὁποίας σφύζεται τὸ φρούριον, ἔπειτα διὰ τῆς στενῆς λωρίδος μεταξὺ τῶν

Ἀκαρνανικῶν ὁρέων καὶ τῶν τελευταίων λοφοσειρῶν τοῦ ὄρους Μακρυνόρους, φθάνομεν μετὰ 8 ὥρας εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου παράλιον κώμην Ἀμφιλοχίαν (Καρ-
βασαράν), κ. 2400.

Ἀκολουθοῦντες τὴν ὁδὸν ταύτην πρὸς Β. μεταβαί-
νομεν εἰς τὸν νομὸν Ἄρτης.

Ἡ ὁδὸς αὕτη ἔχουσα κατὰ μῆκος ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος
τὴν παραλίαν τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ ὄρος
Μακρύνορος σχηματίζει στενά, ὅμοια πρὸς τὰ τῶν Θερ-
μοπυλῶν, εἰς μῆκος 2 1)2 ὥρων.

Ἀπὸ Ἀμφιλοχίας ἀμαξιτὴ ὁδὸς μᾶς φέρει εἰς Βό-
νισσαν, πτωχὸν συνοικισμὸν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀμ-
βρακικοῦ. Ἡ ὁδὸς πέραν τῆς Βονίτσης συνεχίζεται μὲ
ἓνα κλάδον πρὸς τὴν νῆσον Λευκάδα καὶ ἄλλον πρὸς τὴν
Ζαβέρδαν εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ἡ Ζα-
βέρδα καὶ ὁ νοτιώτερον αὐτῆς εἰς τὸν μυχὸν κολπίσκου
κείμενος Ἀστακὸς συγκεντρώνουν τὸ πενιχρὸν ἐμπόριον
τῆς Ἀκαρνανίας.

Λαμία—Καρπενίσιον (ὁδὸς ἀμαξιτὸς χιλ. 45).

Εἰς Καρπενίσιον μεταβαίνομεν διὰ τῆς ἀμαξιτοῦ
οδοῦ ἐκ Λαμίας (Λαμίας—Λιανοκλάδι)—Βαρυμπόπης—
Καρπενισίου.

Ἡ ὁδὸς αὕτη ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Λαμίας ἀνέρχεται
τὸ ὄρος Τυφρηστὸν ἀκολουθοῦσα τὴν ἀριστερὰν ὄχθην
τοῦ Σπερχειοῦ καὶ κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ὑδάτων τούτου
εἰσέρχεται εἰς τὸν νομὸν Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας.

Ἀπ' ἐδῶ ἡ θέα εἶναι ἐκτακτος. Αἱ κορυφαὶ τοῦ Τυ-
φρηστοῦ πρὸς Β. ἡ Οἶτη, τὰ Βαρδούσια, τὸ Παναιτω-
λικὸν πρὸς Ν. ἅπαντα κατάφυτα ἐξ ἐλάτων, δρυῶν
κτλ. ἡ Ὄθρυς πρὸς ἀνατολάς, ἡ κοιλάς τοῦ Καρπενισίου
καὶ Δ. ταύτης τὸ ὑψηλὸν βουνὸν Χελιδόνι. Πάντα ταῦτα
εἶναι ὁρατά. Αὐτὸ τὸ Καρπενίσιον φαίνεται ὡς νὰ κρέ-
μαται κατὰ τὴν νοτιωτέραν ἄκραν τοῦ Τυφρηστοῦ. Τέλος
μετὰ 2 ὥρας εἰσερχόμεθα εἰς τὸ Καρπενίσιον (κ. 2000).

Τὸ λοιπὸν τμήμα τοῦ νομοῦ εἶναι ὀρεινὸν μὲ μικρὰ
χωρία, στερούμενα συγκοινωνίας.

Ἀκτοπλοῖα. (Πειραιεύς). Ναύπακτος, (Πάτραι) Μεσολόγγιον (Τουρλίς), Ἀστακός (κ. 3000) εἰς τὸ νοτιώτατον σημεῖον τῶν Ἀκαρνανικῶν ὁρέων, Μύτικας (κ. 500), Ζαβέρδα (κ. 1700), (Λευκάς) Βόνιτσα, Ἀμφιλοχία.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 190,000.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν νομῶν Ἀρτης καὶ Τρικκάλων, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ κόλπου Πατρῶν, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν νομῶν Τρικκάλων καὶ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Ὅρη ἐν τῷ νομῷ εἶναι: Ὁ Ἀράκυνθος, τὸ Πανατωλικόν, τὰ Ἀκαρνανικά, ὁ Τυμφρηστὸς καὶ τὰ Ἀγραφα.

Κόλποι. Ὁ Ἀμβρακικός.

Πεδιάδας. Ἡ τοῦ Μεσολογγίου, ἡ τοῦ Αἰτωλικοῦ καὶ ἡ τοῦ Ἀγρινίου

Ποταμοί. Ὁ Μόρνος, ὁ Εὐήνος καὶ ὁ Ἀγελῶς.

Λίμναι. Λυσμαχία (Υδρία), Τριχονίς καὶ Ὁζηρός.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς οὗτος περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Μεσολογίου	πρωτεύουσα	Μεσολόγγιον
2) Ναυπακτίας	»	Ναύπακτος
3) Τριχονίας	»	Ἀγρίνιον
4) Βάλτου	»	Ἀμφιλοχία
5) Βόνιτσης	»	Βόνιτσα
6) Εὐρυτανίας	»	Καρπενίσιον

Ἑρωτήσεις : 1) Εἰς ποῖον μέρος τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκεται ὁ νομὸς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας; 2) Πόθεν βρέχεται ἀπὸ θαλάσσας καὶ ἀπὸ ποίας; 3) Ποῖοι κόλποι εἰσχωροῦν εἰς τὸν νομὸν τούτον; 4) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; ποῦ εἶναι ὁρεινὸν καὶ ποῦ πεδινόν; 5) Ποῖα ὄρη ἔχει ὁ νομὸς οὗτος καὶ ποίας πεδιάδας; 6) Ποῦ εὐρίσκομεν δάση καὶ ἐκ ποίων δένδρων αποτελοῦνται; 7) Ποῖοι ποταμοὶ διαρρέουσι τὸν νομὸν τούτον, πόθεν πηγάζουσι καὶ ποῦ χύνονται; 8) Εἰπέτε τὰς λίμνας τοῦ νομοῦ τούτου καὶ ποῦ εὐρίσκεται ἐκάστη. 9) Ποῖα ζῶα τρέφονται εἰς τὸν νομὸν τούτον; 10) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τοῦ Μεσολογγίου; τί ἔχει τὸ Μεσολόγγιον; 11) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀγρινίου; 12) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προτὶν τῆς Τριχονίας; 13) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τῆς ὁρεινῆς Εὐρυτανίας; 14) Ποῖαι πόλεις τοῦ νομοῦ τούτου ἔχουσι σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν; 15) Ποῖαν ἐπαρχίαν ἐξυπηρετεῖ ἰδίως ὁ σιδηρόδρομος οὗτος; 16) Ποῖαι αἱ ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ ἐν τῷ νομῷ τούτῳ; 17) Ποία ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τοῦ νομοῦ καὶ ποία ἡ πρωτεύουσα ἐκάστης ἐπαρχίας; 18) Τί γνωρίζετε ἐκ τῆς ἱστορίας διὰ τὸ Μεσολόγγιον; 19) Ποῦ ἐφονεύθη ὁ Μάριος Μπότσαρης;

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑ

Οἱ τρεῖς νομοὶ τοὺς ὁποίους διήλθομεν, ὁ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ὁ τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ ὁ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, ἀποτελοῦν τὸ τμήμα τῆς Ἑλλάδος τὸ λεγόμενον Στερεὰ Ἑλλάς.

Τὸ ἔδαφος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄρεινόν· μακραὶ σειραὶ ὑψηλῶν καὶ ἀποκρήμνων ὄρέων καλύπτουσιν αὐτήν. Κύρια προϊόντα αὐτῆς εἶναι σῖτος, ἀραβόσιτος, καπνά, τυρὶ καὶ ἐλαῖαι, κτηνατροφικὰ καὶ δασικά.

II. ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΝΟΜΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ

Δομοκὸς—Λάρισα (σιδηροδρομικῶς χιλ. 81).

Γέφυρα Δεμερλί. Ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Δομοκοῦ (Σιάρμιτσα) εἰσερχόμεθα εἰς τὴν δυτικὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα. Ταξιδεύομεν ἐπὶ 1)2 ὥραν ἐντὸς αὐτῆς καὶ σταθμεύομεν εἰς τὴν γέφυραν Δεμερλί.

Κάτωθὲν μας διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Βόλου—Καλαμπάκας.

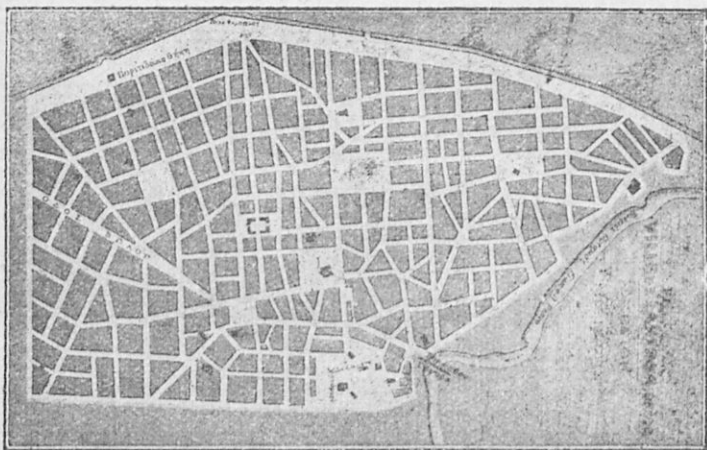
Προχωροῦμεν διὰ Λάρισαν. Δεξιὰ μας ἓνα χαμηλὸ βουνό, τὸ Μαυροβοῦνι ἢ Κυνὸς κεφαλαί, ἐμποδίζει τὴν πρὸς Α. θέαν, ἐνῶ πρὸς Δ. τὸ βλέμμα μας χάνεται εἰς τὸν ὀρίζοντα τῆς ἀχανοῦς πεδιάδος.

Μετὰ ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν κάμπτομεν τὸ βουνόν, ταξιδεύοντες μὲ ἐλαφρὰν ἀνάβασιν διὰ πεδινῆς ἐκτάσεως, ἐλαφρῶς κυματοειδοῦς, διὰ νὰ εὐρεθῶμεν μετ' ὀλίγον ἐντὸς ἄλλης τεραστίας πεδιάδος, τῆς ἀνατολικῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος.

Λάρισα. Μετὰ 20' σταθμεύομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν σιτηρῶν Λάρισαν (κάτ. 21000) καὶ πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ.

Ἡ Λάρισα ἀπέχει τῶν Ἀθηνῶν 350 χιλιόμετρα (9 ὥρας σιδηροδρομικῶς). Εἶναι πόλις ὡραία, ἤλεκτροφώτιστος, μὲ εὐθείας ὁδοὺς, 4 πλατείας, λαμπρὰς οἰκίας καὶ καταστήματα.

Παρὰ τὸ Β. ἄκρον αὐτῆς διέρχεται ὁ ποταμὸς Πη-

Σχεδιάγραμμα τῆς πόλεως Λαρίσης

νειός, τμῆμα δὲ μικρὸν ταύτης εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην.

Ἐνας μικρὸς μαστὸς τοῦ ἐδάφους, ὀλίγον ὑπερέχων τῶν οἰκιῶν, εἶναι τὸ φρούριον τῆς Λαρίσης. Ἄς ἀνέλθωμεν ἐπ' αὐτοῦ διὰ νὰ ἴδωμεν τὰ πέριξ. Ἀπὸ τοῦ φρουρίου λοιπὸν τούτου βλέπομεν, ὅτι εὐρισκόμεθα σχεδὸν εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀνατολικῆς θησσαλικῆς πεδιάδος.

Πρὸς τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς διακρίνομεν τὴν πόλιν Τύρναβον καὶ ὑπεράνω τούτου τὸ ὄρος Ὀλυμπον ὡς τεράστιον κῶνον· πρὸς Α. τὸ ὄρος Ὀσσαν (Κίσσαβον) καὶ τὴν

συνέχειαν ταύτης τὸ Πήλιον. Εἰς τὸ νοτιώτερον ἄκρον τῆς πεδιάδος, παρὰ τὸ Πήλιον, διακρίνομεν τὴν λίαν τὴν Βοιβηίδα καὶ ἔναντι ταύτης δένδρα πολλά, τὰ μόνα εἰς ὅλην τὴν πεδιάδα· εἶναι τὸ Βελεστῖνον.

Πηνεῖος. Ὑπὸ τοὺς πόδας μας πρὸς Β. ἐλίσσεται ὁ Πηνεῖος ποταμός. Διέρχεται τὴν κάτωθεν μας λιθίνην γέφυραν μὲ τὰ πολλὰ τόξα τῆς καὶ ὀφιοειδῶς προχωρῶν πρὸς τὰ μεταξὺ τῆς Ὀσσης καὶ τοῦ Ὀλύμπου στενά, τὰ Τέμπη, ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον ἀλιεύεται ὁ ὀνομαστός διὰ τὴν ὥραίαν του γεῦσιν ἰχθὺς γουλιανός.

Πρὸς Δ. ὀλίγον πέραν τῆς πόλεως βλέπομεν τὴν γεωργικὴν σχολήν.

Κατεργόμεθα τῶρα τοῦ φρουρίου τῆς Λαρίσης καὶ κατευθυνόμεθα σιδηροδρομικῶς εἰς Βόλον.

Λάρισα—Βόλος (σιδηροδρομικῶς χιλ. 60).

Ἐπιβαίνοντες τοῦ σιδηροδρόμου διασχίζομεν τὴν πεδιάδα κατὰ μῆκος.

Ἡ πεδιάς αὕτη, ὅλη μὲ σιτηρὰ ἐσπαρμένη ὅταν ἐλαφρῶς ριπίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἄνευ τῆς ἐλαχίστης πτυσῆς ἐδάφους, ὁμοιάζει πρὸς θάλασσαν κυματίζουσαν. Χέρχοι ἐκτάσεις μεταξὺ τῶν ἐσπαρμένων, εἰς τὰς ὁποίας βόσκουν πολυπληθεῖς ποίμνια προβάτων καὶ ἀγέλαι βοῶν, καὶ χωρία παρέρχονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Δένδρον δὲν διακρίνομεν κανέν!

Ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τρέχομεν ἐντὸς τῆς ἀπεράντου ταύτης πεδιάδος.

Βελεστῖνον. Φθάνομεν εἰς Βελεστῖνον (Φεραί) (κάτ. 2000), πατρίδα τοῦ Ρήγα. τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία σφύζεται. Πυκνὰ δένδρα καὶ θαυμασία φυτῶρια ἐκτείνονται δεξιὰ μας.

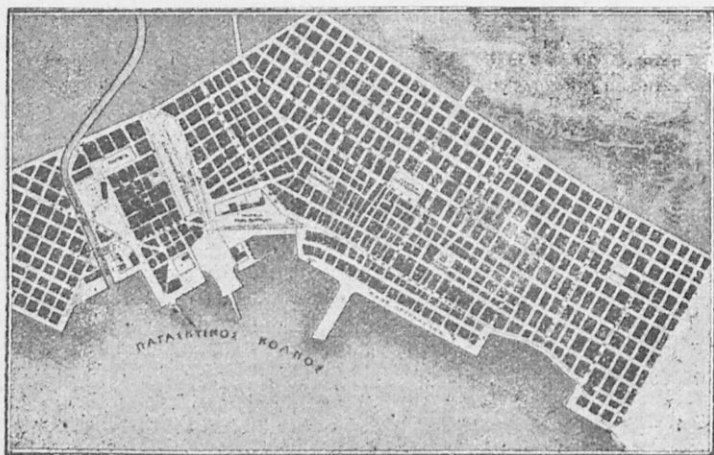
Ἡ λίμνη Βοιβῆς φαίνεται κολλημένη εἰς τὰς ὑπορείας τοῦ Πηλίου. Εἶναι μεγάλη, ἀβαθὴς ὅμως· δι' αὐτὸ τὸ θέρος ὀλιγοστεύει τὸ μέγεθός της· περιορίζεται σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ κυβέρνησις ἔρριψεν ἐντὸς αὐτῆς 700000 χέλια ἐκ τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, διὰ

νὰ πολλαπλασιασθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ τὸ εἶδος τοῦτο εἰς τὴν λίμνην.

Βόλος. Μετ' ὀλίγον διὰ μέσου λοφοσειρῶν φθά-
νομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν μῆλων καὶ τῶν ἐλαιῶν Βόλου
(κ. 30000).

Πρὸς Δ τῆς πόλεως καὶ ἀπέναντι εἶναι τὰ ἐρείπια
τῶν ἀρχαίων Παγασῶν. Πλησίον τοῦ Βόλου ἦτο καὶ ἡ
ἀρχαία Ἰωλκὸς ὅθεν ὁ Ἰάσων ἐξεκίνησε διὰ τὴν Ἀρ-
γοναυτικὴν ἐκστρατείαν.

Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν. Ἐκ τῶν πρώτων συναν-
τῶμεν τὸ θέατρον καὶ δεξιὰ αὐτοῦ τὰ καταστήματα τῶν
Τραπεζῶν. Διατρέχοντες τὴν πόλιν μέχρι τοῦ ἀνατολικοῦ

20. Σχεδιάγραμμα τῆς πόλεως Βόλου.

ἄκρου τῆς. Ὅδοι εὐθεῖαι, οἰκίαι ὠραῖαι, καταστήματα
πλουσιώτατα, βυρσοδεφεῖα, χαλβαδοποιεῖα, μύλοι, νημα-
τουργεῖον, ὑφαντουργεῖα, ἰδοὺ ὅτι βλέπομεν. Ἐξαίρε-
τικῶς ὠραία εἶναι ἡ προκυμαῖα. Ἐπὶ τῆς Α. ἄκρας τοῦ
Βόλου προσελκύουν τὸ βλέμμα τρεῖς ὠραῖαι οἰκοδομαὶ ἢ

μία πλησίον τῆς ἄλλης, εἶναι τὸ Ἀχιλλοπούλειον νο-
τοκομεῖον, τὸ μαριευτήριον καὶ τὸ μουσεῖον.

Εἰς τὸν λιμένα βλέπομεν ἀτμόπλοια πάσης ἐθνικό-
τητος. Φορτώνουν σιτηρά, ἐλῆές, μῆλα, καπνὰ καὶ ἄλλα
προϊόντα τῶν Θεσσαλικῶν πεδιάδων καὶ τοῦ Πηλίου.

Ἀπὸ τῆς προκυμαίας βλέπομεν ὅλον τὸν Παγασι-
σικὸν κόλπον. Βλέπομεν εὐκρινῶς τὴν Εὐβοίαν, φράττου-
ταν τὴν εἴσοδον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου. Πρὸς ΝΔ κεῖται
ἡ πεδιάς τοῦ Ἀλμυροῦ καὶ νοτιώτερον ταύτης ἡ Ὀθρυς.

Μακρυνίτσα. Θέαμα ὅμως πραγματικῶς ὥραϊον
παρέχει πρὸς Α. τὸ Πήλιον. Πλησιέστατα τοῦ Βόλου ἐπὶ
τῶν κλιτύων τοῦ Πηλίου ἐν μέσῳ πελωρίων λευκῶν καὶ
ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων εἶναι κολλημένοι ἡ μία πλη-
σίον τῆς ἄλλης αἱ κῶμαι ἄνω Βόλος, Μακρυνίτσα (Στα-
γιάτες, κ. 2000) καὶ Πορταριά (κ. 1500).

Τὸ Πήλιον εἶναι τὸ μόνον ὄρος τῆς Ἑλλάδος, τὸ
ὁποῖον ἔχει ἐπὶ τῶν κλιτύων του ἀπειρίαν χωρίων πλου-
σιωτάτων. Διὰ τοῦτο καὶ ἰδιαίτερος σιδηρόδρομος ὑπάρχει
ἀπὸ Βόλου μέχρι Μηλεῶν, ἵνα ἐξυπηρετῇ τὰς ἀνάγκας
τῶν χωρίων τούτων.

Βόλος—Πήλιον (σιδηροδρομικῶς)

Ἀγριά. Ἀνερχόμεθα τῆς πρώτης ἀμαξοστοιχίας
Βόλου—Μηλεῶν.

Διὰ παραλιακῆς μικρᾶς καὶ στενῆς πεδιάδος, ἀλλὰ
καταφύτου ὑπὸ πυκνοτάτου καὶ θαλερωτάτου ἐλαιῶνος,
φθάνομεν εἰς Ἀγριά (κ. 900), ὥραϊον χωρίον με ὥραιās
διωρόφους οἰκίας. Μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν τὰ βαρελλο-
ποιεῖά του. Χιλιάδες βαρελλίων εἶναι ἀπλωμένα εἰς τὴν
παραλίαν του, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦν πρὸς ἐξαγωγὴν
τῶν ἐλαιῶν.

Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς ἄλλο ὥραϊον ἐπίσης χωρίον,
τὰ Λεχώνια, ὅπου τερματίζεται ἡ πεῖιās.

Λεχώνια. Τὰ Λεχώνια εἶναι τὸ ἐξοχικὸν κέντρον
τοῦ Βόλου. Παρὰ τὸν ὥραϊον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν

εὐοίσκιμεν πάρκα, ζυθεστιατόρια καὶ οἰκίας μετὰ ὠραίων κήπων ὀπωροφόρων δένδρων, τὰ ὅποια εἰς τὸν ἐπισκέπτην κάμνουν ἐντύπωσιν ἀθηναϊκοῦ ἐξοχικοῦ κέντρου πρώτης τάξεως. Κερασεῖαι, μηλέαι, ροδακινεῖαι, πορτοκαλλεῖαι, λεμονεῖαι, ἀμυγδαλαῖ καὶ παντοῖα ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα εἰς πλῆθος, περιβάλλουν τὰ πλουσιώτατα ταῦτα χωρία. Ἐπὶ τῶν καταφύτων ἐνταῦθα κλιτύων τοῦ Πηλίου βλέπομεν μεταξὺ ἄλλων μικροτέρων χωρίων τὸν ἅγιον Λαυρέντιον (κ. 1800). Ἡ ἀμαξοστοιχία προχωρεῖ, ἀνερχομένη λοφοσειρὰς καταφύτους ἐξ ἐλαιῶν μέχρι τῆς κώμης Μηλεῶν (κ. 1500). Τὸ Νεοχώριον, ἡ Ἀργαλαστή καὶ τελευταῖον ὁ Λαῦκος, εἶναι χωρία ἐντὸς τοῦ συνεχοῦς τούτου ἐλαιῶνος τοῦ Πηλίου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Α. μέρος τοῦ Πηλίου, τὸ ὅποιον ἐδῶ εἶναι κατάφυτον μέχρι τῶν κορυφῶν του, ἔχομεν τοιαῦτα πλούσια καὶ ὠραῖα χωρία τὴν Τσαγκαράδα, ἐν ᾗ λειτουργεῖ ἐμπορικὴ σχολή, τὸν Κισσόν, τὴν Ζαγοράν καὶ ἄλλα, 24 ἐν ὅλῳ.

Βόλος—Βελεστῖνον—γέφυρα Δεμερλί

(σιδ. χ. 80).

Ἐπανερχόμεθα διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Βελεστῖνον. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ γραμμὴ διακλαδίζεται πρὸς Δ. Ἀκολουθοῦμεν τὴν γραμμὴν ταύτην. Ἡ ἀμαξοστοιχία ἀνέρχεται χαμηλὰς λοφοσειρὰς, συνδεύσας τὸ βουνὸν Μαυροβοῦνι μὲ τὸ Πήλιον καὶ κατέρχεται πρὸς τὴν δυτικὴν θησαυρικὴν πεδιάδα. Ἐκ τοῦ μέρους τούτου βλέπομεν πρὸς Ν. τὴν καπνόφυτον πεδιάδα τοῦ Ἀλμυροῦ. Ἐξακολουθοῦμεν πρὸς Δ. τὸ σιδηροδρομικὸν ταξίδι μας διὰ λωρίδος πεδινῆς.

Ἡ πεδινὴ λωρὶς εὐρύνεται. ὀλονέν. Ἀποτελεῖ τὴν σιτοφόρον πεδιάδα τῆς Φαρσάλου. Πλέομεν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν αὐτὴν τοῦ ξανθοῦ σίτου. Τὸ πρῶτον ἐδῶ βλέπομεν ἀτμομηχανὰς νὰ θερίζουν καὶ νὰ δένουν ταυτοχρόνως τὰ δεμάτια. Ἔχουν τοιαύτας καὶ ἀροτριώσεως, διὰ τῶν ὁποίων ἀροτριοῦν μεγάλας ἐκτάσεις καθ' ἡμέ-

ραν, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἡ ἀροτρίωσις δι' αὐτῶν γίνεται τελεία· δυστυχῶς δὲν ἔχουν πολλὰς τοιαύτας μηχανὰς εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Φάρσαλα. Σταθμεύομεν εἰς Φάρσαλα (κ. 2500), ἡ κωμόπολις φαίνεται πρὸς Ν. κατὰ τὰς ὑπωρείας τῆς Ὀθρυος. Ἐκ Φαρσάλων κκαλήγομεν εἰς τὴν γέφυραν Δεμερλί, ὅπου ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ αὕτη διασταυροῦται μὲ τὴν τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου

Λάρισα—Ἀγυιὰ (ὁδὸς ἀμαξιτὸς χιλ. 21).

Ἐκ Λαρίσης δι' ἀμχζιτοῦ ὁδοῦ διευθυνόμενοι πρὸς Α. μεταβαίνομεν εἰς τὴν κατάφυτον ἐκ μορεῶν Ἀγυιὰν (κ. 2600), ἐκτισμένην εἰς τὸ Α. ἄκρον μικρᾶς σιτοφόρου πεδιάδος, εἰσχωρούσης μεταξὺ Ὀσσης καὶ Πηλίου.

Μέσα εἰς τὴν ἀπέραντον πρασινάδα τῆς ἀνατολικῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος, ἡ μικρὰ αὕτη πεδιάς τῆς Ἀγυιᾶς κάμνει τὴν ἐντύπωσιν κόλπου.

Λάρισα—Πλαταμῶν (σιδηροδρομικῶς χιλ. 60).

Τέμπη. Ἐπιβαίνομεν τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου κατευθυνόμενοι ΒΑ. Μετὰ 30 χιλίον. φθάνομεν εἰς τὸ χωρίον Μπαμπᾶ (κ. 350). Εἴμεθα εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Τεμπῶν, δηλαδὴ εἰς τὰ στενά, τὰ ὅποια χωρίζουν τὸν Ὀλυμπον τῆς Ὀσσης. Ἐδῶ διερχόμεθα τὸν Πηνειόν.

Ἡ δημοσία ὁδός, κολλημένη εἰς τὴν κατάφυτον Ὀσσαν, ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἰς τὸν ἐπίσης κατάφυτον Ὀλυμπον καὶ ὁ Πηνειὸς εἰς τὸ μέσον βαίνουν παραλλήλως, κολλημένοι καὶ συνεσφιγμένοι διὰ νὰ χωρέσουν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ φυομένων βαθυσκιῶν πλατάνων τῆς χαράδρας ταύτης.

Ὀκτὼ χιλιόμετρα διατρέχομεν οὕτω, μεθ' ὃ ἐξερχόμεθα εἰς εὐφωροτάτην μικρὰν τριγωνικὴν πεδιάδα, σχηματιζομένην κατὰ τὸ δέλτα τοῦ Πηνειοῦ. Σταθμεύομεν εἰς Πυργετὸν παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύμπου (κάτ. 1500).

Τὰ ὄροσσημα τῶν παλαιῶν μας συνόρων διακρίνονται

ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου. Οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκει τις τοσαύτην μεγαλοπρέπειαν φύσεως καὶ βλαστήσεως. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ἡ Ὅσσα φαίνονται ὡς δύο κατάφυτοι ὄγκοι.

Ἐπὶ 1)2 ὥραν διατρέχουμεν τὴν εὐφορωτάτην ταύτην πεδιάδα τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισεν ὁ Πηνειὸς κατὰ τὰς ἐκβολὰς του. Παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ κάτω Ὀλύμπου φθάνομεν εἰς τὴν παραλίαν. Ἐνας βράχος, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου βλέπομεν ὠραῖον φρούριον, φράσσει τὴν διάβασίν μας. Τὸν διερχόμεθα διὰ μικρᾶς σήραγγος καὶ σταθμεύομεν εἰς Πλαταμῶνα.

Λάρισα—Ἐλασσών—Σαραντάπορον (ἁμαξιτὸς ὁδὸς ὥραι 15)

Τύρναβος. Διὰ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ πρὸς Β. τῆς Λαρίσης προχωροῦμεν διὰ μέσου τῆς πεδιάδος. Χάνεται ὁ ὀφθαλμὸς μας εἰς ἀπέραντον ἑκτασιν σίτου δεξιὰ τῆς ὁδοῦ. Ἄλλαι ἀπέραντοι χέρσοι ἐκτάσεις ἐκτείνονται ἀριστερά μας. Εἰς ταύτας βόσκουν ποίμνια προβάτων καὶ βοῶν. Αὗται ἐκαλλιεργήθησαν πέρυσιν, ἐφέτος ἀναπαύονται. Μετὰ 3 ὥρας διερχόμεθα ἐπὶ τεραστίου μήκους γεφύρας τὸν παραπτόταμον τοῦ Πηνειοῦ Τιταρήσιον καὶ εἰσερχόμεθα εἰς Τύρναβον (κ. 6500) κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος, καταφύτου ἐνταῦθα ὑπὸ μορεῶν. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Τυρνάβου βλέπομεν καὶ ἐδῶ τὰ ὄρη σήμα τῆς παλαιᾶς ὀροθετικῆς μας μετὰ τῆς Τουρκίας γραμμῆς κατὰ σειρὰν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὅρους.

Προχωροῦμεν. Ἀνερχόμεθα τὴν ὀροσειρὰν κατὰ τὸν αὐχένα τῆς Μελούνας. Ἀπὸ ἐδῶ τὸ βλέμμα μας φθάνει μέχρι τοῦ Παγασιτικοῦ καὶ τῆς Ὀθρυος. Τὴν ἀχανὴν κάτω πεδιάδα ἐκλαμβάνομεν ἀρχικῶς ὡς θάλασσαν. Μὲ ὀλίγην ὁμῶς προσοχὴν διακρίνομεν τὸν Πηνειὸν ὀφιοειδῶς διαυλακοῦντα αὐτὴν, τὴν Λάρισαν καὶ πολλὰ χωρία, τὴν Βοιβηίδα λίμνην κλπ.

Ἐλασσών. Κατερχόμεθα πρὸς τὴν μικρὰν καὶ στρογ-

γύλιν πεδιάδα τῆς Ἐλασσόνας, τὴν διατρέχουσαν κατὰ τὸ μέσον. Δεξιὰ μας ἀμπελώνες καὶ μορεῶνες, ἀριστερὰ σιτηρὰ. Μετὰ μίαν ἄραν φθάνομεν εἰς Ἐλασσόνα (κ. 2000 καὶ 8 ὥραι ἐκ Λαρίσης) Διὰ μέσου ταύτης διέρχεται ὁ Ἐλασσονίτικος, παραπόταμος τοῦ Τιταρήσιου. Ἀνατολικώτερον βλέπομεν μικρὸν ἑλαιῶνα.

Ἐξ Ἐλασσόνας ἀνερχόμεθα μέχρι τοῦ Ἐλευθερωχωρίου. Εὐρισκόμεθα πρὸ μεγάλης ἐκτάσεως ἀγρῶν πλαισιουμένων ἐξ Α ὑπὸ τοῦ ὄγκου τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ ὁποίου πρώτην ἤδη φοράν ἐκ τοῦ πλησίον, θαυμάζομεν τὸ μεγαλεῖον, ἐκ Δ ὑπὸ τῶν Καμβουνίων καὶ ἀπὸ Β. ὑπὸ τοῦ Πιέρου ὄρους.

Μεταξὺ Πιέρου καὶ τῶν Καμβουνίων σχηματίζεται στενωπός, καλουμένη Σιδηρᾶ πόρτα ἢ στενὰ τῆς Πόρτας, μεταξὺ δὲ Πιέρου καὶ Ὀλύμπου ἄλλη στενωπός, τὰ στενὰ τῆς Πέτρας.

Ἐντεῦθεν ἡ ὁδὸς διχάζεται πρὸς ἀμφοτέρους τὰ στενά.

Ἀκολουθοῦμεν τὴν πρὸς τὴν Πόρτα.

Κατὰ τὸ μέσον τῆς περιγραφείσης ἐκτάσεως διέρχόμεθα τὸν Σαραντάπορον (Τιταρήσιον) παρὰ τὸ ὄνομαστὸν Χάνι Χατζηγώγου. Ἐδῶ εἶναι τὸ ἐνδοξον Σαραντάπορον.

Ἀκτοπλοῖα τοῦ νομοῦ Ἐν τῷ Παγασιτικῷ.

Καθημερινὴ συγκοινωνία μεταξὺ Βόλου—Λαύκου καὶ Βόλου—Ἀλμυροῦ (κ. 5500), τοῦ ὁποίου τὰ ἄφθονα καπνὰ μεταφέρονται εἰς Βόλον.

Κατὰ δὲ τὸ θέρος τὰ ἐκ Πειραιῶς διὰ Θεσσαλονίκης ἀτμόπλοια προσεγγίζουν ἐνίοτε εἰς Τσαγέζι.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 244000.

Ἄρτια. Ὁ νομὸς Λαρίσης ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν νομῶν Θεσσαλονίκης καὶ Κοζάνης. Πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν νομῶν Τρικκάλων καὶ Κοζάνης.

Ἄρση. ἔχει τὸν Ὀλυμπόν, τὴν Ὀσσάν καὶ τὸ Πήλιον.

Πεδιάδες. Ἡ κάτω ἢ ἀνατολικὴ Θεσσαλικὴ πεδιάς καὶ ἡ

τῆς Φαρσάλου τμήμα τῆς ἄνω θεσσαλικῆς, ἡ τοῦ Ἀλμυροῦ καὶ ἡ τῆς Ἐλασσόνης.

Ποταμοί. Ὁ Πηνειός, ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος.

Λίμναι. Ἡ Βοιθις καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ κάτω Ὀλύμπου μικρὰ λίμνη Νεζερός.

Χερσόνησοι. Ἡ τῆς Μαγνησίας (τοῦ Πηλίου).

Ἀκρωτήρια. Τὸ Τρίκερι καὶ ἡ Σηπιάς ἄκρα.

Κόλποι. Ὁ Παγασιτικὸς.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Λαρίσης περιλαμβάνει τὰς ἑπαρχίας:

1) Λαρίσης	πρωτεύουσα	Λάρισα
2) Φαρσάλου	»	Φάρσαλος
3) Ἀλμυροῦ	»	Ἀλμυρὸς
4) Βόλου	»	Βόλος
5) Ἀγυιάς	»	Ἀγυιά
6) Τιρνάβου	»	Τίρναβος
7) Ἐλασσόνης	»	Ἐλασσὼν

Ἑρωτήσεις : 1) Εἰς ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκεται ὁ νομὸς Λαρίσης; 2) Ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πρὸς Β. τοῦ νομοῦ τούτου; 3) Διὰ ποίων ὁρέων χωρίζεται τῆς Μακεδονίας; 4) Διὰ ποίων ὁδῶν δυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν ἀπὸ τοῦ νομοῦ τούτου εἰς Μακεδονίαν; 5) Ὅποῖον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; 6) Ποῖος ποταμὸς διαρρέει τὴν θεσσαλικὴν πεδιάδα; 7) Ποῖος παραπόταμος τοῦ Πηνειοῦ ἔρχεται ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Ἐλασσόνης καὶ πόθεν πηγάζει οὗτος; 8) Ποῖα τὰ προϊόντα τῆς πεδιάδος Λαρίσης καὶ Φαρσάλου; 9) Ποῖα τὰ προϊόντα τῆς πεδιάδος τοῦ Ἀλμυροῦ καὶ ποῖα τῆς πεδιάδος Ἐλασσόνης; 10) οἷους ἰχθὺς τρέφει ὁ Πηνειός; 11) Ποίας ὠφελείας καὶ ποίας βλάβας παρέχει εἰς τὴν θεσσαλικὴν πεδιάδα ὁ Πηνειός; 12) Τὸ Πῆλιον διχτὶ ἔχει πολλὰς κοινοπόλεις; 13) Ποῖα τὰ προϊόντα τοῦ Πηλίου; 14) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν μερῶν καὶ εἰς τί οἱ τῶν ὄρειων; 15) Ποῖα εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ; 16) Ὁ Βόλος διατὶ εἶναι ἡ πολυανθρωποτέρα πόλις τῆς Θεσσαλίας; 17) Ποῖον τὸ ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ Βόλου; 18) Ποῖαι πόλεις τοῦ νομοῦ ἔχουσι σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν; 19) Ποῖαι ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ καὶ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐκυπηρετοῦσι τὴν συγκοινωνίαν τοῦ νομοῦ; 20) Ἡ ἐπαρχία Ἐλασσόνης ποῦ ἀνῆκε μέχρι τοῦ ἔτους 1912; 21) Ποῖον μέρος τῆς Ἐλασσόνης ἐδοξάσθη περισσότερον κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 καὶ διατί;

ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ

Γέφυρα Δεμερλί—Καλαμπάκα (σιδηρ. χιλ. 80).

Γέφυρα Δεμερλί. Ἀκολουθοῦμεν τώρα τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Βόλου—Καλαμπάκας· διερχόμεθα ἐκ Βελεστίνου, προχωροῦμεν καὶ φθάνομεν εἰς Δεμερλί. Ἡ ἀμαξοστοιχία Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης σταθμεύει ἄνωθεν μας ἐπὶ τῆς γεφύρας Δεμερλί, σχηματίζουσα σταυρὸν μετὰ τῆς ἰδικῆς μας. Παραλαμβάνομεν τοὺς διὰ τὰς πόλεις τῆς ἄνω Θεσσαλίας ἐπιβάτας τῆς καὶ συνεχίζομεν τὸ ταξίδιόν μας.

Ταξίδι θαυμάσιον. Πλέομεν μέσα εἰς μίαν θάλασσαν σίτου καὶ χόρτου. Ἡ μόνη πτυχὴ ἐδάφους, ἡ ὁποία παρουσιάζεται πρὸ ἡμῶν εἶναι χαμηλὴ καλλιεργημένη λοφοσειρὰ 3—4 λόφων πρὸς Β. τῶν Σοφάδων, φαίνονται δὲ ὡς πλοῖα ἐν θαλάσῃ. Διερχόμεθα τὴν κώμην Σοφάδες, καὶ διατρέχοντες οὕτω τὴν πεδιάδα ἐπὶ μίαν ὥραν (30 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς γεφύρας), σταθμεύομεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ ἀραβοσίτου καὶ τῶν καπνῶν Καρδίτσαν (κ. 12600).

Καρδίτσα. Ἡ Καρδίτσα εἶναι ὠραία πόλις, ἐκτισμένη εἰς τὸ μέσον τῆς ἄνω θεσσαλικῆς πεδιάδος. Ἐχει ὅλας τὰς ὁδοὺς εὐθείας, φωτισμὸν ἡλεκτρικὸν καὶ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰ Τρίκκαλα. Δυστυχῶς ἐπὶ πολλοὺς μῆνας εἶναι ἐντὸς τῶν ὑδάτων, διότι τὸ ἔδαφος δὲν ἔχει κλίσιν. Διερχόμεθα δύο καλοὺς παραποτάμους τοῦ Πηνειοῦ ἔπειτα αὐτὸν τὸν Πηνειὸν καὶ μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς πεδιάδος, σταθμεύοντες εἰς ἄλλην πόλιν σιτηρῶν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ, τὰ Τρίκκαλα (κ. 20200, ἐκ Καρδίτσης χιλιόμετρα 30).

Οὐδαμοῦ ἐν Ἑλλάδι δύναται τις νὰ ἴδῃ παρόμοιον θέαμα. Ὁ ὀφθαλμὸς γάνεται εἰς τὸν ὀρίζοντα ἀδένδρου πεδιάδος, ὁμαλῆς ὡς λίμνης. Οὐδαμοῦ διακρίνει τις χωρίον.

Συστάδες δένδρων, καπνίζουσαι πολλάκις, ξεπροβάλλουν εἰς τὸν ὀρίζοντα ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ὥστε

πολλάκις νὰ βλέπη τις ταυτοχρόνως 5 — 10 τοιαύτας.

Εἰς ἐκάστην τοιαύτην συστάδα εἶναι καὶ ἓν χωρίον μικρὸν ἢ μέγα. Κοπάδια βοῶν, ἵππων, ἡμιόνων, προβάτων βλέπομεν νὰ βόσκουν εἰς ἀπεράντους ἀκαλλιέργητους ἐκτάσεις τῆς πεδιάδος ταύτης. Τὰ ὕδατα ἐπίσης τῶν βροχῶν καθιστοῦν ἀπρόσιτα ἢ ἄχρηστα ἐπὶ μῆνας μέγιστα αὐτῆς τμήματα, ὁ Πηνειὸς δὲ καὶ ὁ παραπόταμος τοῦτου Ληθαῖος, πλημμυροῦντες συχνά, μεταβάλλουν τὴν πεδιάδα εἰς θάλασσαν.

Τρίκκαλα. Τὰ Τρίκκαλα εἶναι πόλις, ἐκτισμένη ἐντὸς τῆς πεδιάδος. Ἔχουν πλατεῖαν, πολλὰς ὁδοὺς εὐθείας, ἠλεκτροφωτισμόν, δένδρα ἄφθονα κλπ. Νερὸ οἱ κάτοικοι ἐξάγουν δι' ἀρτεσιανῶν φρεάτων. Τρυποῦν τὸ ἔδαφος δι' ἐργαλείου εἰς βάθος 8 καὶ πλέον μέτρων, εἰσάγουν σωλῆνα καὶ δι' ἀντλίας ἔχουν νερὸ ὥραϊον καὶ ἄφθονον. Πανταχοῦ εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς οἰκίας τῶν Τρικκάλων βλέπομεν τοιαύτας ἀντλίας.

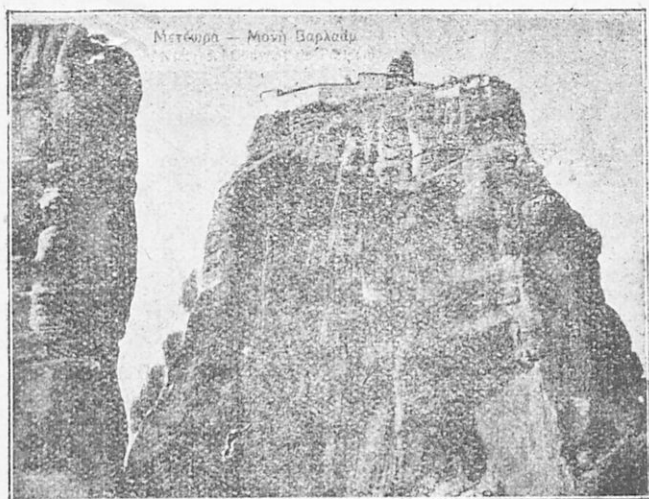
Διὰ μέσου τῆς κεντρικῆς πλατείας διέρχεται ὁ ποταμὸς Ληθαῖος, παραπόταμος τοῦ Πηνειοῦ.

Καλαμπάκα. Ἐκ Τρικκάλων διευθυνόμενοι ΒΔ. διερχόμεθα τὸν Ληθαῖον, διὰ τῆς πεδιάδος δὲ πάντοτε ταξιδεύοντες, καταλήγομεν εἰς Καλαμπάκαν (κάτ. 3000, ἀπὸ Τρικκάλων χιλιόμε. 22). Ἡ Καλαμπάκα εἶναι χωρίον ἐν μέσῳ μορεῶν ἐκτισμένον, σύρριζα συστάδος βράχων καθέτων καὶ μεμονωμένων οἱ ὅποιοι, νομίζει κανεὶς, ὅτι ἐξεφύτρωσαν ἐκ τῆς πεδιάδος. Αὐτοὶ οἱ βράχοι λέγονται Μετέωρα. Εἰς τὴν κορυφὴν δὲ πολλῶν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀνὰ ἓν μοναστήρι.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ πεδιάς καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ νοαμὴ

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ νομοῦ κατέχει τὸ μέγιστον κατὰ τὴν ἔκτασιν ὄρος τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου, ἡ Πίνδος. Τὸ ὄρος τοῦτο ἔχει περίπου σχῆμα ἀνθρώπου. Οἱ πόδες του ὀνομάζονται Ἀγραφα τὸ πρὸς Α. καὶ Τζουμέρκα τὸ πρὸς Δ. Ἡ κορυφὴ τοῦ σκέλους, ὅπου οἱ πόδες ἐνοῦνται, λέγεται Λάκμος ἢ Ζυγὸς καὶ εὐρίσκεται πρὸς Ν. τοῦ Μετσόβου. Ὁ κορμὸς, Βοῖον ἢ Γράμμος, ὑψοῦται πρὸς Β. μέχρι

καὶ πέραν τῶν μετὰ τῆς Σερβίας συνόρων μας. Ἡ μὲν
χειρ ΒΔ. σχηματίζει τὰ ὄρη τῆς Ἠπείρου, ἡ δὲ ἄλλη
πρὸς Α τὰ ὄρη Χάσια.

21. Εἰς τὰ Μετέωρα, ἡ μονὴ Βαρλαάμ.

Πίνδος. Ἡ Πίνδος εἶναι ἓν ἐκ τῶν δασωδεστέρων καὶ
ἀγριωτέρων ὄρέων. Καὶ κατὰ μὲν τὰ ὑψηλὰ ἔχει ὄξυς,
κατὰ δὲ τὰ κατώτερα ἔλατα, πεῦκα καὶ ἄλλα δένδρα.

Ἔνεκα τῶν μεγάλων τῆς δασικῶν ἐκτάσεων ἡ Πίνδος
ἔχει ἀφθονώτατα νερά. Ἐξ αὐτῆς πηγάζουν οἱ δύο μέ-
γιστοι ποταμοὶ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος Πηνειὸς καὶ
Ἀχελῷος· ἐπίσης ὁ Ἀραχθὸς, ὁ Ἀῶς καὶ ἓνας τῶν
κυριωτέρων βραχιόνων τοῦ Ἀλιάκμονος.

Τῶν δύο τούτων σκελῶν τῆς Πίνδου θεωροῦνται
προέκτασις ὅλα τὰ λοιπὰ πρὸς Ν. ὄρη τῆς Ἑλλάδος μέχρι
Σουνίου πρὸς τὰ ΝΑ. καὶ Ταινάρου πρὸς Ν.

Τὸ ὄρεινόν τοῦτο τμήμα τοῦ νομοῦ ἔχει μόνον μικρὰ
χωρία. Οὐδεμία ἀμαξιτὸς ὁδὸς ὑπάρχει εἰς αὐτό. Ἡ ποι-

μνιοβοσκή εἶναι ἢ κυριωτέρα ἐνασχόλησις τῶν κατοίκων, τὸ δὲ τυρὶ τῶν Ἀγράφων ἔχει πανελλήνιον φήμην.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 195000 κάτοικοι.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Τρικκάλων ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν νομῶν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Λαρίσης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἀρτης.

Ὅρη. Ἔχει τὰ Χάσια καὶ τὴν Πίνδον (Λόκιμος; Τζουμέρκα, Ἀγραρα κτλ.).

Πεδιάδες. Τὴν ἄνω Θεσσαλικήν.

Ποταμοί. Τοὺς δύο μεγίστους τῆς Π. Ἑλλάδος τὸν Ἀχελῷον, πηγάζοντα ἐκ τῆς Πίνδου, καὶ τὸν Πηνειόν, πηγάζοντα καὶ τοῦτον ἐκ τῆς Πίνδου καὶ τῶν Χασίων.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Τρικκάλων περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Τρικκάλων	πρωτεύουσα	Τρίκκαλα
2) Καρδίτσης	»	Καρδίτσα
3) Καλαμπάκας	»	Καλαμπάκα

Ερωτήσεις: 1) Εἰς ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος ἀνήκει ὁ νομὸς Τρικκάλων; 2) Πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ Λαρίσης εὐρίσκεται οὗτος; 3) Ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ τοῦτου εἶναι ὀρεινὸν καὶ ποῖα ὄρη κατέχουσι τοῦτο; 4) Πρὸς βορρᾶν τοῦ νομοῦ Τρικκάλων ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει καὶ ποῖον πρὸς δυσμὰς; 5) Ἀπὸ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα διὰ ποίων ὁρέων χωρίζεται; 6) Ποῖαν πεδιάδα Θεσσαλικήν περιλαμβάνει ὁ νομὸς οὗτος; 7) Ποῦ τελειώνει σήμερον ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τῶν Θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων; 8) Διὰ ποίων πόλεων καὶ χωρίων τοῦ νομοῦ τοῦτου διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος; 9) Ποῖοι παραπόταμοι τοῦ Πηνειοῦ διαρρέουσι τὸν νομὸν τοῦτον; 10) Ἡ ἄνω Θεσσαλικὴ πεδιάς καλλιεγεῖται ὀλοκλήρως; 11) Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κατορθωθῇ ἡ καλλιεργία ὀλοκλήρου τῆς πεδιάδος; 12) Ποῖα προϊόντα παράγει ἡ πεδιάς αὕτη; 13) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν μερῶν καὶ εἰς τί τῶν ὀρεινῶν; 14) Πῶς γίνεται ἡ ἐξαγωγή τῶν προϊόντων τοῦ νομοῦ; 15) Πῶς εἰσάγονται ἐν τῷ νομῷ τὰ διάφορα ἐμπορεύματα; 16) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία τοῦ ὀρεινοῦ μέρους τοῦ νομοῦ τοῦτου;

Θ Ε Σ Σ Α Λ Ι Α

Οἱ νομοὶ Λαρίσης καὶ Τρικκάλων ἀποτελοῦσι τὸ τμήμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὅποιον λέγεται **Θεσσαλία**.

Ἡ Θεσσαλία εἶναι δύο μεγάλαι πεδιάδες, περικλειόμεναι ὑπὸ μεγάλων ὀρέων. Τὰ ὕδατα τῶν ὀρέων τούτων, κατερχόμενα διὰ πολλῶν παραποτάμων εἰς τὰς Θεσσαλικὰς ταύτας πεδιάδας, σχηματίζουνσι τὸν Πηνειὸν ποταμόν, ὁ ὅποιος διὰ χαράδρας μεταξὺ τῶν ὀρέων Ὀλύμπου καὶ Ὀσσης χύνεται εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Ἡ πεδινὴ Θεσσαλία διασχίζεται διὰ δύο σιδηροδρομικῶν γραμμῶν· τῆς τοῦ Θεσσαλικοῦ καὶ τῆς τοῦ διεθνoῦς σιδηροδρόμου. Κύρια προϊόντα τῆς Θεσσαλίας εἶναι τὰ σιτηρά, τὰ καπνὰ καὶ τὰ κτηνοτροφικά. Πεντήκοντα ἑκατομμύρια ὀκάδες σιτηρῶν περίπου παράγονται κατ' ἔτος.

Λιμὴν τῆς Θεσσαλίας διὰ τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖται τὸ ἐμπόριον εἶναι ὁ Βόλος.

Μέχρι τοῦ 1881 ἦτο τουρκικὴ ἐπαρχία. Τῷ 1881 προσηρτήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα.

III. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Πλαταμῶν—Πλατὺ—Θεσσαλονίκη (σιδ. χιλ. 120).

Ὁ Πλαταμῶν δὲν εἶναι πόλις οὔτε χωρίον. Εἶναι ἓνα φρούριον ὑπεράνω τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, τὸ ὅποιον προστατεύει τὴν κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ κάτω Ὀλύμπου στενωπόν. Εἶναι αἱ θερμοπύλαι τῆς ἀπὸ Μακεδονίας εἰς Θεσσαλίαν διαβάσεως.

Λιτόχωρον, Κατερίνη. Προχωροῦντες διὰ τῆς

ἀρχομένης δασώδους πεδινῆς λωρίδος, συναντῶμεν τὸ Λιτόχωρον (κατ. 4200). Ἡ κομὸπολις αὕτη φαίνεται ἀριστερά μας κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄγκου τοῦ κυρίως Ὀλύμπου εἰς ἀπόστασιν ὥρας. Ἀνωθεν τοῦ Λιτοχώρου φαίνονται αἱ ὕψιστα κορυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου, ὅπου ἦσαν αἱ κατοικίαι τῶν Ὀλυμπίων θεῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας.

Ἀπ' ἐδῶ ἡ πεδιάς εὐρύνεται, κατὰ δὲ τὸ μέσον περίπου ταύτης, ὡς ὁμφαλός, εἶναι ἡ πόλις τῶν ξυλανθράκων καὶ καυσοξύλων Κατερίνη (κατ. 6500). Κάτω πρὸς τὴν παραλίαν διακρίνομεν διὰ μέσου τῶν δένδρων τὸ ἐπίνειον τῆς Κατερίνης Βρωμερὴν.

Εἰς τὴν Κατερίνην βλέπομεν ἀποθήκας ξυλείας καυσοξύλων καὶ ξυλανθράκων. Θαυμάζομεν τὰ δάση τῶν ὀρέων Ὀλύμπου καὶ Πιέρου πρὸς Δ. τῆς Κατερίνης διὰ τὴν πυκνότητα καὶ τὴν ἔκτασιν των. Ἀπὸ τοῦ Πλαταμῶνος μέχρι πέραν τῆς Κατερίνης ἐκτείνεται ἓνα ἀπέραντον συνεχές παρθένον δάσος, μέσα εἰς τὴν πρασινάδα τοῦ ὁποίου βλέπομεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ νὰ ξεπροβάλλουν ὡς κατάλευκα στίγματα αἱ οἰκίαι τῶν χωρίων.

Δέκα χιλιόμετρα μετὰ τὴν Κατερίνην χαμηλοὶ καὶ κατάφυτοι γήλοφοι, κατερχόμενοι ὡς τεράστιαι ταινίαι ἐκ τοῦ Πιέρου ὄρους, φράττουσι τὴν πεδιάδα τῆς Κατερίνης. Ἐδῶ παρὰ τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ τέλος τῆς πεδιάδος συναντῶμεν ἄλυσκας. Διερχόμενοι τὴν λοφώδη ταύτην ἔκτασιν, εἰσερχόμεθα εἰς μίαν ἐκ τῶν μεγίστων καὶ εὐφορωτάτων πεδιάδων τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης.

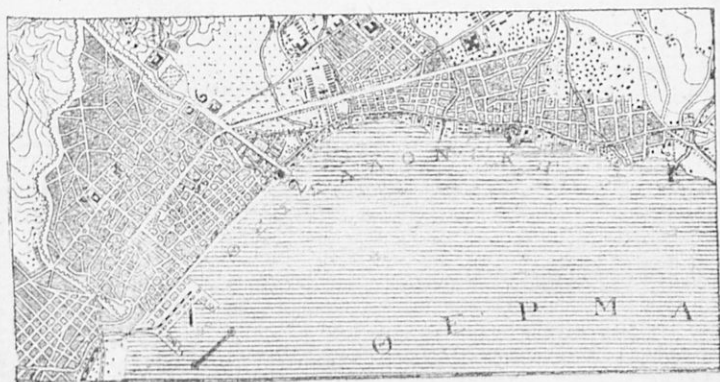
Ἀλιάκμων, Πλατὺ. Διερχόμεθα ἐπὶ τεραστίας γεφύρας ἓνα τῶν μεγίστων ποταμῶν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἀλιάκμονα, καὶ καταλήγομεν εἰς Πλατὺ. Ἐδῶ συναντῶμεν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Μοναστηρίου—Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦντες, φθάνομεν μετὰ 50' τῆς ὥρας εἰς Θεσσαλονίκην.

Θεσσαλονίκη. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι ἡ δεύτερα μετὰ τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸν πληθυσμὸν πόλις τοῦ κράτους. Πόλις κοσμοβριθής, ἔχουσα περὶ τὰς 175000

κατοίκων, Ἑλλήνων, Ἑβραίων, Τούρκων καὶ Εὐρωπαίων, εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ ἢ Θερμαίου κόλπου. Ἀπέχει ἐξ Ἀθηνῶν χιλ. 518.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν νεαν πόλιν πρὸς Α. ἐκτισμένην ἐπὶ πεδιάδος, καὶ τὴν κυρίως πόλιν κατὰ τὸ ἥμισυ ἐπὶ πεδινῷ παρὰ τὴν παραλίαν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ τελευταίου λόφου, λοφοσειρᾶς ἀπὸ βορρᾶ κατερχομένης.

Ἡ παλαιὰ αὕτη πόλις κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς τὸ θέρος τοῦ 1916. Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησίν της ἐξεπονήθη ὠραῖον σχέδιον· ὅταν ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς πόλεως συμ-

Παλαιά. 22. Σχεδιάγραμμα Θεσσαλονίκης

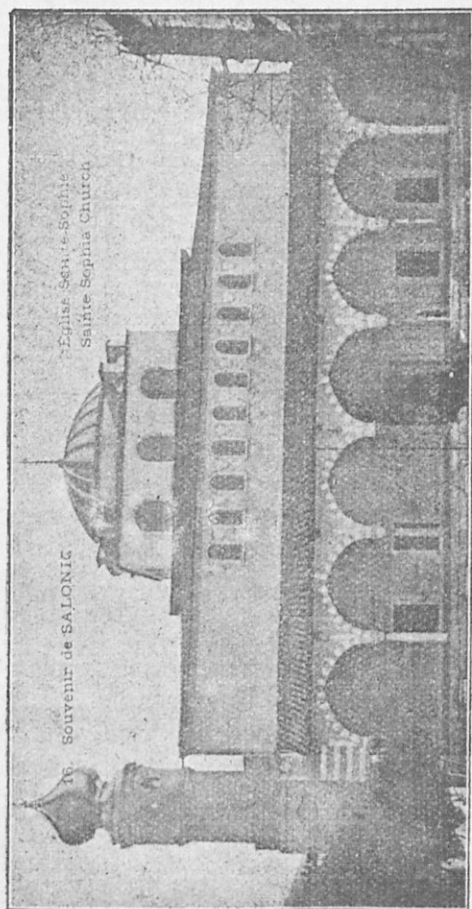
Νέα.

πληρωθῇ ἡ Θεσσαλονίκη θά εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας εὐρωπαϊκὰς πόλεις.

Ἀλλ' ἄς ἀνέλθωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τούτου, ὅπου τὸ φρούριον καὶ ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἐκεῖθεν ἄς ἐπισκοπήσωμεν τὴν πόλιν.

Εὕρισκόμεθα ἐπὶ τῆς κορυφῆς πύργου τῆς ΝΑ ἄκρας τῆς ἀκροπόλεως.

Ἀπὸ ἐδῶ ἡ παλαιὰ πόλις φαίνεται ὡς ἡμικύκλιον. Τὴν διάμετρον τοῦ ἡμικυκλίου ἀποτελεῖ κάτω ἡ προκυμαία,

23. Ἡ Ἀγία Σοφία.

ἔχουσα εἰς τὸ Ἀ ἄκρον τὸν Λευκὸν πύργον καὶ εἰς τὸ Δ τὸν μικρότερον πύργον Τὸπ-χανέ, τὴν δὲ περιφέρειαν τὸ φρούριον, ἀνερχόμενον μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ὅπου εὕρισκόμεθα.

Ἴδου κάτω δύο μεγάλοι παράλληλοι ὁδοί· ἐξ Α πρὸς Δ. ἡ Ἑ γ ν α τ ί α, διασχίζουσα τὴν πόλιν εἰς τὸ μέσον καὶ ἡ παραλιακὴ (προκυμαία). Ἡλεκτρικὰ τράμ δια-

τρέχουν τὰς δύο ταύτας ὁδοὺς. Μεταξὺ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ καὶ ἡμῶν πρὸς Δ. διακρίνομεν τὸ μεγαλοπρεπὲς μέγαρον τοῦ διοικητηρίου. Πλησιέστατα τούτου τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ὁ τάφος τοῦ ἁγίου. Ὀλίγον κατωτέρω ἐπὶ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ τὸν τροῦλλον τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ

24. Τοῦρκοι ἀχθοφόροι.

παρὰ τὸ Α. ἄκρον τῆς Ἑγνατίας τὸν τεράστιον τροῦλλον τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Ἡ νέα πόλις. Μία μεγάλη λεωφόρος, ἡ τῆς Ἑθνικῆς ἀμύνης, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Λευκοῦ

πύργου χωρίζει τὴν νέαν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τὰ ΝΑ τῆς παλαιᾶς. Ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶναι ὠραῖα δημόσια οἰκοδομήματα.

Ἄλλη λεωφόρος ἀξία λόγου, ἀρχομένη καὶ αὕτη ἀπὸ τοῦ Λευκοῦ πύργου καὶ ἀκολουθοῦσα τὴν παραλίαν, εἶναι ἡ λεωφόρος τοῦ βασιλέως Γεωργίου, εἰς τὸ

25. Ὁ ἅγιος Γεώργιος.

μέσον τῆς ὁποίας ἐφρονεύθη οὗτος τῷ 1913. Ἐκατέρωθεν τῆς λεωφόρου ταύτης εἶναι ἐκτισμένοι μεγαλοπρεπεῖς ἐπαύλεις. Ἡ λεωφόρος τερματίζεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως ὅπου ἡ ἐπαυλὶς Ἀλατίνη, ἡ μέχρι τοῦ 1912 φυλακὴ τοῦ ἐκπτώτου σουλτάνου Ἀβδούλ-Χαμίτ. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων λεωφόρων, Ἑθνικῆς ἀμύνης καὶ Γεωργίου, ἐπὶ πεδιάδος, εἶναι ἐκτισμένη ἡ νέα πόλις τῆς Θεσσαλονίκης με ὠραίας οἰκίας, ἀλλ' ὁδοὺς στενὰς καὶ μικράς καὶ με σχέδιον οὐχὶ ὠραῖον. Εἰς τὸ μέσον τῆς

πόλεως ταύτης διακρίνομεν μέγαρον μέγα καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐντὸς κήπων, εἶναι τὸ Παπάφειον νοσοκομεῖον.

Ἄς ἐκτείνωμεν τῶρα τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ὀρίζοντα. Πρὸς Ν. φαίνεται πλησιέστατα μία πεδινὴ γλῶσσα, εἰσχωροῦσα ἐξ Α πρὸς Δ ἐντὸς τοῦ Θερμαϊκοῦ, εἶναι τὸ ἀκρωτήριον Αἰναῖον (Καραμπουρνοῦ), ὅπου τὰ ὄχυρά πυροβολεῖα, τὰ προστατεύοντα τὴν Θεσσαλονίκην ἀπὸ θαλάσσης. Πρὸς Ν. τούτων τὸ κωνοειδὲς σχῆμα τοῦ ὑψηλοτάτου τῶν ἐλληνικῶν ὀρέων Ὀλύμπου, ΝΑ τούτου ἡ Ὅσσα καὶ ΝΑ ταύτης τὸ Πήλιον. Πρὸς τὰ ΝΑ καὶ ἐγγὺς τῆς Θεσσαλονίκης διακρίνομεν τὰς κορυφὰς τοῦ ὄρους Χορτιάτου.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκπλήσσει, εἶναι ἡ πρὸς Δ. θέα. Ἀπὸ τῶν σιδ. σταθμῶν καὶ πέραν πρὸς Δ. ἐκτείνεται μία ἀχανὴς καὶ ἀπέραντος πεδιάς, τὴν ὁποίαν ὁ θεατὴς κατ' ἀρχὰς ἐκλαμβάνει ὡς θάλασσαν. Εἶναι ἡ μεγίστη καὶ εὐφορωτάτη τῶν ἐλληνικῶν πεδιάδων, διαρρεομένη ὑπὸ τῶν μεγίστων ἐπίσης πταμῶν τῆς χώρας μας. Διακρίνομεν πρὸς Ν. αὐτῆς ὄρη Πίερον, πρὸς Δ. τὸ Βέρμιον καὶ πρὸς Β. τὸν Βόραν, τοῦ ὁποῖου αἱ ὑψηλαὶ κορυφαὶ χρησιμεύουσιν ὡς ὄρια τῶν μετὰ τῆς Σερβίας συνόρων μας, καὶ τὸ Πάϊκον ὄρος.

Πεδιάς Θεσσαλονίκης. Ἡ ἀχανὴς καὶ ἄδενδρος αὕτη πεδιάς ὁμιλᾷ πρὸς τὴν τῆς Θεσσαλίας. Ἐκτάσεις μέγισται εἶναι ἀκαλλιέργητοι, χρήσιμοι μόνον ὡς βοσκαὶ εἰς τὰ πολυπληθῆ πρόβατα καὶ βουβάλια.

Ἡ τελματώδης ἐκτασις τῆς λίμνης τῶν Γενιτσῶν πλησιάζει νὰ καλύπτῃ τὸ ἥμισυ τῆς ἐκτάσεως τῆς ὅλης πεδιάδος. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βλέπομεν συστάδα δένδρων, εἶναι κάποιον μικρὸν χωρίον, τσιφλίκι καὶ τοῦτο πολλάκις. Ἐκεῖ πέριξ τοῦ χωρίου καλλιεργοῦν μικρὰν ἐκτασιν μεσιτάρι ἢ ἀραβόσιτον, ὅσον ἀρκεῖ εἰς τοὺς κατοίκους, τὴν δὲ λοιπὴν ἐκτασιν χρησιμοποιοῦν εἰς βοσκὰς. Ἐντὺπωσιν μᾶς προξενεῖ τὸ χόρτον. Εἰς πολλὰ μέρη τὰ ποίμνια χώνονται ἐντὸς τούτου. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην πεδιάδα βλέπομεν τόσον ζωηρὰν βλάστησιν χόρτου. Δυστυχῶς

τὸ πλεῖστον καὶ τούτου χάνεται, ἐλλείπει ἐπαρκοῦς κτηνοτροφίας.

Οὐδεμία τεχνητὴ ἐργασία ἔχει γίνεи εἰς τὴν πεδιάδα διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ἀφθονωτάτων ὑδάτων.

Τὰ πάντα ἐνταῦθα εὗρίσκονται εἰς πρωτογενῇ κατάστασιν.

Θεσσαλονίκη—Νιάουσα (σιδηροδρ. χιλ. 80).

Ἀξιός. Ἄς ἐπιβῶμεν τῆς διὰ Μοναστήριον ἀμαξοστοιχίας, ἵνα ἴδωμεν καλύτερα τὴν πεδιάδα ταύτην.

26. Ἡ σιδηροδρομικὴ γέφυρα τοῦ Ἀξιοῦ.

Ταξιδεύοντες διὰ μέσου πεδιάδος εὐφωρωτάτης, συναντῶμεν κατὰ τὸ 20ὸν χιλιόμετρον τὸν μέγιστον τῶν ποταμῶν τῆς Μακεδονίας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἀξιόν, καὶ διερχόμεθα τοῦτον ἐπὶ σιδηρᾷ γεφύρᾳ μήκους 342 μέτρων.

Λουδίας. Προχωροῦμεν καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν, ἀφοῦ διέλθωμεν ἄλλον ποταμὸν πολυυδρότατον, τὸν ἐκ τῆς λίμνης τῶν Γενιτσῶν κατερχόμενον ἡρέμα Λουδῖαν, φθάνομεν εἰς Πλατύ. Ἐνταῦθα καταλήγει ἡ ἀπὸ Λαρίσης γραμμὴ τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου. Πρὸς Β. παρὰ τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος βλέπομεν τὰ ἐνδοξὰ Γενιτσά (κ. 8000). Μεταξὺ Γενιτσῶν καὶ σιδηρ. γραμμῆς ἐκτείνεται τεραστία τελματώδης ἑκτασις· εἶναι ἡ λεγομένη λίμνη τῶν Γενιτσῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι τῆς θαλάσσης ἐκατέρωθεν τοῦ Λουδία μεγίστη ἑκτασις τῆς πεδιάδος καλύπτεται ὑπὸ τελμάτων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κ ά τ ω λ ί μ ν η.

Βέροια. Κατὰ τὸ 67ον χιλιόμετρον συναντῶμεν τὴν Βέροϊαν. Ἡ πόλις αὕτη ἔχει 13500 κατοίκους καὶ εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ καταφύτου χαμηλοῦ λόφου πλησίον τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Βερμίου. Διὰ μέσου ταύτης διέρχεται ποτάμιον χυνόμενον εἰς τὴν λίμνην τῶν Γενιτσῶν.

Νιάουσα. Ἐκ Βεροίας στρέφομεν πρὸς Β. παρὰ τὸ Δ ἄκρον τῆς πεδιάδος καὶ μετὰ 12 χιλίω. φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ οἴνου Νιάουσαν (κάτ. 8500). Ἡ πόλις εὐρίσκεται περὶ τὴν 1 1)2 ὥραν ΒΔ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Βερμίου ἐπὶ τριῶν λόφων. Ἀφθονοὶ πηγαὶ ὑδάτων τοῦ Βερμίου ὄρους ἀναβλύζουσιν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς πόλεως. Ἡ σπουδαιοτέρα τούτων σχηματίζει τὸν ποταμίσκον Ἀ ρ ά π ι σ σ α, τὰ ὕδατα τοῦ ὁποίου, λόγῳ τῶν ἀποτόμων κλίσεων τοῦ ἐδάφους, σχηματίζουν γραφικωτάτους καταρράκτας (ὑψους μέχρι 55 μέτρων). Διὰ τῶν ὑδάτων τούτων κινοῦνται κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια χακὶ στρατοῦ. Μεταξὺ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ τῆς πόλεως ἰδίᾳ ἐκτείνονται οἱ ἀμπελῶνες τῆς Νιαούσης, ἐκ τῶν ὁποίων παράγεται ὁ ὀνομαστός εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν μέλας οἶνος Ν ι α ο ύ σ η ς καὶ οἱ ἀπέραντοι μορεῶνες, τοὺς ὁποίους ἐκλαμβάνει κανεὶς ὡς ἀμπέλους, διότι ἐδῶ συνηθίζουν νὰ φυτεύουν τὰς μορέας πλησιέστατα (2 μ.), διὰ καταλλήλου δὲ κλαδεύματος τὰς κάμνουν νὰ μὴ ὑπερβαίνουν τὸ 1 1)2 μέτρον εἰς ὕψος.

Θεσσαλονίκη—Γουμένιτσα—Σερβικά σύνορα
(Γευγελῇ) (σιδηρ. χιλ. 70).

Ἐπιβαίνομεν τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου ἐν Θεσσαλονίκη. Μετὰ 12 χιλιόμετρα συναντῶμεν τὴν στενὴν καὶ ἐπιμήκη ὡς ζώνην λίμνην τοῦ Ἀματόβου.

Καρασοῦλι. Ἐξακολουθοῦντες τὸ ταξιδιὸν μας παραλλήλως τοῦ Ἀξιοῦ διὰ χέρσου πεδιάδος, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπομεν νὰ βόσκουν πολυπληθεῖς ἀγέλαι βοῶν καὶ βουβάλων καὶ ποίμνια προβάτων, φθάνομεν εἰς Καρασοῦλι.

Ἐδῶ δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι τερματίζεται ἡ πεδιάς τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ βορρᾶ.

Ὀλίγον μετὰ τὸ Καρασοῦλι διερχόμεθα τὸν Ἀξιὸν καὶ σταθμεύομεν εἰς Γουμένιτσαν (κάτ. 3000). Ἡ πόλις εὑρίσκεται ΝΔ. εἰς ἀπόστασιν 3 ὥρων περίπου. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ ἀμαξοστοιχία διὰ στενῶν (τῶν Τσιγγάνων), σχηματιζομένων μεταξὺ τοῦ ὄρους Παΐκου καὶ ἐτέρου χαμηλοῦ ὄρους, κατερχομένου ἐκ Δοϊράνης, εἰσέρχεται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Γευγελῆς. Σταθμεύομεν κατὰ τὸ 70 χιλιόμε. εἰς τὰ μετὰ τῆς Σερβίας σύνορά μας.

Ἡ πόλις Γευγελῆ, ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικουμένη, φαίνεται εἰς ἀπόστασιν 2 χιλιομέτρων πέραν τῶν συνόρων μας ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ ἐδάφους.

Θεσσαλονίκη—Δοϊράνη (σιδηρ. χιλ. 72).

Ἐπιβαίνομεν τῆς ἀμαξοστοιχίας Θεσσαλονίκης—Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι πρωία.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν ἐκκινεῖ καὶ ἑτέρα ἀμαξοστοιχία ἐκ τοῦ παρακειμένου ἄλλου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου διὰ Γευγελῆν—Νίσσαν—Βελιγράδιον—Βιέννην.

Αἱ δύο ἀμαξοστοιχίαι βαίνουν ὁλοταχῶς ἡ μία παραλλήλως τῆς ἄλλης. Οἱ ἐπιβάται εἶναι ὅλοι στὰ παράθυρα καὶ παρακολουθοῦν τὸ θέαμα. Οἱ μηχανοδηγοὶ γνωρίζοντες, ὅτι εὐχαριστοῦν τοὺς ταξιδιώτας των, συναγωνίζονται ποῖος νὰ διαβῇ τὸν ἄλλον. Τώρα ἡ μία ἀμαξοστοι-

χία φαίνεται ταχύτερα τῆς ἄλλης, τὴν ἀφήνει ἀρκετὰ πίσω, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ ἄλλη τὴν φθάνει καὶ τὴν περνᾷ ὑπὸ τὰς ἐπιδοκιμασίας καὶ τοὺς γέλωτας τῶν ἐπιβατῶν. Τὸ θέαμα εἶναι ἀπολαυστικώτατον. Τὸ παιγνίδι διαρκεῖ περὶ τὰ 20', ὅποτε ἡμεῖς διευθυνόμεθα πρὸς Β, πρὸς τὸ Κιλκίς, ἐνῷ ἡ ἄλλη ἐξακολουθεῖ βαίνουσα πρὸς τὸ Τοψίν.

Ταξιδεύομεν παρὰ τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος. Δεξιὰ μας ἔχομεν τὴν πρὸς Θεσσαλονίκην κατερχομένην λοφοσειράν.

Κιλκίς. Εἰς τὸ μέσον τῆς λοφώδους ἐκτάσεως βλέπομεν ἓνα λόφον εἰς σχῆμα πυραμίδος, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου φαίνεται ἓνα κατάλευκον οἰκοδόμημα.

Ὁ λόφος οὗτος εἶναι τὸ περίφημον Κιλκίς. Εἰς τὰς ὑπωρείας διακρίνομεν τὴν κώμην Κιλκίς (κάτ. 2300).

Προχωροῦντες σταθμεύομεν εἰς τὸ χωρίον Κιλινδὶρ καὶ μετὰ 20' εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Δοϊράνης παρὰ τὴν ὄχθην τῆς ὁμωνύμου λίμνης.

Δοϊράνη. Ἡ πόλις ἀπέχουσα 10' λεπτὰ ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ εἶναι σερβική. Εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τὴν ΝΔ. ὄχθην τῆς ὁμωνύμου λίμνης καὶ ἔχει θεαματικωτάτην ἀποψιν.

Τὴν ἀμαξοστοιχίαν περικυκλοῦσι παιδιὰ, κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖράς των βουῖρλα με διάφορα φάρια τῆς λίμνης καὶ προσφέρουν τὸ ἐμπόρευσμά των πρὸς τοὺς ἐπιβάτας εἰς τιμὰς σχετικῶς μικράς.

Ἡ λίμνη αὕτη εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας εἰς παραγωγὴν ἰχθύων λίμνας, ἔχει σχῆμα στρογγύλον καὶ ἡ ἡμίσεια καὶ πλέον ἀνήκει εἰς τὴν Σερβίαν.

Ἐκ τοῦ σταθμοῦ διακρίνομεν τὰ ἐντὸς τῆς λίμνης ὄρόσημα. Πρὸς Β. τῆς λίμνης ταύτης ὑψοῦνται αἱ τελευταῖαι χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τοῦ ὄρους Κερκίνης.

Θεσσαλονίκη—Ἰσβορος (ὁδὸς βατῆ)

Χαλκιδική.* Μία ὁδὸς ἄρχεται ἀπὸ τῆς γεωργικῆς

* Χαλκιδικὴ λέγεται ἅπασα ἡ πρὸς Ν. τῶν λιμνῶν Λαχανᾶ καὶ Βόλβης χώρα, ἀποτελεῖ δὲ μεγίστην χερσόνησον μεταξὺ

σχολῆς Θεσσαλονίκης καὶ διευθύνεται πρὸς Ν. πρὸς τὸ Καραμπουρνού.

Τὴν ἀκολουθοῦμεν. Συναντῶμεν ἀμέσως τὸ μικρὸν χωρίον Σέδες καὶ ἔξωθεν τούτου τὰ ὁμώνυμα θερμὰ λουτρά. Εἶναι ἡ ἀρχαία πόλις Θέρμη, ἐκ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη ὁ κόλπος Θερμαῖος ἢ Θερμαϊκός. Διερχόμενοι διάφορα χωρία, καταλήγομεν εἰς τὸν Πολύγυρον (κάτ. 3000).

Ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ Πολυγύρου εἰσερχόμεθα εἰς τὸ δάσος, τὸ καλύπτον τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Χολομῶντος, καὶ ἀνερχόμεθα πρὸς τὸ ὄρος. Μετὰ 3 ὥρας εὐρισκόμεθα ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς, τὴν ὁποίαν ἡ ὁδὸς ἀκολουθεῖ ἐπὶ δύο περίπτου ὥρας.

Ἡ ἀπὸ τῆς κορυφῆς ταύτης τοῦ Χολομῶντος θέα εἶναι ὠραιότατη. Μία ἀπέραντος δασώδης ἑκτασις περιβάλλει ἡμᾶς, καταλήγουσα πρὸς Α μέχρι τῆς θαλάσσης. Πρὸς Β κάτω ὑπὸ τοὺς πόδας μας ξεπροβάλλουν μέσα εἰς τὰ δάση τῶν καστανεῶν, τῶν δρυῶν μικρὰ χωρία. Εἶναι τὰ Μαντεμοχώρια. Παρέκει ἡ λίμνη Βόλβη καὶ ὑπεράνω ταύτης τὰ ἀπέραντα δάση τῶν Μπεσικίων. Πρὸς Ν τρεῖς γλῶσσαι ξηρᾶς, εἰσχωροῦσαι εἰς τὴν θάλασσαν, ὁμοιάζουν πρὸς κολοσσιαῖα προσηραγμένα πλοῖα.

Εἶναι αἱ χερσόνησοι Κασσάνδρα (Παλλήνη), Λογγὸς (Σιθωνία) καὶ ἅγιον ὄρος (Ἀκτὴ).

Κασσάνδρα (Βάλτα). Ἡ χερσόνησος αὕτη μήκους 40 χιλ. φαίνεται δισώδης, μεταξὺ δὲ τῶν ὀλίγων μικρῶν χωρίων τῆς εἶναι ἡ Βάλτα (κάτ. 1600).

Λογγὸς (Συνιά). Ἡ ἑτέρα χερσόνησος ὁ Λογγός, μήκους καὶ αὕτη 40 χιλ. ἀντιθέτως πρὸς τὸ ὄνομά του

τῶν κόλπων Θερμαϊκοῦ καὶ Στρυμονικοῦ, κατὰ δὲ τὸ νοτιώτερον τμήμα τῆς σχηματίζει ἑτέρας τρεῖς χερσονήσους (Κασσάνδρας, Λογγοῦ, ἁγίου ὄρους).

Ἡ Χαλκιδικὴ εἶναι χώρα ὀρεινὴ, πλὴν τῶν παραλίων τῆς, καὶ μεταλλοφόρος. Ἐνεκα δὲ τῶν μετάλλων λέγεται ὅτι ὠνομάσθη οὔτω (ἐκ τοῦ χαλκός) καθὼς καὶ τὰ ΒΑ χωρία Μαγτεμοχώρια (ἐκ τοῦ μαντέμι).

εἶναι ὀρεινότετος καὶ ὀλίγον δασώδης. Μόνον ἓνα μέγαλον χωρίον ὑπάρχει εἰς τὸ ΝΑ ἄκρον, ἡ Συκιὰ (κάτ. 1800). Ἡ τρίτη καὶ σπουδαιοτέρα χερσόνησος, τὸ δασωδέστατον ἄγιον ὄρος, προσελκύει τὴν περιεργίαν μας διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον αὐτῆς. Εἶναι στενωπάτη καὶ ἐπιμηγεστέρα τῶν ἄλλων δύο χερσονήσων (50 χιλιομέτρων μήκους καὶ 6 κατὰ μέσον ὄρον πλάτους). Κατὰ δὲ τὸ νοτιώτερον ἄκρον ὑφύεται ἀποτόμως εἰς τεράστιον ὕψος ὡς κῶνος τὸ ὄρος Ἄθως. Φαντασθῆτε ὕψος 2000 (1953) μέτρων εἰς τόσην μικρὰν ἑκτασιν.

Ἁγιον ὄρος (Ἱερισσός). Εἰς τὴν χερσόνησον ταύτην δύο μόνον κῶμαι ὑπάρχουσι· καὶ αὐτὸ μέσον περίπου τῆς χερσονήσου ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Καρυαί (κ. 600), ἔδρα τῆς διοικήσεως τὰς μονὰς ἱερᾶς κοινότητος, καί, ἐκεῖ ὅπου ἡ χερσόνησος σχηματίζει ἰσθμόν, ἡ Ἱερισσός (κ. 2000). Εἰς τὴν ἀνατ. καὶ εἰς τὴν δυτ. παραλίαν της εὐρίσκονται 21 μοναστήρια καὶ πολλὰ ἐρημητήρια.

Εἰς τὰ μοναστήρια ταῦτα ἀνήκουν δυστυχῶς σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου αἱ ἄλλαι δύο χερσονήσοι Κασσάνδρα καὶ Λογγὸς καὶ ὅλη ἡ παραλιακὴ πεδινὴ ἑκτασίς ἀπὸ Ἱερισσοῦ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Αἰναίου (Καραμπουρνοῦ). Αἱ ἰδιοκτησίαι αὗται τῶν μοναστηρίων λέγονται μετόχια καὶ εἶναι 65 ἐν ὅλῳ τοιαῦτα.

Εἰς τὰ 21 μοναστήρια, εἰς τὰ ἐρημητήρια τοῦ ἁγίου ὄρους καὶ εἰς τὰ 65 μετόχια του ζοῦν 9376 μοναχοί.

Ὁρμύλια. Κάτω εἰς τὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τῆς Κασσάνδρας εἶναι τὸ χωρίον Ὁρμύλια (κάτ. 1600). Πλησὺν τούτου εἰς θέσιν Γερακινηνὴν ἐξορύσσεται ἀπὸ τοῦ 1905 λευκόλιθος, ὁ ὁποῖος φορτῶνεται διὰ μικρᾶς ξυλίνης ἀποβάθρας εἰς τὰ ἀτμόπλοια πρὸς ἐξαγωγὴν.

Ἰσβορος. Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας κατερχόμεθα πρὸς τὴν Ἰσβορον (κάτ. 1300). Ἐδῶ πρὸς Α τῆς κωμοπόλεως σήμερον ἐργάζονται ἀπὸ τοῦ 1901 εἰς τὴν ἐξόρυξιν σιδηροπυρίτου 1000 περίπου ἐργάται. Ἐνταῦθα ὑπάρχει πλυντήριο, σιδηρουργεῖον ἡλεκτρικὸς σταθμός, νοσοκομεῖον καὶ εἰδικὴ διὰ τὰς φωτώσεις ἀποβάθρα.

Ἀκτοπλοῖα τοῦ νομοῦ. (Πειραιεὺς — Χαλκίς),
Θεσσαλονίκη — Κατερίνη, Θεσσαλονίκη — Γερακηνή —
Καρυαὶ — Ἰσβόρος.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 407000 κάτ.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης, ὁ μεγαλύτερος νομὸς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἑκτασιν, ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Σερβίας καὶ τοῦ νομοῦ Πέλλης, πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν νομῶν Πέλλης καὶ Κοζάνης, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Λαρίσης καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Ὅρη. Ὅρη ἔχει τὸν Ὀλυμπον, τὸν Πίερον, τὸ Βέρμιον, τὸ Πάικον, τὸν Χορτιάτην καὶ τὸν Χολομώντα.

Πεδιάδες. Τὴν τῆς Θεσσαλονίκης.

Ποταμοί. Ὁ Ἀλιάκμων, ὁ Λουδίας, ὁ Ἀξιός, ὁ Ἐχέδωρος (Γαλλικός).

Λίμναι. Ἡ τοῦ Ἀματόβου, ἡ τῆς Δοϊράνης καὶ ἡ Βόλβη.

Κόλλοι. Ὁ Θερμαϊκός, ὁ τῆς Κασσάνδρας (Τορωναῖος), ὁ τοῦ ἁγίου Ὄρους (Σιγγιτικὸς) καὶ ὁ Στρυμονικὸς.

Χερσόνησοι. Ἡ Χαλκιδικὴ μετὰ τῶν μικροτέρων Κασσάνδρας (Παλλήνης), Λογγοῦ (Σιθωνίας) καὶ ἁγίου Ὄρους (Ἀκτῆς).

Ἀκρωτήρια. Μέγα Καραμπουρνοῦ, Καναστραῖον, Δρέπανον, Νυμφαῖον.

Προϊόντα. Σίτος, ἀραβόσιτος, καπνὰ, μέταξα, κτηνοτροφικά.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς οὗτος περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς ὑποδιοικήσεις:

1) Θεσσαλονίκης	πρωτεύουσα	Θεσσαλονίκη
2) Χαλκιδικῆς	»	Πολύγυρος
3) Λαγκαδᾶ	»	Λαγκαδᾶς
4) Κιλκίς	»	Κιλκίς
5) Βεροίας	πρωτεύουσα	Βέροια
6) Κατερίνης	»	Κατερίνη

Ἑρωτήσεις : 1) Εἰς ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος κεῖται ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης; 2) Ἀπὸ ποίου νομοῦ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος εἰσερχόμεθα σιδηροδρομικῶς εἰς τὸν νομὸν τοῦτον; 3) Ποῖα τὰ ὄρη τοῦ νομοῦ; 4) Ποῖοι οἱ ποταμοί; 5) Ποῖα τὰ προϊόντα; 6) Ποῖον εἶναι τὸ ὀρεινότερον μέρος τοῦ νομοῦ τούτου; 7) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ τούτου; 8) Ποία ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ; 9) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλονίκης; 10) Ποῖος ὁ πολιτοῦχος ἅγιος τῆς Θεσσαλονίκης; 11) Ὅποιαν ἐντύπωσιν κάμνει εἰς τὸν ἐπισκέπτην ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης; 12) Ποῖον φρούριον προφυλάσσει τὸν λιμένα

Θεσσαλονίκης ; 13) Πότε ἡλευθερώθη ἡ Θεσσαλονίκη; 14) Διατί ἐν θωρηκτόν μας ὀνομάζεται Κιλκίς; 15) Ποῖαι πόλεις τοῦ νομοῦ τούτου ἔχουσι σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν; Ποῖαι ἔχουσι ταιαύτην δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν; 16) Ὑπάρχουσι μεταλλεῖα εἰς τὸν νομὸν τοῦτον καὶ ποῦ; 17) Πῶς ἐκτελεῖται ἡ συγκοινωνία Πειραιῶς-Θεσσαλονίκης;

ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΗΣ

Νιάουσα "Οστροβον (σιδηροδρ. χιλιόμε. 60).

Προχωροῦμεν ἐκ Νιαούσης. Διερχόμεθα μίαν σιδηροδρομικὴν στάσιν, εἰς τὴν ὁποίαν μεταφέρονται ἐκ τοῦ Βερμίου ἐναερίως σιδηροδρομικοὶ στρωτῆρες. Εἶναι θαυμασιώτατον νὰ βλέπῃ κανεὶς μίαν γραμμὴν τηλεγραφιστῶν ἀνερχομένων τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Βερμίου καὶ κατὰ μικρὰ διαστήματα δέματα 4—5 στρωτῆρων νὰ κατέρχονται κρεμασμένα εἰς τὸ σύρμα τῶν στύλων τούτων.

"Εδεσσα (Βοδενά). Ἀπὸ Νιαούσης διατρέχοντες τὴν πεδιάδα διευθυνόμεθα πρὸς τὴν πόλιν τῶν ὑδάτων, καὶ τῶν καταρρακτῶν, τὴν "Εδεσσαν. Μετ' ὀλίγον ἀνερχόμενοι δι' ἐλιγμῶν πλησιάζομεν πρὸς τὴν "Εδεσσαν. Τὸ θέαμα ἀπ' ἐδῶ εἶναι ἐκτάκτως μεγαλοπρεπές. Κάτω ἡ ἄχανῃς πεδιάς μὲ τοὺς τεραστίους ποταμούς της, τὰ Γενιτσά, ἡ πατρὶς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μὲ τὰ ἀπέραντα ἔλη των, πρὸς μεσημβρίαν ἡ Νιάουσα, ἡ Βέροια καὶ τὰ ἄλλα παμπληθῆ ἐντὸς τῆς πεδιάδος μικρὰ χωρία. ΒΔ πλησίον μας ἡ "Εδεσσα παρὰ τὸ χεῖλος ἑνὸς ἐξώστου μεταξὺ τῶν ὁρέων Βερμίου καὶ Βόρα. Ἐξ μεγάλοι καταρράκται, πίπτοντες καθέτως ἐκ τοῦ χείλους τούτου τῆς πόλεως ἀπὸ μεγάλου ὕψους, προσδίδουν ἐξαιρετικὴν μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸ ὅλον θέαμα. Κάτωθεν τῶν καταρρακτῶν τούτων βλέπομεν 4—5 μεγάλα ἐργοστάσια τῶν ὁποίων τὰ μηχανήματα κινοῦνται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τούτων. Εἶναι κλωστήρια βαμβακερῶν νημάτων καὶ ἐν σχοινοποιεῖον.

Ἡ "Εδεσσα εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἀπέχει τῆς Θεσσαλονίκης 111 χιλιόμετρα, ἔχει πληθυσμὸν 10000 κατ., εἶναι δὲ ἐκτισμένη ἐπὶ εὐφορωτάτης

καὶ καταφύτου κοιλάδος, τεμνομένης καθέτως εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον, ὥστε νὰ παρουσιάζῃ τὴν θέαν ἐξώστου ἢ ταράτσας. Διὰ μέσου ταύτης διέρχεται ὁ ποταμὸς Βόδας] (νερὸ βουλγαριστί, καὶ Βοδενά=τόπος ὑδάτων), ὅστις σχηματίζει τοὺς ἀνωτέρω καταρράκτας.

Ἡ Ἑδεσσα εἶναι ὁ κῆπος οὕτως εἰπεῖν τῆς Μακεδονίας, τὰ σταφύλια, τὰ σῦκα, τὰ ὠραῖα πεπόνια, τὰ καρύδια τῆς κλπ. πωλοῦνται εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν. σταφύλια ἰδίως πωλοῦν εἰς τοὺς ἐπιβάτας τῶν ἀμαξοστοιχιῶν μέχρι τέλους Φεβρουαρίου μικρὰ παιδάκια εἰς καλαθάκια 1)4—1 ὀκάς.

• Ἐντύπωσιν κάμνουν οἱ μορεῶνες τῆς Ἑδέσσης, ἐκ τῶν φύλλων τῶν ὁποίων τρέφουν μεταξοσκώληκας. Ὁμοιάζουν πρὸς τὰς σταφιδαμπέλους τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ἐδῶ ἡ μορέα φυτεύεται πυκνὰ καὶ εἶναι μικρὰ ὅπως εἰς τὴν Νιάουσαν.

Ἀπὸ τὴν Ἑδεσσαν ἐξακολουθοῦμεν ἀνερχόμενοι διὰ μέσου μεγάλης ρευματιᾶς, ὅτε μὲν ἐπὶ μεγάλων σιδηρῶν γεφυρῶν, ὅτε δὲ διὰ σιδηρῶν. Μεγαλοπρεπεῖς καταρράκται τοῦ ποταμοῦ Βόδα καὶ ἐνταῦθα μένουσι δυστυχῶς ἀχρησιμοποίητοι.

Μετὰ 9 χιλιόμετρα φθάνομεν εἰς στενὴν καὶ ἐπιμήκη, ἀλλ' εὐφορωτάτην κοιλάδα, διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ Βόδα.

Ὁστροβον. Διερχόμεθα τὴν κοιλάδα ταύτην καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ὁστροβου. Ἡ δίοδος αὕτη σχηματίζεται δὲ μεταξὺ τῶν ὀρέων Βερμίου καὶ Βόρα. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλάδος ταύτης συναντῶμεν τὴν λίμνην Ὁστροβον καὶ παρὰ τὴν ὄχθην τῆς λίμνης ταύτης τὸ χωρίον Ὁστροβον (κάτ. 1700) εἰς τὸ ἄκρον μικρᾶς σιτοφόρου πεδιάδος, ἐκτεινομένης πρὸς Β. τῆς λίμνης.

Ἡ λίμνη αὕτη, διακρίνεται διὰ τὰ βαθύτατα νερά της. Αἱ ὄχθαι αὐτῆς, αἱ ἀπὸ Α καὶ Δ εἶναι ἀπότομοι.

Ἐχει ἀφθόνους ἰχθῦς· οἱ γλυκύτεροι δὲ τούτων εἶναι οἱ ὀνομαζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Κ ρ ά π ι.

Ἑδεσσα—Ἑνωτία (ὁδὸς βατή).

Ἀπὸ Ἑδέσσης διευθυνόμενοι πρὸς Β δι' ὁδοῦ βατῆς, μετὰ πορείαν μιᾶς περίπου ὥρας εἰσερχόμεθα εἰς τὴν χώραν τοῦ κόκκινου πιπεριοῦ Ἑνωτίαν (Καράτζοβαν), κατοικουμένην ὑπὸ 50000 κατ. περίπου τῶν πλείστων Τούρκων.

Ἡ Ἑνωτία εἶναι ἓνας κόλπος τρόπον τινὰ τῆς ἀπεράντου πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὸ ΒΔ αὐτῆς ἄκρον. Ἀποτελεῖ τὸ εὐφορώτατον καὶ πολυδρότατον αὐτῆς τμήμα καὶ ἴσως τὸ εὐφορώτερον ἀπάσης τῆς Μακεδονίας. Ἀπασα ἡ χώρα σπεύρεται ἐντὸς τῶν ἀγρῶν τούτων βλέπομεν πλείστας μορέας, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2 μέτρα, ὅπως ἐν Ἑδέσση καὶ Νιαούση. Ἀλλὰ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα ἡ Ἑνωτία ἔχει ἄφθονα. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Ἑνωτία (Νότια), κάτ. 1600, κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς ὑψίστης κορυφῆς τοῦ ὄρους τοῦ χωρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ τῆς Σερβίας.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 97500 κάτ.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Πέλλης ὀρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῆς Σερβίας, πρὸς Ν. καὶ Α ὑπὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Ὅρη ἔχει τὸν Βόραν καὶ τὸ Βέρμιον.

Πεδιάδα τὴν τῆς Θεσσαλονίκης.

Λίμνας τὴν τοῦ Ὀστρόβου καὶ τὴν τῶν Γενιτῶν.

Ποταμοὺς τὸν Βόδαν.

Προϊόντα. Ὀπωρικά, μέταξα, κόκκινον πιπέρι.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς ὑποδιοικήσεις:

1) Ἑδέσσης	πρωτεύουσα	Ἑδεσσα
2) Γενιτσῶν	»	Γενιτσά
3) Ἑνωτίας	»	Ἑνωτία (Νότια)

Ἑρωτήσεις: 1) Ποῦ εὐρίσκεται ὁ νομὸς Πέλλης; 2) Πῶς μεταβαίνομεν εἰς αὐτόν; 3) Εἵπετέ μου τὰ ὄρη καὶ τὰς λίμνας του; 4) Τί παράγει ὁ νομὸς οὗτος; 5) Πῶς λέγεται ἡ πρωτεύουσά του; 6) Τί ἐξαιρετικὸν ἔχει ἡ Ἑδεσσα; 7) Τί ξέρετε διὰ τὰ Γενιτσά; 8) Ποῦ πλησίον ἦτο ἡ πατρίς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Πέλλης.

ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ

Δοϊράνη - Σέρραι (σιδηροδρομικῶς χιλ. 90).

Μετὰ ταξίδιον σιδηροδρομικὸν 20' ἐντὸς τῆς πεδιάδος Δοϊράνης στρέφομεν πρὸς Α Ταξιδευόμεν ἐντὸς στενῆς ὁπως δῆποτε πεδιάδος, εὐφροωτάτης ὅμως καὶ καταφύτου ὑπὸ δρυῶν καὶ ἀγρίων δένδρων. Διακρίνομεν κατὰ μικρὰ διαστήματα ἀπειρίαν τ' ραστίων κορμῶν δρυῶν. Εἶναι ὅλοι κατάμαυροι καὶ ξηροί. Τὸ δάσος τοῦτο ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐχρησίμευεν ὡς κρυφύγετον Βουλγάρων κομιτατζήδων. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἐπυρπόλησαν αὐτὸ τότε διὰ νὰ καταστρέψωσι τὰς κρύπτας τῶν κακοποιῶν τούτων. Τῆς καταστροφῆς ἐκείνης εἶναι λείψανα οἱ τεράστιοι οὗτοι κορμοὶ τῶν δρυῶν. Πρὸς Β. ἔχομεν τὴν ὄροσειρὰν τῆς Κερκίνης καὶ πρὸς Ν. τὰ χαμηλὰ ὄρη Καρὰ-δάγ.

Μετὰ 15 χιλιόμετρα σταθμεύομεν εἰς τὸν σταθμὸν κάτω Πορόϊας. Εἰς τὸν σταθμὸν βλέπομεν δέματα βάμβακος καὶ καπνοῦ.

Πορόϊα. Εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Κερκίνης βλέπομεν χωρία μέσα εἰς δάση ἀπὸ μορέας, δρυς, καρυδέας κλπ. Τὰ μεγαλύτερα τούτων εἶναι ἡ κάτω Πορόϊα καὶ ἡ ἄνω Πορόϊα.

Πρὸς τὰ ἀριστερά μας ἔχομεν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὴν ὄροσειρὰν τῆς Κερκίνης· εἶναι ὄρος μεγαλοπρεπές καὶ κατάφυτον ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν δρυῶν, καστανεῶν καὶ ἄλλων ἀγρίων δένδρων. Τὸ ὄρος τοῦτο, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ΒΔ. ὄχθης τῆς λίμνης τῆς Δοϊράνης, καταλήγει εἰς τὰ στενὰ τοῦ Σιδηροκάστρου (Δεμίρ-ίσάρ), ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, χωρίζει δὲ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας.

Πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ ἐπίσης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἔχομεν τὸν ποταμὸν Στρυμόνα καὶ τὴν ἀχανῆ πεδιάδα τῶν Σερρών, ἡ ὁποία ἀπλοῦται πρὸς Ν. ὅσον φθάνει ὁ ὀφθαλμός μας. Ὁ Στρυμὼν διευθυνόμενος πρὸς Δ. καὶ κατόπιν πρὸς Ν. σχηματίζει γωνίαν. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο βλέπομεν ἔλη καὶ τεραστίας ἐκτάσεις χέρσους, εἰς τὰς ὁποίας

βόσκουν πολυπληθέσταιαι ἀγέλαι βοῶν καὶ βουβάλων. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς πεδιάδος.

Διερχόμεθα ἐπὶ μεγίστης σιδηρᾶς γεφύρας τὸν ποταμὸν Στρυμόνα, κατερχόμενον ἡρέμα διὰ μέσου τῶν στενῶν, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται ὑπὸ τῶν ὀρέων Κερκίνης ἐκ Δ. καὶ Ὀρβήλου ἐξ Α.

Παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τούτου βλέπομεν βαίνουσαν τὴν πρὸς τὰ στενὰ τῆς Κρέσνας δημοσίαν ὁδόν. ἦν ἡκολούθησεν ὁ νικηφόρος στρατός μας τῷ 1913 μέχρι τῶν παλαιῶν βουλγαρικῶν συνόρων.

Σιδηρόκαστρον. Στρέφομεν πρὸς Ν. ταξιδεύοντες πάντοτε ἐντὸς τῆς πεδιάδος διὰ νὰ σταθμεύσωμεν εἰς Σιδηρόκαστρον (Δεμίρ-ισάρ, κάτ. 4300). Εἰς ἀπόστασιν ὥρας παρὰ τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος Ν. τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ βλέπομεν τὴν κωμόπολιν.

Κάτω Τζουμαγιά. Ταξιδεύομεν μέσα εἰς μίαν θάλασσαν σιτηρῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος μεταξὺ πολλῶν χωρίων διακρίνομεν τὴν κάτω Τζουμαγιάν (κ. 2000) καὶ μετ'ὀλίγον σταθμεύομεν εἰς Σέρρας (χιλ. 162 ἀπὸ Θεσ. κης).

Σέρραι. Αἱ Σέρραι (κάτ. 20000) εἶναι ἐκτισμέναι ἐπὶ τῆς πεδιάδος, ἐν μέρει δὲ καὶ παρὰ τὴν ἄκραν τῶν τελευταίων λοφισειρῶν τοῦ ὄρους Ὀρβήλου. Ἡ πόλις καταστραφεῖσα διὰ πυρκαϊᾶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1913 ἀνοικοδομεῖται ἤδη. Σήμερον κατὰ τὸ Ν. ἄκρον τῆς πόλεως, τὸ μὴ καταστραφέν ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς, διακρίνομεν μικρὰς οἰκίας, ὁδοὺς στενάς καὶ λιθοστρώτους (καλντιρίμια), τουρκικὴν ἀγορὰν (τσαρσί) καὶ ἐν γένει τουρκόπολιν ἄνευ σχεδίου. Ἀξιόλογα ὅμως οἰκοδομήματα εἶναι τὸ διοικητήριον, μεγαλοπρεπὲς μέγαρον, καὶ πρὸς τὸ Δ ἄκρον αὐτῆς οἱ στρατῶνες. Τὸ Δ τμήμα τῆς πόλεως εἶναι μίᾳ μεγίστῃ ἑκτασίς ἐρειπίων. Ἐκ τοῦ φρουρίου τῶν Σερρῶν τὸ βλέμμα μας φθάνει πρὸς Ν. μέχρι τῶν ὀρέων Παγγαίου πρὸς Ν καὶ Κερκίνης πρὸς Β. Ἐκεῖ κάτω διακρίνομεν τὴν λίμνην Ταχινοῦ καὶ ἀπειρίαν χωρίων ἐντὸς τῆς πεδιάδος, ἐκεῖ δέ, ὅπου φαίνεται ὅτι ἐκβάλλει ὁ Στρυμὼν εἰς τὴν λίμνην παρὰ τὰς ὑπορείας τοῦ ὄρους Βερτσίκου, τὸ χωρίον Νιγρίταν.

Σέρραι—"Ορλιακο (ὁδὸς ἀμαξιτὸς χιλ. 55).

Μία ἀμαξιτὸς ὁδὸς διασχίζει τὴν πεδιάδα κατ' εὐθείαν ἐξ Α. πρὸς Δ. Τὴν ἀκολουθοῦμεν. Διερχόμεθα τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ προχωροῦμεν διὰ μέσου μεγάλων ἐκτάσεων, ἐσπαρμένων μὲ ὕπιον, παρέκει μὲ βάμβακα, δεξιώτερα μὲ σῖτον, σησάμι· ἐδῶ ἄλλαι μεγάλαι ἐκτάσεις παρασκευάζονται διὰ σπορὰν ἀραβοσίτου, φασολίων καὶ περαιτέρω ἄλλων ὀψίων προϊόντων. Εὐρισκόμεθα προφανῶς εἰς τὸ εὐφορώτερον τμήμα τῆς πεδιάδος, τὸ ὁποῖον φαίνεται καταλληλότετον δι' ὅλα τὰ εἶδη τῶν προϊόντων.

Νιγρίτα. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Στρυμόνα. Τὸν διερχόμεθα ἐπὶ γεφύρας. Ἡ ὁδὸς προχωρεῖ πρὸς Λαχανᾶν (νομοῦ Θεσσαλονίκης). Μία ἄλλη ὁμοῦς ὁδὸς διευθύνεται πρὸς Ν. Ἀκολουθοῦμεν αὐτήν. Βαίνομεν παραλλήλως τῶν τελμάτων τῆς λίμνης Ταχινού. Ἐκεῖ παρὰ τὰ τέλματα τῆς λίμνης βλέπομεν πολυαριθμούς ἀγέλας βοῶν καὶ βουβάλων, πρὸς τὰ δεξιὰ μας δὲ ἀπειρίαν ἀχλαδεῶν. Μία διακλάδωσις τῆς ὁδοῦ πρὸς Δ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς Νιγρίταν (κάτ. 4200). Τὴν διακρίνομεν εἰς τὸ βάθος μιᾶς γλώσσης τῆς πεδιάδος εἰσχωρούσης εἰς τὸ ὄρος Βέρτσικον. Ἐκείνη ἢ πρασινίζουσα ἔκτασις πρὸς Β εἶναι οἱ μορεῶνες τῆς πόλεως.

Ἐξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν μας, βαίνοντες πάντοτε παραλλήλως τῆς λίμνης διὰ μέσου φυτειῶν καπνοῦ καὶ γεωμήλων. Καὶ βαμβακῶνας βλέπομεν καὶ ἀραβοσίτον καὶ σῖτον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τῆς λίμνης καὶ τῆς πεδιάδος. Μερικοὶ λόφοι φράσσουσιν πρὸς Ν. τὴν λίμνην καὶ μόλις ἓνα μικρὸν στενὸν μένει ὁπότεν διερχόμενος ὁ ποταμὸς Στρυμῶν χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἔνεκα τοῦ στενοῦ τούτου ἐτχηματίσθη ἡ λίμνη Ταχινού, διότι τὰ νερά τοῦ Στρυμῶνος δὲν χωροῦν νὰ διέλθουν καὶ ὀπισχωροῦντα σχηματίζουν τὴν λίμνην. Ἐδῶ ἡ ὁδὸς συναντᾷ τὴν Ἐγνατίαν ὁδόν.

Σέρραι — Ἀγγίστα (σιδηροδρ. χιλ. 44).

Ἐκ Σερρῶν διευθυνόμεθα σιδηροδρομικῶς ΝΑ διὰ τῆς πεδιάδος διὰ μέσου καπνοφυτιῶν.

Ροδολίβος. Πρὸς Ν δὲ ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ἀπλοῦται μέσα εἰς καταπράσινον περιοχὴν δασικῆς ἐκτάσεως ὁ Ροδολίβος (κ. 3100),. Βαίνομεν διὰ μέσου καπνοφυτιῶν παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ Ἀγγίτου χυνομένου εἰς τὴν λίμνην Ταχινού.

Ἀλιστράτη. Μετ' ὀλίγον συναντῶμεν βραχώδεις τινὰς λόφους (στενὰ Τασολούκ), τοὺς ὁποίους διερχόμεθα διὰ σιδηροδρόμων καὶ ἐξερχόμεθα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Δράμας, σταθμεύοντες εἰς Ἀγγίσταν.

Δύο ὥρας καὶ πλέον ΒΔ τοῦ σταθμοῦ κατὰ τὰς ὑπαρείας τοῦ Μενικίου βλέπομεν τὴν Ἀλιστράτην (κάτ. 2000).

Ἡ πεδιάς τῶν Σερρῶν. Ἡ πεδιάς τῶν Σερρῶν ἔχει ἑκτασιν 1260 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Εἶναι μικρότερα τῶν θεσσαλικῶν πεδιάδων, ὡς μία λαμβανομένων καὶ τῆς πεδιάδος Θεσσαλονίκης, ἀλλ' εἶναι εὐφορώτερα τούτων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὄψιν διαφέρει τούτων. Ἐνῶ αὐτὰ εἶναι ἄδενδροι, αὕτη εἶναι πολὺδενδρος.

Τὴν πεδιάδα ταύτην διασχίζει ἀπὸ Β πρὸς Ν εἰς τῶν μεγίστων ποταμῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Στρυμών, καὶ ἀπὸ Α πρὸς Δ ὁ μικρὸς ποταμὸς Ἀγγίτης.

Ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους τῆς πεδιάδος ταύτης εἶναι μοναδική, διὰ τοῦτο εὐδοκιμοῦσιν, ὡς εἶδομεν, ὅλα τὰ προϊόντα ἐν αὐτῇ.

Δυστυχῶς ὅμως καταστρέφονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων μεγάλαι ἐκτάσεις καὶ τῆς πεδιάδος ταύτης.

Τὸ βόρειον τμήμα αὐτῆς, ἐξ 150 καὶ πλέον τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, μένει ἀκατοίκητον καὶ ἀκαλλιεργητον, καταστρεφόμενον ἐκ τῶν συχνῶν πλημμυρῶν τοῦ Στρυμόνος. Ἐδῶ ὁ ποταμὸς σχηματίζει τεραστίαν γωνίαν, ἥ ὁποία ἐμποδίζει τὴν ἀκόλυτον ροὴν τῶν ὑδάτων πρὸς Ν. συχνότατα δὲ ἀλλάσσει καὶ κοίτην. Τὸ τμήμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται πρὸς βοσκὴν βοῶν καὶ βουβάλων.

Νότιον τμήμα. Πρὸς Ν. τὸ κακὸν εἶναι μεγαλύτερον. Καὶ τὰς ἐκβολὰς ὁ Στρυμών, παρὰ τὸ Τσάγεζι, συναντᾷ λόφους, οἱ ὅποιοι καθιστῶσι πολὺ στενὴν τὴν κοίτην του, ἔνεκα δὲ τούτου δυσχεραίνεται ἡ ἐκροή τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. Τοῦτο συνετέλεσε νὰ σχηματισθῇ ἡ λίμνη Ταχυνοῦ μετὰ τεραστίου ἔλους πλεόν τῶν 200 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Ἀλλὰ καὶ τρίτον κακὸν (τὸ ὅποιον εἶδομεν καὶ εἰς τὰς ἄλλας δύο μεγάλας πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας καὶ Θεσσαλονίκης) μαστίζει τὴν πεδιάδα ταύτην καὶ κρατεῖ μέγала αὐτῆς τμήματα ἀκαλλιέργητα· εἶναι δὲ τοῦτο τὰ τσιφλίκια.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΛΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 112000 κάτ.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Σερρῶν ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Δράμας, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Ὅρη. Ἡ Κερκίνη (Μπέλες), ὁ Ὀρβηλος (Τσιγκέλι) καὶ τὸ Μενίκιον.

Πεδιάδες. Ἡ τῶν Σερρῶν.

Προϊόντα. Καπνὰ, σίτος, ἀραβόσιτος καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ποταμοί. Ὁ Στρυμών καὶ ὁ Ἀγγίτης.

Λίμναι. Ἡ Ταχυνοῦ.

Κόλποι. Ὁ Στρυμονικός.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Σερρῶν περιλαμβάνει τὰς ὑποδιοικήσεις:

1) Σερρῶν	πρωτεύουσα	Σέρραι
2) Σιδηροκάστρον	»	Σιδηροκάστρον (Δεμίρ-ισάρ)
3) Νιγρίτης	»	Νιγρίτα
4) Ζίχνης	»	Ζηλιάχοβα

Ερωτήσεις: 1) Εἰς ποῖον μέρος τῆς Μακεδονίας εὐρίσκεται ὁ νομὸς Σερρῶν; 2) Πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης εἶναι οὗτος; 3) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; 4) Ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ τούτου εἶναι ὄρεινόν; 5) Τὰ στενὰ τοῦ Σιδηροκάστρον (Μπέλικ) μεταξὺ τίνων ὁρέων σχηματίζονται; 6) Ποῖοι ποταμοὶ διαρρέουσι τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν; 7) Εἰς τὴν νοτίαν πεδιάδα τί σχηματίζονται ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ Στρυμόνος; 8) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προϊόν τῆς πεδιάδος Σερρῶν; 9) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ τούτου; 10) Ποία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διασχίζει τὸν νομὸν τούτον;

Διὰ ποίων πόλεων διέρχεται; 11) Ποῖα μέρη τοῦ νομοῦ τούτου ἔχουσι συγκοινωνίαν δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν; 12) Αἱ Σέρραι τί ἔπαθον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὸ 1913; 13) Ἡ πεδιάς τῶν Σερρῶν εἶναι εὐφορος; Πῶς δύναται νὰ καταστῇ πλευσιωτέρα; 14) Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποία κοινόπολις εἶναι; Τί δύναται νὰ χρησιμεύσῃ αὕτη τῶν Σερρῶν; 15) Πῶς γίνεται ἡ ἐξαγωγή τῶν προϊόντων τοῦ νομοῦ τούτου;

Ν Ο Μ Ο Σ Δ Ρ Α Μ Α Σ

Ἀγγίστα—Δράμα (σιδηροδρομικῶς χιλ. 26).

Ἀπὸ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τῆς Ἀγγίστης ἄρχεται ἡ κυρίως χώρα τῶν καπνῶν. Μία πεδιάς ἀπέ-
ραντος ἐκτείνεται ΝΑ, εἶναι ἡ πεδιάς τῆς Δράμας.

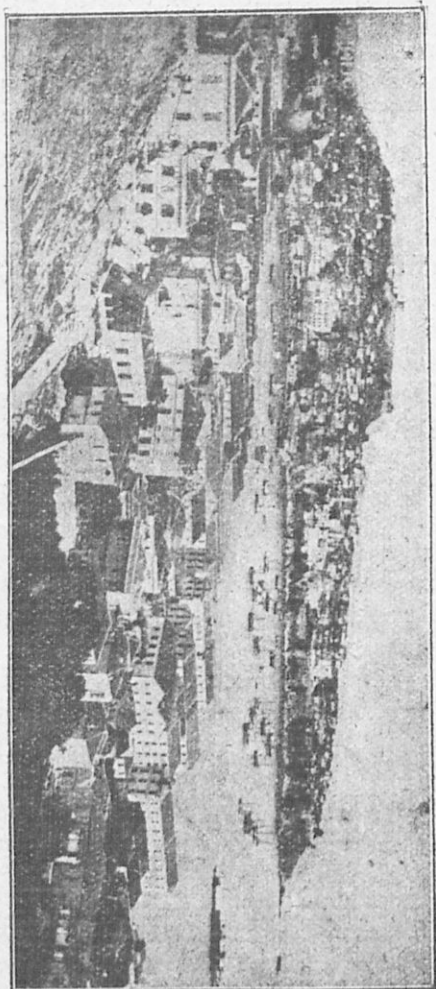
Πεδιάς Δράμας. Ἡ πεδιάς τῆς Δράμας ἔχει ἔκτασιν 560 περίπου τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Δυστυχῶς ὁλόκληρον τὸ Ν. τμήμα ταύτης καὶ λωρὶς πρὸς Β. μέχρι σχεδὸν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καταστρέφεται ἀπὸ ἔλη (τενάγη Φιλίππων) ἐκτάσεως ἄνω τῶν 150 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων.

Τὸ ἔδαφος τῆς πεδιάδος δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο κατηγορίας.

1ον. Εἰς τὸ τμήμα τὸ περιλαμβάνον τὴν κυρίως πεδιάδα ἀπὸ τῆς λίμνης Πραβίου μέχρι τῆς Δράμας μὲ ἔδαφος παχὺ καὶ κατάλληλον διὰ σιτᾶρι, ρύζι, σησάμι κλπ. καὶ τὸ ὅποιον ἀποτελεῖται ἀπὸ τσιφλίκια. Ἡ πεδιάς αὕτη ἄλλοτε ἐκαλλιεργεῖτο ὀλίγον, σήμερον ὅμως ἔνεκα τῆς μεγάλης ζητήσεως τῶν καπνῶν καὶ οἱ ἐλάχιστοι καλλιεργηταὶ τοῦ κατέφυγον εἰς τὰ ἄκρα καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιεργίαν τῶν καπνῶν.

2ον. Τὰ τμήματα τὰ κατὰ τὰ ἄκρα τῆς πεδιάδος καὶ τοὺς πέριξ λόφους καὶ κλιτῦς τῶν βουνῶν καὶ τὰς μεταξὺ τούτων κοιλάδας, τῶν ὁποίων τὸ ἔδαφος εἶναι φυσικῶς καταλληλότατον διὰ τὴν καλλιεργίαν τῶν ἀρίστων ποιοτήτων τῶν καπνῶν. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἡ πεδιάς κένει σχεδὸν ἀχρησιμοποίητος.

Δράμα. Διατρέχομεν τὸ Β τμήμα τῆς πεδιάδος ταύτης

27. Η πόλις Καβάλλα.

διὰ μέσου ἀπεράντων καπνοφυτιῶν. Κατὰ τὸ βορειότερον ἄκρον τῆς πεδιάδος ταύτης (ἀπὸ Θεσσαλονίκης χιλιόμ. 232) συναντῶμεν τὴν ποιεύουσαν τοῦ νομοῦ Δράμαν (κ. 15000). Ἡ πόλις ἔχει μὲν κίνησιν ὡς πρωτεύουσα καὶ κέντρον συγκοινωνιῶν, ἀλλ' ὡς πόλις οὐδὲν τὸ ἄξιον λόγου παρουσιάζει. Πλὴν τοῦ μεγάρου τῶν σχολείων ὁ ἐπισκέπτης βλέπει ὁδοὺς στενὰς καὶ ἀκανονίστους, ἐστρωμένας μὲ τὰ συνήθη τουρκικὰ καλντιρίμια καὶ οἰκοδομὰς μετρίας.

Δράμα—Νέστος (σιδηροδρ. χιλιόμ. 35).

Ἐκ Δράμας διευθυνόμεθα πρὸς Α. Μετ' ὀλίγον ἡ πεδιάς τερματίζεται· ἀκολουθοῦμεν τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Ἀγγίτου παραλλήλως αὐτοῦ· κατόπιν παραπόταμον τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ κατὰ τὸ χωρίον Μπούκια συναντῶμεν ἕτερον ποταμὸν ἐκ τῶν μεγίστων τῆς Ἑλλάδος, τὸν Νέστον.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο καὶ κατὰ τὰς κοιλάδας καὶ κατὰ τοὺς λόφους καὶ εἰς τὰς κλιτύς τῶν βουνῶν κυριαρχεῖ ὁ καπνός. Ἀπειρία χωρίων μικρῶν καὶ μεγάλων καὶ συμπύκνωσις πληθυσμοῦ καθαρῶς τουρκικοῦ παρατηρεῖται εἰς τὸ μέρος τοῦτο.

Δράμα—Καβάλλα (ὁδὸς ἀμαξιτὸς 37).

Μία ἀμαξιτὸς ὁδὸς πρὸς Ν. συνδέει τὴν Δράμαν μετὰ τῆς Καβάλλας.

Δοξᾶτον. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀκολουθεῖ τὸ Α. ἄκρον τῆς πεδιάδος παρὰ τὴν νοτιωτάτην ὄροσειράν τοῦ Ὀρβήλου. Ὀλίγον μετὰ τὴν Δράμαν συναντῶμεν τὴν Τσατάλτζαν (κ. 3000), κατόπιν τὸ Δοξᾶτον (κ. 1100). Κατόπιν τὰ τέλματα μιᾶς μικρᾶς λίμνης (Πραβίου), τὰ ὅποια φθάνουν μέχρι τῆς ὁδοῦ. Ἐδῶ παρὰ τὴν κορυφὴν μικροῦ λόφου βλέπομεν ἐρείπια φρουρίου, θεάτρου καὶ κολοσσαίου κτιρίου μετὰ πυλῶν καὶ τόξων, τεραστίου ὕψους, καὶ ναῖσκον τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅστις λέγεται, ὅτι ἐχρησίμευσεν ὡς φυλακὴ του.

Πάντα ταῦτα εἶναι ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Φιλίππων.

Πράβιον. Πέραν εἰς τὸ Πάγγαιον, ἐκεῖ ὅπου φαίνεται, ὅτι τοῦτο ἐνοῦται πρὸς τὸ ὄρος Σύμβολον, βλέπομεν τὸ Πράβιον (κ. 2300). Πέραν τοῦ Πραβίου, μεταξὺ Παγγαίου καὶ Συμβόλου, ἐκτείνεται ἡ ἐπιμήκης καπνο- παραγωγὸς πεδιάς τοῦ Πραβίου. Πλεῖστα χωρία, πλησιέστατα τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, ὀνομαζόμενα μὲ ἓνα ὄνομα Μαχαλάδες, εὐρίσκονται ἐκατέρωθεν τῆς πεδιάδος ταύτης κατὰ τὰς πλευρὰς τῶν ἀνωτέρω ὄρεων.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Ν. ἄκρον τῆς πεδιάδος. Ἄνερ- χόμεθα τὰ ὑψώματα τοῦ χαμηλοῦ ὄρους Συμβόλου, ὁπότεν ἀναπτύσσεται θαυμάσιον θέαμα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας· ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἔμπροσθέν μας νῆσον Θάσον, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς Δ. καὶ πρὸς Β. μέχρι Πραβίου καὶ Δράμας.

Ἀπὸ ἐδῶ κατερχόμεθα καὶ μετὰ 1)2 ὥραν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν ἑλληνικῶν καπνῶν Καβάλλαν (κ. 23000).

Καβάλλα. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ βραχέως ἀκρωτηρίου, κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὁποίου βλέπομεν τὴν ἀκρόπολιν· διαιρεῖται δὲ εἰς παλαιὰν πόλιν καὶ εἰς νέαν. Ἡ παλαιὰ πόλις εἶναι ἡ πρὸς τὴν Ν. ἄκρον τοῦ ἀκρωτηρίου ἔχουσα μικρὰς οἰκίας καὶ στενὰ καὶ ἀκανόνιστα σοκάκια καλντιριμωμένα.

Ἡ νέα πόλις (ἡ πρὸς Β.) ἔχει ὠραίας καὶ μεγάλας νέας οἰκίας, ἀλλ' ὁδοὺς ἀκανόνιστους καὶ λιθοστρώτους. Κατὰ τὴν παραλίαν συναντῶμεν τεράστια κτίρια. Εἶναι ἀποθῆκαι καὶ ἐργοστάσια συσκευῆς καπνῶν· χιλιάδες ἐργατῶν ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἡ δὲ πόλις εἰς τὰ καπνὰ καὶ μόνον ὀφείλει τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς εὐρωστίαν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν της.

Δυστυχῶς παρ' ὅλην τὴν ἐμπορικὴν της κίνησιν ἡ Καβάλλα στερεῖται λιμένος, ὅταν δὲ πνέουν ΝΔ. ἄνεμοι, τὰ πλοῖα καταφεύγουσιν ἢ εἰς τὸν λιμένα τῶν Ἐλευθερῶν πρὸς Δ. ἢ εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Θάσου

Καβάλλα—Σαρί-Σαμπάν (ὁδὸς ἁμαξιτὸς, ὥραι 2).

Ἀπὸ Καβάλλας διευθυνόμεθα πρὸς Α. παρὰ τὴν παραλίαν.

Μετὰ δύο δὲ ὥρας εἰσερχόμεθα εἰς τὴν περιφέρειαν Σαρί-Σαμπάν. Καὶ τὸ Σαρί-Σαμπάν δυνάμεθα νὰ χωρίσωμεν εἰς δύο τμήματα· 1) εἰς τὸ τμήμα τῆς πεδιάδος καὶ 2) εἰς τὸ πρὸς Β. καὶ ΒΑ. ὄρεινόν, τὸ ὀνομαζόμενον Καρσί-Γιακῆς.

1ον. Ἡ πεδιάς, ἐκτάσεως 400 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῆς θαλάσσης τοῦ Καρσί-Γιακῆ καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου, ἔχει σχῆμα τετράγωνον καὶ εἶναι χαμηλὴ καὶ ὁμαλὴ ὡς θάλασσα. Μία ἑκτασις 250 ἀκόμη τετραγων. χιλ. ἐκτείνεται πρὸς Α. τοῦ Νέστου. Θὰ τὴν συναντήσωμεν εἰς τὸν νομὸν Ροδόπης (Θράκης).

Πεδιάς. Δυστυχῶς ὅμως ὁλόκληρος ἡ ἀπέραντος αὕτη πεδιάς, κατακλύζεται συχνότατα ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Νέστου, ἔχει δὲ ἔλη τεράστια, ἰδίως πρὸς Ν. καὶ ΝΔ ὅπου κατὰ τὴν παραλίαν σχηματίζονται λιμνοθάλασσαι. Λόγω δὲ τῶν πλημμυρῶν καὶ τῶν ἐλῶν τούτων ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι ἀκατοίκητος. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν φαίνεται δὲν ἐπεδίωξαν οἱ ἰσχύοντες ἐπὶ τουρκοκρατίας νὰ σχηματίσουν ἐν αὐτῇ περιουσίας καὶ διὰ τοῦτο ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι κτῆμα τοῦ Δημοσίου.

Δάση παρθένα σήμερον καλύπτουσι μεγάλας ἐκτάσεις τῆς πεδιάδος ταύτης παρὰ τὰς ὄχθας ἰδίᾳ τοῦ Νέστου, τὸ χόρταν δὲ εἶναι τὸ μόνον αὐτῆς προϊόν, τὸ ὅποιον οἱ κάτοικοι τοῦ Καρσί-Γιακῆ διὰ τῆς κατὰ τὸ Ν. ἄκρον τῆς πεδιάδος σκάλας Κεραμωτῆς μεταφέρουν εἰς Καβάλλαν. Καὶ ἐν τούτοις τὸ ἔδαφος τῆς πεδιάδος ταύτης κρίνεται τὸ φυσικῶς κατάλληλον διὰ σιτους, ὅσπρια, βαμβάκια, λινάρι κλπ.

Ἴδου ἡ ἐργασία, τὴν ὁποίαν ἐπετέλεσε μέχρι σήμερον ὁ ποταμὸς Νέστος διὰ τῶν προσχώσεων του, ἐργαζόμενος ἀδιάκοπα ἐπὶ ἔτη, ἐπὶ αἰῶνας.

2ον. Ὁ Καρσί-Γιακῆς¹ ἀποτελεῖται ἀπὸ πλῆθος

1 Καρσί-Γιακῆς=ἐναντι τοῦ Γιακῆ. Ἡ περιοχὴ τοῦ Γιακῆ εὐρίσκεται πέραν τοῦ ποταμοῦ Νέστου.

μικρῶν καὶ μεγάλων τουρκικῶν χωρίων, εὕρισκομένων ἐπὶ τῶν λόφων καὶ εἰς τὰς τελευταίας κλιτῦς τοῦ ὄρους Ὀρβήλου.

Οἱ κάτοικοι τούτων ἐπιδίδονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πεφημισμένων καπνῶν Καρσί-Γιακᾶ. Ἡ κόμῃ Σαρισαμπάν (κ. 1450) εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως καὶ εὕρσκεται κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ τριγώνου τῆς πεδιάδος.

Θάσος (ἑκτασις 393 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων)

Ἐκ Καβάλλας μετὰ ταξίδιον 1 1)2 ὥρας μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἀπέναντι νῆσον Θάσον, ἀποβιβαζόμενοι εἰς τὸν λιμένα Παναγίαν.

Παναγιά. Ἀνερχόμεθα μερικὰ ὑψώματα καὶ πάλιν κατερχόμεθα καὶ δι' ὁδοῦ βατῆς φθάνομεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου Παναγίαν (κ. 1900).

Ἀπὸ ἐδῶ ἡ ὁδὸς ἀνέρχεται πρὸς Ν. εἰς τὸ χωρίον Ποταμιάν. Ἀπὸ ἐδῶ βλέπομεν ὅλην τὴν νῆσον. Εἶναι στρογγύλη μήκους (BN) 26 χιλιομέτρων καὶ πλάτους (ΑΔ) 22. Περιβάλλεται κύκλῳ ἀπὸ ὄρη κατάφυτα ἀπὸ πεῦκα καὶ ἔλατα, τῶν ὁποίων ἡ ὑψηλότερα κορυφὴ λέγεται Ὑψάριον. Καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν μὲν τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι ἀπότομα, ἐνῶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἡ κλίσις τῶν εἶναι ὀμαλή. Περικλείουν δὲ κατὰ τὸ μέσον ὁροπέδιον ἀρκετῆς ἐκτάσεως, κατάφυτον ὑπὸ ἐλαιῶν καὶ καπνοφυτιῶν.

Ἐκεῖ κάτω πρὸς Ν. εἰς τὴν παρχίαν εἶναι τὰ Λιμενάρια. Ἐκεῖ μεταφέρονται τὰ μεταλλεύματα τοῦ λευκολίθου, τὰ ὁποῖα ἐξορύσσουν ἐκεῖ πλησίον καὶ ἀφοῦ τὸν ψήσουν εἰς τὰς 8 καμίνους, τὰς ὁποίας βλέπομεν, τὸν φορτώνουν διὰ φορτηγίδων εἰς τὰ ἀτμόπλοια. Ἡ ἐξόρυξις τοῦ μεταλλείου τούτου γίνεται ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ 1904.

Περίπλους. (Θεσσαλονίκη), Τσάγεζι, Ἐλευθεραί, Καβάλλα, λιμὴν Θάσου.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 182000 κάτ.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Δράμας ὀρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ

Σερρών, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς δυτικῆς Θράκης καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ θρακικοῦ πελάγους.

"Ορη. "Ορη ἔχει τὸν "Ορβηλον, τὴν Ροδόπην, τὸ Παγαῖον καὶ τὸ Σύμβολον.

Πεδιάδες. Πεδιάδας ἔχει τὴν τῆς Δράμας, τὴν τοῦ Πραβίου καὶ τὴν τοῦ Σαρί-Σαμπάν.

Ποταμοί. Ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἀγγίτης.

Κόλποι. Ὁ κόλπος τῆς Καβάλλας.

Νῆσοι. Ἡ Θάσος.

Προϊόντα. Κύριον προϊόν εἶναι τὰ καπνά.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Δράμας περιλαμβάνει τὰς ὑποδιοικήσεις:

1) Δράμας	πρωτεύουσα	Δράμα
2) Καβάλλας	»	Καβάλλα
3) Σαρί-Σαμπάν	»	Σαρί-Σαμπάν
4) Πραβίου	»	Πράβιον
5) Θάσου	»	Παναγιά.

Ἑρωτήσεις: 1) Πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ Σερρών εἶναι ὁ νομὸς Δράμας; 2) Ποῖον μέρος τῆς Μακεδονίας κατέχει ὁ νομὸς οὗτος; 3) Ποίας ἐλληνικῆς χώρας περιλαμβάνει μικρὸν τμήμα ὁ νομὸς Δράμας; 4) Ὅποῖον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; 5) Ἡ πεδιάς τῆς Δράμας μεταξὺ ποίων ὁρέων κεῖται; 6) Ποῖον εἶναι τὸ ὄριον τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης; 7) Ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ τούτου κατοικεῖται πυκνότερον καὶ διατί; 8) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προϊόν τοῦ νομοῦ τούτου; 9) Ποῦ παράγονται τὰ καλύτερα καπνά; 10) Ἡ πόλις Δράμα πῶς συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Κωνσταντινουπόλεως; 11) Ποία εἶναι ἡ συγκοινωνία μεταξὺ Δράμας καὶ Καβάλλας; 12) Ποῖον ἐμπόριον ἐνεργεῖται εἰς Καβάλλαν; 13) Τί οἰκοδομήματα παρατηροῦμεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Καβάλλας; 14) Ἡ πεδιάς Σαρί-Σαμπάν διατί κατοικεῖται ὑπὸ ὀλίγων κατοίκων; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κατοικηθῇ πυκνότερον; 15) Ποία εἶναι ἡ ἀσχολία τῶν κατοίκων τοῦ νομοῦ τούτου; 16) Ἡ νῆσος Θάσος εἰς ποῖαν θάλασσαν εἶναι; 17) Ὅποῖον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς νήσου ταύτης; ποῖα τὰ προϊόντα αὐτῆς; 18) Πῶς μεταβαίνομεν ἐκ Πειραιῶς εἰς Καβάλλαν καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Καβάλλαν;

ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ

"Οστροβον — Φλώρινα (σιδηροδρομικῶς).

Ἀπὸ Ὀστροβου κατερχόμεθα τὴν λίμνην μέχρι σχεδὸν τοῦ νοτίου ἄκρου αὐτῆς, ἀκολουθοῦντες τὴν Δ. ὄχθην τῆς. Στρέφομεν πρὸς Δ. καὶ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας σταθμεύομεν εἰς τὸ ὠραῖον Σόροβιτς (κ. 1100).

Σόροβιτς. Τὸ Σόροβιτς εἶναι ἐκτισμένον παρὰ τὴν ΝΑ ὄχθην τῆς ὁμωνύμου μικρᾶς λίμνης. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 τὸ χωρίον τοῦτο κατεστράφη ἐκ θεμελίων ὑπὸ τῶν Τούρκων. Σήμερον ἀνωκοδομήθη ἐκ νέου ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου μὲ ὥραίας διωρόφους οἰκίας· παρουσιάζει δὲ ὄψιν μικρᾶς πόλεως.

Ἡ λίμνη Σόροβιτς, ἔχουσα σχῆμα τριγώνου, ἀποτελεῖ τὸ βορειότατον ἄκρον τῆς πεδιάδος τῶν Καῦλαρίων.

Ἀκολουθοῦμεν πρὸς Δ. τὴν ὄχθην τῆς λίμνης διὰ μέσου ἀμπελώνων καὶ σταθμεύομεν εἰς τὸ Ἐξί-σοῦ (ξινὸ νερό). Πράγματι τὸ ὕδωρ τῶν φρεάτων τοῦ χωρίου τούτου εἶναι ξινόν, ἀλλὰ χωνευτικώτατον.

Ἀφήνομεν τὸ χωρίον τοῦτο καὶ διευθυνόμεθα πρὸς Β. διὰ μέσου τῶν τελευταίων λοφοσειρῶν τοῦ ὄρους Κόζιακα καὶ τῶν πρὸς Δ τοιούτων τοῦ Βιτσίου ὄρους.

Ἀνερχόμενοι τὰ στενὰ ταῦτα καὶ παρατηροῦντες πρὸς Ν. βλέπομεν ὀρίζοντα θεαματικώτατον. Ἡ πεδιάς τῶν Καῦλαρίων ἐκτείνεται εἰς μέγα βάθος. Πρὸς Δ. τῆς πεδιάδος ταύτης ἐκτείνεται ὀροσειρὰ ὑψηλοτάτη τοῦ ὄρους Βάρνου. Πρὸς Α. ἡ τοῦ Βερμίου καὶ πρὸς Ν. τὰ ὄρη Καμβούνια καὶ Πίερος, τῶν ὁποίων ὑπερέχουν αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Φλώρινα. Ἐξερχόμενοι τῶν στενῶν, εὕρισκόμεθα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Φλωρίνης—Μοναστηρίου καὶ διὰ μέσου σιτοφόρου πεδιάδος φθάνομεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Φλωρίνης. Ἡ πόλις (κ. 12500) ἀπέχει περὶ τὴν μίαν ὥραν πρὸς Δ. τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος κατὰ τὴν ἐξοδὸν κλεισωρείας τοῦ Βάρνου· κατὰ τὸ Α. ἄκρον αὐτῆς διακρίνομεν δύο μεγάλα οἰκοδομήματα· εἶναι τὸ νοσοκομεῖον καὶ οἱ στρατῶνες· ἐν τῇ πόλει δὲ τὸ μητροπολιτικὸν μέγαρον καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον, ἀμφοτέρω οἰκοδομαὶ μέτραι.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἔχει ὄψιν χωρίου, τὰ δὲ σοκάκια εἶναι ἐστρωμένα μὲ καλντιρίμια. Ἡ Φλώρινα ἔχει μῆκος 2000 μ. περίπου καὶ πλάτος 200μ.

Τὴν πόλιν διασχίζει ποταμὸς κατὰ μῆκος, ὀνομαζόμενος Σακουλόβας· εἶναι παραπόταμος τοῦ ἐπὶ τοῦ σερ-

βικοῦ ἐδάφους Ἐριγῶνος, παραποτάμου τοῦ Ἀξιοῦ.

Ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Φλωρίνης συνεχίζοντες τὸ ταξίδιόν μας διὰ τῆς σιτοφόρου πεδιάδος, κατὰ λήγομεν μετὰ 15 χιλιόμετρα εἰς τὸ Κέναλι, ὅπου τὰ μετὰ τῆς Σερβίας σύνορά μας

Πεδιάς. Ἡ πεδιάς τῆς Φλωρίνης ἀποτελεῖ ὁροπέδιον ὕψους 600 μέτρων μεταξὺ τῶν ὀρέων Κόζιακα καὶ Βάρνου.

Καὶ ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι ἄδενδρος, μένει κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκαλλιέργητος καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς βοσκάς. Τὸ μόνον προῖόν ταύτης εἶναι ὁ σῖτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος.

Φλώρινα—Καστορία (ὁδὸς ἁμαξιτός).

Ἐκ Φλωρίνης διευθυνόμεθα πρὸς Δ. πρὸς τὰ λεγόμενα στενά τοῦ Πισοδερίου, ἀκολουθοῦντες τὸν ποταμὸν πρὸς τὰς πηγὰς του.

Διὰ μεγάλων ἐλιγμῶν, ἐντὸς τῶν στενῶν, ἀνερχόμεθα εἰς ὕψος 1400 μέτρων καὶ διερχόμεθα αὐχένα τοῦ ὄρους Βάρνου μεταξὺ δύο κορυφῶν ὕψους 1550 μέτρων.

Ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου διακρίνομεν πρὸς Δ. τὰς λίμνας Πρέσπαν καὶ Ὀχρίδα καὶ τὰς ἀπέναντι τούτων ὁροσειράς. Πρὸς Ν. τὸ ὄρος Γράμμον καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Κορυτσᾶς καὶ νοτιώτερον τὴν περιοχὴν τῆς Καστορίας καὶ τὸ Βοῖον ὄρος. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θαυμάζομεν εἶναι ἡ ἀγριότης τῆς φύσεως καὶ τὰ δάση.

Παντοῦ, ὅπου καὶ ἂν στρέψωμεν τὸ βλέμμα μας, βλέπομεν δάση ἀπέραντα, ἰδίᾳ ἀπὸ δρυς.

Κατερχόμεθα πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τοῦ ὄρους.
Ζέλοβον. Ἐδῶ συναντῶμεν τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονος. Τὸν ἀκολουθοῦμεν. Συναντῶμεν τὸ Ζέλοβον (κάτ. 1500). Κατωτέρω συναντῶμεν μιαν διακλάδωσιν τῆς ὁδοῦ πρὸς Δ. ὁδηγοῦσαν εἰς Κορυτσάν. Ἐξακολουθοῦντες τέλος πρὸς Ν. φθάνομεν εἰς τὴν Δ. ὄχθην μιᾶς λίμνης. Εἶναι ἡ λίμνη τῆς Καστορίας, ἡ περιφέρεια τῆς ὁποίας εἶναι 25 χιλιόμετρων περίπου.

Καστορία. Ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς Δ. ὄχθης μία χερ-

σῶν ησος μήκους 4 περίπου χιλιομέτρων εἰσχωρεῖ εἰς τὴν λίμνην. Εἰς τὸν ἰσθμόν, τὸν συνδέοντα τὴν χερσόνησον μετὰ τῆς ὄχθης, εἶναι ἐκτισμένη ἡ Καστορία (κάτ. 6200). Ἡ θεὰ ἐκ τῆς πόλεως πρὸς ΒΑ. καὶ Ν. εἶναι ὠραία. Παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης βλέπομεν διάφορα μικρὰ χωρία. Πρὸς Δ. δὲν βλέπομεν, μᾶς ἐμποδίζει μία ὄροσειρὰ κατερχομένη ἀπὸ Β. Ἀλλῇ ὄροσειρὰ ΒΑ. ἐκ τοῦ Βιτσίου ὄρους καταλήγει εἰς τὴν λίμνην.

Ὅλα ὅμως τὰ ὄρη ταῦτα τὰ βλέπομεν γυμνὰ δένδρων. Ἡ πόλις κατοικεῖται ἀπὸ Ἑλλήνας, Τούρκους καὶ

28. Τὰ μεταφορικὰ μέσα εἰς ὅλον τὸν νομὸν εἶναι εἰς ἀρχέγονον κατάστασιν

Ἑβραίους. Δὲν ἔχει ουμοτομίαν. Αἱ ὁδοί της εἶναι στεναί, ἀδιέξοδοι, ἀκανόνιστοι καὶ λιθόστρωτοι.

Ἐργοστάσια βιομηχανίας δὲν ὑπάρχουν· δυνάμεθα ὅμως νὰ ὀνομάσωμεν ὡς τιαῦτα τὰς περισσοτέρας οἰκίας τῶν Ἑλλήνων κατοίκων.

Ἐκαστος οἰκογενειάρχης ἔχει μίαν ἢ περισσοτέρας ραπτομηχανὰς Σίγγερ καὶ δι' αὐτῶν συρράπτει μετὰ πρωτοφανοῦς ἐπιτηδειότητος μικρὰ τεμάχια δερμάτων, μὲ τὰ ὅποια κατασκευάζει ἰδίᾳ γυναικείας γούνας, μανσὸν κλπ.

Καλὸν εἰσόδημα εἶναι οἱ ἰχθύες τῆς λίμνης. Ὀλοκληρὸς ἡ περιφέρεια μέχρι Κοζάνης τρέφεται μετὰ τὰ ψάρια τῆς λίμνης ταύτης.

Καστορία—Σόροβιτς (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Κλεισούρα. Ἐκ Καστορίας ἀκολουθοῦμεν τὴν Ν. ὄχθην τῆς λίμνης. Διερχόμεθα ἓνα βραχίονα τοῦ Ἀλιάκμονος, πηγάζοντα ἐκ τῆς λίμνης καὶ ἀνερχόμεθα ὄρη γυμνά εἰς ὕψος 1230 μέτρων. Μεταξὺ δύο κορυφῶν τοῦ Βιτσίου ὄρους συναντῶμεν ἐσφηνωμένην τὴν Κλεισούραν (κάτ. 3200), οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας κατασκευάζουν τάπητας.

Ἐκ τῆς Κλεισούρας, κατερχόμενοι πρὸς τὴν λίμνην Ζέλενιτς τῆς πεδιάδος (Καϊλαρίων), φθάνομεν εἰς Σόροβιτς.

Πεδιάς. Ἡ περιφέρεια τῆς Καστορίας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινή. Πρὸς Ν. ὅμως καὶ Δ. τῆς λίμνης σχηματίζεται πεδινὴ ἔκτασις, τῆς ὁποίας μεγάλας ἐκτάσεις κατέχουν τὰ ἔλη. Τὸ μόνον προϊόν, τὸ ὅποῖον καλλιεργεῖται, εἶναι ὁ σῖτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα δὲν ἐξαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων, λόγῳ ἀτελοῦς καλλιεργίας. Καὶ μεταλλεῖα ὅμως ἔχει πολλά χαλκοῦ, γαιανθράκων κλπ. παρὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τῆς πεδιάδος, ἀλλὰ μένουσιν ἀνεκμετάλλευτα, ὅπως καὶ τὰ περίξ μεγάλα δάση, ἐλλείψει συγκοινωνίας. Ἡ συγκοινωνία τοῦ τμήματος τούτου εἶναι εἰς ἀρχέγονον κατάστασιν. Πλὴν τῶν ὁδῶν, τὰς ὁποίας εἶδομεν, κάκιστα συντηρουμένων καὶ τούτων, οὐδεμία ἄλλη ὁδὸς ὑπάρχει οὔτε καὶ βατή.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 127000.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Φλωρίνης, ἵκζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Σερβίας, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Κοζάνης καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῶν νομῶν Κοζάνης καὶ Θεσσαλονίκης.

Ὅρη. Βόρας, Βίτσιον, Βάρνος, Βέρμιον καὶ Βοϊόν.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Φλωρίνης καὶ ἡ τῆς Καστορίας.

Ποταμοί. Ὁ Ἐριγών, ὁ Ἀλιάκμων.

Λίμναι. Ἡ τῆς Καστορίας Ζέλενιτς καὶ ἡ τοῦ Σόροβιτς.

Προϊόντα. Σῖτος, ἀραβόσιτος, γουναρικά καὶ κτηνοτροφικά.

Διοικητική διαίρεσις. Ὁ νομὸς Φλωρίνης περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς ὑποδιοικήσεις:

1) Φλωρίνης	πρωτεύουσα Φλώρινα
2) Καστορίας	» Καστορία

Ἑρωτήσεις : Ὁ νομὸς Φλωρίνης εἰς ποῖον μέρος τῆς Μακεδονίας εἶναι; 2) Πρὸς Β. τοῦ νομοῦ τούτου ποία χώρα εἶναι; 3) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; 4) Ἡ πεδιάς τῆς Φλωρίνης μεταξύ τίνων ὁρέων εἶναι; 5) Διατί ὁ αἶτος καὶ ὁ ἀραβὸς τοῦ τῆς πεδιάδος Φλωρίνης δὲν εἶναι ἀρκετὸς εἰς τὴν διατροφήν τῶν κατοίκων; 6) Ἡ λίμνη τοῦ Σόροβιτς εἰς τὸ ἄκρον τίνος πεδιάδος εἶναι; 7) Εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Καστορίας ποῖος ποταμὸς ἔχει τὰς πηγὰς του; 8) Ποῦ εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις Καστορία; 9) Διατί εἰς Καστορίαν εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ βιομηχανία τῶν γουναρικῶν; 10) Ποῖος σιδηρόδρομος διέρχεται ἐκ Φλωρίνης; ποῦ καταλήγει οὗτος; 11) Εἰσερχόμενοι εἰς τὸν νομὸν Φλωρίνης σιδηρόδρομικῶς ἐκ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης ποῦ σταθμεύομεν κατὰ πρῶτον; 12) Ποία εἶναι ἡ συγκοινωνία Φλωρίνης—Καστορίας καὶ Φλωρίνης—Κοζάνης; 13) Ὅποιον θὰ εἶναι τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ τούτου, καὶ διατί; 14) Τί ἔπαθε τὸ Σόροβιτς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912; 15) Ποία εἶναι ἡ ἀσχολία τῶν κατοίκων τοῦ νομοῦ τούτου;

ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ

Σαραντάπορον—Κοζάνη (ὁδὸς ἀμαξιτός, ὥραι 6).

Ἀπὸ τὸ Σαραντάπορον εἰσερχόμεθα διὰ τῶν στενῶν τῆς Πόρτας εἰς τὸν νομὸν Κοζάνης.

Σέρβια. Δεξιὰ μας τὸ ὄρος Πίερος, κατάφυτον μὲν κατὰ τὴν κορυφὴν, γυμνὸν δὲ καὶ ἐν πολλοῖς ἐσπαρμένον μὲ σιτηρὰ κατὰ τὰς πλευράς. Ἀριστερά μας τὰ Καμβούνια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δασώδη. Κατὰ τὸ μέσον τῶν στενῶν παρὰ τὴν ὁδόν, βλέπομεν φωτιᾶς καὶ καπνοῦς ἐξερχομένους τοῦ ἐδάφους, εἶναι ὀρυχεῖον λυγνίτου ἀνεκμετάλλευτον. Φθάνομεν εἰς τὰ Σέρβια (κάτ. 3000). Τὰ Σέρβια εἶναι ἐξηπλωμένα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἄκρου τοῦ Πιέρου ὄρους, ἔχοντα ὅψιν μεγάλου χωρίου.

Κάτωθέν μας βλέπομεν τὸν Ἀλιάκμονα καὶ τὴν ἐπικλινῇ πεδιάδα τῆς Κοζάνης, ἀνερχομένην ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ. Εἰς τὸ τελευταῖον ἄκρον τῆς πεδιάδος ταύτης, ὡς εἰς κορυφὴν βουνοῦ, βλέπομεν τὴν Κοζάνην.

Ἀναχωροῦντες ἐκ Σερβίων, διερχόμεθα τὸν Ἀλιάκμονα ἐπὶ τεραστίας σιδηρᾶς γεφύρας καὶ ἀνερχόμεθα πρὸς τὴν Κοζάνην διὰ σιτοφόρου πεδιάδος (Σέρβια—Κοζάνη ὥραι 5).

Ἐκεῖ, ὅπου ἡ ὁδὸς διακλαδίζεται πρὸς τὴν Βέροian, βλέπομεν ἐκτάσεις καλλιεργημένας μὲ ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς φυτὸν. Εἶναι ὁ κρόκος*. Καὶ ἄλλαι ἀκόμη ἐκτάσεις τῆς πεδιάδος πρὸς Γκόβλιτσαν Δ. καλύπτονται ἀπὸ τὸ φυτὸν τοῦτο. Τέλος εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν τοῦ κρόκου Κοζάνην.

Ἡ Κοζάνη εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ ἀνώτατον ἄκρον (ὕψος 708 μ.) πεδινῆς ἐκτάσεως, κεκλιμένης πρὸς τὸν Ἀλιάκμονα, τῆς ὁποίας οὗτος ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον ἄκρον. τὸ κατώτερον (ὕψος 204 μέτρα).

Κοζάνη. Ἡ Κοζάνη (κάτ. 10000) εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Τὴν περιερχόμεθα· οἱ δρόμοι της στενοί, ἀκανόνιστοι καὶ καλντιριμωτοί. Μία μόνη λεωφόρος νέα εἶναι ἀξίολογος, ἡ πρὸς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. εἶναι ἡ λεωφόρος τοῦ περιπάτου. Ἐχει ὅμως ἡ πόλις λαμπροὺς στρατῶνας, δικαστήριον καὶ σχολεῖα. Εἰς τὴν ἀγοράν της εὐρίσκομεν γουναρικά, τὸν κρόκον, φυτὸν τὸ ὅποιον καλλιεργεῖται μόνον εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κοζάνης, καὶ ψάρια τῆς λίμνης Καστορίας.

Ἡ θεὰ ἐκ τῆς Κοζάνης εἶναι θαυμασία· ΒΑ. τὸ Βέρμιον ὄρος, ΒΔ. τὰ ὄρη τῆς Σιατίστης Βίτσιον (Βάρνος),

* Ὁ κρόκος σπεῖρεται κατὰ τὸν Μάιον-Ἰούνιον οὕτω· Δι' ἀρότρου ἀνοίγεται αὐλαξ· ἀκολουθοῦν γυναῖκες, θέτουσαι ἐντὸς αὐτῆς βολβούς κρόκου ἀνὰ μίαν σπιθαμὴν. Δευτέρα αὐλαξ, ὡς ἐν τῷ σίτῳ, καλύπτει τὴν πρώτην φυτευομένην καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τὸν Ὀκτώβριον ἀνθεῖ. Συλλέγουσι τὰ ἄνθη καὶ χωρίζουσι τὸ ἐσπέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ τοὺς ὑ π έ ρ ο υ ς καὶ σ τ ή μ ο ν α ς τῶν ἀχρήστων πετάλων. Πωλεῖται ὁ κόκκινος 150—170 δραχμὰς κατ' ὀκάν· ὁ δὲ κίτρινος 15—20 δραχμὰς. Χρησιμοποιεῖται δὲ 1) εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς διεγερτικόν, 2) εἰς τὴν βιομηχανίαν εἰς χρωματισμὸν τῶν ζυμαρικῶν, τυροῦ, βουτύρου καὶ τῶν ποτῶν, 3) εἰς τὴν μαγειρικὴν ὡς καρύκευμα· εἰς τὴν βαφικὴν ἀπεκλείσθη ὑπὸ τῆς εὐθηνότερας ἀνιλίνης. Ἡ Κοζάνη παράγει 8—12 χιλιάδας ὀκάδων κρόκου (ζαφουρά) κατ' ἔτος.

Κοζάνη—Σόροβιτς (ὁδὸς ἀμαξιτός, ὥραι 8),

Καϊλάρια. Ἀμέσως μετὰ τὴν Κοζάνην κατερχόμεθα ἐντὸς 1)4 τῆς ὥρας εἰς πεδιάδα ἄδενδρον καὶ ἄπασαν σιτοφόρον, ἐκτεινομένην μεταξὺ τῶν ὀρέων Βερμίου καὶ τῶν τῆς Σιατίστης, τὰ ὁποῖα ἐντεῦθεν φαίνονται γυμνά. Εἶναι ἡ πεδιάς τῶν Καϊλαρίων (ὕψ. 600 μ.). Ἡ ὁδὸς διέρχεται πρὸς τὸ Δ. μέρος τῆς πεδιάδος. Κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς πεδιάδος συναντῶμεν τὰ Καϊλάρια (κάτ. 7000). Εἶναι δύο τεράστια χωρία ἀπέχοντα ἀλλήλων τέταρτον τῆς ὥρας. Πρὸς Δ. ἐπὶ τοῦ ὄρους βλέπομεν τὴν κώμην Βλάτσαν (κάτ. 3650).

Ἀφήνοντας πρὸς τὰ ἀριστερά μας τὴν μεγάλην τελευματώδη ἔκτασιν Ζέλενιτς, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα βλέπομεν λιμνάζοντα παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους, φθάνομεν εἰς τὸ ὄρειον ἄκρον τῆς πεδιάδος, ὅπου ἡ κωμόπολις Σόροβιτς.

Κοζάνη—Ἀνασελίτσα (ὁδὸς ἀμαξιτός, ὥραι 7)

Ἀκολουθοῦντες πρὸς Δ. ἄλλην δημοσίαν ὁδόν, διερχομένην κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ μέσου ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, φθάνομεν μετὰ 4 ὥρας εἰς Σιατίστην (κάτ. 4700).

Σιατίτιστα. Ἡ Σατίτιστα ἔχει ὠραίας οἰκίας σχολεῖα κλ.

Ἀνασελίτσα. Ἐκ Σιατίστης μεταβαίνομεν μετὰ 3 ὥρας εἰς Ἀνασελίτσαν (κάτ. 1000).

Ἀνασελίτσα—Δεσκάτη (ὁδὸς ἀμαξιτός, ὥραι 14).

Τσοτύλιον. Ἐπιστρέφοντες πρὸς Ν. ἐξ Ἀνασελίτσης δι' ἄλλης ὁδοῦ, ἀκολουθούσης σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς τὴν Δ. ὁχθῆς τοῦ Ἀλιάκμονος, βλέπομεν πρὸς Δ. τὸ Τσοτύλιον (κάτ. 900), ἐν ᾧ λειτουργεῖ τὸ Τσοτύλειον γυμνάσιον.

Γρεβενά. Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ πρὸς Ν. δι' ἐκτάσεως καλλιεργημένης,

ΝΑ. ὁ Πίερος, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ὑψοῦνται αἱ κορυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου, πρὸς Ν. τὰ Καμβούνια καὶ τὸ Βούρονον ὄρος.

φθάνομεν εἰς Γρεβενά (κάτ. 3100), διὰ μέσου τῶν ὁποίων διέρχεται ὁ παραπόταμος τοῦ Ἀλιάκμονος Γρεβενήτικος.

Ἐκ Γρεβενῶν ἡ ὁδὸς κατέρχεται εἰς τὴν κοιλάδα Ἀλιάκμονος καὶ διὰ στενῶν μεταξὺ τῶν Χασίων καὶ Καμβουνίων ὁρέων καταλήγει εἰς τὴν Δεσκάτην (κάτ. 3000).

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 163000.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Κοζάνης ὀρίζεται πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν νομῶν Τρικκάλων καὶ Λαρίσης.

Ὅρη. Ὅρη ἔχει τὸν Πίερον, τὸ Βέρμιον, τὰ Καμβούνια, τὸ Βόιον, τὰ τῆς Σιατίστης καὶ τὰ Χάσια.

Πεδιάδες. Πεδιάδας ἔχει τὴν τῆς Κοζάνης καὶ τὴν τῶν Καϊλαρίων.

Ποταμοί. Ὁ Ἀλιάκμων καὶ ὁ παραπόταμος αὐτοῦ Γρεβενήτικος.

Προϊόντα. Σῖτος, οἶνοι καὶ κτηνοτροφικά.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Κοζάνης περιλαμβάνει τὰς ὑποδιοικήσεις:

1)	Κοζάνης	πρωτεύουσα	Κοζάνη
2)	Καϊλαρίων	»	Καϊλάρια
3)	Ἀνασελίτσης	»	Ἀνασελίτσα
4)	Γρεβενῶν	»	Γρεβενά
καὶ 5)	Σερβίων	»	Σέρβια

Ἑρωτήσεις: Εἰς ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ νομὸς Κοζάνης; 2) Ἐξ Ἑλασσόνος διὰ ποίων στενῶν εἰσερχόμεθα εἰς τὸν νομὸν τοῦτον; 3) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ Κοζάνης; 4) Ἡ πεδιάς Καϊλαρίων μεταξὺ τίνων ὁρέων εἶναι; 5) Ποῖα ὄρη χωρίζουσι τὸν νομὸν τοῦτον ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ποῖα ἀπὸ τὴν Ἠπειρον; 6) Ὁ Ἀλιάκμων πόθεν πηγάζει καὶ ποῦ χύνεται; 7) Σχεδιάσατε τὸν ροῦν τοῦ Ἀλιάκμονος. 8) Ποῦ καλλιεργεῖται τὸ φυτὸν κ ρ ό κ ο ς; Διατί ἐπιδίδονται πολὺ εἰς τὴν καλλιεργίαν τοῦ φυτοῦ τούτου; 9) Τί παράγει ἡ πεδιάς Καϊλαρίων; 10) Εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Σιατίστης τί καλλιεργεῖται ἰδίως; 11) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία τοῦ νομοῦ τούτου; 12) Ποῖα εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τούτου, καὶ ποῦ εὐρίσκειται αὕτη; 13) Ποῖα εἶναι ἡ ὀρεινότερα ἐπαρχία τοῦ νομοῦ τούτου; 14) Ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ τούτου εἶναι πυκνότερον κατοικημένον; 15) Ἐκ Κοζάνης πῶς δυνάμεθα νὰ μεταβῶμεν εἰς Θεσσαλονίκην; 16) Πῶς γίνεται ἡ συγκοινωνία μεταξὺ Κοζάνης καὶ Λαρίσης;

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Οἱ νομοὶ Θεσσαλονίκης, Σερρών, Δράμας, Φλωρίνης καὶ Κοζάνης ἀποτελοῦσι τὸ τμήμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται **Μακεδονία**.

Ἡ Μακεδονία διαιρεῖται εἰς ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὸ τμήμα αὐτῆς, τὸ μεταξὺ τοῦ ὄρους Βερμίου καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὴν πρὸς Δ. τοῦ Βερμίου ὄρους χώραν.

Ἡ φύσις ἐπροιίκισε τὴν Μακεδονίαν με ἄφθονα ἀγαθὰ· αἱ μεγάλαι πεδιάδες αὐτῆς παράγουν ἄφθονα δημητριακά, ὕσπρια, καπνὰ καὶ τρέφουν μεγάλας ἀγέλας βοῶν καὶ πολυάριθμα ποίμνια προβάτων. Μεγάλα δὲ δάση καὶ πυκνὰ καλύπτουν τὰ ὄρη αὐτῆς, τὰ ὁποῖα κρύπτουν διάφορα μέταλλα εἰς τὰ σπλάγχνα των. Πολλοὶ καὶ μεγάλοι ποταμοὶ διαρρέουν τὰς πεδιάδας καὶ τὰς κοιλάδας αὐτῆς καὶ πολλαὶ λίμναι πλήρεις ἰχθύων κατέχουν τὰ βαθύτερα μέρη τῶν πεδιάδων της. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἦτο μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν βαλκανικῶν λαῶν καὶ ἰδίως μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων· ἄφθονον ἑλληνικὸν αἷμα ἔχει ποτίσει τὴν χώραν ταύτην, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνέθαλε τέλος πάντων ἡ ἐλευθερία τῆς ἑλληνικῆς ταύτης χώρας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1912 καὶ ἰδίως τοῦ 1913 ἡ Μακεδονία, πλὴν ἐλαχίστων μερῶν τῆς βορείας τοιαύτης, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἡ καλλιέργεια τῆς χώρας ταύτης ἔνεκα τῆς πολυχρονίου δουλείας εἶχε παραμεληθῇ πολὺ· ἡ συγκοινωνία δὲ εἶναι ἐλλιπεστάτη.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἡ χώρα αὕτη, ἂν καλλιεργηθῇ καλὰ καὶ γίνῃ ἐκμετάλλευσις τῶν ἀπεράντων δασῶν της καὶ τῶν πολλῶν μεταλλείων της, ἀναπτυχθῇ δὲ καὶ ἡ συγκοινωνία θὰ καταστῇ μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ εὐτυχεστέρας χώρας, καὶ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς διατροφήν τριπλασίου καὶ πενταπλασίου ἀκόμῃ πληθυσμοῦ.

Ἡ Μακεδονία πρὸς Ν. μὲν χωρίζεται κατὰ τὴν δυτικὴν

πλευράν της ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας διὰ τοῦ ἐνδόξου Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμβουνίων ὁρέων, πρὸς Δ. χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἡπείρου διὰ τῆς Τύμφης καὶ τοῦ Βοῖου ὄρους, πρὸς Β. δὲ ἀπὸ τῆς Σερβίας μὲν διὰ κλάδων τοῦ Βάρνου καὶ Βόρα, ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας δὲ διὰ τοῦ ὄρους Κερκίνης (Μπέλες) καὶ Ὀρβήλου καὶ πρὸς Α. χωρίζεται τῆς Θράκης διὰ τοῦ ποταμοῦ Νέστου τὸ πλεῖστον δὲ τῆς νοτίας πλευρᾶς της βρέχεται ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσχωρεῖ βαθέως ἡ χερσονήσος τῆς Χαλκιδικῆς μὲ τὰς τρεῖς μικροτέρας χερσονήσους της, κρεμασμένη ἀπὸ τοῦ κορμοῦ τῆς Μακεδονίας ὡς μαστὸς ἀγελᾶδος. Μεταξὺ τῆς χερσονήσου ταύτης καὶ τῆς ἀπέναντι πρὸς Δ. παραλίας τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας σχηματίζεται ὁ μέγας καὶ βαθὺς Θερμαϊκὸς κόλπος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ὁ λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης μετὰ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, τῆς μεγίστης καὶ ἐμπορικωτάτης πόλεως τῆς Μακεδονίας.

IV. ΗΠΕΙΡΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ

Ἀμφιλοχία—Ἄρτα (ὁδὸς ἀμαξιτὸς).

Ἀκολουθοῦντες τὴν ἀμαξιτὸν ὁδὸν τῆς παραλίας τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἐξ Ἀμφιλοχίας φθάνομεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἄρτης.

Μία μικρὰ λίμνη (ἡ τοῦ Μενιδίου) ἐκτείνεται ἀριστερά μας ἐπὶ τῆς παραλίας. Εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τῆς λίμνης ταύτης διακρίνομεν τὰς 5—6 οἰκίας τῆς Κοπραίνης, ἐπινείου τῆς Ἄρτης. Εἰς τὴν Κόπραϊναν καταλήγει διακλάδωσις τῆς ὁδοῦ ταύτης.

Ἄρτα. Δυτικώτερον τῆς Κοπραίνης βλέπομεν τὰς

ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου. Ἡ ὁδὸς διὰ μέσου τῆς εὐφορωτάτης καὶ καταφύτου ταύτης πεδιάδος ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Ἄρταν (κάτ. 7000). Ἀξιοθέατον ἔχει ἡ πόλις τὸν ἀρχαῖον ναὸν τῆς Παναγίας τῆς Παρηγορητρίας. Αἱ ὁδοὶ τῆς εἶναι στεναί, ἀκανόνιστοι καὶ λιθόστρωτοι (καλντιρίμια). Ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Ἄρτης βλέπομεν τὸν Ἀμβραχικὸν κόλπον μέχρι Πρεβέζης, τὴν πεδιάδα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Λούρου, τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου πρὸς Δ, τὸ Γρίμποβον (Ξεροβοῦνι) πρὸς Β, τὰ Ἀκαρνανικὰ ὄρη πρὸς Ν. καὶ τὰ Τζουμέρκα πρὸς Α. Θαυμασία εἶναι ἡ θέα τοῦ Ἀράχθου ἐλικοειδῶς κατερχομένου διὰ τῆς πεδιάδος πρὸς Ν.

Ἄρτα—Σαλαῶρα (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐξ Ἄρτης διευθυνόμεθα ΝΔ. Διερχόμεθα τὴν γέφυραν τοῦ Ἀράχθου καὶ διασχίζομεν τὴν εὐφορωτάτην πεδιάδα τῆς Ἄρτης μέχρι τῆς παραλίας τοῦ Ἀμβραχικοῦ. Ἀπασα ἡ πεδιάς εἶναι κατάφυτος ἐκ διαφόρων ὀπωρόφορων δένδρων πρὸ πάντων ἐσπεριδοειδῶν καὶ ἐσπαρμένη με ἀραβόσιτον· ὁμοιάζει πρὸς καταπράσινον τάπητα. Περί τὰ 40 χωρία εὐρίσκονται εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην, τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον εἶναι τὸ Νεοχώριον (κάτ. 1000) παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀράχθου.

Εἰσχωροῦμεν εἰς ἓνα τεναγώδη λαιμὸν μεταξὺ δύο λιμνοθαλασσῶν τῆς Λογαροῦς καὶ τῆς Αὐληρᾶς καὶ καταλήγομεν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀμβραχικοῦ κόλπου.

Ἄρτα—Χανόπουλον (Ἰωάννινα) (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Μία ἄλλη ὁδὸς διευθύνεται ΒΔ τῆς Ἄρτης διὰ τῆς πεδιάδος. Εἶναι ἡ ὁδὸς Ἄρτης—Ἰωαννίνων. Μετὰ δύο περίπου ὥρας φθάνομεν εἰς τὸ Χανόπουλον, τελευταῖον ὄριον τοῦ νομοῦ τούτου.

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ νομοῦ εἶναι ὄρεινόν.

Ὁ νομὸς Ἄρτης εἶναι μέρος τῆς Ἠπείρου. Προσηρτήθη τὸ τεμάχιον τοῦτο τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Θεσσαλίας τὸ ἔτος 1881.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 53000.

"Ορια. "Ο νομός "Αρτης ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ νομοῦ 'Ιωαννίνων, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ 'Αμβρακικοῦ κόλπου καὶ τοῦ νομοῦ 'Ακαρνανίας καὶ Αἰτωλίας πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης

"Ορη. "Εχει πρὸς Α. τὰ Τζουμέρκα (Κλάδος τῆς Πίνδου).

Πεδιάδα. Μίαν, τὴν τῆς "Αρτης.

Ποταμούς. Τὸν "Αραχθόν.

Λίμνας. Τὴν τοῦ Μενιδίου καὶ τὴν Λογαροῦν.

Προϊόντα. 'Αραβόσιτος, ὀπῶραι καὶ ἐσπεριδοειδῆ.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Περιλαμβάνει δύο ἐπαρχίας, τὴν τῆς "Αρτης καὶ τὴν τῶν Τζουμέρκων.

'Ερωτήσεις : 1) Πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ 'Ακαρνανίας καὶ Αἰτωλίας εἶναι ὁ νομός "Αρτης; 2) Πόθεν θὰ διαβῶμεν διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀπὸ τοῦ νομοῦ 'Ακαρνανίας καὶ Αἰτωλίας; 3) Ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ τούτου βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης καὶ ποίας; 4) 'Απὸ τῆς Θεσσαλίας πῶς χωρίζεται ὁ νομός οὗτος; 5) 'Οποῖον εἶναι τὸ ἔδαφός του; 6) Ποῖος ποταμός χωρίζει τὸν νομὸν τοῦτον τῆς ἄλλης 'Ηπείρου; 7) Τί ἐχρησίμευεν ὁ ποταμός οὗτος μέχρι τοῦ 1912; 8) Διατί ὁ πληθυσμός εἶναι ὀλίγος ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεώς του; 9) Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τῶν Τζουμέρκων ἀποδημοῦσι διατί; 10) 'Οποία εἶναι ἡ συγκοινωνία τοῦ νομοῦ τούτου; 11) Ποία πόλις εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ ποῦ εἶναι αὕτη; 12) Ποῖον εἶναι τὸ ἐπίνειον τῆς "Αρτης καὶ εἰς ποίαν θάλασσαν εὕρεσκειται; 13) Ποῖα προϊόντα ἐκ τοῦ νομοῦ τούτου; 14) Πότε ἡλευθερώθη ὁ νομός "Αρτης. 15) Τίνος τμήματος τῆς 'Ελλάδος εἶναι μέρος ὁ νομός "Αρτης;

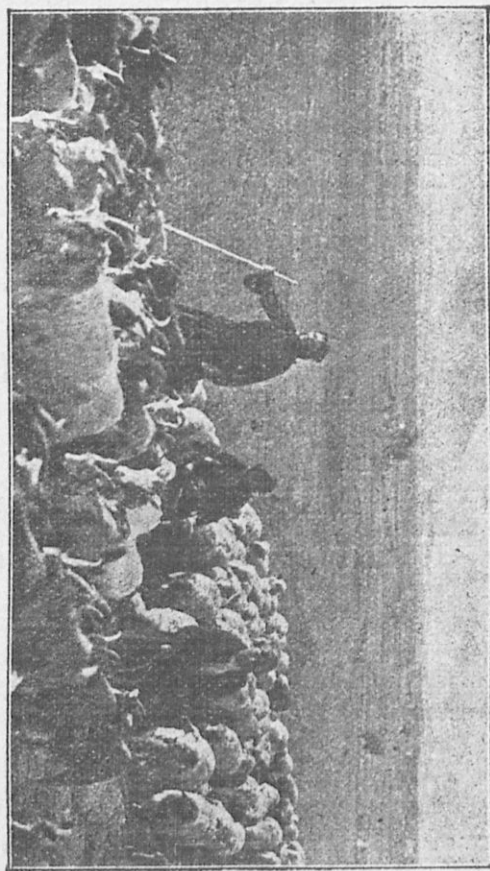
ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

Πειραιεύς—'Ιτέα—Πάτραι—Λευκάς—Πρέβεζα
(θαλασσιως)

'Απὸ Λευκάδος δι' ἀτμοπλ. ἰου διευθυνόμενοι πρὸς Β. φθάνομεν μετὰ 2 περίπου ὥρων ταξίδιον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ 'Αμβρακικοῦ κόλπου. 'Εκεῖ πρὸς τὰ ἀριστερά μας συναντῶμεν ἐπὶ ὀμαλωτάτης παραλίας τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Πρέβεζαν (κάτ. 7500).

Πρέβεζα. 'Αποβιβαζόμεθα εἰς τὴν πόλιν "Ενα ἀπὸ τὰ τερπνότερα θεάματα εἶναι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ εἶσα-

29. Ποιμνὴ ποιμνιᾶν αἰγῶν καὶ προβάτων βόσκουν εἰς τὴν Ἠπειρὸν.

δος τοῦ Ἀμβραχικοῦ κόλπου. Μία στενὴ λωρὶς θαλάσσης ἀβαθὴς, πλάτους 1000 περίπου μέτρων, χωρίζει τὴν Πρέβεζαν ἀπὸ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς τῆς Ἀκαρνανίας (ἀκρωτήριο Ἀκτιον).

Ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου ταύτης καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Πρεβέζης διακρίνομεν φρούρια, τὰ ὅποια πρὸ τοῦ 1912 ὑπερήσπιζον

τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου ὑπὸ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ πόλις οὐδὲν ἀξιόλογον ἔχει, πλὴν τῶν στρατῶ-
νων αὐτῆς. Αἱ ὁδοὶ τῆς εἶναι στεναὶ καὶ ἀκανόνιστοι καὶ
κατὰ τὸ πλεῖστον λιθόστρωτοι (καλντιρίμια). Ἐνα δὲ
φρούριον περιβάλλει αὐτήν.

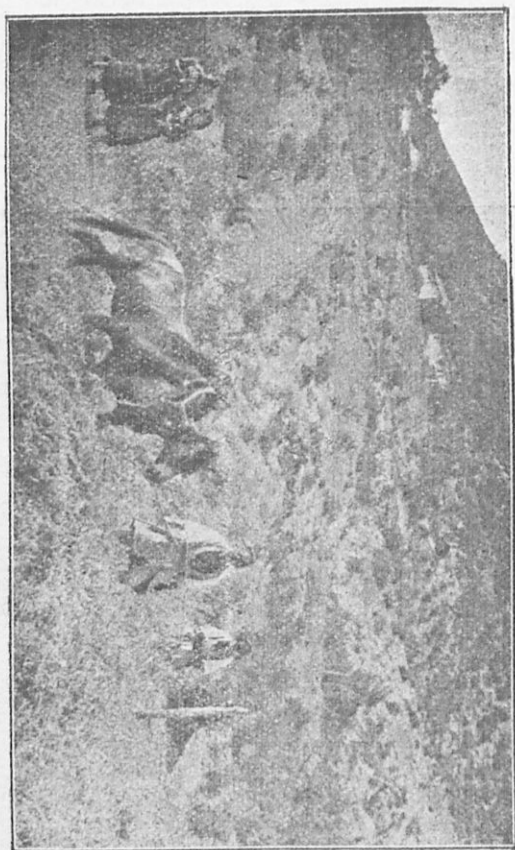

30. Δέλβινον. Μία Ἡπειρώτισσα μὲ τὴν ρόκκαν εἰς τὰ χέρια
καὶ τὸ παιδί τῆς εἰς τὴν πλάτην πηγαίνει εἰς τὴν ἐργασίαν.

Πρέβεζα—Φιλιππιάς (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἀπὸ Πρεβέζης διευθυνόμεθα διὰ μέσου ἐλαιῶνος
διὰ τῆς ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ πρὸς Β. Ἀφήνομεν δεξιὰ μας τὸ

31. Κόνιτσα. Αλώνισμα αίτου.

ιχθυοτροφείον Μάζωμα καὶ ἕτερον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Λούρου καὶ ἀκολουθοῦμεν τὸν ποταμὸν, βαίνοντες παραλλήλως τούτου.

Μία πεδιάς ἀπέραντος ἐκτείνεται πέραν μέχρι τῆς Ἀρτης.

Λοῦρος. Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὸ μικρὸν χωρίον Λοῦρον. Μέχρι τοῦ χωρίου τούτου ὁ ποταμὸς πρόκειται

νά γίνῃ πλωτὸς διὰ καταλλήλου ἐκβαθύνσεως τῆς κοίτης του. Τοιουτοτρόπως τὰ προϊόντα τῆς πεδιάδος, ἰδίᾳ ὁ ἀραβόσιτος θὰ μεταφέρονται μέχρι τῆς θαλάσσης ταχύτερον καὶ εὐθηνότερον.

Φιλιππιάς. Κατὰ τὸ 43ον χιλιόμετρον ἀπὸ Πρεβέζης εἰς τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος συναντῶμεν ἐν μέσῳ ὠραίων κήπων τὴν κώμην Φιλιππιάδα (κάτ. 700). Μία ἀμαξί-
τὸς ὁδὸς πρὸς Α. καταλήγουσα εἰς Χανόπουλον, συνδέει τὴν ὁδὸν ταύτην μετὰ τῆς ὁδοῦ "Αρτης—'Ιωαννίνων.

Εἰς τὴν Φιλιππιάδα παρ' ὅλην τὴν σμικρότητά της εὐρίσκομεν ἐστιατόρια, καφενεῖα, ξενοδοχεῖα ὕπνου κάλλιστα, διότι εἶναι ἐμπορικὸν κέντρον.

'Εξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν μας πρὸς Β. παραπλεύ-
ρως τοῦ ποταμοῦ Λοῦρου.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἡμῶν ὑψοῦνται βουνὰ γυμνά.

Τοιουτοτρόπως καταλήγομεν εἰς τὰ ὄρια τοῦ νο-
μοῦ τούτου μετὰ τοῦ νομοῦ 'Ιωαννίνων.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην, ἀκολουθεῖ
ἀπὸ Χανοπούλου καὶ ἡ ὁδὸς "Αρτης—'Ιωαννίνων.

Πρέβεζα—Πάργα (ἀτμοπλοϊκῶς ὥραι 2 1)2).

'Απὸ Πρεβέζης δι' ἀτμοπλοίου μεταβαίνομεν εἰς Πάργαν (κάτ. 2100). 'Ολίγον βορειότερον τῆς Πάργας εἶναι τὸ Μαργαρίτιον (κάτ. 2600), ΒΔ. δὲ αὐτῆς εἶναι ἡ 'Αγυιὰ (κάτ. 1100) καὶ ἡ "Αρπιτσα (κάτ. 2000). Καὶ αἱ τρεῖς αὗται κῶμαι συνδέονται μετὰ τῆς Πάργας δι' ὁδῶν βατῶν.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 46000.

"Ορια. 'Ο νομὸς Πρεβέζης ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ νομοῦ 'Ιωαννίνων, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ 'Αμβρακικοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ "Αρτης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ 'Ιονίου πελάγους.

"Ορη. Ξεροβοῦνι καὶ Σοῦλι.

Ποταμοί. 'Ο Λοῦρος καὶ ὁ 'Αχέρων.

Πεδιᾶδες. Τμημα τῆς πεδιάδος "Αρτης.

Κόλποι. 'Ο 'Αμβρακικός.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς οὗτος περιλαμβάνει τὰς
ξῆς ὑποδιοικήσεις:

1) Πρεβέζης	πρωτεύουσα	Πρέβεζα
2) Μαργαριτίου	»	Πάργα
3) Φιλιππιάδος	»	Φιλιππιάς

Ἑρωτήσεις : 1) Ποῦ εὑρίσκεται νομὸς Πρεβέζης;
2) Πόθεν ὁ νομὸς οὗτος βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης καὶ ποίας;
3) Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ νομοῦ τούτου ποῖος νομὸς εἶναι καὶ τί
χρησιμεύει ὡς ὄριον τῶν νομῶν τούτων 4) Ὅποιον εἶναι τὸ
δαφὸς τοῦ νομοῦ τούτου; 5) Πόθεν πηγάζει καὶ ποῦ χύνεται ὁ
ποταμὸς Λούρου; 6) Τί καλὸν θὰ φέρῃ ἂν ὁ ποταμὸς οὗτος γίνῃ
πλωτός; 7) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προϊόν τοῦ νομοῦ τούτου;
8) Ποῦ εὑρίσκεται ἡ Πρέβεζα; 9) Τί εἶναι ἀπέναντι τῆς Πρε-
βέζης; 10) Διατί οἱ Τούρκοι εἶχον φρούριον εἰς τὴν Πρέβεζαν;
11) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία τοῦ νομοῦ τούτου; 12) Ἐκ
Πρεβέζης πῶς δυνάμεθα νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἄρταν; 13) Πῶς
μεταβαίνομεν ἐκ Πρεβέζης εἰς Πάργαν; 14) Εἰς τί ἀσχολοῦνται
οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ τούτου;

Ν Ο Μ Ο Σ Ι Ω Α Ν Ν Ι Ν Ω Ν

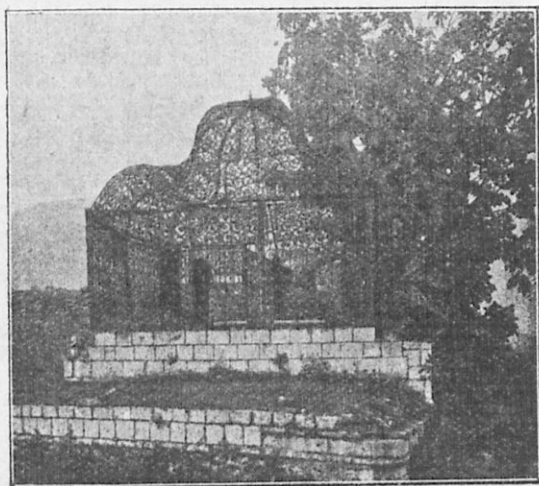
Φιλιππιάς—Ἰωάννινα (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν μας παραλλήλως τοῦ
ποταμοῦ Λούρου. Διερχόμεθα τὸν ποταμὸν διὰ γεφύρας
καὶ διὰ τῆς Α. ὄχθης τούτου ἔξακολουθοῦμεν νὰ ἀνερχώ-
μεθα. Ἐδῶ συναντῶμεν καταρράκτας τοῦ ποταμοῦ.
Πόσα ἐργοστάσια διὰ τῆς δυνάμεως τῶν καταρρακτῶν
τούτων ἦτο δυνατόν νὰ κινουῦνται ἀνεξόδως! Μετ' ὀλίγον
εἰσερχόμεθα εἰς στενὴν πεδινὴν λωρίδα. Ἐδῶ συναντῶνται
αἱ ἀπὸ Πρεβέζης καὶ Ἄρτης ὁδοί. Δεξιὰ μας εἰς μικρὰν
ἀπόστασιν ἐπὶ λόφου διακρίνομεν τὸ ὄχυρόν τοῦ ὀνομαστοῦ
Μπιζανίου. Ἀριστερά μας τὴν ἱστορικὴν Μανωλιάσαν,
(κάτ. 300), πλησίον τῆς ὁποίας εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ
μαντείου τῆς Δωδώνης, τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν μαντείων.

Ἰωάννινα (λίμνη). Μετ' ὀλίγον διὰ τῆς πεδιάδος
καταλήγομεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ νομοῦ Ἰωάννινα
(κάτ. 20000). Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τὴν ὄχθην
λίμνης, τῆς ὁποίας ἡ περίφερεία εἶναι 5 περίπου ὥρων.
Παρὰ τὴν ὄχθην τῆς λίμνης ταύτης εἶναι τὸ φρούριον τοῦ
Ἀλῆ-πασᾶ.

Λέγεται, ὅτι τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ταύτης χύνονται διὰ καταβοθρῶν εἰς τὸν Λοῦρον, εἰς τὸν Καλαμᾶν καὶ εἰς τὸν Πηνειόν.

Περιερχόμεθα τὴν πόλιν· μία ὁδὸς ἀπὸ τοῦ φρουρίου

32. Ἰωάννινα. Τὸ μνημεῖον τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ πλησίον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἄλλοτε ἦτο τὸ παλάτι του.

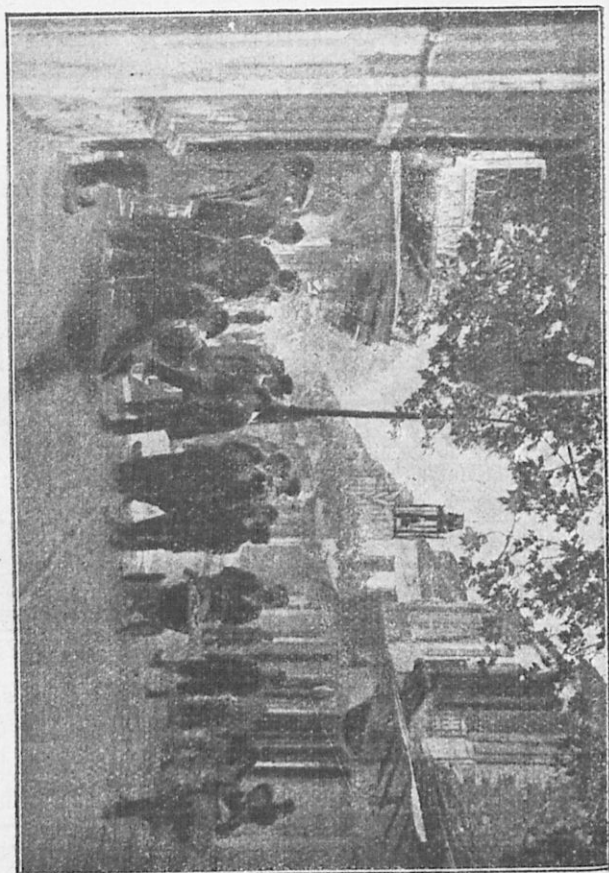
ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν πλατεῖαν, ὅπου τὸ νομαρχεῖον, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ὁ μικρὸς δημόσιος κήπος καὶ τὸ ὠρολόγιον τῆς πόλεως.

Μία ἄλλη ὁδός, ἡ ἐμπορικωτέρα πασῶν, διασχίζουσα κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν πόλιν ἀπὸ Ν. πρὸς Β, εἶναι ἀξία λόγου, αἱ λοιπαὶ ὁδοὶ εἶναι στεναὶ λιθόστρωτοι καὶ ἀκανόνιστοι.

Τὸ ὄρφανοτροφεῖον, ἡ ὑφαντικὴ σχολή, τὸ νοσοκομεῖον εἶναι οἰκοδομαί, αἱ ὅποῖαι προσελκύουν τὸ βλέμμα μας.

Ἐντύπωσιν ἰδιαίτεράν ἐμποιεῖ τὸ μέγαρον τῆς Ζωσι-

83. Κεντρική ὁδὸς τῶν Ἰωαννίνων

μαίας σχολῆς. Ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐξῆλθε πλῆθος λογίων, οἱ ὅποιοι διέδωσαν τὴν παιδείαν καὶ διέσωσαν τὴν γλῶσσαν τοῦ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν δουλεύοντος ἐλληνικοῦ γένους.

Οἱ Ζωσιμαῖδες, ὁ Γεώργιος Χατζηκώνστας, ὁ Γεώργιος Σταύρου, ὁ Λέων Μελάς, ὁ Καπλάνης, ὁ Δομπόλης, κατήγοντο ἐξ Ἰωαννίνων.

Ἰωάννινα—Μέτσοβον (ὁδὸς ἀμαξιτὸς καὶ βατή).

Μέτσοβον. Ἀναχωροῦμεν ἐξ Ἰωαννίνων διευθυνόμενοι Α. ἀκολουθοῦντες τὴν ὄχθην τῆς λίμνης. Πρὸς Α. μετ' ὀλίγον συναντῶμεν τὸν ποταμὸν Ἀραχθὸν· ἐκεῖ δύο παραπόταμοι αὐτοῦ ἐνοῦνται. Ἀκολουθοῦμεν τὸν ἕνα (Μετσοβίτικον) μέχρι τῶν πηγῶν του καὶ ἐκεῖ συναντῶμεν τὸ Μέτσοβον (κάτ. 3500), τὴν πατρίδα τοῦ Τοσίτσα, τοῦ Στουρνάρα καὶ τοῦ Ἀβέρωφ.

Ἐντύπωσιν κάμνει εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὅλη ἡ πρὸς Β. τῆς ὁδοῦ μας ὄρεινὴ ἔκτασις εἶναι κατάφυτος ἀπὸ δάση μέχρι τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων, ἐνῶ τοὺναντίον ἡ πρὸς Ν. (ὄρος Περιστέρι) εἶναι ἄδενδρος.

Νομιζει κανεῖς, ὅτι ὁ παραπόταμος (Μετσοβίτικος) εἶναι τὸ ὄριον τοῦ δάσους. Ἐπίσης τὸ ὄρος Μιτσικέλι ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου εἶναι κατάφυτον, ἐνῶ ἀντιθέτως ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Ἰωαννίνων εἶναι ἐντελῶς γυμνόν.

Ἰωάννινα—Ζίτσα (ὁδὸς ἀμαξιτὸς).

Ἐξερχόμεθα πρὸς Β. τῶν Ἰωαννίνων. Βαδίζομεν παραλλήλως μιᾷς αὐλακος (διώρυγος), ἡ ὁποία ἐνώνει τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων μετὰ τῆς μικρᾶς λίμνης Λαψίστης. Διερχόμεθα τὴν διώρυγα καὶ διὰ τῆς Α. ὄχθης τῆς λίμνης Λαψίστης φθάνομεν παρὰ τὸ χωρίον Πρωτόπαπα (κάτ. 900).

Ζίτσα. Πρὸς Α. ἔχομεν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὁδοῦ τὸ ὄρος Μιτσικέλι, γυμνόν καὶ ἄδενδρον. Πρὸς Δ. δὲ ἄλλην βουνοσειράν. εἰς τὰς κλιτύς τῆς ὁποίας διακρίνομεν πολλὰ χωρία.

Ἀπ' ἐδῶ διὰ βατῆς ὁδοῦ ἀνερχόμεθα εἰς τὸ μικρὸν ὄροπέδιον τῶν Κουρέντων, ὅπου εὐρίσκεται ἐπὶ θαυμασίας τοποθεσίας πλησίον κωνοειδοῦς καταφύτου ἐκ δρυῶν κορυφῆς, ἡ Ζίτσα (κάτ. 1200).

Ζίτσα—Παραμυθία (ὁδὸς βατή).

Ἐκ Ζίτσης κατερχόμεθα εἰς τὴν ὠραίαν καὶ εὐφο-

ρον κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ καὶ ἀφοῦ τὸν διαβῶ-
μεν ἀκολουθοῦμεν τὴν ὄχθην αὐτοῦ πρὸς Ν.

Ἐπὶ 5 καὶ πλέον ὥρας βαδίζομεν παραπλεύρως τοῦ
ποταμοῦ διὰ μέσου στενωτάτης κοιλάδος.

Καὶ εἰς τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Α.
ὄχθην βλέπομεν πολλὰ μικρὰ χωρία, ἐνῶ τὸνναντίον
τὰ ἐκατέρωθεν γυμνὰ βουνὰ φαίνονται ἐντελῶς ἀκατοί-

34. Παραμυθία.—Ἀγορά.

κητα. Τέλος καταλήγομεν εἰς Φιλιάτας (κάτ. 2000).
Ἐκ Φιλιατῶν δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ πρὸς Α. πέραν τοῦ πο-
ταμοῦ Καλαμᾶ φθάνομεν εἰς Παραμυθίαν (κάτ. 2400).

Ζίτσα—Ζαγόρια (ὁδὸς βατή).

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν παρὰ τὸ χωρίον Πρωτόπαπα
δημοσίαν ὁδόν.

Ἀπὸ ἐδῶ μία ἄλλη ὁδὸς βατὴ πρὸς Α. ὁδηγεῖ εἰς τὰ Ζαγοροχώρια Λασκοβέτσι, Γρεβενήτι, Βωβοῦσαν, Λάιστα, Σουδενά κλπ. 46 ἐν ὧν τὸν ἀριθμὸν χωρία, τὰ ὁποῖα καταλαμβάνουν ὁλόκληρον τὴν μεταξὺ τοῦ ὄρους Μιτσικελίου—Μετσόβου καὶ Κονίτσης κατάφυτον ἔκτασιν τῆς Πίνδου.

Ὅλα τὰ Ζαγοροχώρια, ἐκτὸς ὀλίγων, εἶναι ἐκτισμένα μέσα εἰς βαθύσκια δάση καστανεῶν, δρυῶν καὶ ἄλλων δένδρων, ἀρδεύονται δὲ ὑπὸ ψυχροτάτων καὶ διαυγῶν ὑδάτων. Ἀλλὰ εὐρίσκονται ἐντὸς καταφύτων κοιλάδων, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζουν μὲ ὠραίους κήπους καὶ ἄλλα φαίνονται κολλημένα εἰς τὰς ἀποτόμους πλευρὰς τῶν ὄρεων ὡς φωλεαί. Αἱ οἰκίαι τῶν περισσοτέρων χωρίων εἶναι ὠραῖαι καὶ εὐπρεπεῖς, ἀπόδειξις δέ, ὅτι οἱ κάτοικοι εἶναι βεβαίως ἀρκετὰ εὐποροὶ ἐκ τῆς ὑλοτομίας καὶ τῆς πλουσίας κτηνοτροφίας, διὰ τὴν κτίζουσιν τοιαύτας οἰκίας ἐδῶ, ὅπου ἐπὶ τουρκοκρατίας οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀσφάλεια.

Ζίτσα—Δολιανὰ—Δρῖνος (χιλ. 60).

Ἡ ἀμαξιτὸς ὁδὸς ἐξακολουθεῖ μέχρι σχεδὸν τῶν Δολιανῶν (κάτ. 900).

Πρὸ τῶν Δολιανῶν ἡ ὁδὸς διχάζεται εἰς δύο. Ἡ μία ὁδὸς ἐξακολουθεῖ πρὸς Β, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς Δ. (ἀγ. Σαράντα).

Δολιανὰ—Δρῖνος (ἀμαξιτός, χιλιόμε. 30).

Ἀκολουθοῦμεν τὴν πρὸς Δ. ἀμαξιτὸν ὁδόν. Διερχόμενοι τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν, συναντῶμεν μετ' ὀλίγον τὸ Δελβινάκι (κάτ. 900), τὴν Βοστῖναν (κ. 1200) κλπ. ἔπειτα κατερχόμεθα εἰς τὴν εὐφορωτάτην καὶ πολυπληθεστάτην πεδιάδα ἢ μᾶλλον τὴν κοιλάδα τῆς Δρυϊνουπόλεως (Ἀργυροκάστρου).

Τὴν διερχόμεθα κατὰ τὸ νοτιώτερον αὐτῆς ἄκρον καὶ σταθμεύομεν παρὰ τὸν ποταμὸν Δρῖνον, πλησίον τοῦ τελευταίου χωρίου τοῦ νομοῦ Βουλιαράτας (κάτ. 800).

Δολιανὰ — Ἀῶος — Κόνιτσα (ἀμαξιτός. χιλιόμε. 30)
(ἀπὸ Ἰωαννίνων 60).

Ἀπὸ Δολιανῶν δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ διευθυνόμεθα πρὸς Β. ἀνερχόμεθα μετ' ὀλίγον τὸν αὐχένα, ὁ ὁποῖος συνδέει τὰ ὄρη Μιτσικέλι καὶ Μποτσικόπουλον. Ἀριστερά μας κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ Καλαμᾶ τὰ Τσαραπλανά (κάτ. 1000).

Ἀπὸ ἐδῶ κατερχόμεθα πρὸς τὴν μικρὰν ἀλλ' εὐφορωτάτην κοιλάδα τῆς Κονίτσης.

Κόνιτσα. Διερχόμεθα τὸν ποταμὸν καὶ διὰ διακλαδώσεως πρὸς Α. τῆς ὁδοῦ παραπλεύρως τοῦ ποταμοῦ μεταβαίνομεν εἰς Κόνιτσαν (κάτ. 2700).

Ἡ Κόνιτσα εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου τοῦ κειμένου ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου εὐφορωτάτης κοιλάδος, τὴν ὁποίαν διαρρέουσι δύο βραχίονες τοῦ ποταμοῦ Ἀῶου.

Ἡ πόλις ἔχει πολλὰς ὠραίας μετὰ κήπων οἰκίας, ἀλλ' ὁδοὺς στενάς, ἀκανονίστους καὶ λιθοστρώτους (καλντιρίμια). Τὴν 15ην Αὐγούστου τελεῖται ἐν Κονίτσει πανήγυρις, ἡ ὁποία διατηρεῖται 10 ἡμέρας. Κατ' αὐτὴν πωλοῦνται ἐγγύρια μάλλινα ὑφάσματα, τυριά καὶ ἀπειρία κτηνῶν.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 167500.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ἰωαννίνων ὀρίζεται πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῶν νομῶν Κοζάνης καὶ Ἀρτης.

Ὅρη. Ὁ Τόμαρος, τὸ Μιτσικέλι, ἡ Τύμφη καὶ τὸ Βοῖον.

Πεδιάδες. Ἡ τῶν Ἰωαννίνων, ἡ κοιλάς τοῦ Καλαμᾶ καὶ ἡ κοιλάς τῆς Κονίτσης.

Προϊόντα. Ἀραβόσιτος, κριθή, κτηνοτροφικά.

Ποταμοί. Ὁ Ἀραχθος, ὁ Καλαμᾶς (Θύαμις) καὶ ὁ Ἀῶος.

Λίμναι. Ἡ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ τῆς Λαψίστης.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ἰωαννίνων περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς ὑποδιοικήσεις

1) Ἰωαννίνων	πρωτεύουσα	Ἰωάννινα
2) Μετσόβου	»	Μέτσοβον
3) Πωγωνίου	»	Βοστίνα
4) Κονίτσης	»	Κόνιτσα
5) Παραμυθίας	»	Παραμυθία
6) Φιλιατῶν	»	Φιλιάται

Ερωτήσεις : 1) Ο νομός Ἰωαννίνων εἰς ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος ἀνήκει; 2) Πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης εἶναι οὗτος; 3) Ὅποιον εἶναι τὸ ἑδάφος τοῦ νομοῦ τούτου; 4) Ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων μετὰ τῶν ὁρέων εἶναι; 5) Πόθεν πηγάζει ὁ Καλαμάς καὶ ποῦ χύνεται; 6) Ποῖα ὄρη χωρίζουσι τὸν νομὸν τοῦτον ἀπὸ τὸν νομὸν Κοζάνης τῆς Μακεδονίας; 7) Ποῖαι νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους εἶναι ἀπέναντι τῶν παραλίων τοῦ νομοῦ τούτου; 8) Ἐνεκα τοῦ ὁρεινοῦ τοῦ ἐδάφους τῶν, τί κάμνουν οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων; 9) Τὰ Ἰωάννινα τί εἶναι ὁλοκλήρου τῆς Ἠπείρου; 10) Ποῖα φρούρια ὑπερασπίζουσι τὰ Ἰωάννινα; 11) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία τοῦ νομοῦ τούτου; 12) Ποῖον εἶναι τὸ ἐπίνειον τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος; 13) Πῶς συγκοινωνοῦσι τὰ Ἰωάννινα μετὰ τῆς Πρεβέζης καὶ Ἄρτης; 14) Πότε ἡλευθερώθησαν τὰ Ἰωάννινα;

ΗΠΕΙΡΟΣ

Οἱ νομοὶ Ἄρτης, Πρεβέζης, Ἰωαννίνων καὶ ἡ Βόρειος Ἠπειρος, ἥτιοι αἱ περιφέρειαι Ἀργυροκάστρου καὶ Κορυτσᾶς, οἱ ὅποιοι κατέχονται ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας, ἀποτελοῦν τὸ τμήμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ λεγόμενον **Ἠπειρος**.

Ἡ Ἠπειρος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι Σερβίας καὶ Ἀλβανίας καὶ ἀπὸ τῆς Πίνδου μέχρι τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Ὁ σπουδαιότερος πλοῦτος τῆς Ἠπείρου εἶναι ἡ κτηνοτροφία· ἄπειρα ποίμνια αἰγῶν καὶ προβάτων τρέφονται εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας αὐτῆς. Ἡ τυροκομία ὅμως μεθ' ὅλον τὸ πολυάριθμον τῶν ζώων τούτων δὲν ἔχει ἀναπτυχθῆ ὅσον ἔπρεπεν· ἐν τούτοις μὲ τὴν ἀρχέγονον κατὰστασιν τῆς τυροκομίας, μόνον ἐκ τῶν νομῶν Πρεβέζης καὶ Ἰωαννίνων ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα τυρὸς φέτα 500000 ὀκάδων καὶ 200000 ὀκάδων βουτύρου. Ἡ γεωργία ἔνεκα τοῦ ὁρεινοῦ ἐδάφους εἶναι ἐλαχίστη.

Οἱ Ἠπειρῶται, ἔνεκα τῆς τραχύτητος τῆς χώρας, ἀναγκάζονται νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὰ ξένα, ὅπου διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ οἰκονομίας τῶν οἱ πλεῖστοι διαπρέπουσιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ πλουτοῦσιν· ἐν τούτοις δὲν λησμο-

νοῦσι τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα των, ἀλλ' ἐπανερχόμενοι εἰς αὐτὴν φιλοτιμοῦνται νὰ κτίσωσι σχολεῖον, ναὸν ἢ φιλανθρωπικὸν κατάστημα. Πολλοὶ Ἑπειρώται καὶ εἰς τὴν μεγάλην πατρίδα ἐφάνησαν εὐεργέται.

Ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἔχει πολυάριθμα φιλανθρωπικὰ καὶ ἄλλα ἐθνικὰ ἱδρύματα, ἱδρυθέντα διὰ τῶν χρημάτων πλουσίων Ἑπειρωτῶν, ὡς ἡ Ἀκαδημία τοῦ Σίνα, τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, τὸ ὀρφανοτροφεῖον τοῦ Χατζηκώστα, τὸ Στάδιον τοῦ Ἀβέρωφ κλπ.

Ἐπίσης δὲ καὶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑπείρου Ἰωάννινα ἐπροίκισαν μὲ λαμπρὰ σχολεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ ἀταστήματα· δικαίως δὲ ἡ Ἑπείρος ἔλαβε τὸν τίτλον «ἡ εὐανδροτάτη τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν».

Ἡ Ἑπείρος, πλὴν τοῦ νομοῦ Ἀρτης, ἐστéναζεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων μέχρι τοῦ Φερβρουαρίου τοῦ 1913, ὅτε διὰ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων, κατόπιν πολυμήνου πολιορκίας, ὁ γενναῖος ἐλληνικὸς στρατός, ἔφερεν εἰς τοὺς Ἑπειρώτας τὴν πολυπόθητον ἐλευθερίαν.

Υ. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

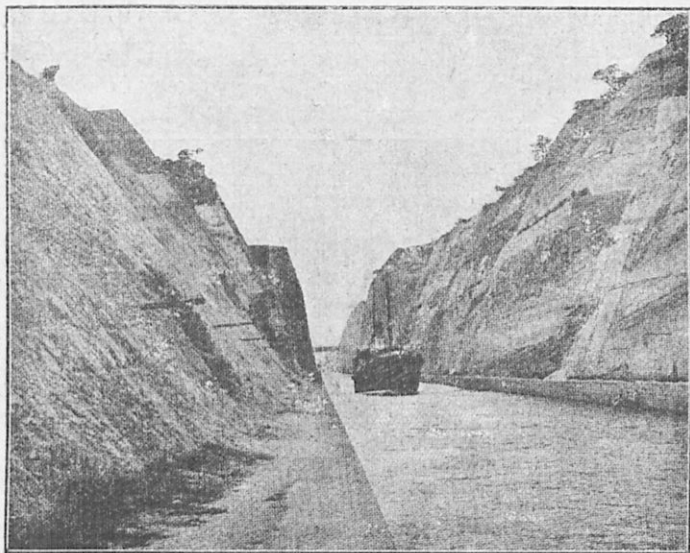
ΝΟΜΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ

Μέγαρα — Κόρινθος (σιδηροδρομικῶς χιλ. 44).

Ἀναχωροῦμεν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἐκ Μεγάρων· διευθυνόμεθα πρὸς Δ. κάμπτοντες βουνοσειράν, ἀπότομον, κλάδον τῶν Γερανείων ὁρέων. Διερχόμεθα τὰς Σκιρωνίδας πέτρας (Κακὴ σκάλα), βράχον κάθετον πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς ἄνω βουνοσειράς καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ἐκ πεύκων πυκνὸν δάσος τῆς Κινέτας. Μακρὰ σιτοφόρος παραλιακὴ πεδινὴ λωρὶς κατὰ τοὺς πρόποδας τῶν Γερανείων ὁρέων, καταφύτων ἐκ πευκῶν, ἐκτείνεται μέχρι

τοῦ ἰσθμοῦ. Σταθμεύομεν εἰς Καλαμάκι, μικρὸν συνοικισμόν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς εισόδου τῆς διώρυγος τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου.

Ἰσθμός. Ἐκ Καλαμακίου ἀνερχόμεθα ἐπ' ὀλίγον ἔδαφος λοφῶδες. Εἵμεθα ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ. Εἶναι ἔκτασις σπειρομένων ἀγρῶν, πευκοφύτων κατὰ τὸ πλεῖστον. Μετ'

35. Ἡ διώρυξ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, μήκους 6 χιλιομέτρων, ἐνώνει τὸν Κορινθιακὸν κόλπον μετ' τὸν Σαρωνικόν.

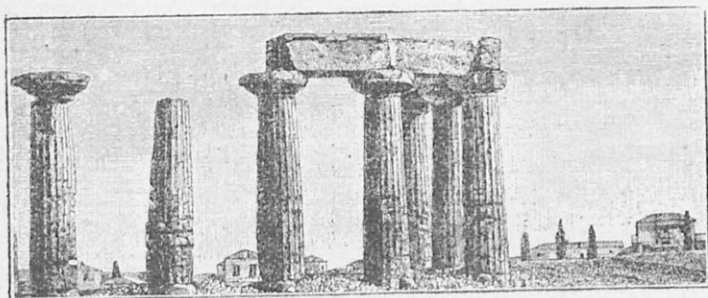
ὀλίγον διερχόμεθα τὴν διώρυγα ἐπὶ γεφύρας· ὅλοι σπεύδομεν εἰς τὰ παράθυρα διὰ νὰ τὴν ἴδωμεν. Ἡ διώρυξ εἶναι ἓνα εὐθὺ αὐλάκι ἀπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. μήκους 6 χιλιομέτρων *. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς γεφύρας ἡ θεὰ αὐτῆς εἶναι πανοραματικὴ.

* Διὰ τῆς διώρυγος διέρχονται πλοῖα βυθίσματος μέχ. * μ. 5,80 καὶ πλάτους μέχρι 13,70 μέτρων.

Νομίζομεν ὅτι τὸ μῆκος τῆς δὲν ὑπερβαίνει τὰ 1000 μέτρα.

Κόρινθος. Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Κόρινθον ἢ νέαν Κόρινθον (κάτ. 5000). Ἡ πόλις εἶναι νέα καὶ ὠραία, ἐκτισμένη παρὰ τὴν ἀριστερὰν ἐξοδὸν τῆς διώρυγος, ἔναντι τῆς λουτροπόλεως Λουτρακίου (κάτ. 1200). Ἡ Κόρινθος ἔχει μεγίστην πλατεῖαν καὶ ἀπάσας τὰς ὁδοὺς εὐθείας καὶ εὐρείας. Ἀπέχει τῶν Ἀθηνῶν χιλ. 100.

Πρὸς Ν. τῆς νέας Κορίνθου, εἰς ἀπόστασιν ὥρας, ὑψοῦται μέγας λόφος, ὕψους 575 μέτρων, ὃ Ἀκρο-

36. Τὰ εἱρεπία τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐν παλ. Κορίνθῳ.

κόρινθος, ἡ ἀκρόπολις τῆς ἀρχαίας Κορίνθου. Παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ Ἀκροκορίνθου πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ἦτο ἐκτισμένη ἡ ἀρχαία πόλις.

Ἡ ἀρχαία Κόρινθος ἦτο ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, πλουσιωτάτῃ καὶ ὠραιωτάτῃ. Εἶχε δύο λιμένας, μεθ' ὧν συνεδέετο διὰ μακρῶν τειχῶν τὸ Λάχαιον (νῦν Λουτράκι) ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τὰς Κέγχρεας ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ. Ὀνομαστὴ ἦσαν οἱ ἰσθμικοὶ γεῶνες καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης τῆς παλ. Κορίνθου.

Τὸ ἔτος 1858 ἡ κωμόπολις τῆς παλ. Κορίνθου κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ.

Οἱ κάτοικοί τῆς κατῆλθον εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἔκτισαν τὴν νέαν Κόρινθον

Σήμερον ἡ παλ. Κόρινθος εἶναι μικρὸν χωρίον. Παρ' αὐτὸ σώζονται 7 κίονες δωρικοῦ ρυθμοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐρείπια. Ἀπέχει τῆς ν. Κορίνθου, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ, 1)2 ὥραν.

Ἀπὸ Λουτρακίου μέχρι Καλαμακίου ἦτο ἡ Διολκός, δηλ. τὸ μέρος ὅπου διεβίβαζον τὰ πλοῖα, σύροντες αὐτὰ ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ τὰνάπαλιν.

Κόρινθος—Ευλόκαστρον (σιδηροδρ. χιλ. 33).

Κιᾶτον. Ἐξακολουθοῦμεν τὸ ταξίδιον μὲς μέσα εἰς τὰς σταφιδαμπέλους τῆς κορινθιακῆς πεδιάδος. Τὴν διατρέχοντες κατὰ μῆκος ἔχοντες δεξιὰ μὲς τὸν Κορινθ. κόλπον, καὶ φθάνομεν εἰς Κιᾶτον.

Ευλόκαστρον. Μετὰ τὸ Κιᾶτον συναντῶμεν παρὰ τὴν θάλασσαν τὸ Ευλόκαστρον, κατάφυτον ἐξ ὀπωροφόρων καὶ ἄλλων δένδρων. Παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ ἐκτείνεται εἰς στενὴν λωρίδα πυκνότατον δάσος πεύκων, μήκους 3 χιλιομέτρων καὶ πλάτους 200 μέτρων περίπου.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ πεδιάς. Ἡ σιδηροδρ. γραμμὴ προχωρεῖ παραλιακῶς εἰς ἐλαιόφυτον πεδινὴν λωρίδα, ἔπειτα φθάνει εἰς ἄλλην πεδιάδα, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῷ νομῷ Ἀγαίας καὶ Ἡλιδος.

Κυλλήνη, Φενεός, Στυμφαλὶς. Πρὸς Ν. τῶν πεδιάδων τούτων τῆς Κορινθίας ὑψοῦται τὸ ὄρος Κυλλήνη (μ. 2392), ἐκεῖθεν τῆς ὁποίας πρὸς ΝΔ εὐρίσκονται αἱ μικραὶ λίμναι Φενεός καὶ Στυμφαλὶς. Τὰ ὕδατα τῆς Στυμφαλίδος θέλουν νὰ μεταφέρουν εἰς Ἀθήνας πρὸς ὕδρευσιν τῆς πόλεως ταύτης.

Κόρινθος—Ἀχλαδόκαμπος (σιδηροδρ. χιλ. 85)

Ἄς ἐπιβῶμεν ἤδη ἐν Κορίνθῳ τῆς διὰ Καλάμας ἀμαξοστοιχίας. Ἡ γραμμὴ αὕτη ἐκ Κορίνθου διυθύνεται πρὸς Ν. Διερχόμεθα παρὰ τοὺς Α. πρόποδας τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ σταθμεύομεν εἰς τὸ μικρὸν χωρίον ἄγ. Βασίλειον.

Νεμέα. Ὁ πρὸς Δ. τῆς πεδιάδος πυραμοειδῆς ἡμιμεμονωμένος λόφος εἶναι τὸ ὄρος Τριτός, ὅπου ὑπῆρχε τὸ σπήλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἡρακλῆς ἐφόνευσε τὸν λέοντα τῆς Νεμέας.

Ἐξ ἁγίου Βασιλείου, ἀνερχόμενοι λοφοσειράς τινας, σταθμεύομεν εἰς Νεμέαν. Μεταξὺ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ τοῦ βουνοῦ Τριτοῦ, ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἡ Νεμέα.

Ἐν Νεμέᾳ ἐτελοῦντο καὶ ἀγῶνες, Νέμεα καλούμενοι.

37. Ἡ ἀγορὰ τῆς Κορίνθου

Σήμερον κέντρον τῆς Νεμέας εἶναι τὸ χωρίον Ἅγιος Γεώργιος· οἱ οἶνοι τῆς Νεμέας εἶναι ὀνομαστοί.

Κατερχόμενοι τῆς Νεμέας, διερχόμεθα στενωπὸν μεταξὺ τῶν τελευταίων λοφοσειρῶν του. Εἶναι τὰ ὀνομαστά Δερβενάκια. Ἐκ Δερβενάκιων ἐξερχόμεθα εἰς τὴν ἀργολικὴν πεδιάδα καὶ σταθμεύομεν εἰς Μυκῆνας. Ἀριστερά μας παρὰ τοὺς πρόποδας δύο κωνοειδῶν λόφων φαίνονται τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Μυκηνῶν. Ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ μέχρι τῶν ἐρειπίων ὑπάρχει εὐθεῖα δημοσία ὁδὸς 12 χιλιομέτρων.

Αἱ Μυκῆναι ὑπῆρξαν ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀγαμέμνονος.

Σήμερον παρὰ τὰ ἐρείπια εὐρίσκεται μουσεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου φυλάσσονται τὰ μικροτέρας ἀξίας ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τῶν Μυκηνῶν. Τὰ πολυτιμότερα φυλάττονται εἰς τὸ μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τῶν Μυκηνῶν βλέπομεν τὸ Ἄργος, τοὺς Μύλους καὶ τὸ Παλαμῆδειον.

Ἄργος. Ἐκ Μυκηνῶν ἡ ἀμαξοστοιχία μας τρέχει ἀνάμεσα εἰς τὰ σπαρτὰ καὶ τὰ καπνὰ τῆς πεδιάδος. Ἀριστερά μας ἐκτείνονται ἐλαιῶν. Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν λαχανικῶν Ἄργος (κάτ. 9000). Ἡ πόλις αὕτη, ἄνευ σχεδίου ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς πεδιάδος, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἀργους, δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἀξιοσημεῖωτον. Ἐχει ὕδωρ πηγαῖον καὶ φωτίζεται δι' ἡλεκτρικοῦ.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὅμως τὸ Ἄργος ἦτο πόλις μεγάλη καὶ ὠραιότατη, ἡ ἐνδοξοτέρα καὶ ἰσχυροτέρα μετὰ τὴν Σπάρτην πόλις τῆς Πελοποννήσου.

Ἐξ Ἀργους διακλάδωσις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καταλήγει εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Ναύπλιον.

Τὴν ἀκολουθοῦμεν ἐπὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἡ ἀμαξοστοιχία μας τρέχει μέσα εἰς ἕνα ἀπέραντον λαχανόκηπον. Ἀγκινάραι, ντομάται, πράσα, λάχανα (μάπαι) ἰδοὺ ὅ,τι βλέπομεν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐκ τῆς ἀμαξοστοιχίας. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Ναύπλιον (χιλ. 11 ἀπὸ Ἀργους, κάτ. 4200).

Ναύπλιον. Εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἡ πρώτη μεγαλοπρεπὴς οἰκοδομὴ εἶναι τὸ μέγαρον τῶν δικαστηρίων δεξιὰ τούτου, τὸ ἔχον ὄψιν τείχους φρουρίου, εἶναι τὸ ὄπλοστάσιον. Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῶν ἀνακτόρων, ὅπου τὸ ἀνάκτορον τοῦ Καποδιστρίου (νῦν νομαρχία), κατόπιν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, ὅπου εὐρίσκεται τὸ μνημεῖον τοῦ Δημ. Ὑψηλάντου καὶ ὀβελίσκος τῶν κατὰ τὸ 1897 πεσόντων ἀνδρῶν τοῦ 8ου συντάγματος. Ἐκ ταύτης μεταβαίνομεν εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν Τριῶν ναυάρχων Κόδριγκτων, Δε-Ριγνὺ καὶ Χεΐδεν. Ὠραία προκυμαία ἐκτείνεται καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τῆς πόλεως

και πρὸ ταύτης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὁ ὕψαλος Μπουρ-
τζι, ὅπου εἶναι μικρὸν φρούριον, χρησιμεῦν ὡς διαμονὴ
τῶν δημίων.

Πρὸς Α. τῆς πόλεως καὶ καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος
ἐκτείνεται ὁ λόφος Ἀκροναυπλία (Ἰτς—καλὲ=ἑσωτε-
ρικὸν φρούριον), ἡ κορυφὴ τοῦ ὁποίου περιβάλλεται ὑπὸ
φρουρίου. Ἐντὸς τούτου ὑπάρχουν στρατιωτικαὶ φυλακαί.

Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον ὁ λόφος Ἰτς—καλὲ συνέ-
χεται μετὰ τοῦ ὑψηλοτέρου καὶ ἀποτόμου βράχου Παλα-
μηδίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει φρούριον
καὶ πολιτικαὶ φυλακαί.

Τὸ Ναύπλιον εἶναι πόλις κατέχουσα μικρὸν γῶρον,
ἔχει μεγάλας οἰκοδομὰς καὶ μικρὰς καὶ στενάς ὁδοὺς,
καλὰ καταστήματα κλπ.

Ἡ πόλις συντηρεῖται ἰδίως ἐκ τοῦ λιμένος, τῶν δικα-
στηρίων καὶ τοῦ ἐδρεύοντος στρατοῦ. Ὑπῆρξε δὲ πρῶ-
τεύουσα τοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ 1829—1832.

Πρόνοια. Πλησίον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ
κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παλαμηδίου εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἱστο-
ρίας γνωστὴ Πρόνοια (κ.άτ. 1850).

Μύλοι. Ἐπανερχόμεθα εἰς Ἀργὸς καὶ ἐξακολου-
θοῦμεν τὸ σιδηροδρομικὸν ἡμῶν ταξίδιον διὰ τῆς πεδιάδος.
Πρὸς Ν. διερχόμεθα τὸ εὐφορώτερον τμήμα τῆς πεδιάδος.
Ἐκτείνεται δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Εἶναι μία τελματώδης
ἐκτασις, κατάφυτος ἀπὸ λεύκας, ἐλαίας, σταφιδαμπέλους
καὶ λαχανοκήπους. Μέσα εἰς αὐτὴν τὴν πρασινάδα βλέ-
πομεν βόσκοντα πολυάριθμα κοπάδια γαλοπούλης.
Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς Μύλους (11 χιλ. ἀπὸ τὸ Ἀρ-
γος), μικρὸν χωρίον παρὰ τὴν θάλασσαν.

Παρὰ τοὺς Μύλους ρέει ὁ ποταμὸς Ἐρασῖνος.

Ἡ περὶ τοὺς Μύλους μικρὰ τελματώδης ἐκτασις
ὑπῆρξεν ἡ λίμνη τῆς Λέρνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνδιαιτᾶτο
ἡ Λερναία ὕδρα, τὴν ὁποίαν ἐφόνευσεν ὁ Ἡρακλῆς.

Ἀργολικὴ πεδιάς. Ὀλίγον μετὰ τοὺς Μύλους ἡ
πεδιάς τελειώνει. Αὕτη, ἔχουσα σχῆμα τριγώνου, εἶναι
ἐντελῶς ἐπίπεδος. Πλὴν τῆς παραλιακῆς λωρίδος Μύλων
—Ἀργους—Ναυπλίου, χρησιμοποιουμένης εἰς λαχανο-

κήπους καὶ ἀμπέλους, ἡ λοιπή, σπειρομένη δημητριακοὺς καρπούς, εἶναι λεπτόγαιος. Ἀπασα δὲ εἶναι ἄδενδρος, πλὴν τῆς περὶ τὰς Μυκήνας ἐκτάσεως, ὅπου συναντῶμεν μεγάλους καὶ πυκνοὺς ἐλαιῶνας. Τῆς μεταξὺ Μύλων— Ἀργούς παραλίας χαρακτηριστικὸν προϊόν τῆς Ἀργολίδος λαχανικά. Κύριον προϊόν λαχανικά.

Ἀχλαδόκαμπος. Ὀλίγον μετὰ τοὺς Μύλους διευθυνόμεθα πρὸς Δ. ἀνερχόμενοι στενωτάτην κοιλάδα μεταξὺ τῶν ὁρέων Πάρνωνος καὶ Παρθενίου καὶ σταθμεύομεν εἰς Ἀχλαδόκαμπον. Ἐνταῦθα ἡ γραμμὴ διέρχεται 2 μεγάλας σιδηρᾶς γεφύρας καὶ κάμνει τεράστιον κύκλον διὰ τὴν ἀνέλθῃ ὑψηλότερον.

Πόρος — Ὑδρα — Σπέτσαι — Κύθηρα.

Εἰς τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας ὑπάγονται καὶ ὀλίγαι νῆσοι, εἰς τὰς ὁποίας μεταβαίνομεν ἐκ Πειραιῶς δι' ἀτμοπλοίου.

Μετὰ 3 ὥρων ἐκ Πειραιῶς ταξίδι παραπλέομεν τὴν χερσόνησον τῶν Μεθάνων. Βλέπομεν εἰς τὴν παραλίαν τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα τῶν λουτρῶν τῶν Μεθάνων. Διερχόμεθα τὸ μεταξὺ τῆς νήσου Πόρου καὶ Πελοποννήσου στενὸν καὶ μετ' ὀλίγον ἀγκυροβολοῦμεν εἰς Πόρον (κάτ. 3600), κατὰφυτον ἐκ πευκῶν.

Πόρος. Ἡ νῆσος Πόρος, προσεγγίζουσα τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὸν λαιμόν, ὃ ὁποῖος συνδέει τὴν χερσόνησον Μεθάνων μετὰ τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἡ πόλις Πόρος, σχηματίζει δύο στενωτάτας διόδους, δι' ὧν μόνον μικρὰ ἀτμόπλοια διέρχονται. Οὕτω σχηματίζεται μέγας καὶ ἀσφαλέστατος λιμὴν. * Ἐκεῖ εὐρίσκεται τὸ προγυμναστήριον τοῦ ναυστάθμου μας. Εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον μέγα οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ αἱ σχολαὶ τῶν ναυτῶν μας.

Ὁ Γαλατᾶς (κάτ. 902) εἶναι συνέχεια τῆς πόλεως

* Κυρίως ἡ πόλις Πόρος εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ἰδιαίτερας πετρώδους νησίδος, ἥτις εἶναι ἐγγύτατα τῆς νήσου Πόρου καὶ συνδέεται διὰ γεφύρας μετ' αὐτῆς.

Πόρου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Πελοποννήσου. Αἱ προκυμαῖαι Πόρου καὶ Γαλατᾶ ἀπέχουν περὶ τὰ 300 μέτρα.

Ἐκτάκτως ὠραία εἶναι ἡ περὶ τὸν Γαλατᾶν ἀκτὴ μέχρι τοῦ Δαμαλᾶ. Ὅλη καταπράσινος ἐκ λεμωνεῶν, πορτοκαλλεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων, καθὼς καὶ τὸ ὑπερκειμενον κατάφυτον ὅρος Ἀδέρεις.

Ὑδρα. Ἐκ Πόρου τὸ ἀτμόπλοιον μετὰ 3 ὥρας προσεγγίζει εἰς τὴν παράλιον πόλιν Ὑδραν (κάτ. 3200). Ἡ νῆσος Ὑδρα (52 τετρ. χιλ.) οὐδένα ἄλλον συνοικισμὸν ἔχει. Εἶναι βραχῶδης, ξηρὰ καὶ ἐπιμήκης (μῆκος 48 χιλ.). Οἱ κάτοικοι ἕνεκα τούτου, ἐπιδοθέντες εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἐκέρδιζον πολλά. Κατὰ τὸ 1821 εἶχε λαμπρὸν στόλον ἐξ 150 ἰστιοφόρων πλοίων. Ἐβοήθησαν δὲ οἱ Ὑδραῖοι τὴν ἐπανάστασιν καὶ διὰ τοῦ στόλου των καὶ διὰ τοῦ χρήματός των. Εἶναι πατρὶς τοῦ Μιαούλη, Τομπάζη, Κουντουριώτου κλπ.

Κρανίδιον. Ἐναντι τῆς Ὑδρας ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου εἶναι τὸ Κρανίδιον (κάτ. 4300), παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Διδύμου ὄρους, ἔχον πρὸ αὐτοῦ μεγάλην πεδινὴν ἑκτασιν, κατάφυτον ἐξ ἐλαιῶν. Τὸ λάδι τοῦ Κρανιδίου φημίζεται ὡς τὸ ἄριστον τῆς Ἑλλάδος ἐπίνειον τὸ Κρανίδιον ἔχει τὸ Χέλι ἓνα τῶν ἀσφαλεστέρων φυσικῶν λιμένων τῆς Ἑλλάδος.

Σπέτσαι. Μετὰ 2 ὥρῶν ταξίδι ἐξ Ὑδρας φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν Σπέτσας (κάτ. 3200), πρωτεύουσαν τῆς νήσου Σπετσῶν (22 τετρ. χιλ.). Καὶ αἱ Σπέτσαι οὐδὲν ἄλλο χωρίον ἔχουν.

Σήμερον αἱ Σπέτσαι ἔχουν μέγα θαυμάσιον ξενοδοχεῖον, εἰς τὸ ὅποιον παραθερίζουν πολλοὶ Ἀθηναῖοι. Αἱ Σπέτσαι λόγῳ τῶν ὠραίων πευκῶνων των προσελκύουν πολλοὺς Ἀθηναίους τὸ θέρος.

Καὶ οἱ Σπετσειῶται συνέδραμον τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 ὅπως καὶ οἱ Ὑδραῖοι.

Κύθηρα. Ἡ τελευταία νῆσος τοῦ νομοῦ εἶναι τὰ Κύθηρα ΝΔ. τῆς Μαλέας ἁκρας. Ἀπέχει δὲ ἐξ Ὑδρας 10 ὥρας.

Εἰς Κύθηρα μεταβαίνομεν διὰ τῶν ἀτμοπλοίων, τῶν

ἐκτελούντων τὸν κύκλον τῆς Πελοποννήσου. Συνήθως εἶναι ὁ τρίτος λιμὴν ἐκ Πειραιῶς (Πειραιεύς, Ὑδρα, Μονεμβασία, Κύθηρα, Ποταμός). Εἶναι ἀλίμενος νῆσος ἔχει τρεῖς προσεγγίσεις, τὸν Ποταμὸν ἀντικρὺ τοῦ Μαλέα, Αὐλέμονα (ἄγ. Νικόλαον) πρὸς Μ. καὶ Καψάλι πρὸς Ν. Ἡ πόλις Κύθηρα (κάτ. 900) ἀπέχει ὀλίγον τοῦ ἐπινείου Καψάλι ἐπὶ μικροῦ λόφου.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 163000.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας ὀρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου καὶ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν νομῶν Ἀρκαδίας καὶ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος.

Ὅρη. Ἡ Κυλλήνη, τὸ Ἀρτεμίσιον τὸ Ἀραχναῖον, τὸ Λίδυμον, τὸ Παρθένιον καὶ τὸ Λύρκειον.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Σκύλλαιον.

Χερσόνησοι. Ἡ Ἀργολικὴ μετὰ τῆς τῶν Μεθάνων.

Κόλποι. Ὁ Ἀργολικὸς καὶ ὁ Σαρωνικὸς.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Κορινθίας καὶ ἡ τοῦ Ἀργους.

Ποταμοί. Ὁ Ἀσωπός, ὁ Ἰναχος καὶ ὁ Ἐρασῖνος.

Λίμναι. Ἡ Στυμφαλὶς καὶ ἡ Φενεός.

Ἰαματικά ὕδατα. τῶν Μεθάνων καὶ τοῦ Λουτρακίου.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Ναυπλίας	πρωτεύουσα	Ναύπλιον
2) Ἀργους	»	Ἀργος
3) Κορινθίας	»	Κόρινθος
4) Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος	»	Σπέτσαι
5) Ὑδρας καὶ Τροιζηνίας	»	Πόρος
6) Κυθήρων	»	Κύθηρα

Ἑρωτήσεις: 1) Εἰς ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας; 2) Μὲ ποῖον νομὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος συνορεύει ὁ νομὸς οὗτος; 3) Πόθεν διερχόμεθα μεταβαίνοντες σιδηροδρομικῶς ἐκ Μεγάλων εἰς Κόρινθον; 4) Τί εἶναι ἰσθμός; 5) Ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου ποίας θαλάσσης χωρίζει; 6) Διὰ τί κατεσκευάσθη ἡ διώρυξ τοῦ ἰσμοῦ τῆς Κορίνθου; 7) Ποῖαι νῆσοι ἀνήκουσιν εἰς τὸν νομὸν τοῦτον; 8) Τί καλλιέργεῖται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κορίνθου; 9) Ποῖος ποταμὸς διαρρέει τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀργους; 10) Ποῦ εἶναι ἡ λίμνη Φενεός; 11) Ποῖον τὸ κύριον προϊόν τῆς πεδιάδος τοῦ Ἀργους; 12) Τί παράγει ἡ νῆσος Πόρος; 13) Ἀπέναντι τοῦ Πόρου ποία χερσό-

νησος είναι ; τί υπάρχουν ἐκεῖ ; 14) Τὸ Λουτράκιον διατί ὀνομάζεται τοιοῦτοτρόπως ; 15) Ποῖοι ἀγῶνες ἐτελοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐν τῷ νομῷ τούτῳ καὶ ποῦ ; 16) Αἱ ἀρχαῖαι Μυκῆναι ποῦ εὐρίσκοντο ; 17) Ποία πόλις εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τούτου ; 18) Διατί ἡ Ὑδρα καὶ αἱ Σπέτσαι ἔχουσι τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγωσιν ἰδίους βουλευτάς ; 19) Διατί ἀποδημοῦσιν οἱ κάτοικοι τῶν Κυθήρων ; 20) Τί ἦτο τῆς Ἑλλάδος τὸ Ναύπλιον ἀπὸ τοῦ 1829—1832 ; 21) Ποῖα μέρη τοῦ νομοῦ τούτου ἔχουσι σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν 22) Πῶς μεταβαίνομεν θάλασσίως ἐκ Πειραιῶς εἰς Ναύπλιον ; 23) Ποῖαι κωμοπόλεις εἶναι εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ; 24) Ἀπέναντι τίνος ἀκρωτηρίου εἶναι τὰ Κύθηρα ;

ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΙ ΗΛΙΔΟΣ

Ευλόκαστρον—Διακοφτό (σιδηροδρ. χιλ. 33).

Διακοφτό. Ἐκ Ευλοκάστρου ἐξακολουθοῦντες τὸ σιδηροδρομικὸν ἡμῶν ταξίδιον παραλιακῶς διερχόμεθα βραχῶδη ἀκτὴν καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Αἰγιαλείας, σταθμεύοντες εἰς Διακοφτό (κάτ. 500).

Ἐδῶ ἂς λοξοδρομήσωμεν ὀλίγον.

Διακοφτό—Καλάβρυτα (σιδ. χιλ. 22, ὥραι 2 1/2).

Μία διακλάδωσις ὁδοντωτῆς γραμμῆς ἀπὸ Διακοφτοῦ καταλήγει εἰς Καλάβρυτα.

Εἶναι γραμμὴ στενὴ 0,75. Μία μηχανοῦλα μικρὰ καὶ ἓνα βαγονάκι ἐκτελοῦν τὴν συγκοινωνίαν Διακοφτοῦ —Καλαβρύτων δις τῆς ἡμέρας εἰς δύο ὥρας.

Ἄλλη ὁδὸς δὲν ὑπάρχει. Ἡ γραμμὴ διέρχεται διὰ χαράδρας, ἥ ὅποια χωρίζει τὰ Ἀροάνια ὄρη ἀπὸ τὴν Κερύνειαν, εἶναι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ὁδοντωτὴ, ἔχει δηλαδή εἰς τὸ μέσον καὶ ἑτέραν σιδηρᾶν ράβδον ὁδοντωτὴν ὡς πρῶτον. Εἰς αὐτὴν κυλίστα ὁδοντωτὸς ἐπίσης τροχὸς τῆς μηχανῆς καὶ τοῦ βαγονίου κατὰ τὴν ἄνοδον καὶ τὴν κάθοδον.

Ἐπιβαίνομεν τῆς ἀμαξοστοιχίας αὐτῆς.

Εἰς ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας διατρέχομεν τοὺς κήπους τῶν λεμωνεῶν καὶ πορτοκαλλεῶν τοῦ Διακοφτοῦ καὶ

εἰσερχόμεθα εἰς μίαν τεραστίαν χαράδραν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μέγιστοι καὶ κάθετοι κρημνοὶ βουνῶν ὑψηλοτάτων, ἀλλὰ καταφύτων. Ὁ Βουραϊκὸς ποταμὸς κατέρχεται ὀρμητικὸς διὰ μέσου ταύτης. Θέα ἀγρία.

Ἡ ἀμαξοστοιχία ἀνέρχεται σιγὰ-σιγὰ μετὰ πολλοῦ κόπου. Πρὸς τὰ ἄνω κρημνοὶ τεράστιοι, κάτω ἐπίσης καὶ εἰς τὸ βάθος τὰ ὕδατα τοῦ Βουραϊκοῦ λίπτουν μετὰ πατάγου. Ἐδῶ ἔχουν σκάψει εἰς τὸ μέσον τοῦ κρημοῦ ἓνα αὐλάκι, τὸ ὅποιον μόλις χωρεῖ τὴν γραμμὴν, διὰ τοῦτο τὸ βαγόνι μας νομίζομεν, ὅτι πλέει εἰς τοὺς αἰθέρας! Παρὰ πάνω διερχόμεθα διὰ γεφύρας ἀπὸ τὸν κρημνὸν τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς εἰς τὸν τῆς δεξιᾶς. Τρυπῶνομεν ἀμέσως εἰς μίαν σήραγγα καὶ ἐξερχόμεθα εἰς ἓνα χάος!

Ἡ φάραγξ αὕτη εἶναι ἐκ τῶν σπανιωτάτων. Ἐχει τόσῃ ἀγριότητα καὶ τόσῃ βλάβησιν, ὥστε νὰ τὴν θαυμάζῃ κανεὶς ἀνὰ πᾶν βῆμα.

Μέγα Σπήλαιον. Σταθμεύομεν εἰς μέγα Σπήλαιον (Ζαχλωροῦν). Ἐδῶ ἡ φάραγξ εἶναι ὁμαλωτέρα. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν κορυφὴν τῆς φάραγγος, εἰς τὴν ρίζαν τεραστίου κρημοῦ, φαίνεται κολλημένη, ὡς ὄστρακον, ἡ μονὴ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου. Ὀλίγα μέτρα παρέκει εἰς τὸ χεῖλος κρημοῦ ἓνα ὠραῖον οἰκοδόμημα, εἶναι τὸ ξενοδοχεῖον ὕπνου καὶ φαγητοῦ. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην φυλάσσεται ἐντὸς ἀργυρᾶς θήκης ἡ ἐκ κηροῦ καὶ μαστίχης εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἔργον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Καλάβρυτα. Ἀπὸ Μ. Σπηλαίου ἡ χαράδρα εὐρύνεται καθόσον προχωρεῖ καὶ καθίσταται ὁμαλωτέρα, ἡ δὲ γραμμὴ δὲν εἶναι πλέον ὀδοντωτή. Μετ' ὀλίγον τέλος φθάνομεν εἰς τὸ τέλος τῆς χαράδρας, εὐρυνομένης πλέον καὶ μεταβαλλομένης εἰς κοιλάδα. Κατὰ τὸ ἄκρον τῆς κοιλάδος ταύτης, εἰς ὕψος 720 μέτρων εἶναι τὰ Καλάβρυτα (κάτ. 1400). Ἀνωθεν τῶν Καλαβρύτων, εἰς μικρὸν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπόστασιν, προβάλλουν αἱ χιονοσκεπεῖς καὶ κατάφυτοι κορυφαὶ τῶν Ἀροαρίων ὄρεων.

Πρὸς Δ. τῶν Καλαβρύτων ἐκτείνεται ἡ μικρὰ πεδιάς τῶν Καλαβρύτων.

Ἄγ. Λαύρα. Ἀκολουθοῦντες ἐκ Καλαβρύτων ἀτραπὸν

πρὸς Δ, κατὰ μῆκος τῆς μικρᾶς πεδιάδος παρὰ τὰς ὑπορείας τοῦ ὄρους, συναντῶμεν μετὰ μίαν ὥραν τὴν ἱστορικὴν μονὴν τῆς ἁγίας Λαύρας. Ἐντὸς ὑαλίνης θήκης βλέπομεν τὸ λάβαρον τοῦ 1821. Εἰς ἑτέραν δὲ ὑαλίνην θήκην φυλάσσεται εὐαγγέλιον ἀφαντάστου πολυτελείας. Τὸ ἐμπρόσθιον κάλυμμα τοῦ εὐαγγελίου τούτου κοσμεῖται ὑπὸ 5 εἰκόνων, πλαισιουμένων ὑπὸ 1262 μαργαριτῶν, εἶναι δὲ δῶρον τῆς αὐτοκρατείας τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνης.

Ἐπανερχόμεθα εἰς Διακοφτό.

Διακοφτό—Πάτραι (σιδηροδρομικῶς, χιλ. 53).

Αἴγιον. Ἐξακολουθοῦντες τὸ σιδηροδρομικὸν ταξίδι μας παραλιακῶς, διὰ μέσου πεδιάδος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἓνα συνεχῆ καὶ ἀπέραντον ἀμπελῶνα, φθάνομεν εἰς τὴν σταφιδόπολιν Αἴγιον (κάτ. 7500).

Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τὴν παραλίαν ἐπὶ πεδινῷ ὑψώματος, προβάλλοντος ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν ἐν εἶδει ἐξώστου.

Ἐκ τοῦ παρὰ τὴν θάλασσαν σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἀνερχόμεθα εἰς τὸ Αἴγιον διὰ τεραστίας λιθίνης κλίμακος. Εἶναι πόλις ρυμοτομημένη μεθ' αὐμασίαν πλατεῖαν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τῆς πόλεως.

Ἀπὸ τῆς πλατείας ταύτης ἡ θεὰ εἶναι μεγολοπρεπής. Ὁ Κορινθιακὸς κόλπος φαίνεται κάτω ὡς μέγα ἀργυροῦν κάτοπτρον, πλαισιούμενον ὑπὸ τῶν βράχων τῶν ἐναντι ὀρέων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος Γκιώνας, Παρνασσοῦ, Ἑλικῶνος, Κιθαιρῶνος εἰς τὸ βάθος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν Γερανείων πρὸς Α.

Ἡ πόλις φωτίζεται διὰ γκαζολίνης καὶ ἔχει ἄφθονον ὕδωρ.

Καμάραι. Ἀπὸ τὸ Αἴγιον προχωροῦμεν παραλιακῶς. Παρὰ τὸ χωρίον Καμάραις, ὅπου ἡ πεδιάς τῆς Αἰγιαλείας τελειώνει, συναντῶμεν πυκνότατον δάσος πευκῶν, καλύπτον τοὺς πρόποδας τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους, ἐνῶ ἀπέναντί μας ἐπὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐξελίσσονται θαυμάσια τόπια. Ἡ Ναύπακτος φαίνεται πλησιέστατα εἰς τὸ Δ. ἄκρον ὠραίας πεδιάδος, εἰς τοὺς πρόποδας λόφου, ἐπὶ τῆς

κορυφῆς τοῦ ὁποίου φαίνεται ἡ ἀκρόπολις, δύο δὲ τείχη, κατερχόμενα ἐκ ταύτης ἐκατέρωθεν τῆς πόλεως, περιβάλλουν αὐτὴν ὡς βραχίονες. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὄρη τῆς Στερεᾶς ἐδῶ δὲν φαίνονται γυμνά, ὅπως τὰ ἀπὸ Δερβενίου—Αἰγίου, ἀλλὰ κεκαλυμμένα.

ΡΙΟΝ. Ἐφθάσαμεν εἰς Ρίον (κάτ. 400). Εἶναι μία μικρὰ γλῶσσα πεδινὴ κατάφυτος ἀπὸ ἀμπέλους, ἡ ὁποία σχηματίζει τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριο. Ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ ἄκρον τῆς θαλάσσης εἶναι τὸ φρούριον τοῦ Ρίου. Ἐντὸς αὐτοῦ εἶναι πολιτικάι φυλακαί. Ἐναντι αὐτοῦ φαίνεται τὸ Ἀντίρριον, ἐπίσης γλῶσσα χαμηλὴ καὶ πεδινή. Δύο φανοὶ ἐκατέρωθεν ὁδηγοῦν τὰ πλοῖα τὴν νύκτα.

ΠΑΤΡΑΙ. Μετ' ὀλίγον διὰ λωρίδος τῆς πεδιάδος τοῦ Αἰγίου εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἀχαϊκὴν πεδιάδα, τῆς ὁποίας αὕτη ἀποτελεῖ συνέχειαν καὶ συναντῶμεν τὴν πρώτην σταφιδόπολιν τῆς Πελοποννήσου, τὰς Πάτρας τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ (κάτ. 53000).

Σταθμεύομεν εἰς τὴν προκυμαίαν πρὸ τῶν σιδηροδρ. σταθμῶν Πελοποννήσου καὶ βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος. Δεξιὰ μας ἕνας ὠραίος λιμενοβραχίων σχηματίζει τὸν λιμένα. Εἰς τὸν λιμενοβραχίονα αὐτὸν κάμνουν οἱ Πατρινοὶ τὸν παραλιακὸν περίπατόν των.

Ἀριστερά μας μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομαὶ χρησιμεύουν ὡς ξενοδοχεῖα.

Ἀνερχόμεθα εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡλεκτρικοῦ τράμ καὶ κατευθυνόμεθα πρὸς Δ.

Ἡ γραμμὴ διέρχεται τὴν πρώτην μετὰ τὴν παραλιακὴν παράλληλον ὁδόν. Κίνησιν κόσμου μεγάλην καὶ ἀποθήκας σταφίδος βλέπομεν μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς πόλεως.

Ἀνερχόμεθα ἐκ τῆς προκυμαίας ἐπὶ τοῦ ἄλλου τράμ, τὸ ὁποῖον διασχίζει εἰς τὸ μέσον τὴν πόλιν πρὸς Μ. καὶ ἀνερχόμεθα πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. Μᾶς ἐκπλήσσει ἡ ὠραιότης τῆς πόλεως. Ἀπασαὶ αἱ ὁδοὶ τῆς εἶναι εὐθεῖαι, εὐρεῖαι καὶ καθαραὶ, αἱ πλεῖσται δὲ μετὰ στοῶν. Τὰ καταστήματά της πολυτελέστατα καὶ πλουσιώτατα. Νομίζει κανεὶς, ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος

τῶν Ἀθηνῶν. Μεταξὺ τῶν 8 πλατειῶν τῆς πόλεως διακρίνομεν τὴν πλατεῖαν τῆς Ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν τοῦ Γεωργίου Α' καὶ τὰ Ψηλὰ ἀλώνια. Ἡ πλατεῖα αὕτη, εὐρισκομένη εἰς ὕψωμα κατὰ τὸ μέσον τῆς πόλεως, εἶναι τὸ Ζάππειον τῶν Πατρινῶν. Ἡ θεὰ ἐκ τῆς πλατείας ταύτης εἶναι ἐξαιρετικῶς ὠραία. Φαίνονται αἱ κορυφαὶ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Γκιώνας. Εἶτα ἡ Ναυπακτος τὸ Ἀντίρριον κλπ. κατ' ἔμπροσθεν πρὸς Β. δύο ξηρὰ καὶ ἀπότομα βουνὰ καὶ τὸ Μεσολόγγιον πρὸς Δ. δὲ ὁ Ἀραξὸς καὶ ὑπεράνω τούτου ἡ Κυλλήνη καὶ ἡ Κεφαλληνία καὶ πρὸς μεσημβρίον αἱ χαμηλότεραι διακλαδώσεις τοῦ Παναχαϊκοῦ.

Πάτραι—Πύργος (σιδηροδρ. χιλιόμε. 100).

Ἀναχωροῦντες ἐκ Παιρῶν διασχίζομεν τὴν ἀχαϊκὴν πεδιάδα. Ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι κατάφυτος ἐξ ἀμπελώνων μετ' ἐλαιῶν ἐγκατεσπαρμένων ἐντὸς αὐτῆς.

Κάτω Ἀχαΐα. Ἐκ τῆς ἀχαϊκῆς πεδιάδος, μετὰ ταξίδιον ὀλίγων λεπτῶν, φθάνομεν εἰς ἄλλην πεδιάδα, τὴν τῆς κάτω Ἀχαΐας. Κατὰ τὴν εἰσοδὸν μας εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην συναντῶμεν τὴν κάτω Ἀχαΐαν (κάτ. 1600).

Ταξιδεύομεν διὰ μέσου τῶν ἀμπελώνων τῆς πεδιάδος ταύτης. Διερχόμεθα πολλὰ χωρία, πλεῖστα δὲ ἄλλα βλέπομεν ἀπὸ τὸ ἓν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς γραμμῆς. Δεξιὰ μας βλέπομεν τὸ ἀκρωτήριον Ἀραξὸς, πέραν δὲ τούτου ὁ ὀφθαλμὸς μας φθάνει μέχρις Αἰτωλικοῦ.

Πεδιάς Μανωλάδος. Συνέχειαν ταύτης (κάτω Ἀχαΐας) ἀποτελεῖ ἡ πεδιάς τοῦ τυροῦ Μανωλάδα, Ἡ πεδιάς τῆς Μανωλάδος εἶναι χαμηλὴ πεδιάς· τὰ ὕδατά της μεταβάλλουν μεγάλᾳ αὐτῆς τμήματα εἰς ἐκτάσεις τελματώδεις καὶ ἀκαλλιεργήτους, διότι δὲν ἔχει κλίσιν τὸ ἔδαφος νὰ φύγουν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐνα ἀπέραντον δάσος ἐκ δρυῶν καλύπτει μέγα μέρος τῆς πεδιάδος.

Ἐδῶ παρὰ τὸ μικρὸν χωρίον Λάπα λειτουργεῖ τυροκομικὴ σχολή.

Τὸ ὄρος Ἐρύμανθος πρὸς Α. φαίνεται κατὰ τὸ πλεῖστον κατάφυτον.

Λεχαινά. Τώρα εἵμεθα εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Λεχαιῶν ἡ ὅποια εἶναι συνέχεια τῆς πεδιάδος Μανωλάδος. Ταξιδεύομεν διὰ μέσου ἀτελευτήτων ἀμπελώνων καὶ σταθμεύομεν εἰς Λεχαινά (κάτ. 3000), μετ' ὀλίγον δὲ εἰς τὰ Καβάσιλα (κάτ. 800).

Βαρθολομιό. Ἀπὸ τὰ Καβάσιλα μία διακλάδωσις μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς Δ. εἰς Βαρθολομιό (κάτ. 2500) καὶ εἰς τὰ ἱαματικὰ λουτρά Κυλλήνης Τάλουτρά ταῦτα παραβάλλονται πρὸς τὰ λουτρά τοῦ Αἰῆς λέ μπαῖν τῆς Γαλλίας Ἐκεῖ ἔχουν κατασκευασθῇ ὑπὸ τῆς ἐταιρείας τῶν σιδηρ. Πελοποννήσου διὰ τοὺς λουμένους ὥραϊον ξενοδοχεῖον, δύο παραπήγματα, εἰς ξενῶν καὶ δύο οἰκίαι.

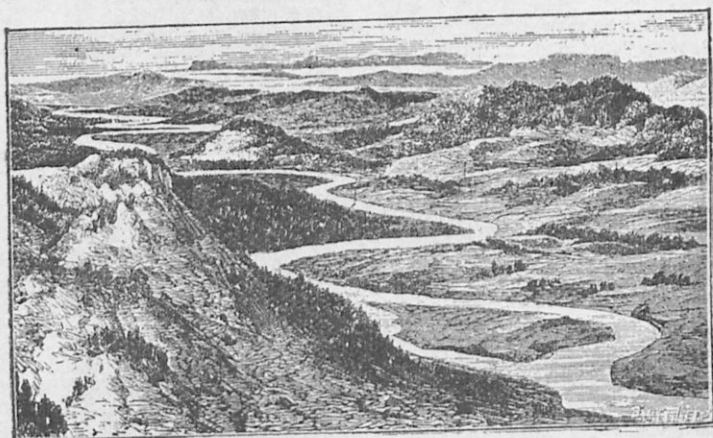
Γαστούνη. Ἐπανερχόμεθα εἰς Καβάσιλα καὶ συνεχίζοντες τὸ ταξίδι μας πρὸς Ν. διὰ τῶν ἀμπελώνων τῆς πεδιάδος, συναντῶμεν τὴν Γαστούνην (κ. 3000).

Ἡ βλάστησις ἐδῶ εἶναι τεραστία. Αἱ ἄμπελοι ἀπὸ Λεχαιῶν ἕως ἐδῶ, αἱ ἐν τῷ αὐτῶν ἐλαίαι, τὸ χόρτον καὶ τὰ ἄλλα δένδρα

38. Ὁ Πύργος εἶναι μ' ἅ ἀπὸ τὰς πρώτας σταφιδοπαραγωγὺς πόλεις τῆς Πελοποννήσου.

ὅλα ἔχουν καταφανῶς μεγάλην διαφοράν. Φαίνεται, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὸ εὐφορώτερον τμήμα τῆς Πελοποννήσου, ἀπὸ ὅσα εἶδομεν. Τριάκοντα περίπου χωρία εἰς μικράν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν βλέπομεν ἑκατέρωθεν τῆς γραμμῆς.

39. Ἡ κοιλὰς τοῦ Ἀλφειοῦ.

Ἀμαλιάς. Προχωροῦμεν διὰ τῆς πεδιάδος. Ἄμπελοι καὶ ἐλαῖαι ἐντὸς αὐτῶν ἄνευ διακοπῆς παρέρχονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Σταθμεύομεν εἰς Ἀμαλιάδα (κάτ. 10000).

Πύργος. Μετὰ τὴν Ἀμαλιάδα συναντῶμεν τὴν δευτέραν μετὰ τὰς Πάτρας μητρόπολιν τῆς σταφίδος, τὸν Πύργον (κάτ. 14000). Περιερχόμεθα τὴν πόλιν. Ἡ πόλις δὲν ἔχει ρυμοτομίαν. Μία ὁδὸς εἶναι ἀξία λόγου· εἰς αὐτὴν δὲ ἔχουν συγκεντρωθῇ πλουσιώτατα καὶ ὠραῖα καταστήματα. Πλησίον ταύτης εὐρίσκεται ὠραία πλατεῖα καὶ λαμπρότατον ξενοδοχεῖον. Ἡ πόλις φωτίζεται δι' ἡλεκτρικοῦ.

Ἐκ Πύργου βλέπομεν πρὸς Α. τὸ ὄρος Φολόην καὶ ὑπεράνω ταύτης τὰ ὄρη τῆς Ἀρκαδίας.

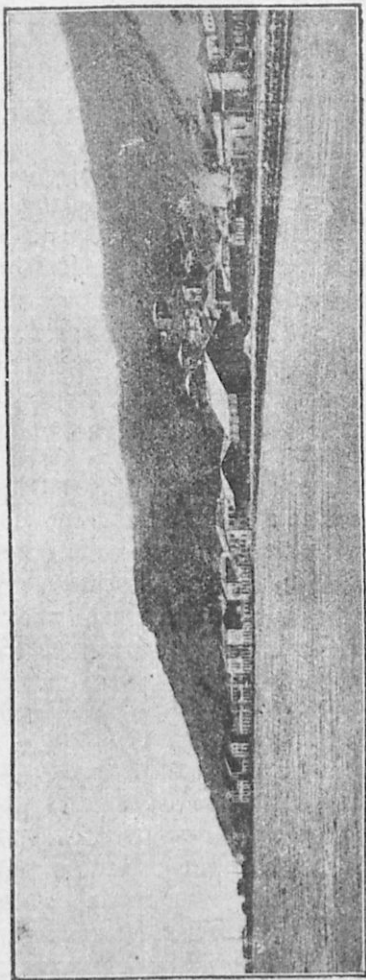
Πύργος—Κατάκωλον (σιδηροδρ. χιλ. 25).

Πρὸς Δ. τοῦ Πύργου εἶναι τὸ ἐπίνειον αὐτοῦ Κατάκωλον.

Μία ἄλλη σιδηρ. γραμμὴ μᾶς ὀδηγεῖ ἐκεῖ. Ἄς λοξοδρομήσωμεν ὀλίγον καὶ ἄς μεταβῶμεν μέχρι Κατακώλου. Ἐπιβαινομεν τῆς ἀμαξοστοιχίας. Διὰ μέσου ὥραιων ἀμπελώνων φθάνομεν μετ' ὀλίγον παρὰ τὴν ὄχθην τῆς παραθαλασσίας λίμνης Μουριάς.

Ἀπὸ τὰ ὥραϊα μορεόδενδρα, τὰ ὅποια ἄλλοτε ὑπῆρχον εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης ταύτης, λέγεται, ὅτι ὠνομάσθη ὅλη ἡ Πελοπόννησος Μορηᾶς.

Ἐπειτα συναντῶμεν ἓνα στενὸν καὶ πετρῶδες ἀκρωτήριο, 2000 μ. περίπου μήκους, ὅμοιον πρὸς ψάρι*, τὸ ὅποιον ἀποσπᾶται ἀπὸ πεδιάδα ὅπου δὲν δύναται κανεὶς νὰ εὕρῃ οὔτε χαλίκι. Κατὰ τὴν ἄκραν τοῦ ἀκρω-

40. Τὸ ἐπίνειον τοῦ Πύργου Κατάκωλον, ὁπόθεν ἐξάγεται ἡ σταφίς τῆς Ἠλείας.

* Ὀνομάζεται ἀκρωτήριο Ἰχθύς.

τηρίου τούτου εὐρίσκονται μία ὠραία προκυμια, ὀλίγαι οἰκίαι καὶ καταστήματα καὶ πολλαὶ ἀποθήκαι σταφίδος. Εἶναι τὸ ἐπίνειον τῶν σταφιδοφόρων τούτων τόπων, τὸ **Κατάκωλον** (κάτ. 600). Ἀπὸ ἐδῶ φαίνεται εὐκρινῶς ἡ πόλις τῆς Ζακύνθου.

Πύργος—Ὀλυμπία (σιδηροδρ. χιλ. 20).

Ἐπανερχόμεθα εἰς Πύργον καὶ ἀκολουθοῦμεν μίαν διακλάδωσιν τῶν σιδηρ. Πελοποννήσου πρὸς Α. Ὀλίγον πρὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ στρέφομεν πρὸς Α. διὰ στενῆς ἀμπελοφύτου πεδιάδος. Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν. Μία στενὴ κοιλὰς μὲ καταφύτους ἑκατέρωθεν ἐκ πεύκων λόφους καὶ ὀλίγαι οἰκίαι καὶ ἐστιατόρια ἀποτελοῦν τὸν σημερινὸν συνοικισμόν.

Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ συνοικισμοῦ δύο μεγάλοι οἰκοδομαὶ μᾶς προσελκύουν. Εἶναι τὸ ξενοδοχεῖον καὶ τὸ μουσεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσεται, μεταξὺ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων, καὶ ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους.

Ἐδῶ ὑπῆρχεν ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Κάτωθεν τοῦ μουσείου ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τῆς Ὀλυμπίας; παρὰ τὴν ἄκραν, τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ Ἀλφειὸς ποταμός. Εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴν ἐτελοῦντο εἰς τὴν ἀρχαιότητα οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, ἐθεωρεῖτο δὲ ἡ Ὀλυμπία χώρα ἱερά.

Πεδιάς Ἥλειας. Ὀλόκληρος ἡ ἀπὸ κάτω Ἀχαΐας παραλιακὴ ἑκτασις, τὴν ὁποίαν διετρέξαμεν δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία συνεχῆς ἀμπελόφυτος πεδιάς. Μία ἀτελειώτος σταφιδάμπελος. Τὴν ἐγνωρίσαμεν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα (Γοστούνης, Μανωλάδος, Λεχαιῶν κλπ.). Ὅν μάζεται γενικῶς Πεδιάς τῆς Ἥλειας.

Μέγα μέρος τοῦ νομοῦ εἶναι ὄρεινόν, κατοικεῖται δὲ ὑπὸ πλείστων μικρῶν χωρίων, στερουμένων δυστυχῶς συγκοινωνίας. Μία μόνη ἀμαξιτὸς ὁδὸς μεταξὺ Παναχαΐκοῦ καὶ Ἐρυμάνθου συνδέει τὰ Καλάβρυτα μετὰ τῶν Πατρῶν, καὶ μία ἄλλη μικρὰ τὸν Πύργον μετὰ τοῦ πρὸς Α. Κριεκουκίου.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 276000.

"Ορια. Ὁ νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Πατραϊκοῦ καὶ Κορινθιακοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν νομῶν Ἀρκαδίας καὶ Μεσσηνίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

"Ορη. Ὁρη ἔχει τὰ Ἀροάνια, τὸν Ἐρύμανθον, τὴν Φολόην καὶ τὸ Παναχαϊκόν. Ἀκρωτήρια. Τὸ Ρίον, τὸν Ἀραξόν, τὸν Χελωνάταν καὶ τὸν Ἰχθύν (Κατάκωλον).

Κόλποι. Τὸν Κορινθιακὸν καὶ τὸν Πατραϊκόν.

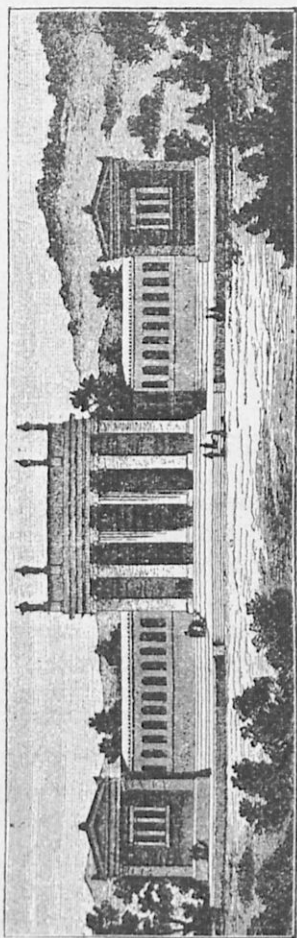
Πεδιάδες. Πεδιάδας ἔχει τὴν τῆς Αἰγιαλείας, τὴν τῆς Ἀχαΐας καὶ τὴν τῆς Ἡλείας (Μανωλάδος—Γαστούνης—Ὀλυμπίας).

Ποταμοί. Ὁ Ἀλφειὸς καὶ πολλοὶ μικροί.

Διοικητικὴ διαίρεσις Ὁ νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας

- 1) Πατρῶν πρωτ. Πάτραι
- 2) Καλαβρύτων » Καλάβρ.
- 3) Αἰγιαλείας » Αἴγιον
- 4) Ἡλείας » Πύργος

Ἑρωτήσεις : 1) Ὁ νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος εἰς ποῖον μέρος τῆς Πελοποννήσου εὐρίσκεται ; 2) Πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας εἶναι ὁ νομὸς οὗτος ; 3) Εἰσερχόμενοι σιδηροδρομικῶς ἐκ τῆς Κορινθίας εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ποῦ σταθμεύομεν κατὰ πρῶτον ; 4) Ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ τοῦτου δισχίζει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ; 5) Ὁ σιδηρόδρομος Δια-

65. Τὸ μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ᾧ φυλάσσεται ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἀριστούργημα γλυπτικῆς τέχνης.

κοφτοῦ—Καλαβρύτων εἶναι ὅμοιος μὲ τοὺς ἄλλους σιδηροδρόμους; 6) Ἀπὸ ποίας θαλάσσας βρέχεται ὁ νομὸς οὗτος; 7) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προϊόν τῶν πεδιάδων Αἰγιαλείας, Ἀχαΐας καὶ Ἡλείας; 8 Ποία ἐκ τῶν πεδιάδων τούτων εἶναι μεγαλυτέρα; 9) Ποῖον εἶναι τὸ ὀρεινότερον μέρος τοῦ νομοῦ τούτου; 10) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία τούτου; 11) Ποῖον ἐμπόριον ἐνεργεῖται κυρίως εἰς Πάτρας; 12) Διατί ὁ Πύργος εἶναι ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος; 13) Ποῖον εἶναι τὸ ὀραιότερον μέρος τῆς πόλεως Αἰγίου καὶ διατί; 14) Τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον τοῦ Πύργου διὰ ποίου ἐπινείου ἐνεργεῖται; 15) Ποῦ ἦτο ἡ ἀρχαία Ὀλυμπία; 16) Τί βλέπομεν σήμερον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν; 17) Διατί κατεσκευάσθη ἡ διακλάδωσις τοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ τοῦ Πύργου εἰς Ὀλυμπίαν; 18) Ποῖον εἶναι τὸ ὄριον μεταξὺ τοῦ νομοῦ τούτου καὶ τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας; 19) Πῶς θὰ μεταβῶμεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν μονὴν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου; 20) Τί ἐγένετο εἰς τὴν μονὴν τῆς ἁγίας Λαύρας κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821; 21) Ἐκ Πειραιῶς δυνάμεθα θαλασσίως νὰ μεταβῶμεν εἰς Πάτρας καὶ πῶς;

ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Πύργος—Καλονερό—Κυπαρισσία (σιδ. χιλ. 60),

Ἀγουλινίτσα. Ἀναχωροῦμεν ἐκ Πύργου καὶ ταξιθεύοντες διὰ μέσου πεδιάδος καταφύτου ἐξ ἀμπελώνων, διερχόμεθα τὸν Ἀλφειὸν ἐπὶ τεραστίου μήκους γεφύρας καὶ φθάνομεν εἰς τὴν κωμόπολιν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας Ἀγουλινίτσαν (κάτ. 2700). Εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τὴν ὄχθην τῆς ὁμωνύμου λίμνης, εἰς τὸ ἄκρον τῶν τελευταίων λοφίσκων τοῦ ὄρους Λυκαίου.

Προχωροῦμεν κατὰ μῆκος τῆς Α. ὄχθης τῆς λίμνης. Εἶναι μία λίμνη στενὴ καὶ ἐπιμήκης παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ λωρίδος καταφύτου ἐκ πευκῶν. Διακρίναμεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων τῆς καλαμωτὰς ἰχθυοτροφείων. Φαίνονται μακρόθεν ὡς φελλοὶ δικτύων.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς λίμνης.

Λουτρὰ Καϊάφα. Σταθμεύομεν ἐν τῷ μέσῳ πυκνοτάτου πευκῶνος τῆς τελματώδους ταύτης πεδινῆς λωρίδος. Ἐκεῖ εἶναι τὰ θερμὰ λουτρὰ Καϊάφα. Εἰς τὸ ἄκρον ὑψηλῶν

καὶ ἀποτόμων βράχων τοῦ μέχρις ἐδῶ κατερχομένου ὄρους Λυκαίου ὑπάρχει σπήλαιον μέγα, ἐξ οὗ ἀναβλύζει νερὸ θερμὸν ὡς ποταμός. Τὸ νερὸ τοῦτο ἐξερχόμενον σχηματίζει ἄλλην μικρὰν λίμνην. Ἐκεῖ παρὰ τὴν πηγὴν βλέπομεν μίαν δεξαμενὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν οἱ λουόμενοι κάμνουν τὰ λουτρά των, πέριξ δὲ τῆς δεξαμενῆς εἶναι τὰ ἀποδυτήρια.

Ἀπὸ Καϊάφα ἀρχίζει νέα μικρὰ πεδιάς κατάφυτος ἐξ ἀμπελώνων, ἡ τῆς Ἀρήνης. Διὰ ταύτης ῥεεῖ τὸ ποτάμιον Νέδας μεταξὺ τῶν ὄρεων Λυκαίου καὶ Νομίων.

Καλονερό. Μετ' ὀλίγον διερχόμεθα τὴν μικρὰν κοιλάδα τοῦ κυπαρισσιακοῦ ποταμίου, τοῦ χωρίζοντος τὰ Νόμια ὄρη ἀπὸ τῆς Ἰωώμης, καὶ σταθμεύομεν εἰς Καλονερό.

Κυπαρισσία. Ἀπὸ Καλονεροῦ, διανύοντες 4 χιλ. διὰ μέσου ἐλαιῶνος, φθάνομεν εἰς Κυπαρισσίαν (κάτ. 3500). Εὐρίσκόμεθα εἰς τὸ νοτιώτερον σημεῖον τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου.

Ἐνας λιμενοβραχίων κάτω εἰς τὴν παραλίαν σχηματίζει τὸν λιμένα τῆς Κυπαρισσίας. Ὀλίγαι δὲ ἀραιαὶ οἰκίαι καλοῦ ἐξωτερικοῦ, περὶ τὴν παρλίαν, ἀποτελοῦσι τὴν νέαν πόλιν. Ἐδῶ εὐρίσκονται καὶ πολλὰ ἀποθῆκαι ἐλαίου. Ἡ κυρίως πόλις εὐρίσκεται ἄνωθεν τῆς παραλίας καὶ κατέχει τὴν πλευρὰν τοῦ τελευταίου βουνοῦ τοῦ ὄρους Ἰωώμης. Ἐχει ὄψιν μεγάλου χωρίου. Αἱ ὁδοὶ τῆς, ὡς ἐκ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους, εἶναι κλιμακωταὶ καὶ λιθόστρωτοι.

Κυπαρισσία—Μεθώνη (ὁδὸς ἀμαξ τός).

Φιλιατρά. Ἀκολουθοῦντες τὴν πρὸς Δ. τῆς Ἰωώμης δημοσίαν ὁδόν, διὰ μέσου ἐλαιῶνος, φθάνομεν εἰς Φιλιατρά (κάτ. 6500).

Γαργαλιάνοι. Νοτιώτερον τούτων συναντῶμεν τοὺς Γαργαλιάνους ἐν μέσῳ ἐλαιῶνος (κάτ. 5600), ἐπὶ λόφου παρὰ τὸ ἄκρον μικρᾶς πεδιάδος.

Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας πρὸς Ν. καὶ

ἀφήνοντες ἀριστερά μας τὴν Λιγούδισταν, ἐξερχόμεθα εἰς μικρὰν πεδιάδα παρὰ τὴν θάλασσαν.

Ἐμπροσθέν μας ἔχομεν τὸν εὐρύχωρον λιμένα τῆς Πύλου, ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον φράσσει ἐκ Δ. ἡ ἱστορικὴ νῆσος Σφακτηρία.

Κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς νησίδος ταύτης διακρίνομεν ἓν λευκὸν σημεῖον. Εἶναι τὸ κενοτάφιον τῶν ναυτῶν τῶν δυνάμεων Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, οἱ ὅποιοι ἔπεσαν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ 1827.

Εἰς τὸ Ν. ἄκρον τοῦ λιμένος συναντῶμεν τὴν Πύλον (κάτοικοι 2000).

Μεθώνη. Ἐξακολουθοῦντες τὴν πρὸς Ν πορείαν μας διὰ τῆς ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ φθάνομεν εἰς Μεθώνην (κάτ. 1500), ἐκτισμένην εἰς τὸ ἄκρον σειρᾶς βράχων ἔμπροσθεν τῆς μικρᾶς ὁμωνύμου πεδιάδος, καταφύτου ἀπὸ ὠραίους ἀμπελῶνας.

Κατὰ Σεπτέμβριον τὰ μεθωναίικα καῖκια μεταφέρουν εἰς τοὺς λιμένας τῆς ἀπέναντι Μάνης τὸ ὠραῖον μαῦρο κρασί τῆς πεδιάδος ταύτης.

Καλονερό—Ζευγολατειὸ (σιδηροδρ. χιλ. 28).

Ἄς ἐπυνέλθωμεν εἰς Κολόνερο διὰ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ τ' ξίδι μας σιδηροδρομικῶς.

Ἀπὸ τὸ Καλονερό ἡ ἀμαξοστοιχία διευθύνεται πρὸς Δ. ἀκολουθοῦσα τὴν ὁχθὴν τοῦ κυπαρισσιακοῦ ποταμίου. διὰ κοιλάδος μεταξύ τῶν ὄρέων Νομίων καὶ Ἰθώμης.

Διερχόμεθα διὰ μέσου ἀμπελώνων. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ξεπροβάλλουν κατὰ τὴν διάβασίν μας ἐλαιῶνες πυκνοὶ ἢ ἐλαιόδενδρα, ἐγκατεσπαρμένα ἐντὸς τῶν ἀμπελώνων, καὶ πολλὰ χωρία.

Τὰ ὄρη δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἶναι κατὰ φύτα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ δρυῶν.

Ἀνερχόμεθα ἐπὶ λοφοσειρᾶς δασώδους καὶ κατερχόμεθα πρὸς τὴν πεδιάδα τῶν σύκων, τὴν μεσσηνιακὴν πεδιάδα. Ταξιδεύομεν διὰ μέσου δάσους σύκων, φρυγμένων

ἐντὸς ἀπεράντων ἀμπελώνων, καὶ σταθμεύομεν εἰς Ζευ-
γολατειό (κατ. 700).

Ἐδῶ συναντῶμεν τὴν ἀμαξοστοιχίαν Ἀθηνῶν—Κα-
λαμῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπιβιβαζόμεθα διὰ νὰ μεταβῶμεν
εἰς Καλάμας.

Ζευγολατειό—Καλάμαι (σιδηροδρ. χιλιόμε. 28).

Μελιγαλᾶ. Ἐκ Ζευγολατειοῦ κατερχόμεθα πρὸς Ν.
διὰ μέσου τῆς πεδιάδος ταύτης, σταθμεύοντες εἰς Μελι-
γαλᾶ (κατ. 1800). Πρὸς Δ. διακρίνομεν μεταξὺ τῶν
δύο τελευταίων βουνῶν τοῦ ὄρους Ἰωάννης τὴν μονὴν
Βουλκάνου. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ ὄχυρὰ
Μεσσήνη.

Ὀλίγον μετὰ τὸ Μελιγαλᾶ σειρὰ λόφων ἐκ Δ.
τῆς Ἰωάννης καὶ ἄλλη ἐξ Α. ἀπὸ τοῦ Ταυγέτου κλείουν
τὴν πεδιάδα.

Ἐδῶ εἶναι ἡ Σκάλα. Ἀπ' ἐδῶ κατερχόμεθα εἰς ἄλλο
τμήμα τῆς πεδιάδος πολὺ μεγαλύτερον.

Προχωροῦμεν πρὸς Ν. διὰ μέσου ἀμπελώνων ἀτε-
λευτήτων. Αἱ ἐντὸς τῶν ἀμπελώνων τούτων, πυκνόταται
φυτεῖαι συκῶν καὶ ἐλαιῶν ἀποτελοῦν ἓνα ἀπέραντον
δάσος. Φράκται ἐκ φραγκοσυκῶν διαιροῦν εἰς μικρὰ ἢ
μεγάλα τεμάχια τὴν πεδιάδα ταύτην.

Διερχόμεθα τὸν ποταμὸν Πάμισον καὶ παραποτά-
μους τούτου. Ἐδῶ διερχόμεθα δι' ἀτελευτήτων συκεῶνων.
Παρακάτω συναντῶμεν περιβόλια λεμωνεῶν καὶ πορτο-
καλλεῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας διακρίνομεν τοὺς ὠραιότερους
λαχανοκήπους. Παραπλεύρως τούτων ἐκτείνονται ὠραῖα
φυτώρια διαφόρων δένδρων.

Ἡ ἀμπελος, ἡ συκῇ, ἡ ἐλαία, ἡ πορτοκαλλέα, ὁ ἀρα-
βόσιτος καὶ τὰ λαχανικὰ καλλιεργοῦνται ὁμοῦ ἐντὸς
τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ. Τὸ πᾶν ἐδῶ πρᾶσινίζει καθ' ὅλον τὸ ἔτος.
Καίτοι πολλὰ καὶ μεγάλα χωρία εἶναι ἐγκατεσπάρμένα
εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν βλέπομεν. Κρύ-
πτονται ὅλα μέσα εἰς τὸ ἀπέραντον τοῦτο δάσος. Μόνον
ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰ κράσπεδα τῆς Ἰωάννης ὁ ὀφθαλμὸς μας

διακρίνει διὰ μίαν στιγμὴν τὰς λευκὰς οἰκίας χωρίου τινός, διὰ τὴν τὰς χάσιν πάλιν ὀπισθεν τῶν παρὰ τὴν γραμμὴν συκῶν καὶ πορτοκαλλεῶν.

Ἀσπρόχωμα. Συναντῶμεν διάφορα πλουσιώτατα καὶ μεγάλα χωρία καὶ σταθμεύομεν εἰς Ἀσπρόχωμα. Ἀπ' ἐδῶ μία διακλάδωσις τῆς γραμμῆς πρὸς Ν. ὁδηγεῖ εἰς Μεσσήνην (Νησίον).

Ἄς μεταβῶμεν ἕως ἐκεῖ. Μία ἀμαξοστοιχία, παραλαμβάνουσα τοὺς ἐπιβάτας τῶν Ἀθηνῶν, διατρέχει τὴν ἀπὸ Ἀσπροχώματος εἰς Νησίον εὐθεῖαν γραμμὴν εἰς 10'. Διασχίζομεν σχεδὸν τὴν πεδιάδα ἐξ Α. πρὸς Δ. Τὸ ἀπὸ τῆς γραμμῆς μέχρι τῆς θαλάσσης τμήμα εἶναι ὄδενδρον. Φαίνεται τελματῶδες καὶ καταστρεφόμενον ὑπὸ τῶν πλημμυρῶν τοῦ Παμίσου. Εὐτυχῶς ἀπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τὸ τμήμα τοῦτο σπείρεται ρύζι. Τοιουτοτρόπως προσφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφθονον καὶ πολύτιμον προϊόν.

Μεσσήνη. Διερχόμεθα τὸν Πάμισον καὶ σταθμεύομεν ὀλίγον πέραν τῆς γεφύρας τοῦ εἰς Μεσσήνην (κάτ. 5500). Εἶναι τεράστιον χωρίον ἐξ οἰκιῶν πλινθοκτίστων ἐν μέσῳ ὠραίων πορτοκαλλεῶνων.

Καὶ ὅμως ἡ γῆ αὕτη τῆς ἐπαγγελίας, πλὴν μιᾶς δημοσίας ὁδοῦ Καλαμῶν—Τριπόλεως, οὐδεμίαν ἄλλην ἔχει.

Τώρα εὐτυχῶς ὁ σιδηρόδρομος Καλαμῶν—Μεσσήνης ἐξυπηρετεῖ ὁποσδήποτε τὰς ἀνάγκας τῆς κάτω μεσσηνιακῆς πεδιάδος δι' 8 ἀμαξοστοιχιῶν καθ' ἡμέραν, ἡ δὲ γραμμὴ Καλαμῶν—Ζευγολατειοῦ—Τριπόλεως καὶ Ζευγολατειοῦ—Καλονεροῦ ἐξυπηρετεῖ ἐπίσης καλῶς τὴν ἄνω μεσσηνιακὴν πεδιάδα, ἀλλὰ μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τὰ προϊόντα μεταφέρονται δι' ὁδῶν βατῶν ἢ ἡμιονικῶν.

Καλάμαι. Ἀπὸ τὸ Ἀσπρόχωμα μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν σύκων τῶν ἐλαιῶν καὶ μεταξωτῶν, τὴν πρωτεύουσάν τοῦ νομοῦ Καλάμας (κάτ. 21000).

Κατὰ μῆκος τῆς ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὴν πόλιν λεωφόρου διάφοροι μικροπωληταὶ ἔχουν ἐκτεθειμένα τὰ

σὺνὰ των καὶ τὰ πορτοκαλλία των. Εἰς πολλὰ μέρη βλέπομεν ἀπλωμένα εἰς τὰ μεταξύ οἰκόπεδα κουκούλλια, δύο τρία δὲ μεγάλα καταστήματα μὲ ἐπιγραφὰς «Μεταξουργεῖον».

Συναντῶμεν μίαν λεωφόρον καὶ διὰ ταύτης καταλήγομεν εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν. Ἐκατέρωθεν τούτων βλέπομεν καταστήματα, τὰ ὅποια μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς Πάτρας δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν. Εἰς τὴν πλατεῖαν εὐρίσκονται τὰ ὀνομαστὰ ρακοποιεῖα τῶν Καλαμῶν.

Τὴν Δ. ἄκραν τῆς πόλεως φράσσει ὁ φοβερός χείμαρρος Νέδων, ὁ ὁποῖος, καίτοι περιορίζεται ἐντὸς τοίχων ἰσχυρῶν, πολλάκις ἐκχειλίζει καὶ προξενεῖ ζημίας εἰς τὴν πόλιν.

Παραλία. Ἀς ἐπιβῶμεν ὁμῶς τοῦ ἡλεκτρικοῦ τράμ. Διασχίζοντες δι' αὐτοῦ τὴν πόλιν κατερχόμεθα μετ' ὀλίγα λεπτά διὰ μέσου ὥραιων κήπων πορτοκαλλεῶν εἰς τὴν παραλίαν. Ἐνας λιμενοβραχίον, μία ἀποβάθρα, μία ὥραία προκυμαία, ὥραιόταται οἰκοδομαὶ καὶ καφεζαχαροπλαστεῖα μᾶς παρουσιάζουν ἓνα ἄλλο νέον Φάληρον. Αὕτη εἶναι ἡ Παραλία (Ντουάνα), εἰς τὴν ὁποίαν δροσίζονται οἱ Καλάμιοι.

Δύο τρία ξένα φορτηγὰ ἀτμόπλοια, παρὰ τὸ τελωνεῖον, φορτώνουν σάκκους σύκων καὶ σταφίδος, μέγα δὲ μέρος τῆς προκυμαίας καλύπτουν βαρέλλια ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν καὶ κόφινοι πορτοκαλλίων πρὸς φόρτωσιν διὰ Πειραιᾶ.

Ἐκ τῆς προκυμαίας βλέπομεν πρὸς Δ. ὀλόκληρον τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκρίτα. Πρὸς Α. δὲ ἀπλοῦται πυκνότατος ἐλαιῶν μέχρι τῶν ὑπωρεϊῶν τοῦ Ταυγέτου, ὅστις ὑψοῦται εἰς μέγα ὕψος ἀπότομος καὶ κατάφυτος εἰς ἀπόστασιν ὥρας περίπου.

Ἀκτοπλοῖα. Καθημερινὴ συγκοινωνία διὰ μικροῦ ἀτμοπλοίου μετὰξὺ Καλαμῶν, Πεταλιδίου, Κορώνης, Μεθώνης καὶ Πύλου καὶ τανάπαλιν.

Τρεῖς δὲ τῆς ἐβδομάδος μετὰ τῆς Μάνης. Καλάμαι, Καρδαμύλη, Σελίνιτσα, Λιμένι, Μέζαπος.

Διὰ δὲ τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ γύρου τῆς Πελοποννήσου·
Καλάμαι—Πύλος—Μάραθος (Γαργαλιάνοι)—Φιλιατρά—
Κυπαρισσία—(Κατάκωλον)—Πάτραι.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 217000.

Ῥοῖα. Πρὸς Β. ὁ νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος, πρὸς Ν. ὁ Μεσσηνιακὸς κόλπος, πρὸς Α. οἱ νομοὶ Λακωνίας καὶ Ἀρκαδίας καὶ πρὸς Δ. τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Ῥορη. Τὸ Λύκαιον, τὰ Νόμια, ἡ Ἰθώμη, τὸ Λυκόδημον καὶ ὁ Ταῦγετος.

Ἀκρωτήρια. Ὁ Ἀκρίτας.

Κόλποι. Ὁ Μεσσηνιακὸς καὶ ὁ Κυπαρισσιακός.

Ποταμοί. Ὁ Πάμισος.

Λίμναι. Ἡ τῆς Ἀγουλινίτσης καὶ ἡ τοῦ Καϊάφα.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Μεσσηνίας περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας

1) Καλαμῶν	πρωτεύουσα	Καλάμαι
2) Μεσσήνης	»	Μεσσήνη (Νησίον).
3) Πυλίας	»	Πύλος;
4) Τριφυλίας	»	Κυπαρισσία
καὶ 5) Ὀλυμπίας	»	Ἀνδρέαινα

Ἑρωτήσεις: 1) Πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος εἶναι ὁ νομὸς Μεσσηνίας; 2) Ποία θάλασσα βρέχει τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ νομοῦ τούτου; 3) Ποῖα ὄρη κατέρχονται εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἐκ τῆς Ἀρκαδίας; 4) Ποῖον ὄρος χωρίζει τὸν νομὸν Μεσσηνίας ἀπὸ τὸν τῆς Λακωνίας; 5) Ποία εἶναι ἡ εὐφορωτέρα πεδιάς τοῦ νομοῦ τούτου; 6) Ὁ ποταμὸς Νέδας μεταξὺ τίνων ὁρέων διέρχεται; 7) Ποῖος ποταμὸς διαρρέει τὴν μεσσηνιακὴν πεδιάδα; 8) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον ποτὸν τῆς πεδιάδος ταύτης; 9) Ποῦ εἶναι πυκνότερον κατοικημένος ὁ νομὸς οὗτος καὶ διατί; 10) Εἰσερχόμενοι εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀπὸ τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος ποίας λίμνας συναντῶμεν; 11) Ποῦ ὑπάρχουσιν ἰχθυοτροφεῖα; 12) Ποία εἶναι ἡ ὀρεινότερα ἐπαρχία τοῦ νομοῦ τούτου; 13) Ποῖαι βιομηχαναί ἔχουσιν ἀναπτυχθῆ εἰς Καλάμας; 14) Ποῖαι πόλεις τοῦ νομοῦ τούτου ἔχουσι σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν; 15) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία μεταξὺ Κυπαρισσίας—Φιλιατρῶν—Γαργαλιάνων—Πύλου; 16) Τὸ ὄρος Μαθίας εἰς ποῖον ἀκρωτήριο καταλήγει; 17) Διατί εἶναι ἐνδοξον τὸ Ναυαρίνον; 18) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι τῆς Κυπα-

ρισσίας καὶ Μεσσηνίας; 19) Πῶς δυνάμεθα νὰ μεταβῶμεν θὰ
λασσίως ἐκ Πειραιῶς εἰς Καλάμας; 20) Ποῖον ἐξαγωγικὸν ἐμπο-
ριον ἐνεργεῖται εἰς Καλάμας; 21) Ποῦ ἦτο ἡ ἀρχαία Ἰθώμη;
22) Τί γνωρίζεται ἐκ τῆς ἱστορίας περὶ Ἰθώμης;

ΝΟΜΟΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

Ζευγολατειὸν — Μεγαλόπολις (Μπιλάλι)

(σιδηροδρομικῶς, χιλιόμε. 55).

Ὀλίγον μετὰ τὸ Ζευγολατειὸν ἡ ἀμαξοστοιχία ἀνέρ-
χεται τὰ Νόμια ὄρη. Ἐπὶ ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν μένομεν
προσηλωμένοι ἐπὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ παραθύρου ἀπο-
θαυμάζοντες τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς φύσεως. Πρὸς Δ. ἡ
δασώδης Ἰθώμη, πρὸς Α. ὁ μεγαλοπρεπὴς Ταϋγετος καὶ
μεταξὺ τούτων δύο ἀπέραντοι κῆποι, ὁ εἷς ὑψηλότερον τοῦ
ἄλλου, μέχρις ἐκεῖ κάτω τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Λυκοδήμου.
Εἶναι ἡ ἄνω καὶ κάτω μεσσηνιακὴ πεδιάς. Χωρία
διακρινόμεν κάτωθεν μας μέσα εἰς δάση ὀπωροφόρων
δένδρων μόνον εἰς τὴν ἄνω μεσσηνιακὴν πεδιάδα. Ἡ
κάτω εἶναι πολὺ μακρὰν διὰ νὰ διακρίνωμεν χωρία. Ὁ
ποταμὸς Πάμισος φαίνεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διὰ μέσου τῆς
πρασινάδας ὡς ἀργυρᾷ λωρίς!

Ἡ ἀμαξοστοιχία τώρα διευθύνεται πρὸς Β. ἀνερ-
χομένη, διαγράφουσα δὲ τεράστιον κύκλον παρὰ τὰς ἀπο-
τόμους ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Παμίσου ἐντὸς τῶν κατα-
φύτων ἐκ δρυῶν Νομίων ὀρέων, ἀνέρχεται εἰς τὴν πε-
διάδα τῆς Μεγαλοπόλεως. Διερχόμεθα ἓνα παραπότα-
μον τοῦ Ἀλφειοῦ ἐντὸς τῆς πεδιάδος καὶ σταθμεύομεν
εἰς Μπιλάλι.

Μεγαλόπολις. Μικρὰ διακλάδωσις (5 χιλιόμε.) τῆς
γραμμῆς ἀπὸ Μπιλάλι πρὸς Β. διὰ μέσου τῶν ἀμπελώνων
τῆς πεδιάδος καταλήγει εἰς Μεγαλόπολιν. Ἡ Μεγαλό-
πολις (κάτ. 1800) εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ μέσον περίπου
τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος. Ὅλοι οἱ δρόμοι τῆς εἶναι πλα-
τεῖς καὶ εὐθεῖς· εἰς δὲ τὸ μέσον ἔχει μεγάλην πλατεῖαν
Αἰ οἰκίαι ὅμως εἶναι πτωχικαί.

Μεγαλόπολις—Δημητσάνα (ὁδὸς ἀ. αξιός).

Ἀκολουθοῦμεν τὴν δημοσίαν ὁδὸν ΒΔ. διὰ μέσου τῆς πεδιάδος. Μετὰ 3 ὥρας συναντῶμεν τὸν ποταμὸν Ἀλφειὸν καὶ διὰ λίαν ὀρεινοῦ ἐδάφους πρὸς Β μεταβαίνομεν μετὰ 4 ὥρας εἰς Δημητσάναν.

Δημητσάνα. Ἡ Δημητσάνα (κάτ. 2000) εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ γραφικωτάτης πλευρᾶς βουνοῦ, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ρεεῖ ὁ ποταμὸς Γορτύνιος. Ἡ κομόπολις φαίνεται ὡς κρεμαμένη πρὸς τὸν ποταμὸν τοῦτον. Τῷ 1763 ἰδρύθη εἰς τὴν Δημητσάναν σχολὴ φιλοσόφων, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθον οἱ πρωτομάρτυρες τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας, ὁ πατριάρχης Γρηγόριος καὶ ὁ παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 κατεσκευάζετο εἰς τὰ πυριτιδοποιεῖά της, τὰ ὁποῖα εἰργάζοντο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἡ διὰ τὸν ἀγῶνα πυρῆς.

Ἐπανερχόμεθα εἰς Μπιλάλι.

Μεγαλόπολις (Μπιλάλι) — Τρίπολις (σιδηροδρομικῶς, χιλιόμε. 42).

Ἐξακολουθοῦντες τὸ σιδηροδρομικὸν ἡμῶν ταξίδι ἀπὸ Μπιλάλι διερχόμεθα τὴν μικρὰν μὲν, ἀλλ' εὐφωτάτην πεδιάδα Φραγκόβρυσιν. ὅπου αἱ πηγαὶ τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ ἀνερχόμεθα εἰς ὕψος 800 μ. παρὰ τὸ ἱστορικὸν Βαλτέτσι.

Ἀπὸ ἐδῶ ἡ θεὰ τῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλοπόλεως ἔχει ὄψιν τεραστίας λεκάνης, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ρεεῖ ὁ Ἀλφειὸς.

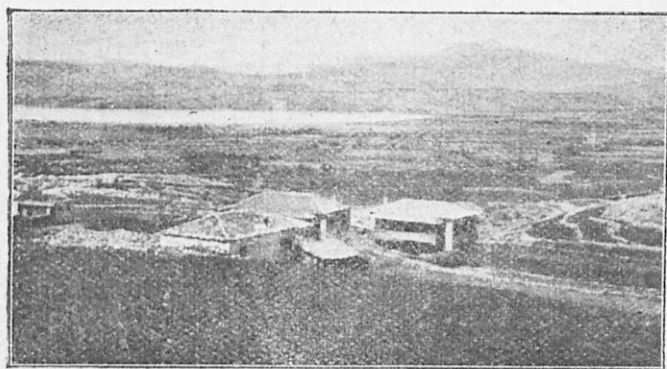
Εὐρισκόμεθα ἐπὶ τοῦ Ζυγοῦ τοῦ συνδέοντος τὸν Πάρωνα πρὸς τὰ Ἀρκαδικὰ ὄρη (Μαίναλον).

Κατερχόμεθα πρὸς ΒΑ. Ἡ πεδιάς τῆς Τεγέας (Τρίπολεως) ἐκτείνεται κάτωθεν μας γυμνὴ καὶ κοκκινωπὴ. Ἐκεῖ κάτω κατὰ τὰς ὑπαρείας τοῦ Πάρωνος διακρίνομεν μικρὰν λίμνην.

Κατήλθομεν. Κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος συναντῶμεν τὴν πρωτεύουσάν τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας Τρίπολιν (κάτ. 15000).

Τρίπολις. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ πεδιάδος, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μαινάλου. Ἄς τὴν περιέλθωμεν.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως εἶναι ἡ πλατεῖα μετὸν ὠραῖον ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου· εἶναι τὸ κέντρον τῆς πόλεως. Πέριξ αὐτῆς ὅλη ἡ κίνησις τῆς πόλεως. Καταστήματα πλούσια, ξενοδοχεῖα ὕπνου καὶ φαγητοῦ, καφενεῖα. Ζαχαροπλαστεῖα.

42. Τύποι ἀρκαδικῆς οἰκίας. Ἡ μικρὰ λίμνη (τέλιχτα) τοῦ Δάρα εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἄκρον τοῦ ὄροπεδίου τῆς Τρίπολεως (πεδιάς Τεγέας) καὶ τὸ ὄρος Μένεelon εἰς τὸ βάθος.

Διευθυνόμενοι πρὸς Α. τῆς πλατείας τοῦ ἁγίου Βασιλείου καταλήγομεν εἰς ὠραῖον κῆπον ὅπου γίνεται ὁ περίπατος τῶν Τριπολιτῶν. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως εἶναι ὅλαι εὐθεῖαι καὶ φωτίζονται δι' ἡλεκτρικοῦ. Συναντῶμεν ἐπίσης 3—4 ἐργοστάσια φλανελλοποιίας.

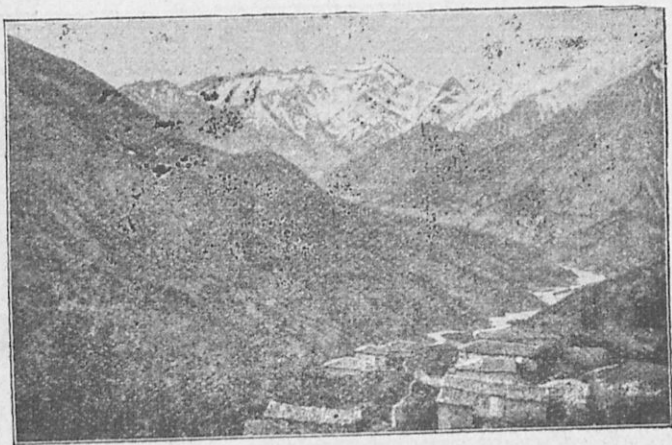
Ἡ σημερινὴ πόλις ὠνομάσθη Τρίπολις εἰς ἀνάμνησιν τριῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Ἀρκαδίας (τῆς Μαντινείας, Τεγέας καὶ Παλαντίου). Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἡ Τρίπολις

ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου. Ὀνομαστὴ εἶναι ἡ ἄλωσις τῆς διὰ τὴν μακίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐξετελέσθη.

Τρίπολις—Λαγκάδια (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐκ Τριπόλεως δι' αὐτοκινήτου κάμπτοντες πρὸς Δ. τὸ Μαίναλον καὶ διερχόμενοι τὰ δασώδη βουνὰ τῆς Ἀλωνίσταινας φθάνομεν εἰς Βυτῖναν (κάτ. 1300).

Βυτῖνα, Λαγκάδια. Εἰς τὸ μεταξὺ Ἀλωνίσταινας—Βυτίνης ὠραῖον δάσος καταφεύγουν πολλοὶ πάσχοντες

43. Τύποι ὄρειων οἰκιῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Χελμοῦ.

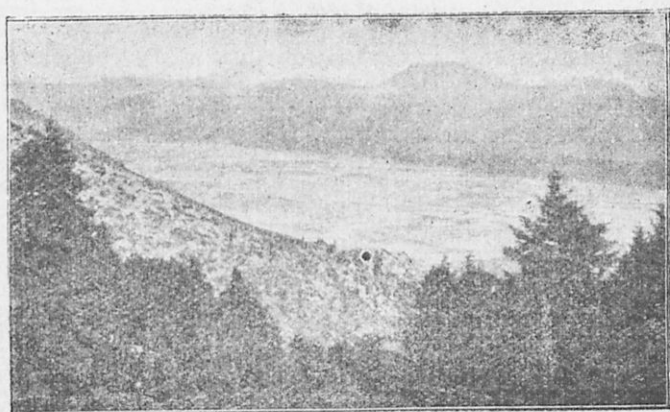
ἀπὸ ἀσθενείας τῶν πνευμόνων, πρὸς θεραπείαν. Εἰς τὴν Βυτῖναν ὑπάρχει σχολὴ δασοκόμων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκινήτου μεταβαίνομεν πρὸς Δ. εἰς Λαγκάδια (κάτ. 4200).

Τὸ μεταξὺ Τριπόλεως—Βυτίνης—Λαγκαδίων—Δημητσάνης τμήμα εἶναι ὄρεινόν καὶ πετρώδες, θεωρεῖται δὲ ἡ καρδιά τῆς Πελοποννήσου. Πλεῖστοι σειραὶ ὄρέων ὑπὸ διαφόρους τοπικὰς ὀνομασίας διατέμνουσι τὸ μέρος τοῦτο.

Οἱ Εὐρωπαῖοι τὰ ὀνομάζουσι δι' ἑνὸς ὀνόματος Ἀρκαδικὰ ὄρη. Τὸ ὄνομα Μαίναλον ἔχει δοθῆ εἰς τὴν πρὸς Β. τῆς Τριπόλεως ὄροσειράν.

Τρίπολις—Βλαχοκερασιὰ (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐπιβαίνομεν τοῦ διὰ Σπάρτην αὐτοκινήτου. Διευθυνόμεθα πρὸς Ν. τῆς Τριπόλεως, διὰ μέσου τῆς πεδιάδος ἐντὸς ἐκτάσεων ἐσπαρμένων μὲ σῖτον.

44. Ἀνατολικὴ Ἀρκαδία. Τὸ ὄρος Ζήρια. Τὸ ἄκρον δάσους ἐλάτων.

Πιαλί, Τεγέα. Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὸ μικρὸν χωρίον Πιαλί.

Μέσα εἰς τοὺς ὀραίους ἀμπελῶνας τοῦ χωρίου τούτου εὐρίσκονται τὰ ἔρείπια τῆς ἀρχαίας Τεγέας, ἀντιζήλου τῆς Μαντινείας. Ἐδῶ ἦτο ὀραιότατος ναὸς τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς.

Τὸ πρὸς Ν. τῆς Τριπόλεως τμήμα τῆς πεδιάδος λέγεται πεδιάς τῆς Τεγέας καὶ παράγει οἶνον καὶ σιτηρά· τὸ δὲ πρὸς Β. πεδιάς τῆς Μαντινείας, κύριον προϊόν τῆς

ὁποίας εἶναι τὸ καννάβι ἐκ τοῦ ἵποίου λαμβάνεται καὶ τὸ χασὶς τὰ σιτηρὰ καὶ τὸ καννάβι. Καὶ τὰς δύο μαζὶ τὰς ὀνομάζομεν μὲ ἓνα ὄνομα *πεδιάς τῆς Τριπόλεως*. Ἡ πεδιάς τῆς Τριπόλεως ἀποτελεῖ ὑψίπεδον ἢ ὀροπέδιον, ὕψους 650 μ. μεταξὺ τῶν ὀρέων Πάρνωνος, Μαινάλου, Λυρκείου καὶ Ἀρτεμισίου, ἀπάντων γυμνῶν καὶ ξηρῶν πρὸς τὴν πεδιάδα.

Ἀπὸ Πιαλὶ μετ' ὀλίγον ἀνερχόμεθα τὰς λοφοσειράς τοῦ Πάρνωνος καὶ φθάνομεν εἰς τὸ τελευταῖον χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας Βλαχοκερασιὰν (κ. 1700) εἰς θαυμασίαν τοποθεσίαν.

Τρίπολις—Μάσκλινα (σιδηροδρ. χιλ 27).

Ἐξακολουθοῦντες ἐκ Τριπόλεως πρὸς Α. τὸ σιδηροδρομικὸν ταξίδι μας διερχόμεθα ταχέως τὴν πεδιάδα τῆς Τριπόλεως καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων λοφοσειρῶν τῶν ὀρέων Πάρνωνος καὶ Παρθενίου (παραφυάδος τοῦ Ἀρτεμισίου) φθάνομεν εἰς Μάσκλιναν, τελευταῖον σταθμὸν τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Ἀπὸ ἐδῶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, σταθμεύοντες εἰς Ἀχλαδόκαμπον.

Κυνουρία. Τὸ τμήμα τοῦ νομοῦ τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ Κόλπου ὀν. μάζεται Κυνουρία (κ. Τσακωνιά). Ἡ Κυνουρία εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄρεινὴ καὶ δασώδης.

Τρίπολις—Δολιανὰ—Ἄστρος. Ἀναχωροῦντες ἐκ Τριπόλεως δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Ν. φθάνομεν μετὰ 2 1/2 περίπου ὥρας εἰς τὸ χωρίον Δολιανὰ (κ. 1500). Ἐξακολουθοῦντες τὸ ταξίδιόν μας διερχόμεθα τὸ χωρίον Ἀγ. Νικόλαος (κ. 1800) καὶ μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς Ἀγ. Πέτρον (κ. 2700) ἐπὶ τοῦ Πάρνωνος. Ἐδῶ ἡ ὁδὸς διευθύνεται πρὸς Ν. καὶ μετὰ 5 ὥρας φθάνομεν εἰς παράλιον Ἄστρος (κ. 1000), χωρίον παράλιον καὶ λιμένα τῆς Κυνουρίας.

Ἄστρος—Λεωνίδιον. Ἀπὸ τὸ Ἄστρος ἡ ὁδὸς διευθύνεται πρὸς Ν. Ἀριστερὰ ἔχομεν τὴν παραλίαν

τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, δεξιὰ δὲ τὸν δασώδη Πάρ-
νωνα. Διερχόμεθα τὰ χωρία Ἀγ. Ἀνδρέαν καὶ Τυρόν
καὶ φθάνωμεν μετὰ 9 περίπου ὥρας εἰς τὴν πρωτεύου-
σαν τῆς Κυνουρίας Λεωνίδιον (κ. 3500).

Ἀκτοπλοῖα τοῦ νομοῦ. (Πειραιεύς, Αἴγινα, Πόρος,
Ἵδρα, Σπέτσαι)—Λεωνίδιον - Ἀστρος (Ναύπλιον).

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 151000 κατ.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας ὀρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν νομῶ
Μεσσηνίας καὶ Ἀχαΐας καὶ Ἡλιδος, πρὸς Β. ὑπὸ τῶν νομῶν Ἀχαΐας
καὶ Ἡλιδος καὶ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Ἀρ-
γολικοῦ κόλπου καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Λακωνίας.

Ὅρη. Ὁ Πάρνων, τὸ Λύκαιον, τὸ Μαΐναλον, τὸ Παρθέ-
νιον καὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ ἡ τῆς Τριπόλεως.

Ποταμοί. Ὁ Αλφειὸς (καὶ οἱ παραπόταμοί του Γορτύνιος
καὶ Λάδων).

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας περιλαμβάνει
τὰς ἐπαρχίας:

1) Μαντινείας	πρωτεύουσα	Τρίπολις
2) Μεγαλοπόλεως	»	Μεγαλόπολις
3) Γορτυνίας	»	Δημητσάνα
καὶ 4) Κυνουρίας	»	Λεωνίδιον

Ἑρωτήσεις. 1) Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας εἰς ποῖον μέρος τῆς
Πελοποννήσου εἶναι; 2) Μὲ ποίους νομοὺς συνορεύει οὗτος;
3) Ἐκ τῆς Ἀργολίδος πόθεν θὰ εἰσέλθωμεν σιδηροδρομικῶς εἰς
Ἀρκαδίαν καὶ πόθεν ἐκ τῆς Μεσσηνίας; 4) Ὅποιον εἶναι τὸ
ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; 5) Τί εἶναι ὁροπέδιον; 6) Ἡ πεδιάς
τῆς Μεγαλοπόλεως μεταξὺ τίνων ὁρέων εἶναι; 7) Τί καλλιερ-
γεῖται ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ; 8) Τὸ ὁροπέδιον τῆς Μαντινείας μεταξὺ
τίνων ὁρέων εἶναι καὶ τί παράγει; 9) Τὰ δάση τῆς Κυνουρίας ἐκ
ποίων δένδρων ἀποτελοῦνται; 10) Ποία εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς
Γορτυνίας; 11) Ἡ Δημητσάνα ποίων ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως
εἶναι πατρίς; 12) Ἡ Δημητσάνα εἰς τί ὠφέλησε τὴν ἐπανάστασιν;
13) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία Τριπόλεως—Δημητσάνης καὶ
Τριπόλεως—Λαγκαδίων—Βυτίνης; 14) Διατί εἶναι ἐνδοξον τὸ
Βαλτέτσι; 15) Ποῦ ἐφρονεῦθη ὁ Ἐπαμεινώνδας τῶν Θηβῶν;
16) Ἐπὶ Τουρκοκρατίας τί ἤτο ἡ Τρίπολις ὅλης τῆς Πελοποννήσου;
17) Ἐκ Πειραιῶς πῶς εὐκολώτερον θὰ μεταβῶμεν εἰς Λεωνίδιον;
18) Ἐκ Τριπόλεως πόθεν θὰ κατέλθωμεν εἰς Λακωνίαν; 19)
Ποίων ἀρχαίων πόλεων τὰ εἰρηπία ὑπάρχουσιν ἐν Ἀρκαδίᾳ;

ΝΟΜΟΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ

(Τρίπολις) Βλαχοκερασιά — Σπάρτη

(ὁδὸς ἀμαξιτός, χιλιόμε. 60).

Τὸ αὐτοκίνητόν μας ἐκ Βλαχοκερασιάς προχωρεῖ με ἐλιγμούς ἄλλοτε ἀνερχόμενον καὶ ἄλλοτε κατερχόμενον εἰς τὰ τελευταῖα πρὸς Β, ὑψώματα τοῦ ὄρους Πάρνωνος, κεκαλυμμένα ὑπὸ θάμνων, ἰδίᾳ κόμαρεῶν.

Τώρα κάτωθεν μας ῥέει ὁ παραπόταμος τοῦ Εὐρώτα Οἰνοῦς. Ἡ θεὰ ἀπὸ ἐδῶ εἶναι μία ἀπὸ τὰς θαυμασιωτέρας.

Ἀριστερά μας ὁ Πάρνων, κατάφυτος μέχρι καὶ τῶν κορυφῶν, δεξιὰ μας ὁ Ταῦγετος, τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Πελοποννήσου (2412 μ.) ἐπίσης κατάφυτος. Εἰς τὰς πλευράς τοῦ Πάρνωνος διακρίνομεν διάφορα χωρία, ὑψηλὰ δὲ ἐπὶ τοῦ Ταῦγету τοῦ Γεωργίτσι καὶ κατωτέρω τὴν Καστανιάν. Μία κοιλάς ἐδῶ χωρίζει τὰ δύο ταῦτα ὄρη Ταῦγετον καὶ Πάρωνα. Εἶναι ἡ κοιλάς τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα. Κάτωθεν τοῦ Γεωργιτσίου καὶ τῆς Καστανιάς διακρίνομεν τὸν Εὐρώταν, κατερχόμενον ὀφιοειδῶς πρὸς νότον.

Ἐφθάσαμεν εἰς Βρουλιᾶν. Ἡ πεδιάς τῆς Λακεδαίμονος ἀπλοῦται κάτωθεν μας. Ἡ Σπάρτη φαίνεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς καταφύτου πεδιάδος. Ἐκεῖ ἀπέναντί μας εἰς τὰς καταφύτους ὑπάρχει τοῦ μεγαλοπρεποῦς ὄγκου τοῦ Ταῦγету διακρίνομεν εἰς εὐθείαν γραμμὴν 15 καὶ πλέον ὠραιότατα χωρία.

Κατερχόμεθα εἰς τὴν πεδιάδα. Διερχόμεθα μέσα εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς ὠραιότερους ἐλαιῶνας ὅπου δύναται κανεῖς νὰ ἴδῃ. Διαβαίνομεν τὸν παραπόταμον τοῦ Εὐρώτα Οἰνοῦντα καὶ μετ' ὀλίγον τὸν Εὐρώταν ἐπὶ τεραστίας σιδηρᾶς γεφύρας καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν τῶν πορτοκαλλίων καὶ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Σπάρτην (κάτ. 4500).

Σπάρτη. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ μέσον τῆς εὐφορωτάτης πεδιάδος τῆς Λακεδαίμονος ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Διὰ μέσου ταύτης διέρ-

χεται παραπόταμος τοῦ Εὐρώτα. Ἡ σημερινὴ Σπάρτη ἔχει μίαν ἀπὸ τὰς λαμπροτέρας ρυμοτομίας. Ὅλοι οἱ δρόμοι τῆς εἶναι εὐθεῖς καὶ πλατεῖς ὥς λεωφόροι, αἱ πλεῖσται δὲ οἰκίαι διατηροῦν ὠραίους κήπους λεμωνεῶν καὶ πορτοκαλλεῶν.

Τὰ προάστεια τῆς Σπάρτης ἅγιος Ἰωάννης καὶ Μαγούλα εἶναι δύο μικροὶ παράδεισοι μετὰ τοὺς ὠραίους κήπους τῶν πορτοκαλλεῶν των.

Σπάρτη—Γύθειον (ὁδὸς ἀμαξιτός, χιλ. 40).

Ἐξερχόμεθα τῆς Σπάρτης καὶ προχωροῦμεν πρὸς Ν. διὰ μέσου δάσους ἐκ πορτοκαλλεῶν καὶ ἐλαιῶν.

Μυστράς. Ὑπεράνω τούτων παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ταυγέτου διακρίνομεν τὸν ὀνομαστὸν Μυστράν. Εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου εἰς τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος.

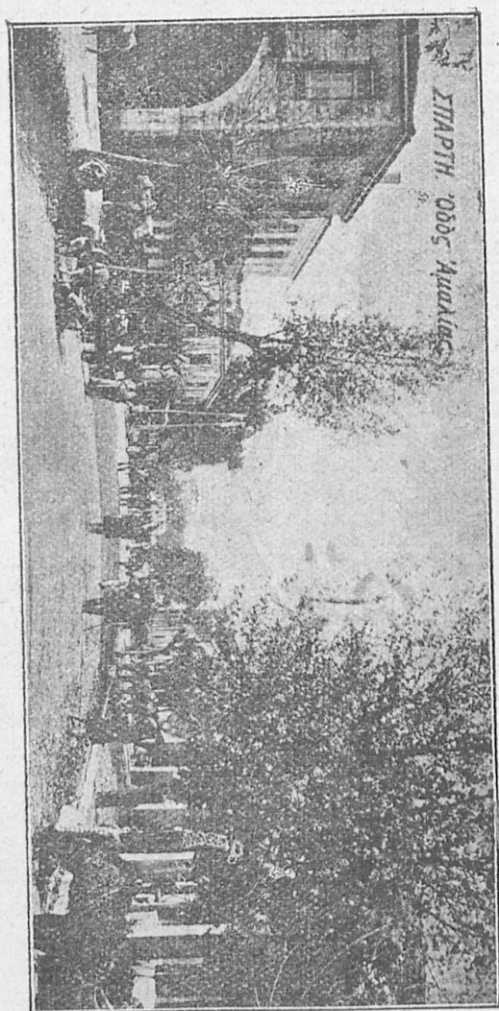
Ἀναβρυτή. Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ Ταυγέτου, μέσα εἰς κατάρρυτον τοθεσίαν, βλέπομεν κρεμαμένην τὴν Ἀναβρυτὴν (κάτ. 1500), ὀνομαστήν διὰ τὰ πολλὰ ὕδατά της καὶ τὰ βυρσοδεψεῖά της.

Λεβέτσοβα. Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας διερ-
χόμεθα λοφώδη ἔκτασιν καὶ σταθμεύομεν εἰς τὴν Λεβέ-
τσοβαν (κάτ. 1900).

Γύθειον. Ἀπ' ἐδῶ κατερχόμεθα εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου ὅπου συναντῶμεν τὴν πόλιν τῶν ἐλχίων καὶ τῶν πεπονίων Γύθειον (κάτ. 5000). Τὸ Γύθειον εἶναι τὸ ἐπίνειον τῆς Λακεδαίμονος καὶ τῆς Λακωνικῆς. Ἀπὸ ἐδῶ ἐξάγονται τὰ ἔλαια τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀνερχόμενα εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια ἀκάδας, καὶ τὰ βαλανίδια τοῦ Γυ-
θείου. Πρὸ τοῦ Γυθείου ὑπάρχει ἡ μικρὰ νῆσος Κρανάη γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς ὠραίας Ἑλένης τοῦ Μενελάου. Εἰς τὸ Δ. ἄκρον τῆς πόλεως ὑπῆρ-
χον τὰ νεώρια τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν.

Λεβέτσοβα—Μολάοι (ὁδὸς ἀμαξιτός).

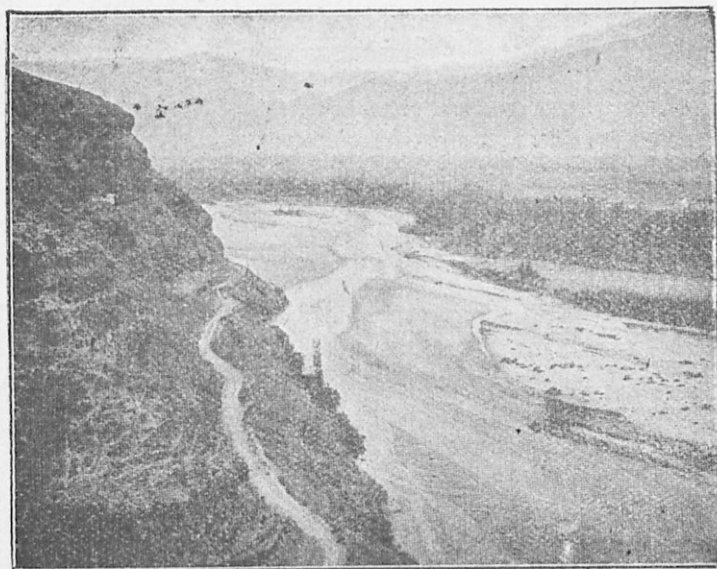
Ἀπὸ τὴν Λεβέτσοβαν μία διακλάδωσις τῆς ὁδοῦ ὁδηγεῖ

45. Σπάρτη. Λεωφόρος Ἀμαλίας

πρὸς ΝΑ. Ἀκολουθοῦμεν τὴν ὁδὸν ταύτην. Μετ' ὀλίγας ὥρας φθάνομεν εἰς τὸ Β. ἄκρον τῆς πεδιάδος τοῦ Ἑλous σχηματιζομένης κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρώτα. Ἐδῶ παράγονται τὰ εὐώδη πεπόνια, τὰ φημιζόμενα ὡς «Μανιάτικα πεπόνια».

Μολάοι. Διερχόμεθα λοφώδη ἔκτασιν, κατάφυτον ἐκ δρυῶν καὶ τέλος καταλήγομεν εἰς Μολάους (κάτ. 1700).

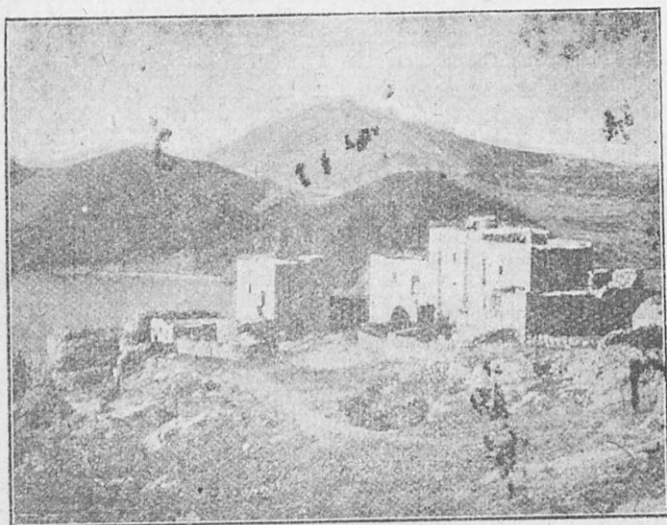
46. Οἱ πορτοκαλλεῶνες τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα προμηθεύουν τὰ πορτοκάλια εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Μολάοι εἶναι ἐκτισμένοι εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον μικρᾶς πεδιάδος καταφύτου ἀπὸ συκέας. Κύκλῳ τῆς πεδιάδος ταύτης διακρίνομεν διάφορα χωρία.

Ἀκτοπλοῖα τοῦ νομοῦ. Τὰ λοιπὰ τμήματα τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἀποτελούμενα ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων Μαλέα καὶ Ταινάρου, εἴτε λόγῳ τῆς θέσεώς των εἴτε ἐξ ἄλλης

αίτιας, στεροῦνται ὁδῶν. Ἡ συγκοινωνία λοιπὸν τῶν μερῶν τούτων ἐκτελεῖται ἀτμοπλοικῶς ἐκ Πειραιῶς.

Νεάπολις. Μετὰ δεκάωρον ταξίδι ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς κάμπτοντες τὸ ἀκρωτήριον Μαλέαν, ὀνομαστὸν διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ βορρᾶ τρικυμίας, προσεγγίζομεν εἰς τὴν καυμό-

7. Τύπος μανιάτικης οἰκίας. Ἡ ἐξοχή Χάρακες εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Ταινάρου.

πολιν τῶν κρομμυδίων Νεάπολιν (Βάτικα, κατ. 1700).

Ἀπὸ τὴν Νεάπολιν τὸ ἀτμόπλοιον διευθύνεται εἰς Γύθειον.

Ἐκ Γυθείου παραπλέομεν τὴν χερσόνησον τῆς Μάνης. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ Κότρωνος διακρίνομεν μέρη εὐφορα καὶ κατάφυτα ἐκ δρυῶν, ἀλλὰ πρὸς Ν. τούτου ἡ φύσις εἶναι ἐκτάκτως ἀγρία. Βουνὰ ὑψηλὰ καὶ ξηρὰ κατέρχονται ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διακρίνομεν κανένα μικρὸν συνοικισμόν. Τὸ τμήμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀνατολικὴν Μάνην.

48. Καταρράκται τοῦ Ταυγέτου.

Γερολιμήν. Κάμπτομεν τὸ ἀκρωτήριο Ταίναρον, τὸ φοβερὸν διὰ τὰς ἐκ τῶν Ν. καὶ ΝΔ. ἀνέμων τρικυμίας, καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν δυτικὴν Μάνην. Προσεγγίζομεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ ὠραιότερου ἑλληνικοῦ ἐλαίου Γερό-
λιμένα (κάτ. 300).

Διευθυνόμεθα πρὸς Β. ἀγκυροβολοῦντες εἰς ἄλλον ἐπίσης λιμένα, τὸ Λιμενίου.

Παρὰ τὴν ἀγριότητα τῆς ἀκτῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σχεδὸν συνεχῇ καὶ κάθετον πρὸς τὴν θάλασσαν κρημνόν, καὶ τῆς ἀλύσου τῶν ξηρῶν καὶ καθέτων ἐπίσης βουνῶν τοῦ Ταυγέτου, διακρίνομεν μίαν συνεχῇ καὶ κατάφυτον ἀπὸ ἐλαίας λωρίδα ἀπὸ Γερολιμένος μέχρι Λιμενίου.

Τριάκοντα περίπου μικρὰ χωρία εἶναι ἐγκατε-
σπαρμένα κατὰ μικρὰ διαστήματα εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνομεν τὴν Κίτταν, τὴν πολυ-
πυργοῦ, ὅπως ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων διὰ τοὺς πολλοὺς πύργους τῆς.

Ἀρεόπολις, Οἷτυλον. Ἐκατέρωθεν τοῦ Λιμενίου εἶναι ἐπὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας ἡ Ἀρεόπολις (κάτ. 1000) καὶ τὸ Οἷτυλον (κάτ. 1000).

Ἄλλοι λιμένες εἶναι ἡ Σελίνιτσα καὶ ἡ Καρδαμύλη, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξάγονται ἐπίσης μεγάλαι ποσότητες ἐλαίου.

Ἡ ἐλαιόφυτος αὕτη λωρὶς ἐξακολουθεῖ μέχρι τῶν Καλαμῶν, μήκους ἐν ὅλῳ 100 περίπου χιλιομέτρων (Γερο-
λιμήν—Καλάμαι).

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 136000.

Ἔθνη. Ὁ νομὸς Λακωνίας ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Μυρταίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Ὅρη. Ὁ Ταυγέτος, ὁ Πάρνων καὶ συνέχεια τούτου ὁ Ζάραξ.

Ἀκρωτήρια. Ὁ Μαλέας καὶ τὸ Ταίναρον.

Κόλποι. Ὁ Λακωνικός.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Λακεδαίμονος καὶ ἡ τῶν Μολάων (Ἐπι-
δαύρου λιμηρᾶς).

Ποταμοί. Ὁ Εὐρώτας.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Λακωνίας περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας

1)	Λακεδαίμονος	πρωτεύουσα	Σπάρτη
2)	Γυθείου	»	Γύθειον
3)	Οἰτύλου	»	Οἷτυλον
4)	Ἐπιδάφρου λιμηρᾶς	»	Μολάοι

Ἑρωτήσεις : 1) Ὁ νομὸς Λακωνίας πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας εἶναι; 2) Ποῖαι θάλασσαι περιβρέχουσι τὸν νομὸν τοῦτον; 3) Ποῖον εἶναι τὸ ὄριον μεταξὺ τοῦ νομοῦ τούτου καὶ τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας; 4) Πόθεν ἐκ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας θὰ εἰσέλθωμεν εἰς Λακεδαίμονα; 5) Ὁ Ταύγετος εἰς ποῖον ἀκρωτήριον καταλήγει; εἰς ποῖον ὁ Πάρνων—Ζάραξ; 6) Ἀπέναντι τοῦ Μαλέα ποῖα νῆσος εἶναι; 7) Ἡ πεδιάς τῆς Λακεδαίμονος μεταξὺ ποίων ὁρέων εἶναι; 8) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προϊόν τῆς πεδιάδος ταύτης; 9) Ὁ Εὐρώτας πόθεν πηγάζει καὶ ποῦ χύνεται; 10) Ἡ μικρὰ πεδιάς τῆς Νεαπόλεως τί παράγει κυρίως; 11) Αἱ ἐπαρχίαι Οἰτύλου καὶ Γυθείου πῶς ἄλλως ὀνομάζονται; 12) Τί εἶναι τὸ Γύθειον διὰ τὴν Σπάρτην; 13) Τί γνωρίζεται ἐκ τῆς ἱστορίας περὶ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης; 14) Πῶς θὰ μεταβῇ τις ἐκ Τριπόλεως εἰς Σπάρτην καὶ Γύθειον; 15) Ἐκ Πειραιῶς πῶς δυνάμεθα νὰ μεταβῶμεν θαλασσίως εἰς Γύθειον; 16) Ποῖα προϊόντα τοῦ νομοῦ ἐξάγονται ἐκ Γυθείου; 17) Οἱ Μανιάται ἀποδημοῦν; διατί; 18) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προϊόν τῆς Μάνης; 19) Διατί εἰς τὸ Ταΐναρον κατ' Αὐγουστον καὶ Σεπτέμβριον ὑπάρχουσι πολλὰ ὀρτύκια;

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Οἱ νομοὶ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος, Μεσσηνίας, Ἀρκαδίας καὶ Λακωνίας ἀποτελοῦν τὸ τμήμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ λεγόμενον Πελοπόννησος.

Ἡ Πελοπόννησος εἶναι μία χερσόνησος, ἥ ὁποία εἶναι σχεδὸν νῆσος, καθ' ὅσον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη της περιβρέχεται ἀπὸ θάλασσαν καὶ μόνον διὰ στενωπάτης λωρίδος ξηρᾶς, τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, συνδέεται μετὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Τὸν ἰσθμὸν τοῦτον ἐκοψαν πρὸς εὐκολίαν τῆς ναυτιλίας καὶ διὰ μεγάλης διώρυγος ἠνώθησαν τὰ ὕδατα τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὥστε δυνάμεθα ἤδη νὰ εἰπώμεν, ὅτι αὕτη εἶναι μία μεγάλη νῆσος. Ὀνομάσθη δὲ νῆσος τοῦ Πέλοπος (Πελοπόννησος) ἀπὸ κάποιον ἀρχαιότατον βασιλέα αὐτῆς, ὀνα-

μαζόμενον Πέλοπα. Ἡ Πελοπόννησος ὀνομάζεται σήμερον καὶ Μορηᾶς, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι Μοραῖται. Ἡ Πελοπόννησος ἔχει βαθέως ἐσχισμέναις ἀκτῶς καὶ εἰς μὲν τὸ νότιον μέρος τῆς σχηματίζονται τρεῖς μικρότεραι χερσόνησοι, καταλήγουσαι εἰς τὰ ἀκρωτήρια Ἀκρίταν, Ταίναρον καὶ Μαλέαν, μετὰ τῶν ὁποίων σχηματίζονται οἱ κόλποι Μεσσηνιακὸς καὶ Λακωνικὸς. Εἰς δὲ τὸ ἀνατολικὸν μέρος σχηματίζεται ἡ ἀργολικὴ χερσόνησος μετὰ τῷ Σαρωνικοῦ καὶ Ἀργολικοῦ κόλπου. Μετὰ τῷ Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰσχωροῦν ἐκ τοῦ Ἰονίου πελάγους ὁ Πατραῖκός καὶ ὁ Κορινθιακὸς κόλπος μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Δυτικῶς δὲ αὐτῆς σχηματίζεται ὁ εὐρὺς Κυπαρσσιακὸς κόλπος.

Τὸ ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἰδίως τῆς κεντρικῆς, εἶναι ὀρεινόν. Πολλὰ καὶ ὑψηλὰ ὄρη διακλαδίζονται πρὸς ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς καὶ μόνον μικραὶ ἀλλ' εὐφοροὶ πεδιάδες σχηματίζονται μετὰ τῶν ὀρέων τούτων καὶ ἰδίως κατὰ τὰ πλησίον τῆς θαλάσσης μέρη, εἰς τὰς πλείστας τῶν ὁποίων εὐδοκιμεῖ ἡ σταφιδάμπελος.

Τὸ κύριον προϊόν τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ σταφίς· πολλὰ ἑκατομύρια δραχμῶν εἰσάγονται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπου πωλεῖται ἡ σταφίς.

Οἱ Πελοποννήσιοι, καὶ ἰδίως οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ Λάκωνες, ἀποδημοῦν εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς ξένας χώρας ἕνεκα τοῦ ὀρεινοῦ τῆς χώρας, των.

Ἡ Πελοπόννησος ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἔχει τὴν πυκνοτέραν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Ὁ σιδηρόδρομος Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου διασχίζει αὐτήν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διαγωνίως σχεδόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθ' ὅλην σχεδόν τὴν βορείαν καὶ δυτικὴν παραλίαν τῆς. Ὅλαι σχεδόν αἱ κυριώτεραι πόλεις καὶ αἱ αἰ μεγαλύτεραι κωμοπόλεις, πλην τῆς Λακωνίας, συνδέονται ἀναμεταξύ των καὶ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ σιδηροδρόμου. Ἀλλὰ καὶ θαλασσίαν συγκοινωνίαν ἔχει. Εἰς τοὺς λιμένας τῶν Πατρῶν, Αἰγίου, Καλαμῶν, Γυθείου καὶ Ναυπλίου καθ' ἑκάστην καταπλέουσιν ἀτμόπλοια

ἐπιβατικά καὶ ἐμπορικά, παραλαμβάνοντα ἢ ἀποβιβάζοντα ἐπιβάτας καὶ ἐμπορεύματα τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου.

VI. ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ

ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Πάτραι—Ζάκυνθος (ἀτμοπλοϊκῶς, ὥραι 6)

Ἐπιβιβαζόμεθα εἰς τὰς Πάτρας ἀτμοπλοίου καὶ διευθυνόμεθα πρὸς Δ. Μετὰ 2 ὥρας κάμπτομεν τὸ ἀκρωτήριο "Αραξόν. Κατέμπροσθέν μας βλέπομεν τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν, ΝΑ. δὲ ταύτης τὸ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς Ζάκυνθον. Διακρίνομεν ἐπὶ τῆς παραλίας, ὡς λευκὴν γραμμὴν, τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου.

Ζάκυνθος. Διευθυνόμεθα πρὸς αὐτήν. Παραπλέομεν τὸ ἀκρωτήριο Χελωνάταν καὶ μετὰ 4 περίπου ὥρας ἀγκυροβολοῦμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ζακύνθου. Πληθὺς μικρῶν πωλητῶν ἀνθέων καὶ μαντολάτου κατακλύζει τὸ ἀτμόπλοιον.

Ἡ πόλις (κάτ. 17000) ἐκτείνεται ὡς κατάλευκος ταινία εἰς μῆκος 2000 καὶ πλεόν μέτρων καὶ πλάτος 300 περίπου. Ὅπισθεν τῆς πόλεως ἐπὶ λόφου εἶναι τὸ φρούριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι αἱ φυλακαί.

Ἐξερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν.

Ἡ ὥραία προκυμαία, ἡ εὐρεῖα παραλιακὴ ὁδὸς καὶ αἱ ὥραια οἰκοδομαὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης μᾶς κάμνουν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ Ζάκυνθος εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὡραϊότερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ συναντῶμεν τὴν λαμπρὰν μονὴν τοῦ ἁγίου Διονυσίου, τοῦ πολιούχου τῆς πόλεως, τοῦ ὁποίου τὸ λείψανον φυλάσσεται εἰς πολῦτιμον λάρνακα.

* Ἄλλη ἐπίσης ὠραία λεωφόρος εἶναι ἡ πλατεῖα τοῦ ποιητοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει στηθῆ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Διον. Σολομοῦ. Διατρέχοντες τὴν πόλιν συναντῶμεν εὐρείας πλακοστρώτους ὁδοὺς, ὠραίας οἰκίας, μετὰ σταῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, θέατρον, βρεφοκομεῖον, γηροκομεῖον, νοσοκομεῖον, λέσχας, φιλαρμονικὴν κλπ.

Οἱ Ζακύνθιοι διακρίνονται διὰ τὴν φιλομουσίαν των καὶ τὴν φαιδρότητα τοῦ χαρακτῆρός των. Τὴν νύκτα οἱ νέοι περιφέρονται καθ' ὁμάδας εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ ἐπὶ λέμβων καὶ διὰ τῶν ἄσμάτων των (καντάδων) διαχύνουν τὴν εὐθυμίαν.

Ὀλίγον ἔξωθεν τῆς πόλεως, εἰς θέσιν Κερί, ἐξάγεται πισσάσφαλτος.

Ζάκυνθος—Βολίμες (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Διασχίζομεν τὴν νῆσον πρὸς Β. Διερχόμεθα γλοερὰ καὶ ἀνθοστεφῇ τόπια, ἀμπελῶνας, οἱ ὅποιοι παράγουν τὸ φημισμένον μαῦρο κρασί Ζακύνθου, καὶ τὴν ὠραίαν σταφίδα της. Ἀλλὰ καὶ ἐλαίας καὶ συκᾶς καὶ διαφόρους ὀπώρας καὶ λαχανικὰ βλέπομεν πανταχοῦ ὡς νὰ διερχώμεθα κῆπον.

Συναντῶμεν διάφορα χωρία καὶ καταλήγομεν εἰς Βολίμες.

Ζάκυνθος—Πισινῶντας (ὁδὸς ἀμαξιτός).

* Ἀκολουθοῦμεν ἄλλην ὁδὸν ἀμαξιτὸν ΝΔ. τῆς πόλεως μέσα εἰς θαυμασία ἐπίσης τόπια.

Μία κατάφυτος λοφοσειρὰ ἀποτελεῖ τὸ ὄρος Σκοπός, κατέρχεται δὲ ἀπὸ Β. (ἀκρ. Σχινάρι) πρὸς Ν. (ἀκρ. Μαραθιά). Διάφορα μικρὰ χωρία εἶναι ἐγκατεσπαρμένα κατὰ τὰς πλευρὰς τῆς λοφοσειρᾶς ταύτης, πλήρες δὲ σύμπλεγμα ὁδῶν διασχίζει κατὰ διαφόρους διευθύνσεις τὴν νῆσον.

Ἡ ὠραία αὕτη νῆσος εἶναι δυστυχῶς εὖτειστος καὶ πολλάκις κατεστράφη ὑπὸ σεισμῶν.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 45500 κάτοικοι.

ἽΟρια. Ὁ νομὸς Ζακύνθου εἶναι πρὸς Δ. τῆς Ἡλείας καὶ πρὸς Ν. τῆς Κεφαλληνίας καὶ περιβρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

ἽΟρη. Ὁ Σκοπός.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Ταίπου.

Κόλποι. Ὁ τοῦ Κερίου πρὸς Ν. τῆς νήσου.

Ἀκρωτήρια. Μαραθιά, Γεράκι καὶ Σχινάρι.

Διοικητικὴ ἰαίεσις. Ὁ νομὸς οὗτος περιλαμβάνει μόνον μίαν ἐπαρχίαν, τὴν τῆς Ζακύνθου.

Ἑρωτήσεις : 1) Ἡ Ζάκυνθος εἰς ποίαν θάλασσαν κεῖται ; 2) Πρὸς Α. τῆς Ζακύνθου ποῖον τμήμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ; 3) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς Ζακύνθου ; 4) Διατί τὸ κλῆμα τῆς Ζακύνθου εἶναι πολὺ εὐχάριστον ; 5) Ποῖον ἔρος ὑψοῦται εἰς τὸ μέσον τῆς νήσου ; 6) Ποῖα ἀκρωτήρια ἔχει ἡ Ζάκυνθος ; 7) Ποῖα εἶναι τὰ προϊόντα τῆς νήσου ταύτης ; 8) Πῶς ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἡ Ζάκυνθος ; 9) Εἰς τί διακρίνονται οἱ κάτοικοι αὐτῆς ; 10) Τίνος μεγάλου ποιητοῦ εἶναι πατρίς ἡ Ζάκυνθος ; 11) Ποῖον ἅγιον τιμῶσι πολὺ οἱ Ζακύνθιοι ; 12) Ποῖα εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ζακύνθου ; 13) Εἰς ποῖον μέρος τῆς νήσου εἶναι αἱ περισσότεροι κῶμαι καὶ διατί ; 14) Μὲ ποίαν πόλιν τῆς Πελοποννήσου ἔχει τακτικὴν συγκοινωνίαν ἡ Ζάκυνθος ; 15) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία τῆς νήσου

ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

(Πειραιεύς—Πάτραι—Ζάκυνθος)

Λιξούριον—Ἀργοστόλιον (ἀτμοπλοικῶς).

Μετὰ 3 ὥρων περίπου ἀπὸ Ζακύνθου ταξίδι φθάνομεν εἰς τὰ ΝΔ. τῆς νήσου Κεφαλληνίας. Εἰς κόλπος, πλάτους 2—4 χιλιομέτρων, εἰσχωρεῖ ἐντὸς τῆς νήσου κατ' εὐθεΐαν πρὸς Β. εἰς βάθος 15 χιλιομέτρων. Εἶναι ὁ κόλπος Ἀργοστόλιου. Ἀπὸ τῆς Α. πλευρᾶς τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου μία μικρὰ γλῶσσα ξηρᾶς, ἐν εἵδει λιμενοβραχίονος, κλείει πρὸς τὰ ἔσωθεν τοῦ κόλπου τὸν λιμένα Ἀργοστόλιου, ἐνῶ διὰ τῆς ἄκρας τῆς μᾶς δεικνύει ἐπὶ τῆς Δ. ἀκτῆς τὸ Λιξούριον.

Προσεγγίζομεν εἰς τὸ Λιξούριον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στρέφομεν Α. ἔσω τῆς γλώσσης καὶ φθάνομεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Ἀργοστόλιον (κάτ. 10000).

Ἀργοστόλιον. Ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὴν πόλιν. Παρὰ τὴν παραλίαν συναντῶμεν μεγάλην καὶ ὥραϊαν ἤλεκτροφώτιστον πλατεῖαν μὲ λαμπράς οἰκοδομάς. Εἰς αὐτὴν εἶναι τὸ τελωνεῖον, τὸ θέατρον, τὸ δικαστικὸν μέγαρον, τὸ ταχυδρομεῖον. Ὅπισθεν ταύτης ἐκτείνεται ὁ ὥραϊος δημοτικὸς κήπος.

Περιερχόμεθα τὴν πόλιν. Πολλαὶ ὁδοὶ τῆς εἶναι εὐθεῖαι καὶ ὥραϊαι καὶ πολλαὶ δενδρόφυτοι καὶ ἤλεκτροφώτιστοι. Τὸ Ἀργοστόλιον εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὥραιότερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Ἀργοστόλιον—Βάλται (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Λιβαθοῦ. Διευθυνόμεθα ΝΑ. τοῦ Ἀργοστολίου. Διασχίζομεν τὴν κατάφυτον ἐξ ἀμπελώνων, ἐλαίων καὶ

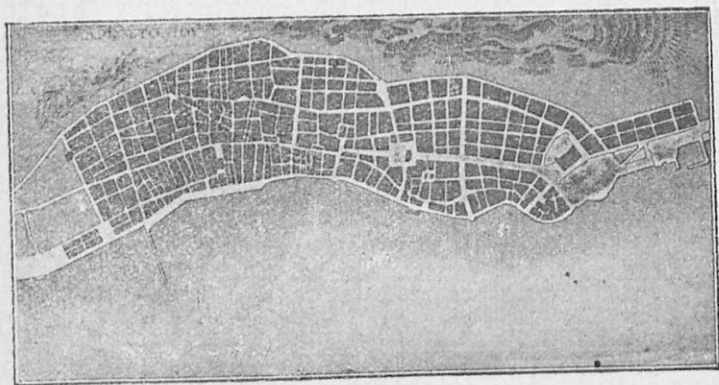

Fig. 49. Σχεδιάγραμμα τῆς πόλεως Ἀργοστολίου.

ἄλλων δένδρων πεδινὴν ἑκτασιν τῆς Λιβαθοῦς. Τὸ ὄρος Αἶνος εἶναι ἀριστερά μας κατάφυτον, μὲ 27 ὥραϊα χωρία, ἐγκατεσπαρμένᾳ μέσα εἰς ὥραϊαν πρασινάδα ἀπὸ τὰς ὑπωρείας του μέχρι τῆς θαλάσσης.

Τὸ πέλαγος δεξιὰ μας καὶ ἡ Ζάκυνθος ἐμπρὸς μας

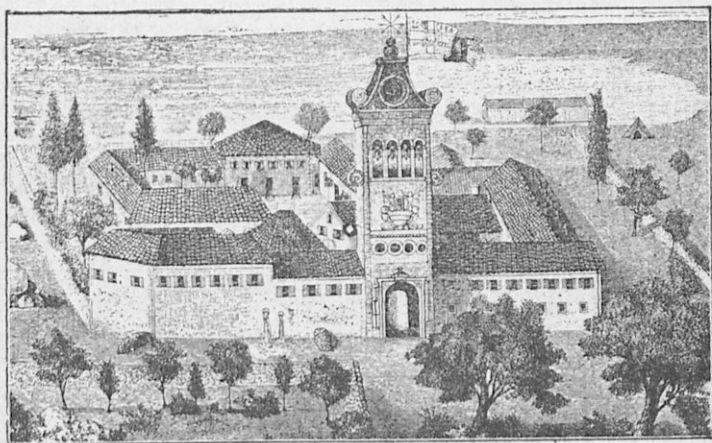
εἰς μικρὰν ἀπόστασιν (8 μιλ.) δεικνύουν, ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς θαυμασιωτέρας τοποθεσίας τῆς νήσου.

Τοιοιτοτρόπως φθάνομεν μετὰ 5 περίπου ὥρας εἰς τὸ παρὰ τὸν Αἶνον μικρὸν χωρίον Βάλτας. Πρὸς Ν. βλέπομεν 30 ἄλλα χωρία.

Ἀργοστόλιον — Αἰγιαλὸς — Φισκάρδον
(ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐξ Ἀργοστολίου διευθυνόμεθα πρὸς Α. πρὸς τὸν Αἶνον.

Μετὰ 2 1/2 ὥρας κατὰ τὰς κλιτύς τοῦ ὄρους συναν-

50. Ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Γερασίου.

τῶμεν τὴν μονὴν τοῦ προστάτου τῆς νήσου ἁγίου Γερασίου. Ἐντὸς τῆς μονῆς φυλάσσεται εἰς πολυτελεῆ λάρνακα τὸ θαυματουργὸν λείψανον τοῦ ἁγίου. Εἰς τὰ πέριξ τῆς μονῆς παράγεται ὁ ὀνομαστικὸς λευκὸς οἶνος «ρομπόλα», ὁ κάλλιστος τῆς Κεφαλληνίας.

Διερχόμεθα τὸν Αἶνον. Πρὸς Β. καὶ πρὸς Ν. τῆς

ὁδοῦ μας διακρίνομεν τὰς ὑψηλοτέρας κορυφάς του, ὑψηλότερα εἶναι ἢ πρὸς Ν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον θαυμάζομεν εἶναι τὰ ἔλατά του ἀποτελοῦντα δάση θαυμάσια!

Δικαίως λέγουν, ὅτι ταῦτα εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τῆς Ἑλλάδος. Κατερχόμεθα πρὸς Α. εἰς τὴν εὐφορωτάτην καὶ κατάφυτον ἐξ ἐλαιῶν καὶ ἀμπελώνων κοιλάδα τῆς Σάμης. Ἐκεῖ κατὰ τὴν παραλίαν συναντῶμεν τὴν κωμόπολιν Αἰγιαλόν.

Αἰγιαλός. Ἐξ Αἰγιαλοῦ προχωροῦμεν πρὸς Β. διὰ τῆς παραλίας διὰ μέσου ἀμπελώνων καὶ ἐλαιῶν καταλήγομεν εἰς τὸ βορειότατον σημεῖον τῆς νήσου, ὅπου τὸ μικρὸν χωρίον Φισκάρδον

Φισκάρδον — Λιξούριον (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐκ Φισκάρδου κατερχόμεθα πρὸς Ν. δι' ἄλλης ὁδοῦ.

Λιξούριον. Ἀφήνομεν πολλὰ χωρία πρὸς Α. τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν λοφώδη ἔκτασιν τοῦ Αἴνου καὶ καταλήγομεν εἰς τὸ ὠραῖον χωρίον ἀγίαν Θέκλαν. Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχεται ἡ χερσόνησος τῆς Πάλης. Εἶναι ὅλη ἡ εὐφορωτέρα καὶ ἡ μᾶλλον πεδινὴ ἔκτασις τῆς Κεφαλληνίας. Διερχόμεθα διὰ τῆς ἐκτάσεως ταύτης, καταφύτου ἀπὸ ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας, καὶ καταλήγομεν εἰς τὸ Λιξούριον (κάτ. 4000).

Ἐκ Λιξουρίου ἐπιστρέφομεν ἐντὸς 1)2 ὥρας θαλασσίως εἰς Ἀργοστόλιον. Τὴν συγκοινωνίαν ἐκτελοῦν ἀτμάκατοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολλάκις τῆς ἡμέρας, ἀντὶ λεπτῶν 30!

Ἰθάκη. Ἡ νῆσος Ἰθάκη ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὄρεινὰ τμήματα συνδεόμενα διὰ στενοῦ ἰσθμοῦ, πλάτους 500 μέτρων. Κατὰ τὴν ἐνωσίν των ταύτην σχηματίζεται εὐρύτατος καὶ ἀσφαλέστατος λιμὴν, κατὰ τὴν Ν. παραλίαν τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου Ἰθάκη ἢ Βαθὺ (κάτ. 4500). Τὸ Βαθὺ ἔχει θαυμασίαν ὄψιν. Εἶναι ἐξηπλωμένον ἐπὶ πλευρᾷς λοφώδους μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐχει ὠραίαν κυκλοτερῆ προκυμαίαν. εὐρείας ὁδοὺς καὶ ὠραίας οἰκοδομὰς κατὰ τὴν παραλίαν.

Δεξιά μας καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ βλέπομεν ἐλαίας, ἀμπέλους καὶ ἀμυγδαλᾶς. Εἰς πολλὰ δὲ μέρη καὶ δάση κατὰ τὰ ὑψηλότερα.

Ἄλλαι νῆσοι εἶναι ὁ Κάλαμος (κάτ. 1300) καὶ ἡ Καστὸς (κάτ. 350) καὶ τινες ἄλλαι μικραί.

Ἀκτοπλοῖα τοῦ νομοῦ. 1. (Πειραιεύς—Πάτραι—Ζάκυνθος) — Λιζούριον — Ἀργοστολίον καὶ ἐπιστροφή εἰς Πειραιᾶ.

2. (Πειραιεύς — Πάτραι) — Ἰθάκη, ἀγ. Εὐφημία, Φισκάρδον (Λευκάς, Πρέβεζα κλπ.).

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 84000 κάτ.

Ὁ νομὸς Κεφαλληνίας ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κεφαλληνίας Ἰθάκης, Κάλαμου, Καστοῦ καὶ τινων ἄλλων μικρῶν.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Κεφαλληνίας εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος πρὸς Δ. τοῦ νομοῦ Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, μετὰ τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς Λευκάδος.

Ὅρη. ἔχει τὸν Αἶνον.

Κόλποι. Τὸν τοῦ Ἀργοστολίου.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Κεφαλληνίας περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας :

1) Κραναίας	πρωτεύουσα	Ἀργοστολίον
2) Πάλλης	»	Λιζούριον
3) Σάμης	»	Αἰγιαλὸς
4) Ἰθάκης	»	Ἰθάκη

Ἑρωτήσεις : 1) Ἀπὸ ποίας νήσους ἀποτελεῖται ὁ νομὸς Κεφαλληνίας; 2) Ποία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα νῆσος; 3) Πρὸς ποῖον μέρος τῆς Ζακύνθου εἶναι ἡ νῆσος Κεφαλληνία; 4) Ἡ Ἰθάκη πρὸς ποῖον μέρος τῆς Κεφαλληνίας εἶναι; 5) Ποῖοι νομοὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι πρὸς Α. τῆς Κεφαλληνίας; 6) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς νήσου Κεφαλληνίας; 7) Τὸ ὄρος Αἶνος ἔχει δάση; 8) Τί καλλιεργεῖται ἐν τῇ Κεφαλληνίᾳ; 9) Ποία προϊόντα ἐξάγει ἡ Κεφαλληνία; 10) Ποῖον εἶναι τὸ πεδινώτερον μέρος τῆς νήσου; 11) Ποία εἶναι ἡ ὠραιότερα πόλις τῆς Κεφαλληνίας; 12) Ποῖον ἄγιον τιμῶσι περισσώτερον οἱ Κεφαλλῆνες καὶ διατί; 13) Πῶς φαίνεται ἡ νῆσος Ἰθάκη; 14) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς Ἰθάκης; 15) Τί παράγει ἡ νῆσος αὕτη; 16) Τίνος ἀρχαίου βασιλέως ἦτο πατὴρ ἡ Ἰθάκη; 17) Πῶς γίνεται ἡ συγκοινωνία μετὰ Πατρῶν—Ἀργοστολίου—Ἰθάκης; 18) Ὅποια εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ συγκοινωνία τῆς νήσου Κεφαλληνίας; 19) Ποίους λιμένας ἔχει ἡ Κεφαλληνία καὶ ποίους ἡ Ἰθάκη;

ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ἀτμοπλοϊκῶς (Φισκάρδον) Λευκάς (Πρέβεζα).

Ἀπὸ Φισκάρδου βλέπομεν πρὸς Β. εἰς ἀπόστασιν 5 μιλίων τὸ ἀκρωτήριον Λευκάταν τῆς νήσου Λευκάδος.

Διευθυνόμεθα πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο.

Λευκάς. Παραπλέομεν τὴν νῆσον μέχρι τοῦ βορειοτάτου αὐτῆς ἄκρου ὅπου καὶ ἀγκυροβολοῦμεν πρὸ τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως Λευκάδος παρὰ τὸ στενόν, τὸ μεταξὺ Λευκάδος καὶ Ἀκαρνανίας. Μεταξὺ φρουρίου καὶ πόλεως εἰσχωρεῖ μικρὰ γλῶσσα θαλάσσης ἀβαθοῦς.

Ἡ πόλις Λευκάς (κάτ. 6000) εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ πεδιάδος ὀλίγον ὑπερεχούσης τῆς θαλάσσης. Ἐδῶ ἡ νῆσος χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανίας διὰ τενάγους, πλάτους 1200 μέτρων καὶ βάθους 1)2, ὥστε καὶ πεζὴ νὰ διέρχεται τις. Πρὸς Ν. τῆς πόλεως ἐκτείνονται αἱ ἄλυκαὶ τῆς Λευκάδος. ΒΔ. δὲ δάσος ὠραῖον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἐξέρχεται τῆς θαλάσσης λόγῳ τοῦ χαμηλοῦ τοῦ ἐδάφους.

Λευκάς—Κατωχώρι (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐκ Λευκάδος διευθυνόμεθα πρὸς Ν. διὰ μέσου θαυμασίου ἐλαιῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον γίνεται καὶ ὁ περίπατος τῶν Λευκαδίων. Βαδίζομεν παραλλήλως πρὸς τὸ ὄρος Σταυρωτᾶ πρὸς Ν. Ὑψηλὰ βλέπομεν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὠραῖα δάση καστανεῶν. Διερχόμεθα δι' ἐλαιῶνων καὶ ἀμπελώνων. Παρερχόμεθα 20 καὶ πλέον χωρία καὶ καταλήγομεν εἰς Κατωχώρι.

Παξοί. ΒΔ. τῆς Λευκάδος συναντῶμεν τὴν νησιδα Παξοῦς (κάτ. 4100), ἔναντι τῆς Πάργας, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Γάιον. Ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου φαίνεται κατάφυτος ἀπὸ ἐλαίας.

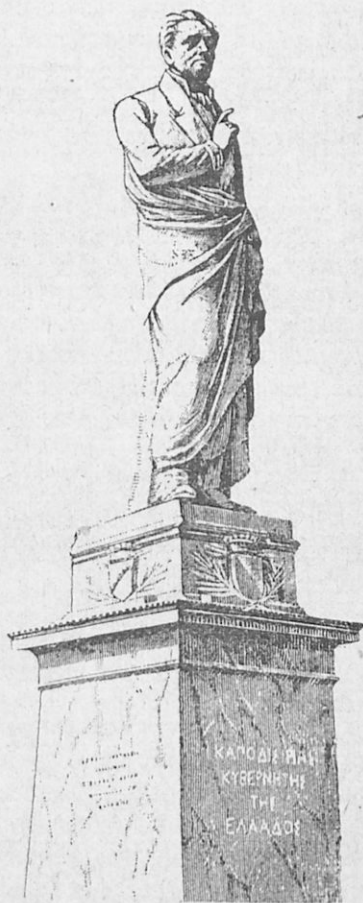
ΚΕΡΚΥΡΑ

Κέρκυρα. Πρὸς Β. τῶν Παξῶν βλέπομεν τὴν σπουδαιοτέραν τῶν Ἰονίων νήσων, τὴν νῆσον τοῦ ἐλαίου

Κέρκυραν. Μετὰ μιᾶς δὲ ὥρας ταξίδιον εἰσερχόμεθα εἰς τὸ μεταξὺ Κερκύρας καὶ Ἑπείρου στενόν. Κατὰ τὸ μέσον τῆς νήσου συναντῶμεν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Κέρκυραν (κάτ. 27000) *.

Τὸ Ἀ. ἄκρον τῆς πόλεως κατέχει ἡ ὠραία πλατεῖα Γεωργίου τοῦ Α'. Συνέχεια τῆς πλατείας εἶναι ἓνα μικρὸ νησάκι, τὸ ὁποῖον χωρίζεται ἀπ' αὐτῆς διὰ διώρυγος, πλάτους 10 περίπου μέτρων. Εἰς τὸ νησάκι αὐτὸ εἶναι ἡ ἀκρόπολις.

Ἀπὸ τὴν πλατεῖαν αὐτὴν καὶ ἀκόμη καλύτερα ἀπὸ τὴν ἀκρόπολιν τοῦ νησιοῦ βλέπομεν ἀπέναντί μας τὴν Ἑπείρον, πρὸς Ν. δὲ καὶ Β. τοὺς δύο πορθμούς, τοὺς ὁποῖους ἡ νῆσος σχηματίζει μετὰ τῆς Ἑπείρου. Πρὸς Β. τὸ ὄρος Παντοκράτωρ μᾶς φαίνεται, ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τῆς Ἑπείρου. Πέραν εἰς τὸ Δ. ἄκρον τῆς πόλεως κατὰ τὴν παραλίαν φαίνεται τὸ ὠραῖον προάστειον Μαντοῦκι.

51. Ὁ ἀνδρὶς τοῦ Καποδιστρίου εἰς τὴν πλατεῖαν Γεωργίου τοῦ Α' ἐν Κερκύρᾳ

* Εἰς τὸν πληθυσμὸν τοῦτον περιλαμβάνεται καὶ ὁ τῶν

Πρὸς Ν. τῆς πόλεως βλέπομεν ἄλλο ἐπίσης ὠραῖον καὶ παράλιον προάστειον, τὴν Γαρίτσαν, ὅπου εὐρίσκεται τὸ σωφρονιστήριον (φρενοκομεῖον). Ὀλίγον κατωτέρω τῆς Γαρίτσας ἀπέναντί μας φαίνεται ἡ ἔπαυλις τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α' Μὸν-ρεπὸ καὶ ἀκόμη νοτιώτερον τὸ πρῶην ἀνάκτορον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἀχίλλειον.

Περὶ τὴν πλατεῖαν Γεωργίου Α' βλέπομεν ὠραῖοτατα ξενοδοχεῖα, ζαχαροπλαστεῖα κλπ., κατὰ δὲ τὴν Μ. ὄκραν τῆς πλατείας τὸν ἀνδριάντα τοῦ πρώτου κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Καποδιστρίου. Τὴν δὲ Β. πλευρὰν αὐτῆς κατέχει τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον.

Πλησίον τῆς πλατείας ταύτης εἶναι τὸ μουσεῖον καὶ ἡ δημοσ. βιβλιοθήκη. Πρὸς δὲ ἔχει ὠραῖον θέατρον, φιλαρμονικὴν κλπ. Ἀλλὰ καὶ βιομηχανικὰ καταστήματα ἔχει σπουδαιότατα, ὡς τὸ λιθογραφεῖον Ἀσπιώη, εἰς τὸ ὅποιον ἐκτυποῦνται τὰ γραμματόσημα, τὰ λαχεῖα τοῦ στόλου, τὰ παιγνιόχαρτα, ἐργοστάσιον στεατικῶν κηρίων, σαπυνοποιεῖα, ἀρωματοποιεῖα κλπ. καὶ ὠραίας ἐξοχάς.

Κέρκυρα—Λευκίμμη (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Λευκίμμη. Ἀκολουθοῦμεν τὴν πρὸς Ν. τῆς πόλεως Κερκύρας ἀμαξιτὸν ὁδὸν· διερχόμεθα τὰς κώμας Γαστοῦρι ἁγ. Ματθαῖον καὶ καταλήγομεν εἰς τὴν μικρὰν πεδιάδα τῆς Λευκίμμης. Ἐκεῖ κατὰ τὴν παραλίαν ἐκτείνονται αἱ ἄλυσκαὶ τῆς Λευκίμμης, εἰς τὰς ὁποίας παράγονται κατ' ἔτος μεγάλαι ποσότητες ἁλάτος.

Ἐξήκοντα καὶ πλέον χωρία μικρὰ καὶ μεγάλα διερχόμεθα ἢ βλέπομεν ἀπὸ Κερκύρας μέχρι Λευκίμμης κατὰ τὰς κορυφὰς ἢ τὰς κλιτῦς λόφων καταφύτων ὑπὸ ἐλαιῶν.

προαστίων ἁγ. Ρόκου, Ἀνεμομύλου, Γαρίτσας καὶ Μανδουχίου (κάτ. ἐν ὄλφ 8800).

Κέρκυρα—Καρουσάδες (ὁδὸς ἀμαξιτὸς).

Ἀκολουθοῦμεν τὴν πρὸς Δ. τῆς Κερκύρας ἀμαξιτὴν ὁδόν. Διερχόμεθα τὸ ὠραῖον προάστειον Ποταμόν, καὶ διευθυνόμενοι πρὸς Β. διασχίζομεν εἰς τὸ μέσον τὴν νῆσον καὶ καταλήγομεν εἰς Καρουσάδες, πλησίον τῆς Β. παραλίας τῆς νήσου.

Καὶ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο βλέπομεν πλησίον τῆς ὁδοῦ πλεῖστα χωρία.

Καθ' ὅλην τὴν νῆσον συναντῶμεν ὠραιότατους ἐλαιῶνας. Συνηθίζουσιν ἐδῶ γενικῶς νὰ σπείρουν τὸ ἔδαφος κάτωθεν μὲ κουκιὰ. ἰδίως βῖσκον, πατάτα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξάγουσιν περὶ τὰς 200000 ὀκάδας κατ' ἔτος κλπ.

Τὸ κυριώτερον προϊόν τῆς νήσου εἶναι τὸ ἔλαιον.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 125000 κάτοικοι.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Κερκύρας περιλαμβάνει τὰς νήσους Κέρκυραν, Παξοὺς καὶ Λευκάδα· εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ ἀπέναντι τῆς Ἡπείρου εἶναι αἱ νῆσοι Κέρκυρα καὶ Παξοὶ καὶ ἀπέναντι τῆς Ἀκαρνανίας ἡ Λευκάς.

Ὅρη. Ὁ Παντοκράτωρ ἐν τῇ Κερκύρᾳ καὶ Σταυρωτῇ ἐν τῇ Λευκάδι.

Ἀκρωτήρια. Ὁ Ἀμφίπαγος (Ἀσπρόκαβος) ἐν Κερκύρᾳ καὶ ὁ Λευκάτας ἐν Λευκάδι.

Προϊόντα. Ἐλαιον, εἶνος, σταφίς.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Κερκύρας περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Κερκύρας	πρωτεύουσα Κέρκυρα
2) Παξῶν	» Γάτον
3) Λευκάδος	» Λευκάς

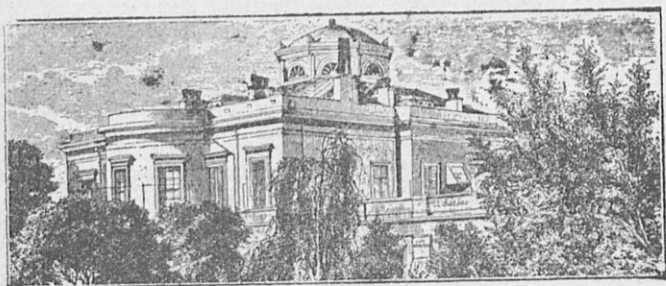
Ἑρωτήσεις: 1) Ὁ νομὸς Κερκύρας ποίας νήσους περιλαμβάνει; 2) Ἡ νῆσος Λευκάς πρὸς Δ. ποίου νομοῦ εἶναι; 3) Πῶς χωρίζεται ἡ Λευκάς τῆς Ἀκαρνανίας; 4) Ἡ νῆσος Κέρκυρα ἀπέναντι ποίας ἐλληνικῆς χώρας εἶναι; 5) Ποῦ πλησιάζει αὕτη εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἡπείρου; 6) Ποία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ ποία ἡ μικροτέρα ἐν τῶν νήσων τοῦ νομοῦ τούτου; 7) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς Κερκύρας; 8) Τί παράγει ἡ νῆσος αὕτη; 9) Διατί εἰς Κέρκυραν μεταβαίνουνσι καὶ διέρχονται τὴν ἀνοιξὶν καὶ τὸ θέρος πολλοὶ πλοῦσιοι; 10) Ποίου εἴδους βιομηχανία καὶ καταστήματα ὑπάρχουσιν ἐν Κερκύρᾳ; 11) Διατί ἐν Κερκύρᾳ ἔχει στηθῇ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ι. Καποδιστρίου; 12) Ἡ νῆσος Λευκάς

τί παράγει; 13) Ὅποῖον εἶναι τὸ ἔδαφος τῶν Παξῶν; τ· παράγει; 14) Εἶπατε ὅλας τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους. 15) Ποία ἐκ τούτων εἶναι μεγαλύτερα καὶ ποία ἡ ὠραιότερα;

ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ

Οἱ νομοὶ Ζακύνθου, Κεφαλληνίας καὶ Κερκύρας περιλαμβάνουσι τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Αἱ νῆσοι αὗται μετὰ τῆς νήσου Κυθήρων, ὀνομάζονται Ἐπτάνησος. Εἶναι δὲ αἱ μόναι ἑλληνικαὶ χῶραι, αἱ ὅποια δὲν ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, διότι κατεῖχον αὐτὰς οἱ Ἑνετοί. Κατόπιν κατέλαβον αὐτὰς οἱ Γάλλοι καὶ κατόπιν οἱ Ἀγγλοὶ. Παρεχωρήθησαν δὲ ὑπὸ

52. Τὸ ἀνάκτορον «Ἀχιλλεῖον».

τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ἦλθεν ὡς βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος ὁ Α', τὸ ἔτος 1864. Αἱ νῆσοι αὗται ἔχουν τέλειον σύμπλεγμα ἀμαξιτῶν ὁδῶν μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου χωρίου. Εἶναι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄρειναι. Ἐχουν ὅμως καὶ μικρὰς πεδιάδας, εἰς τὰς ὁποίας, ὅπως καὶ εἰς τὰς πλευράς τῶν ὁρέων, εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλαία καὶ ἡ ἄμπελος.

Οἱ Ἐπτανήσιοι ἕνεκά τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὁποίας ἀπῆλθον ὑπὸ τῶν κατόχων τῶν Ἀγγλῶν, ἐπεδόθησαν πολὺ πρότερον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τὰς ἐπιστήμας εἰς τὰς ὠραίας τέχνας, ἰδίως εἰς τὴν μουσικὴν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον.

VII. ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ

Σχηματάρι—Χαλκίς (σιδηροδρ. χιλ. 22).

Ἀπὸ τὸ Σχηματάρι μία διακλάδωσις τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου (Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης) πρὸς Α. φέρει εἰς Χαλκίδα.

Ἐπιβαίνομεν τῆς ἀμαξοστοιχίας ταύτης.

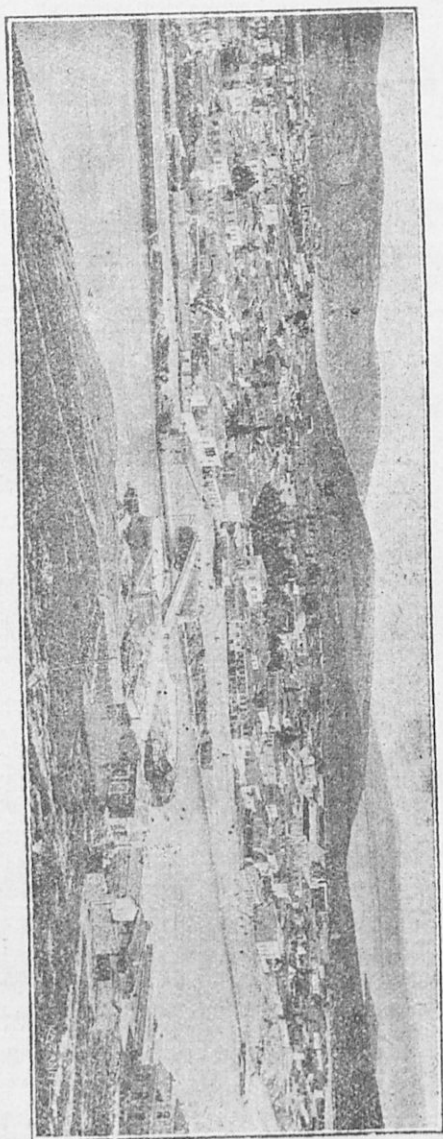
Μετ' ὀλίγον βλέπομεν τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον ὡς τεράστιον ποταμὸν. Ἀτμόπλοια καὶ ἰστιοφόρα πλέουν πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω. Ἡ ἀπέναντι πεδινὴ παραλία τῆς Εὐβοίας μὲ τὸ κατάφυτον καὶ τριγωνικὸν ὡς πυραμίδα ὄρος Δίρφυν καὶ τὰ διάφορα χωρία τῆς παρουσιάζουν ὠραῖον θέαμα. Πολλάκις ἀντικρῆζομεν τὴν Χαλκίδα διὰ νὰ τὴν χάσωμεν πάλιν ἀμέσως ὅπισθεν ἐνὸς λόφου.

Μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν οἶνων, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Χαλκίδα (κάτ. 14000).

Ἡ ἀμαξοστοιχία σταματᾷ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Στερεᾶς παρὰ τὴν παραλίαν. Ἀνωθεν τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ εἶναι φρούριον ἐνετικόν.

Γέφυρα. Κατερχόμεθα τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ μετὰ 100 μέτρα εὐρισκόμεθα ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου. Εἶναι μία στενὴ σιδηρᾷ γέφυρα 65 βημάτων μήκους.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο βραχίονας (γεράνους). Ὁ εἰς βραχίον στήριζεται ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς ἀκτῆς καὶ ὁ ἄλλος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας. Οἱ βραχίονες, στρεφόμενοι εὐκολώτατα ἀπὸ ἑνα μόνον ἄνθρωπον ἕκαστος, ἀνοίγουν καὶ κλείουν τὴν γέφυραν. Ὅταν ἡ γέφυρα ἀνοίξη διέρχονται τὰ πλοῖα τὸν στενὸν τοῦτον πορθμὸν. Ὅταν δὲ

53. Η Χαλκή μετά τῆς γεφύρας τοῦ Εὐρείπου.

κλείση πάλιν δὲν ἡμποροῦν νὰ διέλθουν. Κάτωθεν τῆς γεφύρας βλέπομεν τὴν θάλασσαν νὰ διέρχεται τώρα ἀπὸ Ν. πρὸς Β. μετὰ τόσης ὀρμῆς καὶ παφλασμῶν, ὥστε μᾶς κάμνει τὴν ἐντύπωσιν ὀρμητικοῦ ποταμοῦ.

Μετὰ ἕξ ὥρας μετὰ τὴν ἰδίαν ὀρμὴν κατέρχεται ἀντιθέτως ἀπὸ Β. πρὸς Ν.

Χαλκίς. Τὰ πλοῖα ἀκολουθοῦν πάντοτε τὸ ρεῦμα. δηλ. ὅταν τὸ ρεῦμα διευθύνεται πρὸς Ν. τὰ πλοῖα διέρχονται διὰ τὸν Πειραιᾶ. Αὐτὴ ἡ κίνησις τῶν ὑδάτων εἶναι ἡ παλirroia. Ἐμπροσθέν μας ἀμέσως ἀπὸ τῆς ὄκρας τῆς γεφύρας ἄρχεται ἡ πόλις τῆς Χαλκίδος. Δεξιὰ μας (πρὸς Ν.) ἐκτείνεται ὁ εἰς τῶν λιμένων της ὡς μεγάλη στρογγύλη λίμνη. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν εἴσοδόν του, διότι εἶναι κατάκλειστος ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη.

Ὁ ἄλλος λιμὴν εἶναι ἀριστερά μας (πρὸς Β.). Καὶ οἱ δύο λιμένες ἔχουν ὠραίαν προκυμαίαν μέχρι τῆς γεφύρας.

Περιερχόμεθα τὴν πόλιν.

Δύο ὠραῖαι πλατεῖαι, τὸ μέγαρον τῶν δικαστηρίων εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ οἱ στρατῶνες εἶναι τὰ σπουδαιότερα ὅπου βλέπομεν. Κατὰ μῆκος τῆς προκυμαίας τοῦ Β. λιμένος εἶναι ὠραῖα ξενοδοχεῖα. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως εἶναι, πλὴν ἐλαχίστων, μικραὶ καὶ στεναί. Κατὰ Σάββατον γίνεται ἀγορὰ διαφόρων προϊόντων, ὅτε κατέρχονται οἱ χωρικοὶ καὶ πωλοῦν τὰ προϊόντα των. Κατὰ τὴν ἀγορὰν ταύτην διακρίνεται μετὰ τῶν ἄλλων τὸ ὠραῖον βούτυρον.

Ἡ Χαλκίς εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας λόγῳ τῆς τοποθεσίας της καὶ εὐθηνότερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Δύο ἀμαξιτοὶ ὁδοί, ἡ μία πρὸς Β. καὶ ἡ ἄλλη πρὸς Ν. τῆς Χαλκίδος, χρησιμεύουσιν εἰς τὴν διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίαν τῆς Εὐβοίας.

Χαλκίς—Κύμη (ὁδὸς ἀμαξιτός. χιλ. 100 περίπου).

Ἀκολουθοῦμεν τὴν πρὸς Ν. τῆς Χαλκίδος παραλιακὴν ἀμαξιτὸν ὁδόν. Ὀλίγον ἔξωθεν τῆς Χαλκίδος συναντῶμεν στενὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, κατερχομένην ἀπὸ τοῦ ὄρους πρὸς τὴν παραλίαν διὰ τῆς γραμμῆς ταύτης μετα-

φέρουν ἀπὸ τὸ χωριὸν Ἀφράτι, τὸ ὁποῖον βλέπομεν κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, εἰς τὴν παραλίαν μετάλλευμα λευκολίθου. Ἐκεῖναι αἱ κάμινοι εἰς τὴν παραλίαν χρησιμεύουν διὰ τὴν πύρωσιν τοῦ λευκολίθου. Διερχόμεθα διὰ τῆς εὐφορωτάτης πεδιάδος τῆς Χαλκίδος, καταφύτου ἐξ ἀτελευτήτων ἀμπελώνων, ἐλαιῶν καὶ ὀπωροφόρων δένδρων. Ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι τὸ Ληλάντιον πεδίον τῶν ἀρχαίων, διὰ τὸ ὁποῖον αἱ δύο τότε σπουδαιότεραι πόλεις τῆς Εὐβοίας ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Ἐρέτρια εὐρίσκοντο πάντοτε εἰς ἔριδας.

Ἐρέτρια. Μετὰ 5 ὥρας συναντῶμεν κατὰ τὴν παραλίαν τὴν Ἐρέτριαν ἢ νέα Ψαρὰ (κάτ. 900). Ἰχνη τῆς ἀκμῆς τῆς Ἐρετρίας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διατηροῦνται ἀκόμη ἐρείπια τῆς ἀκροπόλεως τῆς καὶ τοῦ θεάτρου τῆς. Ἐδῶ τελειώνει ἡ πεδιάς.

Ἀλιβέριον. Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας συναντῶμεν τὸ Ἀλιβέριον (κάτ. 1500). Τὴν παραλίαν τοῦ Ἀλιβερίου τὸν Αὐγουστον καλύπτουν πολυπληθῆ βαρέλλια καὶ ἄσκοι μούστου, ὁ ὁποῖος δι' ἰστιοφόρων καὶ ἀτμοπλοίων μεταφέρεται εἰς Πειραιᾶ ἰδίως. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ ὁδὸς διευθύνεται πρὸς Α. Διερχόμεθα στενωτάτην καὶ εὐφορωτάτην πεδινὴν λωρίδα, κατάφυτον ἀπὸ ἀμπέλους καὶ ἐλαίας. Ἀριστερά μας μακρὰν τὸ ὄρος Δίρφος κατάφυτον ἐκ πευκῶν εἰς τὰ ὑψηλότερα καὶ ἀπὸ ἐλαίας κατὰ τὰς ὑπωρείας. Ἀπειρία χωρίων (40 τοῦλάχιστον) εἶναι ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὰς πλευράς τοῦ ὄρους τούτου. Δεξιὰ μας ἄλλα λοφοσειραὶ κατάφυτοι ἐκτείνονται κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ. Φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν γαιανθράκων Κύμην (κάτ. 5000). Ὅλη ἡ περίεξ λοφώδης ἑκτασις εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ ἐλαιῶνων καὶ ἀμπελώνων, διὰ τοῦτο ἡ Κύμη ἐξάγει καὶ ἔλαιον καὶ οἶνον ἐν ἀφθονίᾳ.

Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περιόδου ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως εὐρίσκεται ἀνθρακωρυχεῖον λιγνίτου.

Χαλκίς — Ὠρεοὶ (ὁδὸς ἀμαξιτός, χιλ. 100 περίπου).

Ἀκολουθοῦντες τὴν πρὸς Β. τῆς Χαλκίδος ἀμαξιτόν,

συναντῶμεν τὰ Ψαχνὰ (κάτ. 2000) εἰς ὠραίαν μικράν καὶ κατάφυτον πεδιάδα.

Λίμνη. Προχωροῦντες, διερχόμεθα μεταξὺ τῶν ὁρέων Κανδηλίου καὶ Πυξαρίου καὶ ἐξερχόμεθα εἰς μικράν καὶ εὐφορον πεδιάδα καὶ φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ λευκολίθου Λίμνην (κάτ. 3200).

Εἴμεθα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐξορύξεως τοῦ λευκολίθου. Παρὰ τὴν ὁδὸν βλέπομεν ἐργάτας καὶ σωροὺς λευκολίθου, πρὸς δὲ μίαν γραμμὴν τηλεγραφοστύλων, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων εἶναι χονδρὸν συρμάτινον σχοινίον εἰς δύο γραμμάς. Ἡ γραμμὴ αὕτη προχωρεῖ ΒΑ. μέχρις ἐκεῖ κάτω τοῦ Μαντουδίου. Ἀπὸ τὸ σχοινὶ αὐτὸ κρεμῶνται κατὰ διαστήματα τεράστιοι κουβάδες. Ἄλλοι πηγαίνουν γεμᾶτοι κάτω πρὸς τὸ Μαντουδί καὶ ἄλλοι ἔρχονται ἐπάνω κενοί. Εἶναι ὁ ἐναέριος σιδηρόδρομος. Δι' αὐτοῦ μεταφέρεται ὁ ἐξορυσσόμενος λευκόλιθος εἰς τοὺς πλησίον τῆς θαλάσσης *φούρουνος** Α. τοῦ Μαντουδίου.

Ἐκεῖ ὁ λευκόλιθος πυροῦται εἰς εἰδικὰς καμίνους καὶ κατόπιν δι' ἀτμοπλοίων μεταφέρεται εἰς τὰς διαφόρους ἀγοράς τῆς Εὐρώπης.

Παρόμοιοι ἐναέριοι σιδηρόδρ. ὑπάρχουν ἐδῶ καὶ ἄλλοι..

Ξηροχώριον. Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ καταφύτου ὄρους Κανδηλίου φθάνομεν μετ' ὀλίγον εἰς τὸ βορειότερον ὄρος τῆς νήσου Τελεθρίον, κατάφυτον καὶ τοῦτο ἐκ πευκῶν καὶ ἄλλων δένδρων. Ἀπὸ ἐδῶ βλέπομεν τὴν Ἀταλάνην, τὴν Λαμίαν, τὸ Πήλιον κλπ. τὸ ἱστορικὸν ἀκρωτήριον Ἀρτεμίσιον πρὸς τὸ ΒΑ ἄκρον τῆς Εὐβοίας. Ἐδῶ παρὰ τοὺς καταφύτους πρόποδας τοῦ ὄρους Τελεθρίου εἰς τὸ ἄκρον τῆς εὐφορωτάτης πεδιάδος τῆς Ἰστιαίας συναντῶμεν τὸ Ξηροχώριον (Ἰστιαίαν) κάτ. 3000.

Ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν παραλίαν εἶναι οἱ Ὠρεοὶ (κάτ. 1000), ἐπίνειον τοῦ Ξηροχωρίου.

* Οὕτως ὀνομάζεται ὁ τόπος ἔνθα εὐρίσκονται αἱ καμίναι τῆς πυρώσεως τοῦ λευκολίθου.

Ἀκτοπλοῖα τοῦ νομοῦ. Ταξίδιον 1ον (Εὐβοϊκοῦ). Πειραιεύς—Λαύρειον) Ἀλιβέριον, Χαλκίς, Ὀρεοί.

Ἡ γέφυρα τοῦ πορθμοῦ ἀνοίγει ὡς δίφυλλος θύρα καὶ τὸ ἀτμόπλοιον διέρχεται ὀλοταχῶς, παρασυρόμενον ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῆς παλιρροίας. "Οἱ οἱ ἐπιβάται ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀπὸ τῆς εἰσόδου μας εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον. Ἡ θεά εἶναι πρωτοφανοῦς ὡραιότητος. Δεξιὰ μας αἱ ἀκταὶ τῆς Εὐβοίας κατάφυτοι, ἀριστερὰ αἱ ἀκταὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μᾶς παρουσιάζουν κάθε τόσο καὶ ἀπὸ ἓνα χωρίον ἢ ἓνα ὠραῖον τοπίον. Προσεγγίζομεν εἰς Λίμνην. Ἡ κομόπολις εἶναι ἐκεῖνη ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ κατάφυτον τελευταῖον ὕψωμα τοῦ δασώδους ὄρους Κανδηλίου. Ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Λίμνης προσελκύει τὸ βλέμμα πρὸς Β. μία τεραστία καπνοδόχος ἐπὶ τῆς παραλίας, εἶναι χαρτοποιεῖον εἰς τὸ χωρίον Ὀροβίαι. Μετ' ὀλίγον πλέομεν πλησίον τούτου καὶ προσεγγίζομεν εἰς τὴν ὀνομαστήν διὰ τὰ λουτρά Αἰδηψόν. Ἐκατὸν περίπου θερμαὶ πηγαὶ εἰς διάστημα 600 μέτρων ἀναβλύζουν παρὰ τὴν θάλασσαν.

Ἐξ Αἰδηψοῦ διευθυνόμεθα πρὸς Δ. ἕως τὰς νησίδας Λιχάδης καὶ ἔπειτα πρὸς Α. καὶ προσεγγίζομεν εἰς Ὀρεοὺς (Ἀλμυρόν, Βόλον).

Ὀλόκληρον τὸ ταξίδι τοῦτο τοῦ Εὐβοϊκοῦ εἶναι τὸ θαυμασιώτερον ταξίδι τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τὴν ὠραίαν τοῦ θεᾶν καὶ διότι ὁ Εὐβοϊκὸς ἔχει πάντοτε σχετικὴν γαλήνην.

Ταξίδιον 2ον. (Πειραιεύς—Λαύρειον) Κύμη.

Μετὰ τὸ Λαύρειον διευθυνόμεθα πρὸς Α. Κατὰ τὸ ΝΔ. ἄκρον τῆς Εὐβοίας εἰς τὸ βάθος ὁμωνύμου κόλπου ἐν μέσῳ ὠραίου ἐλαιῶνος συναντῶμεν τὴν κομόπολιν Κάρυστον (κάτ. 2000). Ὑπεράνω τῆς Καρύστου ὑψοῦται τὸ ὄρος Ὀχη.

Κάρυστος, Κύμη. Ἐκ Καρύστου διερχόμεθα μετὰ τοῦ στενοῦ Εὐβοίας καὶ Ἀνδρου καὶ διευθυνόμεθα πρὸς Β. Τὸ ὄρος Ὀχη, κατάφυτον, παρουσιάζει ἐξαιρετικῶς ὠραίαν ὄψιν. Βορειοδυτικώτερον πολυπληθῆ χω-

ρία ξεπροβάλλουν κατάλευκα μέσα εἰς τὴν πλουσίαν πρασινάδαν. Τὸ μέρος τοῦτο φαίνεται ἐν ἑκ τῶν κατωκημένων πυκνότατα.

Προσεγγίζομεν εἰς Κύμην.

Βόρειαι Σποράδες νῆσοι. Ἐκ Κύμης δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὰς βορείας Σποράδας (νῆσους) καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν νῆσον τοῦ ὠραίου τυροῦ καὶ τῶν ἀστακῶν Σκυρον (κάτ. 4000) πρὸς Α. τῆς Κύμης. ΒΔ. τῆς Σκύρου, συναντῶμεν τὴν νῆσον τῶν ἀχλαδιῶν Σκόπελον (κάτ. 4700). Πρὸς Α. τῆς Σκοπέλου συναντῶμεν τὴν νῆσον τῶν ἐλαίων Σκιάθον (κάτ. 3400) με λαμπρὸν φυσικὸν λιμένα.

Ἀπασαὶ αἱ νῆσοι αὗται εἶναι κατάφυτοι ὑπὸ ὠραίων πευκῶνων· οἱ πλέοντες δὲ πρὸς Θεσσαλονίκην θαυμάζουσιν αὐτὰς μακρόθεν.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 133000 κάτοικοι.

Ὅρη. Ὅρη τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ Τελέθριον, τὸ Κανδηλί, ἡ Δίρφος (1750) καὶ ἡ Ὅχη.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Ἀρτεμίσιον, ὁ Καφηρές (Κάβο-ντόρο), τὸ Κυναῖον, τὸ τῆς Κύμης καὶ ἄλλα.

Πεδιάδες. Ἡ τῆς Χαλκίδος (Αηλάντιον πεδίων), ἡ τοῦ Ἀλιβερίου καὶ ἡ τοῦ Ξηροχωρίου.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Εὐβοίας περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Χαλκίδος	πρωτεύουσα Χαλκίς
2) Καρυστίας	» Κύμη
3) Ἰστικίας	» Ἰστία (Ξηροχώριον)
4) Σκοπέλου	» Σκόπελος

Ἑρωτήσεις: 1) Ὁ νομὸς Εὐβοίας ποίαις νήσοις περιλαμβάνει; 2) Ποία ἐκ τῶν νήσων τούτων εἶναι μεγαλύτερα; 3) Ἡ νῆσος Εὐβοία πρὸς ποῖον μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι; 4) Αἱ βόρειαι Σποράδες νῆσοι πρὸς ποῖον μέρος τοῦ Εὐβοίας εἶναι; 5) Γί εἶναι πορθμός; 6) Ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου εἰς ποῖον μέρος τῆς νήσου Εὐβοίας εἶναι; 7) Ποῖον φυσικὸν φαινόμενον παρατηροῦμεν εἰς τὸν πορθμὸν τοῦτον; 8) Ποῖον τεχνικὸν ἔργον ἔχει κατασκευασθῆ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦτον καὶ εἰς τί χρησιμεύει; 9) Ποῖον εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου Εὐβοίας; 10) Ποία εἶναι ἡ μεγαλύτερα πεδιάς τῆς νήσου Εὐβοίας; 11) Τί καλλιεργεῖται εἰς ταύτην; 12) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προϊόν τῆς νήσου Εὐ-

βοίας, ποῖον τῆς Σκύρου καὶ ποῖον τῶν Σιτοράδων; 13) Εἰς παῖα μέρη τῆς Εὐβοίας ἐξάγεται λευκόλιθος καὶ ποῦ γαιάνθρακες; 14) Πῶς γίνεται ἡ συγκοινωνία Ἀθηνῶν—Χαλκίδος; 15) Ποία λουτρόπολις εἶναι εἰς τὴν νῆσον Εὐβοίαν; 16) Παρὰ τὸ Ἀρτεμῖσιον ἀκρωτήριον τί γνωρίζετε ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι ἐγένετο κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους;

ΝΟΜΟΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

Πειραιεύς — Σῦρος.

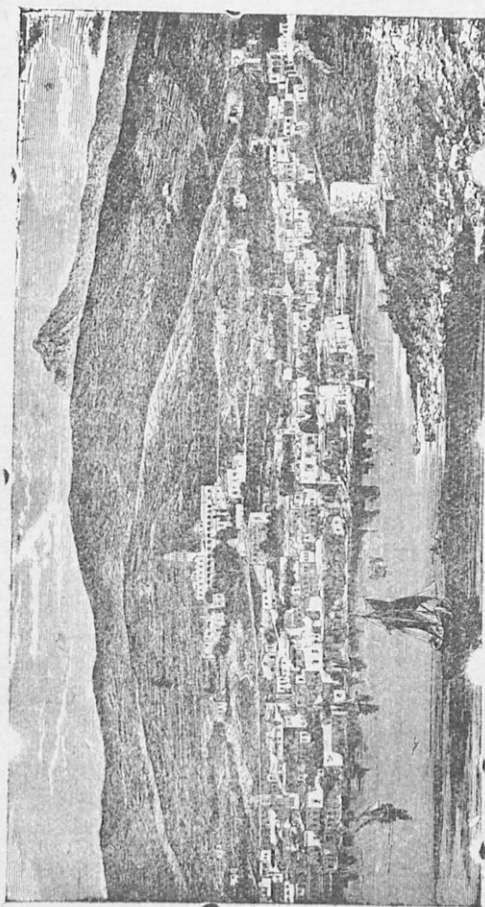
Κέα. Ἀναχωροῦμεν ἀτμοπλοικῶς ἐκ Πειραιῶς διευθυνόμενοι πρὸς τὸ ἀκρωτήριο Σούνιον, ΝΑ τοῦ ὁποίου συναντῶμεν τὴν πρώτην νῆσον τῶν Κυκλάδων Κέα (Τζιὰν) μὲ ὁμώνυμον πρωτεύουσαν (κάτ. 3300). Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ὄρεινῇ. Τὴν πρωτεύουσάν της βλέπομεν εἰς τὴν πλευρὰν ὑψώματος μακρὰν τῆς παραλίας, εἰς θαυμασίαν τοποθεσίαν.

Κύθνος. Μετὰ τὴν Κέα προσεγγίζομεν εἰς τὴν νῆσον Κύθνον (κάτ. 1600). Ἡ Κύθνος ἔχει σπουδαιότατα ἱαματικὰ λουτρά μετὰ μεγάλου ὑδροθεραπευτηρίου, 20 λουτήρων καὶ 32 δωμάτων. Δυστυχῶς ὅμως δὲν μεταβαίνουν πολλοὶ εἰς τὰ θαυμάσια ταῦτα λουτρά, διότι δὲν ὑπάρχει τακτικὴ συγκοινωνία. Ἡ Κύθνος λέγεται κοινῶς Θερμιά.

Σῦρος. Πρὸς Α τῆς Κύθνου συναντῶμεν τὴν νῆσον Σῦρον. Εἰσπλέομεν εἰς ὥραϊον λιμένα ὅπου εὐρίσκεται ἡ πόλις τῶν λουκουμιῶν καὶ πρωτεύουσα τῆς Σύρου καὶ τοῦ νομοῦ Κυκλάδων Ἑρμούπολις (κ. 19000). Ἡ Ἑρμούπολις εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὴν πλευρὰν λόφου ἀένδρου. Ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὴν πόλιν.

Ὀλίγον μετὰ τὴν προκυμαίαν συναντῶμεν τὴν ὥραϊαν πλατεῖαν Μιαούλη, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ὁ ἀνδριάς τοῦ ἐνδόξου ναύαρχου. Τὴν μίαν πλευρὰν τῆς πλατείας κατέχει τὸ μέγαρον τῆς δημαρχίας, τὰς δὲ ἄλλας ὥραϊα ζαχαροπλαστεῖα, ζυθοπωλεῖα κλπ.

Περιερχόμεθα τὴν πόλιν. Αἱ ὁδοὶ τῆς Ἑρμουπόλεως εἶναι πᾶσαι ἠλεκτροφώτιστοι, μικραί, ἀνώφερεις καὶ

54 'Η Τήνος και ὁ ὀνομαστός ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας.

πολλαχοῦ μὲ σκαλοπάτια, λόγω τῆς κλίσεως τοῦ ἐδά-
φους, ἀλλὰ πλακόστρωτοι καὶ καθαρώτατοι. Κατὰ τὴν
προκυμαίαν συναντῶμεν καταστήματα μεγάλα, ἰδίᾳ
χονδρικῆς πωλήσεως.

Εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως συναντῶμεν τὰ δύο νεώρια.
Ἐκεῖ ἔχουν σύρει ἔξω διὰ χονδρῶν σιδηρῶν ἀλύσεων,
ἐλκομένων δι' ἡλεκτρικῆς δυνάμεως, καὶ καθαρίζουν ἓνα

μέγα ἐμπορικὸν ἀτμόπλοιον καὶ τρία μικρότερα. Ἡ νῆσος Σῦρος εἶναι ἄδενδρος, ἀποτελεῖται ἀπὸ ξηρὰς λοφοσειράς. Ἐν τούτοις εἰς τὰ Ν.παράλια κατὰ τὰς πλευρὰς τῶν λόφων καλλιεργοῦν ἀφθονώτατα λαχανικά (ἀγγούρια, ντομάτας, κουνικιά κλπ.) πρωϊμώτατα.

Ἀπὸ τῆς προκυμαίας βλέπομεν ἀπέναντι τὴν νῆσον Τῆνον, τὴν πόλιν τῆς καὶ σχεδὸν ὅλα τὰ χωρία τῆς, τὴν Ἄνδρον, ἐπίσης τὰς νήσους Δῆλον καὶ Μύκονον καὶ ἐν τμημα τῆς Νάξου.

Σῦρος — Ἄνδρος.

Τῆνος. Ἐκ Σύρου τὸ ἀτμόπλοιον μετὰ μίαν ὥραν μᾶς μεταφέρει εἰς Τῆνον (κάτ. 2600). Κατὰ τὸ Β. ἄκρον τῆς πόλεως διακρίνεται ἐν τεράστιον τετραγωνικὸν οἰκοδόμημα, ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ὠραίον κωδωνοστάσιον. Εἶναι ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου φυλάσσεται ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας. Χιλιάδες προσκυνητῶν μεταβαίνουν ἐκεῖ τὴν 25ην Μαρτίου καὶ τὴν 15ην Αὐγούστου διὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν χάριν τῆς.

Εὐαγγελίστρια, μονὴ καλογραιῶν. Εἰς τὴν νῆσον Τῆνον ὑπάρχει καὶ σχολὴ δυτικῶν καλογραιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν πλεῖστοι Ἕλληνες στέλλουν τὰς θυγατέρας των πρὸς ἐκπαίδευσιν· πρὸς ἐκμάθησιν ἰδίᾳ τῆς γαλλικῆς γλώσσης.

Ἡ Τῆνος ἔχει καὶ 5—6 μικρὰ χωρία. Δὲν εἶναι ὅμως εὐφορος. Ἐκ Τήνου ἐξάγονται ὠραῖα πράσινα καὶ λευκὰ μάρμαρα. Πολλοὶ Τήνιοι εἶναι μαρμαρογλύπται.

Μύκονος. Μετὰ 3)4 ὥρας τὸ ἀτμόπλοιον, διευθυνόμενον πρὸς ΝΑ, προσεγγίζει εἰς τὴν Μύκονον (κάτ. 2000). Ἡ νῆσος εἶναι ὀρεινὴ καὶ ξηρά. Δὲν βλέπομεν δένδρα. Σπεύρεται ὅμως μέχρι τῶν κορυφῶν τῶν λόφων.

Ἄνδρος. Ἐκ Τήνου διευθυνόμεθα πρὸς ΒΔ. Διερχόμεθα τὸ στενὸν τὸ μεταξὺ Τήνου καὶ Ἀνδρου καὶ εὐχόμεθα εἰς Κόρθιον Ἀνδρου καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ὠρεῦτοπρὸσαν τῆς νήσου Ἀνδρον (κάτ. 2000). Εἰς τὸ

χωρίον 'Αποίκια εὑρίσκεται ἡ ὀνομαστή πηγὴ Σάριζα. Τὸ νερὸ Σαρίζης εἶναι τὸ καλὺτερον ἐπιτραπέζιον μεταλλικὸ νερὸ τῆς 'Ελλάδος· στέλλεται δὲ εἰς φιάλας εἰς ὅλην τὴν 'Ελλάδα, Τουρκίαν καὶ Αἴγυπτον. Χρησιμοποιεῖται ὡς νερὸ πόσιμον ἀπὸ τοὺς πάσχοντας τὸν στόμαχον. Τρία περίπου ἑκατομμύρια φιαλῶν ὕδατος Σαρίζης καταναλίσκονται κατ' ἔτος.

Τὸ εὐφορώτερον μέρος τῆς 'Ανδρου εἶναι τὸ ἀπὸ Κορθίου μέχρις 'Αποικίων. Εἴκοσι περίπου χωρία διακρίνομεν μέσα εἰς ὠραίους ἐλαιῶνας, ἀμπελῶνας καὶ λεμονεῶνας εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἐνῶ εἰς ὅλην τὴν λοιπὴν νῆσον 3—4 μόνον ἄλλα χωρία ὑπάρχουν. 'Αλλὰ καὶ δάση ἔχει εἰς πολλὰ μέρη ἡ νῆσος.

Σῦρος — Μῆλος.

Σέριφος. "Αλλη ἀτμοπλοϊκὴ γραμμὴ εἶναι ἡ τῆς Σύρου—Μήλου. ΝΑ. τῆς Σύρου συναντῶμεν τὴν ὀρεινὴν νῆσον Σέριφον (κάτ. 2200). Πρὸς Ν. τῆς νήσου εὑρίσκεται τὸ ἀκρωτήριον Χάλαρα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξορύσσονται ἀπὸ τοῦ 1912 πλουσιώτατα μεταλλεύματα σιδήρου.

Σίφνος. ΝΑ. τῆς Σερίφου προσεγγίζομεν εἰς τὸν 'Αρτεμιῶνα τῆς Σίφνου.

Μῆλος. Διευθυνόμεθα ΝΑ, παραπλέοντες τὴν μικρὰν καὶ ξηρὰν νῆσον Κίμωλον (κάτ. 2000), καὶ προσεγγίζομεν εἰς Μῆλον (Πλάκαν, κάτ. 900) κατὰ τὴν εἴσοδον τεραστίου λιμένος εἰσχωροῦντος εἰς τὸ μέσον τῆς νήσου. Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος ἔκειτο ἡ ἀρχαία Μῆλος, ὅπου εὑρέθη τὸ περίφημον ἄγαλμα τῆς 'Αφροδιτης τῆς Μήλου.

Τὸ κυριώτερον προϊόν τῆς νήσου εἶναι αἱ μυλόπετραι, τὰς ὁποίας ἐξάγουν ἀπὸ τὰ ἐκεῖ λατομεῖα.

Σῦρος — Θήρα.

Πάρος. 'Εκ Σύρου πλέομεν πρὸς Ν. προσεγγίζοντες πρῶτον εἰς τὴν Παροικίαν (κάτ. 2000), πρωτεύουσαν τῆς νήσου Πάρου. "Αλλοτε πλησίον τῆς Πα-

ρσικίας εξωρύσσοντο ώραϊα λευκὰ μάρμαρα, ὅμοια μὲ τὰ τοῦ Πεντελικοῦ. Σήμερον ἡ Πάρος παράγει ώραϊον μαῦρον οἶνον.

Νάξος. Ἐκ Πάρου προσεγγίζομεν εἰς Νάξον (κάτ. 2000), πρωτεύουσαν τῆς μεγίστης τῶν Κυκλάδων νήσων.

Εἰς τὴν Νάξον ἀσχολοῦνται πολλοὶ ἐργάται εἰς τὴν ἐξόρυξιν ἀρίστης ποιότητος σμύριδος.

Ἡ Νάξος εἶναι εὐφορος νῆσος. Μεταξὺ τῶν προϊόντων της αἱ μυζήθραι της φημίζονται ὡς ἄρισται.

Εἰς Νάξον ὑπάρχει ἀλυσκὴ τοῦ Δημοσίου, ἀρκετὰ προσοδοφόρος.

Ἀμοργός. Πρὸς ΝΑ. τῆς Νάξου συναντιῶμεν τὴν ἐπιμήκη νήσον Ἀμοργόν, πρωτεύουσα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Χώρα (κάτ. 800).

Ἴος. Ἐξ Ἀμοργοῦ διευθυνόμεθα πρὸς Δ. καὶ προσεγγίζομεν εἰς τὰς νήσους Ἡράκλειαν, Ἴον, Σίκινον καὶ Φολέγανδρον.

Θήρα. ΝΑ. τῆς Φολεγάνδρου συναντῶμεν τὴν νήσον τοῦ γλυκοῦ κρασιοῦ Θήραν (Σαντορίνην). * Εἰσερχόμεθα εἰς τὸν κόλπον τῆς Θήρας, τὸν ὁποῖον ἐκ Δ. φράσσουσιν πολλαὶ νησιῖδες. Ἡ μεγαλύτερα τούτων ὀνομάζεται Θηρασία. Ἡ νῆσος ὁμοιάζει πρὸς παλάμην ἐτοίμην νὰ ἀρπάσῃ τι (τὴν Θηρασίαν καὶ τὰς ἄλλας νησιῖδας).

Ἐντύπωσιν μᾶς κάμνουν αἱ κρημνώδεις καὶ ἄγρια ἀκταὶ τοῦ κόλπου τούτου καὶ τὸ μελαψὸν χροῶμά των. Τούναντίον πρὸς τὴν Α. ἀκτὴν ἡ νῆσος εἶναι ὁμαλή.

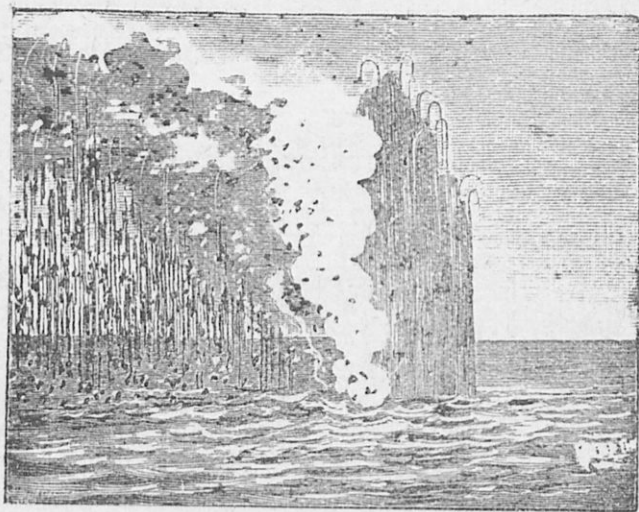
Ἡ Θήρα εἶναι ἡφαιστειον ἐν ἐνεργείᾳ. Αἱ ἀπότομοι τομαὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου της εἶναι ὁ κρατῆρ του. Ἡ νῆσος Θηρασία εἶναι τὸ ὑπόλοιπον τῆς περιφερείας τοῦ κρατῆρος. Αἱ δὲ ἐντὸς τοῦ κόλπου μικραὶ νῆσοι ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τὴν λάβαν τῶν ἐκρήξεων. Ἡ τελευταία ἐκρηγξις συνέβη τῷ 1866, ἀνεφάνη δὲ τότε εἰς τὸ Ν. μέρος τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου μία μικρὰ νησίς, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Γεώργιον πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Γεωργίου.

* Σαντορίνη = σάντα — Εἰρήνη (σάντα = ἄγια).

Ὁ πυθμὴν ἀμέσως παρὰ τὰς ἀκτὰς εἶναι βαθύτατος. Τὰ πλοῖα δὲν δύνανται νὰ ἀγκυροβολήσουν.

Ἡ Θήρα εἶναι εὐφοροτάτη ὅλη ἡ νῆσος διὰ τοῦτο κατοικεῖται ὑπὸ 16000 κατοίκων.

Ἀποβιβαζόμεθα, καὶ μετὰ 1¼ τῆς ὥρας ἀνερχόμεθα εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου Θήραν (κάτ. 1000), πρὸς Ν. τῆς πόλεως ὑψοῦται τὸ κισηρωδες (τὸ ἀπὸ ἐλαφρόπετραν) βουνὸν τῆς νήσου Προφήτης Ἡλίας. Τὸ μόνον προῖόν τῆς νήσου εἶναι τὸ γλυκὸ κρασί τὸ

55. Ἐκρηξίς τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας τῷ 1866.

γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα βισάντο. Ἄλλο προῖόν ἐπίσης σπουδαῖον εἶναι ἡ θηραϊκὴ γῆ (πορσελάνη).

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 122000 κάτοικοι.

Ὁ νομὸς Κυκλάδων ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς νήσους ἐγκατεσπαρμένas εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Εἶναι δὲ ὅλαι, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ξηραὶ, πετρώδεις καὶ ἄδενδροι. Ἰδίᾳ τὰ βόρεια

τμήματα, τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν πολὺ οἱ βόρειοι ἄνεμοι, εἶναι ἐντὸς
 λωσ γυνὰ καὶ ξηρά.

Ὁ νομὸς τῶν Κυκλάδων περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Σύρου	πρωτεύουσα	Ἐρμούπολις
2) Τήνου	»	Τήνος
3) Ἀνδρου	»	Ἀνδρος
4) Κέας	πρωτεύουσα	Κέα
5) Μήλου	»	Πλάκα
6) Νάξου	»	Νάξος
7) Θήρας	»	Θήρα (Φηρά).

Ἑρωτήσεις: 1) Αἱ νῆσοι τοῦ νομοῦ Κυκλάδων εἰς ποῖαν θάλασσαν εἶναι; 2) Ἡ Δῆλος διατί ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱερὰ νῆσος; 3) Ποία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα νῆσος τῶν Κυκλάδων; 4) Ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἐρμούπολις εἰς ποῖαν νῆσον εἶναι; 5) Ἡ Ἐρμούπολις τί πόλις εἶναι; 6) Ποία ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων εἶναι πλησίον τῆς Εὐβοίας καὶ ποία πλησίον τῆς Ἀττικῆς; 7) Ποία ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων ἔχει μεγάλον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα; 8) Εἰς ποίας νήσους τῶν Κυκλάδων ἐξάγονται μεταλλεύματα; 9) Ποία εἶναι τὰ προϊόντα τῶν Κυκλάδων; 10) Εἰς ποῖαν νῆσον ὑπάρχει ἡφαίστειον; 11) Ποία νῆσος παράγει πολλοὺς οἶνους; 12) Εἰς τὴν Νάξον ποῖον ὀρυκτὸν ἐξάγεται; Εἰς τὴν Τήνον; Εἰς τὴν Θήραν; Εἰς τὴν Πάρον; Εἰς τὴν Μήλον; 13) Ἀπαριθμήσατε τὰς μεγαλυτέρας νήσους τῶν Κυκλάδων. 14) Εἰς τὴν Τήνον ποῖος ὀνομαστὸς ναὸς ὑπάρχει; 15) Πῶς ἐνεργεῖται ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν Κυκλάδων νήσων;

ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

Ἰκαρία. Ἐκ Σύρου διευθυνόμεθα πρὸς τὸν μεταξὺ Τήνου καὶ Μυκόνου πορθμόν. Μόλις διέλθομεν τοῦτον διακρίνομεν Α. τὴν Ἰκαρίαν (κάτ. 12000).

Μετ' ὀλίγας ὥρας παραπλέομεν αὐτὴν. Εἶναι νῆσος ἐπιμήκης καὶ ὀρεινὴ. Εἰς πολλὰ μέρη βλέπομεν μικρὰ δάση ἐκ πευκῶν, πρίνων κλπ. εἰς δὲ τὰς πλευρὰς τῶν βουνῶν μικρὰ τινα χωρία μεταξὺ ἀμπελώνων, ἐλαιῶν, ἀμυγδαλῶν.

Σάμος. Ἀπὸ τῆς Ἰκαρίας (ἀγίου Κηρύκου) πλέομεν πρὸς μίαν τῶν ὠραιότερων νήσων τοῦ Αἰγαίου, εἰς τὴν νῆσον τοῦ μοσχάτου οἶνου (ἀνθοσμία) Σάμον.

Παραπλέομεν τὸ ΒΔ. τμήμα τῆς νήσου, ὅπου ὑψοῦται τὸ κατὰφυτον καὶ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου Κερικτεῦς. Ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους εἶναι

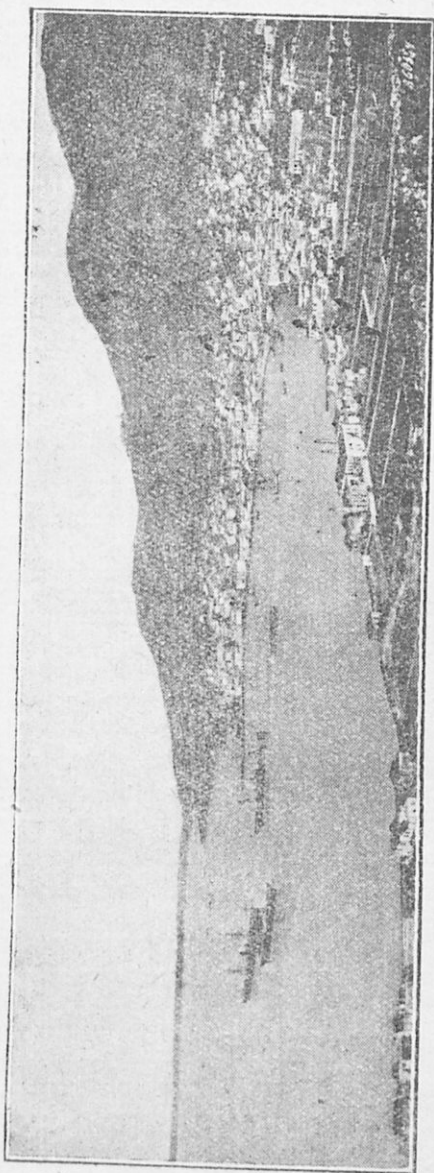
μία κατάφυτος δασική ἔκτασις ἀπὸ πεύκας, κομαρέας, πρίνους καὶ ἀγρι-ελαίας.

Προσεγγίζομεν εἰς τὸ Καρλόβασι ἢ μᾶλλον εἰς τὰ Καρλοβάσια (παλαιόν, μεσαῖον καὶ νέον) *.

Καρλόβασι. Τὰ Καρλοβάσια εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ λόφων καταφύτων.

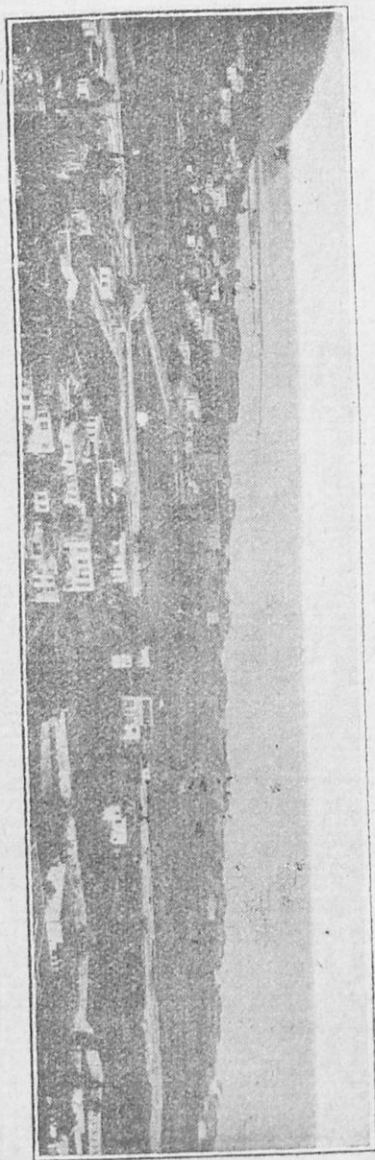
Τὸ θέαμα ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου εἶναι ὠραῖον. Βλέπομεν τὰ ὄρη Κερκετέα καὶ Ἀμπελον κατάφυτα μέχρι τῶν κορυφῶν. Μέσα εἰς τὴν πρασινάδα αὐτὴν προβάλλουν ὡς λευκαὶ

* Τὸ νέον Καρλόβασι μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ὄρμου κάτ. 3000, τὸ μεσαῖον Καρλόβασι μετὰ τοῦ ὁμωνύμου ὄρμου κάτ. 1000, καὶ τὸ παλαιόν Καρλόβασι μετὰ τοῦ λιμένου Καρλοβασίων, κάτ. 1000. Τὸ νέον Καρλόβασι συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου μετὰ τῶν ὄρμων καὶ τοῦ λιμένου.

56. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Σάμου Βαθύ.

57 Τὰ Καρλοβάσια τῆς Σάμου (νέον, παλαιὸν καὶ μεσαῖον)

κηλῖδες διάφορα χωρία.

Εἰς τὴν παραλίαν τῶν Καρλοβασίων βλέπομεν σειρὰν ἐργοστασίων. Εἶναι 50 περίπου βυρσοδεψεῖα. Τὰ δέρματά των συναγωνίζονται εἰς τὴν ποιότητα τὰ εὐρωπαϊκά. Εἰς τὸ Καρλόβασι κατασκευάζονται καὶ ὠραῖα σιγάρα ἀπὸ τὸν μυρωδᾶτον καπνὸν τῆς νήσου.

Ἀπὸ Καρλοβασίων ἀκτοπλοοῦντες διευθυνόμεθα πρὸς Α. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Σάμου ἐπεκτείνεται τὸ ὄρος Ἄμπελος. Ἄπαντα ἡ χώρα αὕτη ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῆς κορυφῆς εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ ἀμπέλων. Ὀλόκληρος ἡ νῆσος φαίνεται, ὅτι ἀποτελεῖ ἐν δάσος ἀπέραντον ἢ μᾶλλον κῆπον. Οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς βλέπομεν ἀσκεπῇ. Ἐδῶ ὠραῖα δάση ἀνερριχῶνται μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κορυφῶν τῶν βουνῶν. Τὸ πᾶν πρασινίζει.

Μόνον ἡ ἀμαξιτὸς ὁδὸς, ἡ συνδέουσα τὸ Καρλόβασι μετὰ τοῦ λιμένος Βαθέος, ἀποτελεῖ καθ' ὅλην τὴν παραλίαν λευκὴν γραμμὴν.

Μετὰ δίωρον ταξίδιον ἀπὸ τὸ Καρλόβασι καταπλέομεν εἰς τὴν ὠραίαν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ καὶ τῆς νήσου, τὸν λιμένα Βαθέος (κατ. 6000). Αἱ ὠραῖαι καὶ λευκαὶ οἰκίαι τῆς πόλεως σχηματίζουν ἐν τόξῳ γύρω τοῦ στρογγύλου λιμένος. Οἱ πέριξ κατὰφυτοι καὶ καταπράσινοι λόφοι καὶ ἡ γαλανὴ θάλασσα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος περιβάλλουν τὸ Βαθὺ καὶ τοῦ δίδουν ὄψιν, τὴν ὁποίαν μόνον εἰς εἰκόνας βλέπει κανεὶς.

Βαθύ. Ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὴν πόλιν. Ἀμέσως ἀντικρύζομεν τὴν κατὰφυτον πλατεῖαν τοῦ Πυθαγόρου. Ἐπὶ τῆς ὠραίας προκυμαίας βλέπομεν πρώτης τάξεως καταστήματα καὶ ξενοδοχεῖα. Τὸ μέγαρον τῆς νομαρχίας, ἄλλοτε ἀνάκτορον τοῦ ἡγεμόνος, ὀλίγον δὲ παρέκει τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας, ἄλλοτε βουλευτήριον, τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, τὸν δημόσιον κήπον, τὰ δικαστήρια.

Καὶ ἐδῶ ὑπάρχουν πολλὰ βυρσοδεφεῖα, καπνεργοστάσια, ἀτμόμυλοι, οἰνεμπορικὰ καταστήματα κλπ.

Εἰς ἀπόστασιν 1)4 τῆς ὥρας, εἰς τὰς πλευρὰς ἐνὸς καταφύτου λόφου, ἀπλοῦται ἡ πόλις Βαθὺ (κατ. 6000).

Βαθὺ—Τηγάνι—Μυτιληνοὶ—Βαθὺ (ὁδὸς ἀμαξιτὸς).

Ἀπὸ τὸν λιμένα Βαθέος διευθυνόμεθα ΝΑ. διὰ μέσου ἀμπελώνων καὶ καταφύτων τοπείων καὶ φθάνομεν

58. Μόνον ἡ κολώνα αὕτῃ σώζεται ἀπὸ τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἡρας

59. Τὸ Τηγάνι ἦτο εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ πρωτεύουσα τῆς Σάμου.

εἰς τὸ Τηγάνι (κάτ. 2000).

Τηγάνι. Ἡ ἀκρόπολις καὶ τὸ φρούριον, ὅπερ κατέχει ὅλους τοὺς πρὸς ΒΔ. λόφους μᾶς κάμνει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐδῶ καποτε ὑπῆρχε τι τὸ σπουδαῖον.

Πράγματι ἐδῶ ἦτο εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου Σάμος, πατρὶς τοῦ Πυθαγόρου. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ πόλις αὕτη ἐκυριάρχησεν εἰς τὸ Αἰγαῖον

Ἡ κολώνα ἐκείνη ἐκεῖ κάτω (6 χιλ. πρὸς Δ.) εἰς τὴν παραλίαν εἶναι λειψάνον ἀπὸ τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἥρας («Ἡραῖον»)

Βορειότερον συναντιῶμεν ἐντὸς κοιλάδος, καταφύτου ἐξ ἀμπελώνων καὶ καπνοφυτιῶν, τοὺς Μυτιληνοὺς (κάτ. 5000). Ἀπὸ Μυτιληνοὺς ἡ ἀμαξιτὸς ὁδὸς καταλήγει πάλιν εἰς Βαθύ.

Τὸ κυριώτερον προϊόν τῆς νήσου εἶναι ὁ ὀνομαστὴς οἶνος ὁ ὀνομαζόμενος λυθόσμις.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 62000 κάτοικοι.
"Ὀρη. Ὁ Κερκετεὺς καὶ ἡ Ἀμπελος.
Πεδιάς. Ἡ τῆς Χώρας.

Διοικητική διαίρεσις. Ο νομός Σάμου περιλαμβάνει τὰς ὑποδιοικήσεις:

1) Σάμου	πρωτεύουσα λιμὴν Βαθέος
2) Ἰκαρίας	» ἄγ. Κηρύκος

Ἑρωτήσεις : Ποίας χώρας περιλαμβάνει ὁ νομός Σάμου; 2) Ἡ νῆσος Σάμος πλησίον ποίας χώρας εἶναι; 3) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς Σάμου; 4) Τί παράγει ἡ νῆσος Σάμος καὶ τί ἡ καρία; 5) Ποῖον εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Σάμου; 6) Ποία εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Σάμου; 7) Ποῖα προϊόντα γεωργικὰ ἐξάγει ἡ νῆσος Σάμος; 8) Ποῖαι βιομηχανίαι εἶναι ἀνεπτυγμέναι ἐν Σάμῳ 9) Ὅποια εἶναι ἡ συγκοινωνία τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς νήσου Σάμου; 10) Διατί τὸ θαλάσσιον ταξίδιον ἀπὸ Καρλοβάσιου εἰς τὸν λιμένα Βαθέος εἶναι θαυμάσιον; 11) Ὅποια ἔτο ἡ διοίκησις τῆς Σάμου μέχρι τοῦ ἔτους 1912

ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ

Σῦρος—Χίος (ἀτμοπλοϊκῶς, ὥραι 8).

Ἐκ Σύρου, διὰ τοῦ μεταξὺ Τήνου καὶ Μυκόνου πορθμοῦ, διευθυνόμεθα πρὸς τὴν νῆσον τῆς μαστίχης Χίου. Μόλις διέλθομεν τὸν πορθμὸν τὴν διακρίνομεν ΒΑ. καὶ ὡ εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Μετὰ ἐξάωρον περίπου ταξίδιον φθάνομεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Μάστιχον. Πλέομεν πλησιέστερα τῆς ἀκτῆς τῆς μαστιχοφόρου νήσου Χίου, τῆς νήσου τῶν ἀμυγδάλων καὶ τῶν λεμωνίων. Μᾶς φαίνεται ὅλη ἡ νῆσος ξηρά, πετρώδης καὶ ἄδενδρος. Τὸ ὄρος Αἶπος ἀρχόμενον ἀπὸ νότου, ἐκτείνεται κατὰ μῆκος, εἰς τὸ μέσον τῆς νήσου ὑφούμενον καθ' ὅσον προχωρεῖ πρὸς Β. Φαίνεται ὄρος γυμνὸν καὶ πετρώδες.

Μαστιχοχώρια. Ἐντύπωσιν μᾶς προξενεῖ τὸ τμήμα τὸ πρὸς Α. τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης ἀπὸ Καλαμωτῆς μέχρι σχεδὸν τῆς πόλεως Χίου. Τὸ ἔδαφος τοῦ τμήματος τούτου, ὁμαλὸν περίπου, φαίνεται ὅλον λευκόν, ὡς νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πηλόν, εἶναι δὲ κατ' ἀντίθεσιν τῆς ἄλλης ὁρατῆς νήσου κατάφυτον. Πλεῖστα ὠραῖα χωρία διακρίνομεν μέσα εἰς τὴν καταπράσινον ταύτην ἔκτασιν, εἶναι 23 ἐν ὅλῳ, ὀνομαζόμενα Μαστιχοχώρια. Εἰς ὅλην

αὐτὴν τὴν ἑκτασιν καλλιεργοῦν ἐν εἶδος σχίνου. Τὸν κορμὸν τοῦ σχίνου τούτου χαράσσουν κατὰ τὸ θέρος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔκρעי σιγὰ-σιγὰ, ὡς δάκρυ πηκτὸν ἢ ῥητίνη του ἢ ὁποία πίπτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ συλλέγεται ἐκεῖ καθὼς κρέμαται, στεγνὴ ὅπως δῆποτε, ἐπὶ τοῦ δένδρου. Αὐτὸ εἶναι ἡ χιώτικη μαστίχη.

60. **Χίος.** Τὸ ἐλάχιστον χῶμα εἰς τὰς πλευρὰς τῶν λόφων οἱ Χῖοι τὸ συγκρατοῦν εἰς στενάς λωρίδας με τοίχους ποῦ ἀπὸ μακρὰν μοιάζουν με σκαλοπάτια (φιλεργία).

Τώρα διερχόμεθα τὸν μεταξὺ τῆς Χίου καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας πορθμὸν, τὸν λεγόμενον «στενὸν τοῦ Τσεσμέ». Εἶναι τόσον στενός, ὥστε διακρίνομεν ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τὰ δένδρα καὶ τὰ ζῶα τί εἶναι. Κατὰ δὲ τὴν παραλίαν διακρίνομεν τὴν πόλιν Τσεσμέν (Κρήνην).

Εἰσερχόμεθα εἰς τὸν λιμένα τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Χίον (Κάστρον, κάτ. 14000).

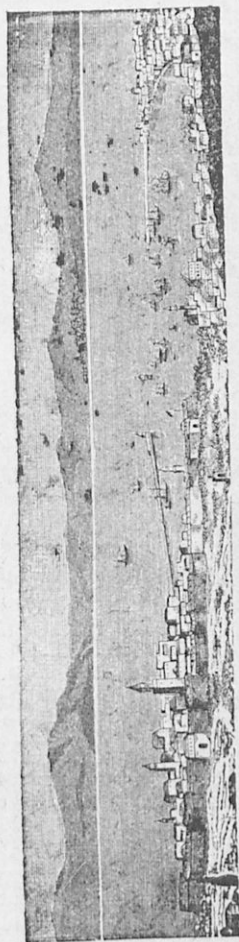
Ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὴν ὠραίαν προκυμαίαν τῆς. Αἱ κατὰ μῆκος τῆς προκυμαίας οἰκοδομαὶ εἶναι ἐκτάκτως ὠραῖαι καὶ μεγάλαι.

Περιερχόμεθα τὸ νότιον τμήμα τῆς πόλεως, δηλαδὴ τὴν κυρίως πόλιν. Δὲν συναντῶμεν βεβαίως λεωφόρους, διότι ἡ πόλις δὲν ἔχει ρυμοτομίαν, ἀλλὰ περιέργως δὲν βλέπομεν τὰ τουρκικὰ καλντιρίμια τῶν ἄλλων πόλεων τῆς νέας Ἑλλάδος. Εἶναι ὅλαι ὁδοὶ χαροπαί, μὲ ὠραῖα καταστήματα καὶ οἰκίας. Τὰ ἀξιολογώτερα δημόσια οἰκοδομήματα εἶναι ἡ βιβλιοθήκη Κοραῆ καὶ τὸ γυμνάσιον.

Τὸ Β. τμήμα τῆς πόλεως κατέχει τὸ φρούριον καὶ τὰ πλατύτατα τείχη του, ἐπάνω εἰς τὰ ὅποια πολλάκις οἱ Χῆοι κάμνουν τὸν περίπατόν των. Ἐξωθεν τῶν τειχῶν κατὰ τὴν παραλίαν εἶναι πολλὰ βυρσοδεφεῖα· 5 — 6 ἀνεμόμυλοι εἰς τὴν γραμμὴν ἀλέθουν φλοιὸν πεύκης, χρησιμοποιούμενον εἰς τὸ ἄργασμα τῶν δερμάτων.

Εἰς τὴν Χίον τρεῖς μόνον ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ ὑπάρχουν.

Ἡ μία πρὸς Ν. τῆς πόλεως ὁδηγεῖ εἰς τὰ Μαστιχοχώρια, ἡ ἄλλη εἰς τὴν κατὰ τὴν Δ. παραλίαν Βολισὸν καὶ ἡ τρίτη πρὸς Β. εἰς Καρδάμυλα.

61. Χίος. Παλαιὰ εἰκὼν τοῦ λιμένος μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς πόλεως Τσεσμέ.

Χίος—Βολισσός (ὁδὸς ἀμαξ. καὶ κατὰ τὸ μέσον βατή).

Ἀκολουθοῦμεν τὴν πρὸς Β. ὁδόν. Ἐπειτα στρέφομεν πρὸς Δ. Διερχόμεθα χώραν ὀρεινὴν, ξηράν καὶ ὄδενδρον μεταξὺ τῶν ὀρέων Αἰ-πους καὶ τοῦ Πελληναίου. Μεταξὺ ὅμως τῶν λόφων καὶ τῶν βουνῶν συναντῶμεν κοιλάδας καταφύτους ἀπὸ λεμωνέας, πορτοκαλλέας, ἀμυγδαλᾶς, ἐλαίας κλπ. Τοιοῦτοτρόπως φθάνομεν εἰς τὴν κώμην τῶν λεμωνίων Βολισσὸν (κάτ. 1500).

Χίος — Καρδάμυλα
(ὁδὸς ἀμαξιτός)

Ἀκολουθοῦμεν μέχρι τινὸς τὴν ὁδὸν Χίου — Βολισσοῦ. Διερχόμεθα τὸ χωρίον Κολοκυθιὰν καὶ καταλήγομεν εἰς τὸ ναυτικὸν τμήμα τῆς νήσου.

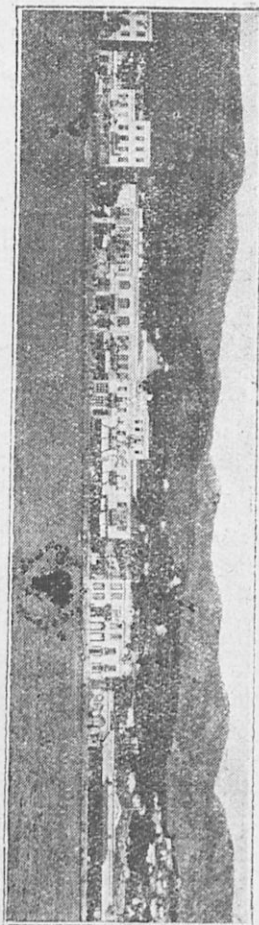
Βροντάδον, Καρδάμυλα

Ἐδῶ εἰς τὰ ὀρεινὰ καὶ ἄγωνα αὐτὰ μέρη, τὰ ἀγονώτερα τῆς νήσου, θὰ εὕρωμεν τὰς μεγαλυτέρας κώμας τῆς νήσου Βροντάδον (κάτ. 8500) καὶ τελευταῖον τὰ Καρδάμυλα (κάτ. 2400).

Χάρις εἰς τὴν ναυτικὴν ἰκανότητα τῶν ξηρῶν αὐτῶν ἰδιόμερῶν ἡ νῆσος σήμερον ἔχει 46 ἀτμόπλοια καὶ 360 ἱστιο-

φόρα. Τοιοῦτον ναυτικὸν οὐδὲν ἄλλο ναυτικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος ἔχει.

62. Χίος. Αἱ κατὰ μῆκος τῆς σημερινῆς προκυμα ας οἰκοδομίαι.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ἡ φιλεργία καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν Χίων εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρου ἐπαίνου. Ὁ περιερχόμενος τὴν νῆσον βλέπει Χίους νὰ ἐργάζωνται μὲ ἐπιμονὴν εἰς τὴν πλευρὰν ἐνὸς βουνοῦ ἢ λόφου καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ κάμουν γόνιμα τὰ ἀγονώτατα ἐκεῖνα μέρη. Ἐκεῖ ἐργάζονται μὲ τὸν λωστὸν νὰ βγάλουν πέτρας, νὰ μεταφέρουν ὀλίγον χῶμα καὶ νὰ τὸ συγγρατῇσιν μὲ ἓνα μικρὸν ξηρολίθι.

Μὲ αὐτὴν τὴν ὑπομονὴν των καὶ τὴν ἐργατικότητά των οἱ Χῖοι κατάρθωσαν νὰ πιστεῦσῃ ὁ κόσμος, ὅτι ἡ νῆσός των εἶναι τὸ εὐφορώτερον μέρος τοῦ κόσμου. Τόσα ἀμύγδαλα, τόσα μανταρίνια, τόσα λεμόνια, τόσο λάδι κλπ. ποὺ ἐξάγει, πρέπει βέβαια νὰ εἶναι μέρος ποὺ νὰ μὴ εὐρίσκη κανεὶς οὔτε χαλίκι, ἐνῶ πραγματικῶς εἶναι μία ξηρὰ νῆσος καὶ τίποτε ἄλλο. Ἐπρεπε δὲ νὰ εὐρεθοῦν οἱ Χῖοι διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ καλλιεργήσουν τὸ ἐν τρίτον αὐτῆς. Ποῦ νὰ εὐρεθοῦν τοιοῦτοι ἄνθρωποι καὶ διὰ τὴν Μακεδονίαν.....

Ψαρά. Πρὸς δυσμὰς τῆς βορείας ἄκρας τῆς Χίου συναντῶμεν τὴν ἱστορικὴν νῆσον Ψαρά (κάτ. 700).

Εἶναι νησαίικι, εἰς τὸ ὁποῖον, πλὴν ὀλίγων συκῶν, οὐδὲν ἄλλο δένδρον ἢ θάμνος ὑπάρχει.

Ἀκτοπλοῖα. (Σῦρος) Χίος (Μυτιλήνη).

(Πειραιεὺς—Ἄνδρος) Βολισσός, Ψαρά (Πλωμάριον—Μυτιλήνη).

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 70,000.

Ὁ νομὸς Χίου περιλαμβάνει τὰς νήσους Χίον, Ψαρά καὶ Οἰνούσας.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Χίου εὐρίσκεται πρὸς Β. τοῦ νομοῦ Σάμου καὶ πρὸς Α. τῆς Εὐβοίας.

Ὅρη. Ὁ Αἶπος καὶ τὸ Πελληναῖον.

Ἀκρωτήριον. Μάστιχον.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Χίου περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Χίου	πρωτεύουσα	Χίος
2) Βολισσοῦ	»	Βολισσός
3) Μαστιχοχωρίων	»	Καλαμωτή
4) Κεντρικοῦ	»	Καρδάμυλα

Ἑρωτήσεις : 1) Ποίας νήσους περιλαμβάνει ὁ νομὸς Χίου; 2) Ἡ νῆσος Χίος πρὸς ποῖον μέρος τῆς νήσου Σάμου εἶναι; 3) Πρὸς Α. τῆς Χίου ποία χώρα εἶναι; 4) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς νήσου Χίου; 5) Εἰς ποῖον μέρος τῆς νήσου εἶναι τὰ περισσότερα χωρία; διατί; 6) Εἰς τὴν πρὸς Α. τοῦ ὄρους Αἴπου ἔκτασιν ποῖον φυτὸν καλλιεργεῖται; 7) Πῶς γίνεται ἡ συλλογὴ τῆς μαστίχης; 8) Τί σχηματίζεται μεταξὺ τῆς Χίου καὶ Μ. Ἀσίας; 9) Ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Χίος εἰς ποῖον μέρος τῆς νήσου εἶναι; 10) Ποία βιομηχανία ἔχει ἀναπτυχθῆ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ; 11) Διατί ἡ βιβλιοθήκη τῆς Χίου λέγεται τοῦ Κοραΐ; 12) Πλὴν τῆς μαστίχης τί ἄλλο παρᾶγει ἡ Χίος; 13) Πῶς κατωρθώθη ἡ βραχίδης καὶ ξηρὰ νῆσος νὰ παράγῃ τόσα πολλὰ καὶ ποικίλα προϊόντα; 14) Οἱ κάτοικοι τῶν κωμοπόλεων Βροντάδου καὶ Καρδαμύλων εἰς τί ἀσχολοῦνται; 15) Ἡ νῆσος Ψαρὰ πρὸς ποῖον μέρος τῆς Χίου εἶναι; 16) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τῶν Ψαρῶν; 17) Εἰς τί ἀσχολοῦνται οἱ Ψαριανοί; 18) Τί γνωρίζετε ἐκ τῆς ἱστορίας περὶ τῶν Ψαρῶν; τί περὶ τῆς Χίου; τί περὶ τοῦ στενοῦ τσεσμέ;

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Χίος—Μυτιλήνη (ἀτμοπλοϊκῶς, ἔδραι 7).

Ἀναχωροῦμεν ἐκ Χίου. Μετὰ μίαν σχεδὸν ὥραν ἀφήνομεν ἀριστερὰ 3—4 χαμηλὰ νησάκια, κατὰφυτα ἀπὸ ἀμπέλους. Εἶναι αἱ νῆσοι Οἰνοῦσαι (Ἀγνοῦσες). Δεξιὰ ἔχομεν χερσόνησον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁπισθεν τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Σμύρνη. Πλέομεν τόσον πλησίον τῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου, ὥστε νὰ γνωρίζωμεν ἄνθρωπον. Εἰς τὸ βάθος πρὸς Β. διακρίνομεν εὐκρινέστατα τὴν νῆσον Λέσβον.

Μετὰ δύο ὥρας παραπλέομεν τὰ ΝΑ. παράλια τῆς νήσου ταύτης τῶν ἐλαιῶν. Βουνὰ χαμηλὰ καὶ κατὰφυτα ἀπὸ πεύκας καὶ ἐλαίας μέχρι τῶν κορυφῶν ἀποτελοῦν τὰ παράλια τοῦ μέρους τούτου. Ἀριστερά μας εἰσχωρεῖ ὁ κόλπος τῆς Γέρας, δὲν φαίνεται ὅμως. Εἶναι τόσον στενὴ ἡ κατὰφυτος εἰσοδός του ὥστε νὰ μὴ ὑποπτεύεται κανεὶς, ὅτι μέσα εἰς τὸ δάσος αὐτὸ εἰσχωρεῖ θάλασσα καὶ ὅτι μάλιστα σχηματίζει καὶ κόλπον.

Κάμπτομεν τὸ ἀκρωτήριον Μολέα. Εἶναι κατάφυτον καὶ τοῦτο μέχρι τῆς κορυφῆς ἀπὸ πεύκας καὶ ἐλιάς.

Πρὸς Β. διακρίνομεν τὴν Μυτιλήνην. Τὸ φρούριον εἰς τὸ Α. ἄκρον τῆς φαίνεται ὡς τεράστιος πύργος.

Βαριές. Θέαμα ἐκτάκτου ὠραιότητος ἀποτελεῖ ἔδα ἡ ἀκτὴ τῆς νήσου. Τέσσαρα ὠραιότατα χωρία, τὸ μεγαλύτερον τῶν ὁποίων εἶναι αἱ Βαριές, ξεπροβάλλουν ἀπὸ τὰς καταφύτους πτυχὰς τοῦ βουνοῦ, μία δὲ ἀτελεύτητος σειρὰ μεγαλοπρεπῶν ἐπαύλεων κατέχει ὅλην τὴν παραλίαν μέχρι τῆς πόλεως τῆς Μυτιλήνης.

Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Μυτιλήνην (κάτ. 20000).

Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς χαμηλὸν λαιμόν, ὁ ὁποῖος συνδέει μετὰ τῆς ξηρᾶς λόφον, ἀποτελοῦντα χερσόνησον. Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου εἶναι τὸ φρούριον καὶ περίξ αὐτοῦ παραλιακὴ ὁδός, ὅπου οἱ Μυτιληναῖοι κάμνουν τὸν περίπατόν των. Ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ τούτου σχηματίζονται δύο λιμένες.

Ὁ νότιος λιμὴν τῆς πόλεως εἶναι ὠραῖος. Ἐχει προκυμαίαν καὶ λιμενοβραχίονα καὶ εἶναι ὁ κυρίως λιμὴν. Ὁ βόρειος λιμὴν δὲν ἔχει τίποτε. Ἐκεῖ μόνον μικρὰ ἱσχυροφώρα βλέπομεν. Εἰς τὴν παραλίαν ὅμως τούτου εὐρίσκονται μεγάλα ἐργοστάσια σαπωνοποιίας καὶ τὰ ὠραῖα λουτρὰ Κουρτζῆ.

Ἡ Μυτιλήνη, πλὴν τοῦ ὠραίου δημοσίου κήπου τῆς, οὐδὲν ἄλλο ἀξιοθέατον ἔχει. Αἱ ὁδοὶ τῆς εἶναι στεναὶ καὶ λιθόστρωτοι (καλντιρίμια) ὅλαι. Ὁ ὠραιότερος ὅμως περίπατος εἶναι ὁ πρὸς τὰς ἐπαύλεις.

Μυτιλήνη—Πλωμάριον (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐξερχόμεθα τῆς πόλεως πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐπαύλεων. Ἀνερχόμεθα λόφους τινὰς καταφύτους ἀπὸ ἐλαίας καὶ βλέπομεν κάτωθεν μας τὸν κόλπον τῆς Γέρας. Εἶναι καλὰ κλειστος ὡς λίμνη, κατάφυτος δὲ ὅλη ἡ περίξ αὐτοῦ ἔκτασις.

Ἐδῶ εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου εἶναι τὸ πέραμα.

Μία λέμβος μεταβιβάζει εἰς ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας τοὺς διαβάτας, τὰ ζῶα ἢ τὰ ἐμπορεύματα.

Γέρα. Διερχόμεθα τώρα διὰ τῆς λέμβου εἰς τὴν ἀντιπέραν ἀκτὴν. Μία ἀπέραντος ἑκτασις πεδινή, κατάφυτος ἀπὸ ἐλαίας, ἐκτείνεται γύρω μας. Πρὸς Β. ἰδίᾳ φθάνει μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου καὶ πέραν τούτου. Τί ὠραία εἰκὼν! Ἐκεῖ ἐπάνω τὸ βαθὺ πράσινον χρῶμα τῶν πευκάνων, ἐδῶ κάτω τὸ μολυβι χρῶμα τοῦ δάσους τῶν ἐλαιῶν, πὺ περιβάλλει τὰ ἥσυχά νερά τοῦ κόλπου. Τὰ περίξ βουνὰ εἶναι κατάφυτα ἐπίσης ἀπὸ πεύκας. Εὐρίσκόμεθα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γέρας. Εἶναι ἡ ὠραιότερα καὶ εὐφορωτέρα τοποθεσία τῆς νήσου.

Πλωμάριον. Προχωροῦντες διερχόμεθα διάφορα χωρία καὶ φθάνομεν εἰς τὴν δευτέραν πόλιν τῆς Λέσβου τὸν λιμένα τοῦ σάπωνος Πλωμάριον (κάτ. 7200).

Ἐδῶ εὐρίσκονται τὰ ἄριστα σαπωνοποιεῖα τῆς νήσου καὶ μέγιστον ἀτμοκίνητον ἐλαιοτριβεῖον.

Μυτιλήνη—Πολίχνιτος (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Λουτρὰ Γέρας. Ἐκ τῶν σαπωνοποιείων τοῦ Β. λιμένος τῆς Μυτιλήνης διευθυνόμεθα πρὸς Β. ἀκολουθοῦντες τὴν παραλίαν. Διερχόμεθα ὠραίους λαχανοκήπους καὶ ἀφοῦ στρέψωμεν πρὸς Δ. καταλήγομεν εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Γέρας. Ἐδῶ εἶναι θερμὰ λουτρὰ «τὰ λουτρὰ τοῦ Κόρφου», ὅπως τὰ ὀνομάζουν. Περι τοὺς 3000 κατ' ἔτος λαύονται εἰς τὰς δύο δεξάμενὰς τῶν λουτρῶν τούτων. Ἐλαιῶνες ἐκτείνονται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καθ' ὅλον τὸ μέχρις ἐδῶ μῆκος τῆς ὁδοῦ.

Ἀπὸ ἐδῶ ἡ ὁδὸς προχωρεῖ διὰ μέσου ὠραιοτάτου δάσους πευκῶν. Ἀνερχόμεθα καταφύτους λοφώδεις ἐκτάσεις καὶ διὰ μικρᾶς διακλαδώσεως τῆς ὁδοῦ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πόλιν τῶν ἀχλαδιῶν Ἀγιάσον (κάτ. 5000). Ἡ ὑψηλότερα κορυφὴ τῆς νήσου, ἡ ὁποία εἶναι ὀρατὴ ἀπὸ ὅλην τὴν Λέσβον, ὁ ἁγ. Ἡλίας (Ὁλυμπος), ὑψοῦται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς Δ. τῆς πόλεως.

Ἀγιάσος. Μεγάλαι ἐκτάσεις περίξ τῆς Ἀγιάσου

καλύπτονται ἀπὸ ἀγλαδέας, κυδωνέας, καστανέας κλπ.
'Απὸ ἑλα δὲ αὐτὰ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα ἐξάγονται καὶ
ἔτος ἐκ τῆς νήσου περὶ τὸ 1000000 ὀκάδες.* Δυστυχῶς
τὰ δένδρα ταῦτα εὕρισκονται παρημελημένα. Κλά-
δευμα ἢ καθάρισμα ἢ ἄλλην καλλιέργειαν δὲν ἐγνώ-

96. Τύποι χωρικῶν γυναικῶν Μυτιλήνης.

ρισαν ποτέ. Οἱ ἰδιοκτῆται τὰ ἐπισκέπτονται κατ' ἔτος
μόνον διὰ νὰ συλλέξουν τοὺς καρπούς των!

Πολίχνιτος. 'Απὸ 'Αγιάσου διὰ μέσου βοσκοτόπων
καὶ ἐκιάσεων ἀδένδρων καταλήγομεν εἰς τὴν κώμην
τοῦ ἁλατος Πολίχνιτον (κάτ. 5600).

Πρὸς βορρᾶν μας ἐκτείνεται ὅσον φθάνει ὁ ὀφθαλμός
μας, ἄλλος κόλπος τριπλάσιος τοῦ κόλπου τῆς Γέρας·
εἶναι ὁ κόλπος τῆς Καλλονῆς. 'Εκεῖ κάτω εἰς τὴν παρα-
λίαν παρὰ τὴν σκάλαν τῆς Πολιχνίτου ἐκτείνονται
θαυμάσιαι ἀλυκαί, εἰς τὰς ὁποίας παράγονται κατ' ἔτος
5000000 ὀκάδες ἁλατος.

* 500000 ὀκάδες ἀγλάδια, 200000 κυδώνια, 300000 κάσταναι.

Λουτρά Γέρας—Καλλονή (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ὀλίγον μετὰ τὰ λουτρά τῆς Γέρας ἡ ὁδὸς διευθύνεται ΒΔ.

Ὁ πευκῶν. Διασχίζει τὸ μέγιστον καὶ τὸ ὠραιότερον δάσος ἐκ πευκῶν τῆς νήσου, τὸ τσαμλίκι (= πευκῶν τουρκιστί), τὸ ὁποῖον κατέχει ὅλα τὰ μεταξὺ τῶν κόλπων Γέρας καὶ Καλλονῆς πεδινὰ τμήματα τῆς νήσου.

Δυστυχῶς οἱ ὑλοτόμοι, οἱ ὁποῖοι τὰ κόπτουν ὅπως τύχη, οἱ ποιμένες, οἱ ὁποῖοι τὰ πυρπολοῦν διὰ βοσκὰς καὶ οἱ Γιουρούκηδες * ἀφαιροῦντες τὸν πευκοφλοιόν, ἐπιφέρουν τοιαύτας καταστροφάς, ὥστε εἶναι ζήτημα, ἂν θὰ ὑπάρχη τὸ ὠραῖον αὐτὸ δάσος μετ' ὀλίγα ἔτη.

Κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τῆς Καλλονῆς διερχόμεθα ἐλαιῶνας καὶ ἀμπέλους καὶ μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς Καλλονὴν (κάτ. 2000).

Μυτιλήνη—Μανδαμάδος (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἀκολουθοῦμεν τὴν πρὸς Β. τῆς Μυτιλήνης παραλιακὴν ὁδόν. Ὀλίγον μετὰ τὸ ἄκρον τῆς πόλεως συναντῶμεν τὰ λουτρά τῆς Μυτιλήνης «Θέρμαι Κουρτζῆ».

Λουτρά Κουρτζῆ καὶ Θερμῆς. Τὰ λουτρά ταῦτα εἶναι τὰ ἄριστα τῆς Ἑλλάδος. Ἐχουν θεραπευτικὰς ιδιότητας πρώτης τάξεως καὶ ἐγκαταστάσεις ἀπὸ τὰς νεωτέρας ὅπου χρησιμοποιοῦν εἰς τὰ λουτρά τῆς Εὐρώπης. Εἰδικοὶ ἐπίσης ἰατροὶ κανονίζουν τὰ τῶν λουομένων, οἱ ὁποῖοι ὑπερβαίνουν τὰς 10000 κατ' ἔτος.

Μετὰ 2 1)2 ὥρας φθάνομεν εἰς τὰ λουτρά τῆς Θερμῆς «Θέρμαι Θερμῆς». Οἱ λουόμενοι ἐδῶ εὐρίσκουν μίαν κοινὴν δεξαμενὴν, 18 λουτήρας καὶ ἓν ξενοδοχεῖον μὲ τελείαν ἐπίπλωσιν, ἀνέρχονται δὲ κατ' ἔτος εἰς 10000.

Μανδαμάδος. Ἐξακολουθοῦντες τὴν πορείαν μας διὰ μέσου ἐλαιοφύτων κατὰ τὸ πλεῖστον ὁδῶν καταλή-

* Ταῦρκο νομάδες

γομεν εἰς Μανδαμάδον (κάτ. 2800). Ἀξιόλογον εἶναι τὸ κοινωτικὸν ἀτμοκίνητον ἐλαιοτριβεῖον τῆς κωμοπόλεως.

Εἰς τὴν Λέσβον ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ κατασκευάζῃ ἐκάστη κοινότης δι' ἐράνων μέγα ἀτμοκίνητον ἐλαιοτριβεῖον. Τὰ κέρδη τοῦ ἐλαιοτριβεῖου διατίθενται εἰς τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, ναῶν κλπ. Διὰ τοῦτο ὅλη ἡ νῆσος ἔχει τελειότατον σύμπλεγμα ἀμαξιτῶν ὁδῶν.

Τοιαῦτα ἀτμοκίνητα ἐλαιοτριβεῖα εὐρίσκονται εἰς ὅλην τὴν νῆσον 150 καὶ πλέον.

Τὰ ἔλαια τῆς νήσου δὲν εἶναι ὅλα καλῆς ποιότητος. Ἀπὸ τὰ 15000000 ὀκάδων ἐλαίου ὅπου παράγονται κατ' ἔτος τὸ 1)2 εἶναι φαγώσιμον. Τὸ ἄλλο τὸ χρησιμοποιοῦν τὰ 60 σαπωνοποιεῖα τῆς Λέσβου, ἀπὸ αὐτὸ δὲ παράγουν ἑτησίως περὶ τὰς 15000000 καὶ πλέον ὀκάδας σάπωνος.

Τὸ ἄλλο τμῆμα τῆς νήσου δὲν ἔχει σπουδαιότητα.

Μυτιλήνη—Σαμοθράκη (ἀτμοπλοϊκῶς).

Ἐκ Μυτιλήνης πλέοντες μεταξὺ Λέσβου—Μικρᾶς Ἀσίας καὶ στρέφονται κατόπιν πρὸς Δ. εἰσπλέομεν μετ' ὀλίγας ὥρας εἰς τὸν ἱστορικὸν λιμένα Μοῦδρον τῆς νήσου Λήμνου. Ἡ νῆσος ἔχει κατ. 23000. Πρὸς Δ. τῆς νήσου εὐρίσκεται ἡ πρωτεύουσά της Κάστρον.

Λῆμνος. Ἀπὸ τοὺς λόφους, οἱ ὅποιοι ἐκτείνονται πρὸς Α. τοῦ Μοῦδρου, βλέπομεν σχεδὸν ὅλην τὴν νῆσον. Εἶναι ὅλη πεδινή. ΒΔ. διακρίνονται ὀλίγαι λοφοσειραὶ μόνον. Δένδρα δὲν βλέπομεν. Εἶναι ὅλη ἐντελῶς γυμνή. Τοῦτο συνετέλεσε νὰ πιστευθῇ, ὅτι ἡ Λῆμνος εἶναι ἄγονος, ἐνῶ τοῦναντίον εἶναι γονιμωτάτη.

Δυστυχῶς οἱ Λῆμνιοὶ σπεύρουσιν αὐτὴν μόνον δημητριακοὺς καρπούς, * διὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι κατάλληλον τὸ ἔδαφος τῆς νήσου των.

Ἡ νῆσος εἶναι ἡφαστεογενής.

* Ἡ ἑτησία παραγωγή τῆς νήσου εἰς δημητριακοὺς καρπούς κατὰ μέσον ὅρον εἶναι 3000000 ὀκάδες, ἐξ ὧν αἱ 900000 σηάμι.

Σαμοθράκη. Ἡ νῆσος καλύπτεται ἀπὸ βουνὰ χαμηλά, ἀλλὰ δασώδη κατὰ τὸ πλεῖστον, τελευταίαν δὲ τὴν ὄρεινὴν νῆσον Σαμοθράκην (κάτ. 3000).

Εἰς τὸν νομὸν Λέσβου ὑπάγεται καὶ ἡ μικρὰ πρὸς Δ. ταύτης νῆσος ἄγ. Εὐστράτιος (κάτ. 1000).

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 132000.

Ὅρη. Ὁ ἅγιος Ἡλίας (Ὁλυμπος).

Ἀκρωτήρια. Μαλέα καὶ Σίγρι εἰς τὴν Λέσβον.

Κόλποι. Καλλονῆς καὶ Γέρας εἰς τὴν Λέσβον, ὁ Μοῦδρος εἰς τὴν Λήμνον

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Λέσβου περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Μυτιλήνης	πρωτεύουσα	Μυτιλήνη
2) Πλωμαρίου	»	Πλωμαρίου
3) Μολίβου	»	Μόλιβος
4) Λήμνου	»	Κάστρο.
5) Σαμοθράκης	»	Σαμοθράκη

Ερωτήσεις: 1) Ὁ νομὸς Λέσβου ποίας νήσους περιλαμβάνει; 2) Ποία τῶν νήσων τούτων εἶναι μεγαλυτέρα; 3) Ἡ Μυτιλήνη πρὸς ποίαν παραλίαν πλησιάζει; 4) Ὅποῖον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς Μυτιλήνης; 5) Ποῖα δένδρα καλύπτουσι τὴν νῆσον ταύτην; 6) Ποῖος εἶναι ὁ καλύτερος λιμὴν τῆς Μυτιλήνης; 7) Ἡ πόλις Μυτιλήνη ποῦ κεῖται; 8) Ποῖον εἶναι τὸ κυριώτερον προϊόν τῆς Μυτιλήνης; 9) Πῶς φαίνεται ὁ κόλπος τῆς Γέρας; 10) Διατί ἔχει ἀναπτυχθῆ ἡ σαπωνοποιία εἰς τὴν Μυτιλήνην; 11) Ποῦ ὑπάρχουν καλὰ ἄλυσκαί; 12) Ποῦ ὑπάρχουν ἱματικὰ λουτρά; 13) Αἱ κοινότητες Μυτιλήνης πῶς κατορθώνουν νὰ ἔχουν ἀρκετὰ εἰσδήματα; 14) Τί καλὸν προῆλθεν ἐκ τούτου; 15) Πῶς ἐκ τοῦ ἐλαίου ἡ Μυτιλήνη δύναται νὰ ἔχῃ μεγαλυτέρα εἰσδήματα; 16) Ποῖον τμῆμα τῆς Λέσβου εἶναι δασώδες καὶ καλλιεργημένον; 17) Ποῖον τμῆμα τῆς νήσου εἶναι ἄδενδρον καὶ ἀκαλλιεργητον; 18) Εἰς ποῖον μέρος παράγεται ἄλας; 19) Ποῦ παράγονται

ὁπῶραι καὶ ποῖαι; 20) Ποῖα πόλις εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Λέσβου; 21) Πρὸς Β. τῆς Μυτιλήνης ποίαν μικρὰν νῆσον συναντῶμεν; 22) Ἡ νῆσος Ἀῆμος πρὸς ποῖον μέρος τῆς Μυτιλήνης εἶναι; 23) Πῶς ὀνομάζεται ὁ λιμὴν τῆς Ἀῆμου; 24) Διατί λεγόμεν, ὅτι εἶναι ἱστορικὸς ὁ λιμὴν οὗτος; 25) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς Ἀῆμου; 26) Τί δύναται νὰ καλλιεργηθῇ εἰς Ἀῆμον; 27) Ἡ Σαμοθράκη ποῦ εἶναι;

VII. Κ Ρ Η Τ Η

ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ

Πειραιεὺς—Χανιά (μῖλια 150).

Ἐκ Πειραιῶς διευθυνόμεθα κατ' εὐθεΐαν πρὸς Ν. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ ταξιδίου μας ἀφήνομεν πρὸς Α. τὴν Μῆλον. Μετ' ὀλίγον δὲ διακρίνομεν κάτω εἰς τὸν ὀρίζοντα λεπτὴν γραμμὴν. Εἶναι ἡ Κρήτη.

Κατερχόμεθα πλησιάζοντες ὁλονέν.

Εἰσερχόμεθα εἰς τὸν κόλπον τῶν Χανίων. Δεξιὰ μας ἔχομεν ἓν ἀκρωτήριον στενὸν καὶ μακρὸν ὡς σπαθί, Σπάθα ὀνομαζόμενον. Ἀριστερά μας τὴν χερσόνησον Ἀκρωτῆρι. Ἀμφότερα φαίνονται ξηρά. Εἰς τὸ βάθος ὁ μυχὸς τοῦ κόλπου ἀποτελεῖ πεδινὴν καὶ κατάφυτον λωρίδα μὲ ὠραῖα χωρία, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ὑψοῦται ἐπιβλητικὸς καὶ γυμνὸς ὁ ὄγκος τῶν Λευκῶν ὄρέων, τῶν ὑψηλοτέρων τῆς Κρήτης.

Χανιά. Καταπλέομεν εἰς τὴν πόλιν τῶν πορτοκαλίων τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου Χανιά (κάτ. 25000). Ἀγκυροβολοῦμεν ἔξωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ μακροῦ λιμένος πρὸ τοῦ ἱστορικοῦ φρουρίου Φιρκᾶ. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὴν Α. γωνίαν τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου, ἐκεῖ ὅπου τὸ Ἀκρωτήρι ἐνοῦται μετὰ τῆς νήσου. Ἀποβιβαζό-

μεθα εἰς τὴν πόλιν. Ἀντὶ ὁδῶν συναντῶμεν σοκάκια με τουρκικὰ καλντιρίμια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα συνωθοῦνται τὰ πλήθη. Οἱ Τοῦρκοι διακρίνονται τῶν χριστιανῶν συμπολιτῶν των ἀπὸ τὸ κόκκινον χρῶμα· θὰ ἔχουν ἢ φέσι ἢ ζωνάρι ἢ ὑποκάμισον κόκκινον ἢ καὶ ὅλα ὁμοῦ κόκκινα.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως εἶναι ἡ παρὰ τὸ δη· μαρχεῖον μικρὰ πλατεῖα Συντριβάνι.

Χαλέπα. Ὡραῖαι λεωφόροι εἶναι ἡ τοῦ Διαδόχου, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὸ ὠραῖον προάστειον Χαλέπαν, ὅπου εὐρίσκονται τὸ πρῶην ἀνάκτορον τοῦ ἡγεμόνος καὶ τὰ προξενεῖα τῶν Δυνάμεων.

Σούδα. Ἡ λεωφόρος τριγικιπίσσης Σοφίας καὶ ἡ λεωφόρος Σούδας (συνέχεια τῆς τριγικιπίσσης Σοφίας), διὰ τῆς ὁποίας μεταβαίνομεν εἰς τὸν μέγιστον καὶ ἀσφαλίστατον τῶν λιμένων τῆς Κρήτης Σούδαν.

Ἐδῶ εἰς τὴν παραλίαν τοῦ λιμένος προχωρεῖ ἡ πρὸς τὴν Ρέθυμνον ἀμαξιτὸς διὰ μέσου ἐλαιῶνων, ἀμπελώνων καὶ ὁπωροφόρων δένδρων.

Χανιά—Ἀλικιανὸς (ὁδὸς ἀμαξιτός).

Ἐκ Χανίων μεταβαίνομεν εἰς τὴν κώμην τῶν ὠραιότερων πορτοκαλλίων τῆς Ἑλλάδος Ἀλικιανὸν (κάτ. 700). Εἶναι ἐκτισμένη εἰς θαυμασίαν τοποθεσίαν κατὰ τὸ μέσον καὶ ὑπεράνω τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου Χανίων εἰς μέρος κατάφυτον ἀπὸ πορτοκαλλέας, λεμωνέας, καστανέας καὶ ἄλλα ὁπωροφόρα δένδρα. Κάτωθεν κατὰ μῆκος τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου φαίνονται πλῆθος χωρίων μέσα εἰς τὴν κατάφυτον ἔκτασιν.

Καστέλλι. Πρὸς Δ. τούτου εἶναι ὁ κόλπος Κισάμου καὶ τὸ ἀκρωτήριο Κίμαρος στενὸν καὶ μακρὸν καὶ αὐτὸ ὡς σπαθί. Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τούτου εἶναι τὸ Καστέλλι Κισάμου (κάτ. 700).

Κάντανος. Κατὰ τὰς ΝΔ. κλιτῆς τῶν Λευκῶν ὁρέων εἶναι ἡ κώμη Κάντανος (κάτ. 1000). Ἐδῶ εὐρίσκονται τὰ μεγαλύτερα ἐλαιόδενδρα τῆς νήσου.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 97000.

Όρια. Ό νομός Χανίων κατέχει τὸ Δ. τμήμα τῆς νήσου.

Όρη. Τὰ Λευκὰ ὄρη.

Ακρωτήρια. Τὸ Δρέπανον, ἡ Σπάθα καὶ τὸ τοῦ Κισάμου.

Χερσόνησοι. Ἡ τοῦ Ἀκρωτηρίου.

Κόλποι. Σούδας, Χανίων καὶ Κισάμου.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ό νομός Χανίων περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Κυδωνίας	πρωτεύουσα	Χανιά
2) Ἀποκορώνου	»	Βάμος
3) Κισάμου	»	Καστέλλι
4) Σελίνου	»	Κάντανος

Ἑρωτήσεις: 1) Ό νομός Χανίων εἰς ποῖον μέρος τῆς Κρήτης εἶναι; 2) Ό ποῖον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; 3) Ποῖος κόλπος ἀσφαλέστατος ὑπάρχει εἰς τὸν νομὸν τούτον; 4) Ποῦ παράγονται ὠραῖα πορτοκάλια; 5) Τὰ Χανιά ποῦ εἶναι ἐκτισμένα; 6) Τί καλλιεργοῦνται εἰς τὸν νομὸν τούτον; 7) Ἡ Κάντανος εἰς τὰς πλευρὰς ποίου ὄρους εἶναι; 8) Ποῖα ὄρη βλέπομεν εἰς τὸν νομὸν Χανίων; 9) Ἐχουν δάση ταῦτα; 10) Πῶς μεταβαίνομεν ἐκ Πειραιῶς εἰς Χανιά;

ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ

Χανιά—Ρέθυμνος (ἀτμοπλοϊκῶς, ὥραι 3 1/2).

Ἀποπλέομεν ἐκ Χανίων παραπλέοντες τὴν χερσόνησον Ἀκρωτηρίου διευθυνόμενοι ΝΑ. διερχόμεθα πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Σούδας, τὸ ἀκρωτήριο Δρέπανον, κατευθυνόμενοι πρὸς τὸ σημεῖον ὅπου ἐνοῦνται τὰ Λευκὰ ὄρη μετὰ τῆς Ἰδης. Καταπλέομεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ ἐλαίου καὶ πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Ρέθυμνον (κάτ. 9000).

Ἀγκυροβολοῦμεν πρὸ τοῦ μικροῦ λιμένος. Ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου ἔχει ὠραίαν θέαν. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς πόλεως εἶναι τὸ φρούριον.

Ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὴν πόλιν.

Κατὰ μῆκος μιᾶς ὥρας ὑπὸ κατασκευὴν προκυμαίας, μὲ ὀρίζοντα ἐλεύθερον πρὸς τὴν θάλασσαν, εὐρίσκονται καφενεῖα, ἐστιατόρια, ἀποθήκαι κλπ. Περιερχόμεθα τὴν πόλιν. Δύο μόνον ὁδοὶ παράλληλοι τῆς προ-

κυμαίας είναι άξια λόγου. Είς αὐτάς γίνεται ὅλη ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς πόλεως. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως εἶναι τὰ σαπωνοποιεῖα.

Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶναι ξηρὸν καὶ ὄρεινόν, καὶ

64. Τύπος Κρητικοῦ.

ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰ χωρία.. Ἀξιόλογος εἶναι ἡ κοιλὰς τοῦ Ἀμαρίου κατάφυτος ἀπὸ ἐλαίας καὶ ἀμπέλους.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 66000.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ρεθύμνης ἐκτείνεται πρὸς Δ. τοῦ νομοῦ Χανίων καὶ πρὸς Α. τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου.

Ὁρη. Ἐχει κατὰ τὸ ἡμισυ τὰ Λευκὰ ὄρη καὶ τὴν Ἰδην (Ψηλορείτην) πρὸς Α.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ρεθύμνης περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Ρεθύμνης	πρωτεύουσα	Ρέθυμνος
2) Μυλοποτάμου	»	Πέραμα
3) Ἀμαρίου	»	Μύρωνας
4) Ἀγίου Βασιλείου	»	Σπήλι
5) Σφακίων	»	Σφακία

Ἑρωτήσεις: 1) Ὁ νομὸς Ρεθύμνης πρὸς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ Χανίων εἶναι; 2) Ὅποιον εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ τούτου; 3) Ποῖα προϊόντα παράγει ὁ νομὸς Ρεθύμνης; 4) Ἡ κοιλὰς Ἀμαρίου μεταξὺ τίνων ὁρέων εἶναι; 5) Τί καλλιεργεῖται εἰς τὴν κοιλάδα ταύτην; 6) Πῶς μεταβαίνομεν ἐκ Χανίων εἰς Ρέθυμνον; 7) Ποῖον προϊόν κυρίως ἐξάγεται ἐκ Ρεθύμνης; 8) Ποῖα ὄρη ἔχει ὁ νομὸς;

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ρέθυμνος—Ἡράκλειον (ἀτμοπλοικῶς ὥραι 3 $\frac{1}{2}$).

Ἐκ Ρεθύμνου διευθυνόμεθα πρὸς Α. Πλέομεν παραλλήλως πρὸς τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Κρήτης Ἰδην. τὸ ὅποιον φαίνεται ὄρος ξηρὸν καὶ ἄδενδρον.

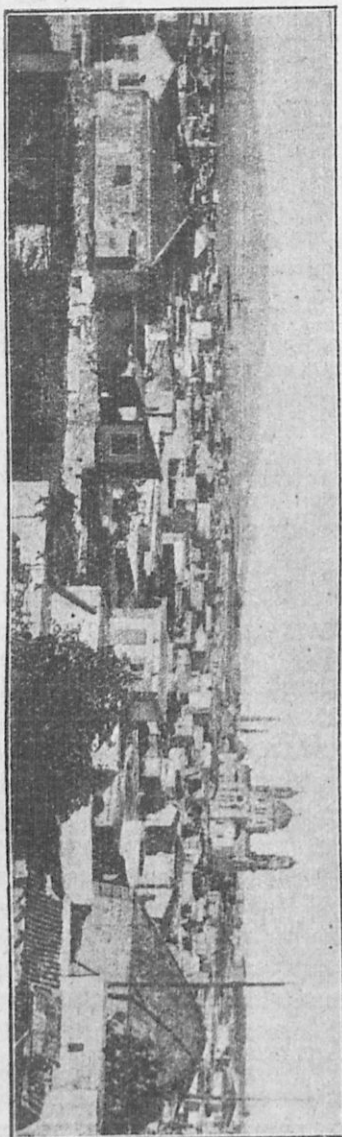
Μετ' ὀλίγον κάμπτομεν τὸ ἀκρωτήριον Δῖον (Ρωγ-διαῖς). Τὸ ἔδαφος μεταβάλλεται ἀπὸ ξηρὸν καὶ πετρῶδες εἰς πεδινὴν κατὰφυτον ἔκτασιν.

Ἀγκυροβολοῦμεν πρὸ τοῦ στομίου τοῦ μικροῦ λιμένος τῆς πρωτευούσης τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου (κάτ. 25000).

Ἐν τεράστιον τεῖχος φρουρίου περιβάλλει τὴν πόλιν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ἡ πόλις φαίνεται, ὅτι περισφίγγεται ὑπὸ τῶν τειχῶν τούτων μέχρις ἀποπνιγμοῦ.

Ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὴν πόλιν. Παρὰ τὸ τελωνεῖον, τὴν μικρὰν προκυμαίαν καταλαμβάνουσι κόφιοι σταφυλῶν, πόρτοκαλλίων κλπ. Ἐκεῖ θαυμάζομεν τὰ τεράστια θολωτὰ διαμερίσματα τοῦ ἐνετικοῦ φρουρίου, πού περιβάλλει τὸ Ἡράκλειον, τὰ ὅποια σήμερον χρησιμοποιεῖ τὸ τελωνεῖον ὡς ἀποθήκας. Χιλιάδες δὲ βαρελ-

65. Π. Μεγαλοσύνη και σπουδαιότητα πόλεως τῆς Ἱερήτης 'Ηράκλειον.

λίων ἐλαίου, ¹ σάπωνος, τυροῦ κλπ, εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν τούτων, ἔτοιμα πρὸς ἐξαγωγήν.

‘Ηράκλειον. Ἀπὸ τοῦ λιμένος μία ὥραία ὁδὸς εἰσχωρεῖ εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως. Τὴν ἀκολουθοῦμεν. Δεξιά καὶ ἀριστερά ταύτης βλέπομεν νεόδμητα λαμπρότατα ξενοδοχεῖα καὶ καταστήματα. Εἶναι τὰ ὠραιότερα τοῦ ‘Ηρακλείου. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶναι μικρὰ πλατεῖα, κάτωθεν δὲ τεραστίου πλατάνου κρήνη μετρεῖς τεραστίους λέοντας. Εἶναι ἡ πλατεῖα τῶν λεόντων. Παρὰ τὴν πλατεῖαν ταύτην εἶναι ἡ ἀγορά, τὸ κέντρον τῆς πόλεως.

Μία λεωφόρος ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως. Ἐνα τεραστίον δὲ ἐπίμηκες οἰκοδόμημα δεξιά μας περιλαμβάνει τοὺς στρατῶνας, τὰ δικαστήρια, τὸ γυμνάσιον κλπ.

Ἐκεῖ παρὰ τὸ ἄκρον τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου εἶναι ἡ πλατεῖα, ὅπου γίνεται ὁ περίπατος.

Φρούριον. Περιερχόμεθα ἐφ' ἀμάξης τὸ φρούριον. Τὴν πλάτος του εἰς πολλὰ μέρη ὑπερβαίνει τὰ 50 μέτρα. Εἶναι μία εὐρυτάτη λεωφόρος. Ὅπου δὲ εἶναι ἐπάλξεις, ἐκεῖ σχηματίζεται μικρὰ πλατεῖα! Ἐσωτερικῶς τὰ τεῖχη ταῦτα σχηματίζουν τεραστίας αἰθούσας καὶ διαδρόμους. Ἐντὸς αὐτῶν ἔκρυπτον πολεμεφόνδια, τροφὰς κλπ. Σήμερον ἀρκετὰς τοιαύτας ἀποθήκας χρησιμοποιεῖ τὸ τελωνεῖον διὰ τὰ ἐμπορεύματα. Ἐξῶθεν τοῦ φρουρίου τούτου εἶναι ἐσκαμμένος χάνδαξ τεράστιος, ὁ ὁποῖος ἐν καιρῷ πολιορκίας ἐγέμιζεν ἀπὸ θάλασσαν καὶ μετέβαλλε τὸ Ἡράκλειον εἰς νῆσον. Τώρα ἐντὸς αὐτοῦ καλλιεργοῦνται λαχανικά.

Πρὸς Α. τοῦ Ἡρακλείου εἶναι ἐργοστάσια σαπωνοποιίας.

Ἡράκλειον—Κνωσὸς—Ἀρχάναι (ὁδὸς ἀμαξ.).

Ἀκολουθοῦμεν ἀμαξιτὸν ὁδὸν Ν. τοῦ Ἡρακλείου.

Διερχόμεθα διὰ μέσου ὠραίων ἀμπελώνων καὶ ἐλαιῶνων καὶ μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς Κνωσόν. Ἐδῶ εἶναι τὰ ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων τοῦ βασιλέως Μίνως.

Κνωσός. Εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς βασιλείας τὸ περιεργότερον εἶναι μία αἰθουσα, ὅπου ἔχει ἐκ λίθου παιδικὰ κρεβατάκια (κούνιες). Εἰς δὲ τὸ διαμέρισμα τοῦ βασιλέως, μεταξὺ ἄλλων αἰ ἀποθήκαι, 24 τετράγωνα ὠραῖα πηγαδάκια καὶ 7 πίθοι χρωματιστοὶ τεραστίου μεγέθους (4 περίπου μέτρων ὕψους). Ἐκεῖ λέγουσιν ὅτι ἐφύλαττεν ὁ Μίνως τὰ ἔλαια καὶ τοὺς οἶνους του.

Ἐκ Κνωσοῦ διευθυνόμεθα πρὸς Ν. διὰ πεδιάδος καταφύτου ἀπὸ ἀμπελούς καὶ ἐλαίας. Διερχόμεθα διάφορα χωρία, πλεῖστα δὲ τοιαῦτα διακρίνομεν δεξιὰ τῆς ὁδοῦ μέσα εἰς ὠραίους ἀμπελῶνας. Τοιουτοτρόπως καταλήγομεν εἰς τὴν κόμην τῶν σταφυλῶν (ἄνω) Ἀρχάνας (κάτ. 3000). Ἐδῶ τὴν προσοχὴν μας προσελκύουν αἱ

ἄμπελοι. Ὁλη ἡ πέριξ ἑκτασις εἶναι γεμάτη ἀπὸ κληματαριάς, ἀπλωμένας ἐπάνω εἰς σκιάδας, κάτωθεν τῶν ὁποίων κρέμανται ὠραιότατα σταφύλια.

Τὰ σταφύλια αὐτά, τὰ ὅποια διατηροῦνται ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰς σκιάδας μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, ἀποστέλλουν κατὰ μεγάλας ποσότητας εἰς Πειραιᾶ καὶ Αἴγυπτον.

Ἡράκλειον—Κνωσὸς—Καστέλλι (ὁδὸς ἀμαξ.).

Ἐκ Κνωσοῦ διευθυνόμεθα ΝΑ. Διερχόμεθα χώραν εὐφορώτατην, πεδινήν, ἐλαφρῶς λοφώδη καὶ κατάφυτον ἀπὸ ἐλαιῶνας καὶ ἀμπέλους. Τοιουτοτρόπως καταλήγομεν εἰς Καστέλλι Πεδιάδος (κάτ. 1000).

Μεσαρᾶ. Πρὸς Ν. τοῦ Ψηλορείτου μεταξὺ τούτου καὶ παραλιακῆς λοφοσειρῆς ἐκτείνεται πεδινὴ λωρίς, πλάτους 5 χιλιομ. καὶ μήκους 45 περίπου. Εἶναι ἡ πεδιάς τῶν πορτοκαλλίων Μεσαρᾶ κατὰφυτος ἀπὸ ὀπωροφόρα δένδρα, ἀμπέλους καὶ ἐλαίας. Κυριώτεροι κῶμαί της εἶναι αἱ Μοῖραι καὶ ὁ Πύργος. Πρὸς Α. τῶν Μοιρῶν εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Γόρτυνος ὅπου εὐρίσκεται ὁ λαβύρινθος τοῦ Μινωταύρου.

ΣΥΓΓΕΦΑΛΛΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 110,000.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ἡρακλείου ἐκτείνεται πρὸς Δ. τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης καὶ πρὸς Α. τοῦ νομοῦ Λασηθίου.

Ὅρη. Ὅρη ἔχει τὴν Ἰδην (Ψηλορείτην).

Πεδιάδες. Τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀλμυροῦ (Ἡρακλείου) καὶ τὴν τῆς Μεσαρᾶς.

Κόλποι. Τὸν κόλπον τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὸν τῆς Μεσαρᾶς.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ἡρακλείου περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1) Τεμένους	πρώτεύουσα	Ἡράκλειον
2) Μαλεβυζίου	»	ἄγ. Μύρων
3) Πεδιάδος	»	Καστέλλι
4) Μονοφατσίου	»	Πύργος
5) Καινουρίου	»	Μοῖραι
6) Πυργιωτίσσης	»	Τρυπάκιον

Ἑρωτήσεις: 1) Εἰς ποῖον μέρος τῆς νήσου Κρήτης εἶναι ὁ νομὸς Ἡρακλείου; 2) Μετὰ τὸ ἀκρωτήριο Δῖον πῶς εἶναι

τὸ ἔδαφος; 3) Ποῦ εἶναι τὰ ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μίνωος; 4) Ποῦ κεῖται ἡ πεδιάς Μεσαρᾶ; 5) Τί παράγει αὕτη; 6) Ὁ λαβύρινθος τοῦ Μινωταύρου ποῦ ἦτο; 7) Ποῖα προϊόντα πρὸς ἐξαγωγὴν παρατηροῦμεν εἰς τὴν προκυμαίαν καὶ τὰς ἀποθήκας τοῦ Ἑρακλείου; 8) Περιγράψατε τὸ φρούριον τοῦ Ἑρακλείου. 9) Τί εἶδους ἐργοστάσια εἶναι πρὸς Α. τοῦ Ἑρακλείου; 10) Τί παρατηρεῖτε ὡς πρὸς τὴν εὐφορίαν τοῦ ἔδαφους τοῦ νομοῦ τούτου; 11) Ποῦ βλέπομεν ὠραίας σταφυλάς; 12) Ποῖον ὄρος εἶναι εἰς τὸν νομὸν τούτον;

ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΗΘΙΟΥ

Ἀπὸ τὸ Ἑράκλειον τὸ ἀτμόπλοιον διευθύνεται πρὸς Α. Μετὰ 3 ὥρας κάμπτομεν τὸ ἀκρωτήριον Ζεφύριον καὶ διευθυνόμεθα πρὸς Ν. ἐντὸς τοῦ μεγίστου κόλπου τῆς νήσου, τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου.

Ἄγ. Νικόλαος. Καταπλέομεν εἰς τὸν λιμένα τῶν ἀμυγδάλων καὶ τῶν χαρουπίων, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ ἅγιον Νικόλαον (κάτ. 1500). Βλέπομεν μιαν μικρὰν προκυμαίαν, ὠραίας οἰκίας, εὐθείας ὁδοῦς καὶ ἐλαιουργεῖον. Πρὸς Ν. ὑψοῦται τὸ ὄρος Δίκτη, ξηρὸν καὶ ἄδενδρον.

Ἄγ. Νικόλαος—Νεάπολις (ὁδὸς ἀμαξιτός, χιλ. 15).

Ἀπὸ τοῦ ἁγ. Νικολάου προχωροῦμεν ΒΔ. διὰ μέσου ἐκτάσεως λοφώδους, ξηρᾶς καὶ ἄδενδρου καὶ φθάνομεν εἰς κοιλάδα κατάφυτον ἀπὸ ἀμυγδαλέας, ἐλαίας, πορτοκαλλέας, ἀμπέλους κλπ. Ἐδῶ μέσα εἶναι ἡ Νεάπολις (κάτ. 2400).

Νεάπολις—Λασήθιον (ὁδὸς βατή).

Λασήθιον. Ἐκ Νεαπόλεως διευθυνόμενοι πρὸς Α. δι' ὁδοῦ βατῆς ἀνερχόμεθα τὴν γυμνὴν Δίκτην. Ἐκεῖ μεταξὺ τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν τῆς εἰς ὕψος 900 μέτρων συναντῶμεν ὄροπέδιον 10 χιλιομέτρων μήκους καὶ 6 πλάτους. Εἶναι ὁ τόπος τῶν πατατῶν καὶ τῶν φασολίων, «τὸ Λασήθιον ὄροπέδιον». Εἶναι ὅλη ἓνας κῆπος μέγας. Ἐκεῖναι αἱ ἀντλῖαι, ποὺ ὁμοιάζουν σὰν ἀνεμόμυλοι

καὶ μετὰς ὁποίας εἶναι γεμᾶτον τὸ ὄροπέδιον, ἀποτελοῦν θέαν ἐκτάκτως ὥραίαν. Μετὰ αὐτὰς ἀντλοῦν ἀπὸ τὰ πηγὰδια νερὸ καὶ ποτίζουσιν φοσὸλιο καὶ πατάτας. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ ΒΔ. ἄκρον τοῦ ὄροπεδίου βόθρος νὰ καταπίνει τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν θὰ μετεβάλλετο τοῦτο ἀμέσως εἰς λίμνην.

Κύκλῳ τοῦ ὄροπεδίου τούτου βλέπομεν 15 περίπου χωρία, τῶν ὁποίων μεγαλύτερον εἶναι οἱ Τσερνιάδαι (κάτ. 1000).

Οἱ λασηθιώτικες φασόλες, ὅπως λέγονται ὑπὸ τῶν Κρητῶν, εἶναι τὰ νοστιμώτερα φασόλια. Ἐδῶ ὅλοι εὐποροῦν.

Ἅγιος Νικόλαος — Ἱεράπετρα (ὁδὸς ἀμαξιτός, ἐν μέρει ὑπὸ κατασκευὴν).

Ἀπὸ ἁγίου Νικολάου ἀκολουθοῦμεν τὴν ἀμαξιτὸν παραλιακῶς μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Μιραμπέλλου. Ἀπὸ ἐδῶ μέχρι τῆς ἄλλης θαλάσσης (Ἱεράπετρας) ἡ ὁδὸς εἶναι ὑπὸ κατασκευὴν. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου εἶναι τὸ στενώτερον. Ἐχει μῆκος 15 χιλ. περίπου.

Ἡ ὁδὸς διέρχεται πεδινὴν ἔκτασιν πρὸς Α. τῶν τελευταίων λοφοσειρῶν τῆς Δίκτης κατάφυτον ἀπὸ ἐλαίας ἀμυγδαλᾶς, πορτοκαλλέας, ξυλοκερατέας κλπ.

Τοιοιυτοτρόπως φθάνομεν εἰς τὴν παραλίαν ὅπου εὐρίσκεται ἡ Ἱεράπετρα (κάτ. 3000). Ἡ κώμη ἔχει εὐθείας ὁδοὺς, ὥραίαν οἰκίαν, σαπωνοποιεῖον καὶ μικρὸν λιμένα.

Ἀκτοπλοῖα (περίπλους) **τῆς Κρήτης** Χανία—Ρέθυμνος—Ἡράκλειον—Ἅγιος Νικόλαος—Σητεία κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν τῆς νήσου.

Ἐπειτα, κάμπτοντες τὸ ἀνατολικώτερον ἀκρωτήριο Σίδερον, προσεγγίζομεν εἰς Ἱεράπετραν, Χώραν Σφακίων καὶ παραπλέοντες τὰ Δ. παράλια τῆς νήσου εἰσερχόμεθα εἰς τὸν βαθύτατον κόλπον Κισάμου. Ὁ μυχὸς τοῦ κόλπου τούτου εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἀμπέλους, ὕψηλότερον δὲ ἀπὸ καρυάς, καστανέας κλπ.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 63,000 κάτοικοι.

Ἔθνη. Ὁ νομὸς Λασηθίου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἀνατολικώτερον τμήμα τῆς νήσου.

Ἄρχη. ἔχει τὴν Δίκτην.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Ζεφύριον καὶ τὸ Σίδερον.

Κόλποι. Μιραμπέλλου καὶ Σητείας.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Λασηθίου περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας:

1)	Μιραμπέλλου	πρωτεύουσα	Ἀγ. Νικόλαος
2)	Λασηθίου	»	Τσερνιαδαί
3)	Βιάννου	»	Βιάννος
4)	Ἱεραπέτρας	»	Ἱεράπετρα
5)	Σητείας	»	Σητεία

Ἐρωτήσεις: 1) Ὁ νομὸς Λασηθίου εἰς ποῖον μέρος τῆς νήσου εἶναι; 2) Τί παρατηροῦμεν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λασηθίου; 3) Ποίαν νήσον βλέπομεν εἰσερχόμενοι εἰς τὸν κόλπον Μιραμπέλλου; 4) Ὁ Κερατόκαμπος ἀπὸ ποίου εἴδους δένδρου εἶναι καταφυτός; 5) Ποῖον ὄρος εἶναι εἰς τὸν νομόν τοῦτον; 6) Εἶναι δασῶδες; 7) Ἡ Ἱεράπετρα εἰς ποῖον μέρος τῆς νήσου εἶναι; 8) Ποῖος κόλπος σχηματίζεται εἰς τὸ Α. μέρος τῆς Κρήτης; 9) Πῶς συγκοινωνεῖ ὁ ἅγ. Νικόλαος μετὰ τὴν Ἱεράπετραν; 10) Ποῖα εἶναι τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ τούτου; 11) Ποῦ κεῖται ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τούτου; 12) Πῶς εἶναι τὸ ἔδαφος τοῦ Α. μέρους τοῦ νομοῦ τούτου; 13) Διατί εἰς Ἱεράπετραν ὑπάρχει σαπωνοποιεῖον

Ἡ ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ Αἱ Ἀλλαι Ελευθερωθεῖσαι Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους

Ἡ Κρήτη ἔχει πληθυσμὸν 345,000 κατοίκων. Εἶναι ἡ μεγίστη ἑλληνικὴ νῆσος.

Γενικῶς ἐξεταζομένη ἡ Κρήτη ἔχει ἔδαφος κατὰ πολὺ ὅμοιον μετὰ τὸ ἔδαφος τῆς Χίου. Τὰ ὄρη τῆς, τὰ ὁποῖα διασχίζουν αὐτὴν κατὰ μῆκος, εἶναι ξηρὰ καὶ ὄξενδρα.

Μεταξὺ ὅμως τῶν ὀρέων καὶ τῶν βουνῶν, εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τὰς πλευράς τούτων, εἰς τὰς μικρὰς πεδιάδας καὶ τὰ ὀροπέδιά τῆς καλλιεργοῦνται ἐλαῖαι, ἄμπελοι καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, λόγῳ δὲ τῆς ξηρότητος τοῦ ἔδαφους τῆς καὶ τοῦ γλυκυτάτου κλίματος τῆς νήσου ὅλα τὰ προϊόντα τῆς εἶναι νοστιμώτατα.

Ἡ Κρήτη δυστυχῶς στερεῖται ὁδῶν καὶ λιμένων. Τὰ Χανιά, ἡ Ρέθυμνος καὶ τὸ Ἡράκλειον, αἱ τρεῖς μέγιστα πόλεις αὐτῆς, εἶναι ἀλίμενοι. Οἱ μικροὶ λιμένες τῶν πόλεων τούτων εἶναι κατάλληλοι μόνον διὰ μικρὰ ἱστιοφόρα. Τὰ ἀτμόπλοια ἀγκυροβολοῦσιν ἐξωθεν τῶν λιμένων εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Τὸν χειμῶνα οἱ ἐπιβάται καὶ τὰ ἐμπορεύματα κινδυνεύουν κατὰ τὴν ἐπιβίβασιν καὶ ἀποβίβασιν των, διότι ἡ θάλασσα εἶναι σχεδὸν πάντοτε τρικυμιώδης.

Αἱ νῆσοι Κρήτη καὶ Σάμος πρὸ τοῦ 1912 ἀπετέλουν ἐκάστη ἰδίαν ἡγεμονίαν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν, αἱ δὲ λοιπαὶ νῆσοι Ἰκαρία, Χίος, Ψαρά, Λήμνος. Ἰμβρος, Σαμοθράκη καὶ Θάσος ἀνῆκον εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος. Τῷ 1912 ὅλαι αἱ ἀνωτέρω νῆσοι ἡλευθερώθησαν ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος.

VIII. Θ Ρ Α Κ Η

Τὰ σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ 1920 πρὸς τὰ ΒΑ ἦσαν εἰς τὸν ποταμὸν Νέστον, ὅστις εἶναι καὶ τὸ φυσικὸν σύνορον μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Θράκης. Μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον παροχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ Θράκη. Τὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους μέρος τῆς Θράκης εἶναι τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ Νέστου, Ροδόπης καὶ Ἐβρου, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Δυτικῆς Θράκης.

Ἡ Ἑλληνικὴ Δυτικὴ Θράκη ἀποτελεῖται: α'. Ἀπὸ τὰς νοτίας ὁρίστειρας τῆς Ροδόπης αἱ ὁποῖαι κατέχουν ὅλον τὸ βόρειον τμήμα ἀπὸ Νέστου μέχρι Ἐβρου.
β'. Ἀπὸ τὸ πεδινὸν τμήμα τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰς τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἡ ἐκτεταμένη πεδιάς Ἐάνθης—Κομοτίνης καὶ ἄλλαι μικρότεραι.

γ'. Ἀπὸ ἐστεταμένην πεδιάδα μετὰξὺ Διδυμοτέχου—
Αδριανουπόλεως—Ροδόπης—Ἐβρου.

Πολιτικῶς ἡ Δ. Θράκη διαίρεῖται εἰς δύο Νομούς.

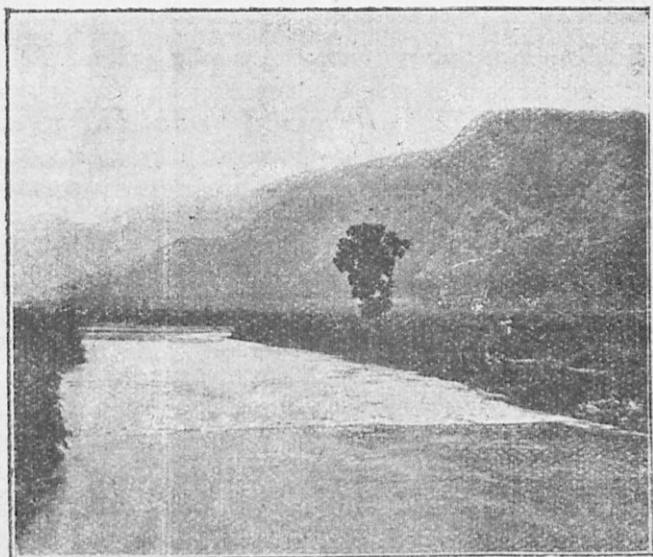
1) Τὸν Νομὸν Ροδόπης καὶ 2) τὸν νομὸν Ἐβρου.

ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ

Δράμα—Ἐάνθη (σιδηροδρομικῶς χιλιόμε. 95)

Ἐάνθη. Ἄς ἀκολουθήσωμεν τώρα τὴν σιδηρο-
δρομικὴν γραμμὴν Δράμας—Ἐάνθης.

Ἀπὸ Δράμας μέχρι Νέστου εἶναι γνωστὸν τὸ τα-

45. Ὁ ποταμὸς Νέστος.

ξίδι. Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Νέστου ἡ ἀμαξοστοιχία
κινεῖται πρὸς Ν. παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ, ἔπειτα
τρέχει συνεχῶς διὰ μέσου καπνοφυτειῶν εἰς

τὴν καρδίαν τῆς καπνοπαραγωγῆς, εἰς τὴν περιοχὴν ὅπου παράγονται τὰ ἄριστα ἀρωματικά καπνά. Εἰς τὸ χιλιόμετρον 327 (ἀπὸ Θεσσαλονίκης) συναντῶμεν τὴν πόλιν τῶν καπνῶν **Ξάνθη**. Τὸ ταξίδι μας γίνεται τὸ θέρος κατὰ τὴν συγκομοιδὴν τῶν καπνῶν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ βλέπομεν πολυαρίθμους γυναῖκας πρὸ πάντων ἀνάμεσα εἰς τὰς καπνοφυτείας νὰ συλλέγουν τὰ φύλλα τοῦ πλουτοφόρου φυτοῦ. Καμμία ἄλλη ἐπαρχία τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου δὲν δύναται νὰ συναγωνισθῇ εἰς ποιότητα τὰ καπνά τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἡ πόλις (κἀτ. 8000) εἶναι κέντρον ζωηροῦ ἐμπορίου. Ὅπου καὶ ἂν στρέψῃ κανεὶς συναντᾷ ἀποθήκας καπνῶν. Οὐδὲν ὀξιοθέατον ἔχει ἡ πόλις· εἶναι ἓνα μεγάλον χωρίον. Πρὸς Ν. τῆς Ξάνθης εὐρίσκεται τὸ χωρίον Γενιτζέ ἐπίσης καπνοφόρον.

Ξάνθη—Κομοτίνη (σιδηροδρομικῶς χιλιόμε. 50).

Κομοτίνη. Ἀναχωροῦμεν γάρᾳ ἐκ Ξάνθης διευθυνόμενοι πρὸς Α. καὶ φθάνομεν εἰς τὴν ἄλλην πάλιν τῶν καπνῶν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Κομοτίνην (Γιουμουλτζίναν χιλιόμε. 375 ἀπὸ Θεσσαλον). Αἱ αὐταὶ φυτεῖαι καθ' ὁδόν, αἱ αὐταὶ οἰκοδομαὶ εἰς τὴν πόλιν, ἡ αὐτὴ διάταξις, αἱ αὐταὶ ἀσχολίαι, μόνον ὅτι εἶναι μεγαλυτέρα τῆς Ξάνθης (12000 κάτοικοι).

Ἡ Κομοτίνη, ἡ Ξάνθη καὶ ἡ Γενιτζέ ἔχουν ἐπίνειον τὸ Πόρτο-Λάγο. Ἡ Καραγάτς μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέονται δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Πόρτο-Λάγο εἶναι τὸ ἰταλικὸν Πόρτο-λάχο, δηλαδὴ λιμὴν-λίμνη. Πράγματι μετὰ τῶν τριῶν αὐτῶν συνοικισμῶν ὑπάρχει ἡ λίμνη Βιστωνίς ἀνοικτὴ πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἀποτελοῦσα λίμνην καὶ κολπίσκον συγχρόνως.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός, 100.000.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ραδόπης ὁρίζεται πρὸς Β. ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας. Πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἐβρου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Δράμας.

Ὅρη. Τὸ ὄρος Ροδόπη κατέχει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ νομοῦ πρὸς Β. ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς Δ.

Πεδιάδας. Τὴν πεδιάδα Ξάνθης.

Ποταμούς. Τὸν Νέστον πρὸς Δ.

Λίμνας. Τὴν λίμνην Βιστωνίδα.

Προΐοντα. Καπνά.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ροδόπης ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς διοικήσεις :

1) Κομοτίνης πρωτεύουσα Κομοτίνη (Γιουμουλτζίνα)

2) Ξάνθης » Ξάνθη.

Ἑρωτήσεις: 1) Μεταξὺ τίνων φυσικῶν ὁρίων περιλαμβάνεται ὁ νομὸς Ροδόπης; 2) Ποῖον ὄρος τὴν προστατεύει ἀπὸ Βορρᾶ; Πόθεν ὁρίζεται πρὸς Νότον; 3) Ποῖαι πεδιάδες σχηματίζονται εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην; 4) Τί εἶναι τὸ κύριον προϊόν; 5) Εἰς ποῖον λιμένα μεταφέρονται τὰ κηπνὰ τῆς Ξάνθης, τῆς Γενιτζῆ καὶ τῆς Γιουμουλτζίνας πρὸς ἐξαγωγὴν;

ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ

Ἐξκολουθοῦμεν τὸ σιδηροδρομικὸν ταξίδι μας διὰ τῆς πεδιάδος. Διαιτρεχόμεν 50 χιλίόμετρα καὶ φθάνομεν εἰς τὰ ὅρια τοῦ νομοῦ Ἑβρου. Μετὰ 20 χιλιομέτρων ἀκίμῃ ταξίδι φθάνομεν εἰς τὴν περσικὴν τοῦ Αἰγαίου. Ἐδῶ εἶναι ἡ Ἀλεξανδρούπολις (Δεδεαγὰς) πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἑβρου.

Κομοτίνη—Ἀλεξανδρούπολις (σιδ. χιλ. 70).

Ἀλεξανδρούπολις. Ἡ Ἀλεξανδρούπολις εἶναι νεώτατος συνικτισμὸς ὀφείλων τὴν ἀκμὴν του εἰς τὸν σιδηρόδρομον. Πράγματι ἀρότου ἐπεκτῶθη ὁ σιδηρόδρομος Ἀδριανουπόλεως—Δεδεαγὰς. Τὸ Δεδεαγὰς ἐγένετο τὸ μόνον ἐπίγειον τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῆς πρὸς Α. τοῦ Ἑβρου μετοχείου Θράκης. Σήμερον οἱ κάτοικοι τοῦ ὑπερβυνίου τὰς 8000. Εἶναι ὁ λιμὴν τῶν σιτηρῶν. Ἀτυχῶς προσβάλλεται πολὺ ὑπὸ τῶν νοτίων ἀνέμων καὶ συχνὰ βλέπει κανεῖς τὰ φορτώνοντα πλοῖα νὰ διακόπτουν, τὴν φόρτωσιν ὅταν ἀρχίσῃ νὰ πνέῃ νότος,

καὶ νὰ ἀναχωροῦν εἰς ἀσφαλῆ λιμένα μέχρις οὗτου κοπάσῃ ὁ νότος· δὲν εἶναι σπάνια καὶ τὰ ναυάγια.

Εἰς Ἀλεξανδρούπολιν ὑπάρχει καὶ μέγιστος ἀιμό-
μυλος.

Ἀλεξανδρούπολις — Ἀνδριανούπολις

(σιδηροδρ. χιλιόμετρα 200).

Ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολιν ἡ ἀμαξιοστοιχία διευθύνεται ΒΑ. πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἐχόμεν δεξιὰ μας τὸν ποταμὸν Ἑβρον καὶ τὴν ἀπέραντον Θρακί κήν πεδιάδα ἢ πεδιάδα τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὴν μεγαλυτέραν πεδιάδα τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τὸν σιτοβολῶνά της.

Ἀριστερὰ δὲ ἔχομεν τοὺς ἀνατολικοὺς προβούνους τῆς Ροδόπης, τῆς ἰποίας κλάδοι κατέρχονται μέχρι τοῦ Ἑβρου, μὲ πολυάριθμα χωρία ἐπ' αὐτῶν. Μετὰ ταῦτα 100 χιλιόμετρ. συναντᾷμεν ἐν μέσῳ μαρεώνων, τὴν πλουσίαν κάμην Σοιφλί (κατ. 4000). Προχωροῦμεν ἀπὸ Σοιφλί πάντοτε πρὸς Β παρὰ πλεύρας τοῦ Ἑβρου διὰ μέσου μαρεώνων, καπνεφυεῶν, βομβάκων καὶ σιτηρῶν. Δεξιὰ μας πέραν τοῦ Ἑβρου τὰ σιτηρὰ ἀνεμιζόμενα ὑπὸ τοῦ ἀέμου παρουσιάζουν εἰς τὰ βλέμματά μας μίαν ἀπέραντον θάλασσαν.

Μετὰ ταῦτα 30 χιλιόμετρων φθάνομεν εἰς Διδυμό-
τειχον (κατ. 8000).

Τὸ Διδυμότειχον εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ λόφου βραχέως καὶ περιβάλλεται ὑπὸ διπλοῦ φρουρίου (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του), βυζαντινῆς ἐποχῆς. Συναντῶμεν πολλὰς βυζαντινὰς ἐπιγραφὰς μὲ τὸ ὄνομα Κομνηνός. Εἰς τοὺς βράχους ὑπάρχουν πολυάριθμοι γρύπται μὲ πολλὰ δαμάτια. Ἐπίσης πολλοὶ ὑπόγειοι δασχίζονται τὸν λόφον ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, αἱ ὁποῖαι φαίνεται δὲ ὅτι ἐχρησίμευον εἰς τὴν συγκοινωνίαν τῶν φρουρίων. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου σώζονται τὰ λείψανα οἰκοδομῆς, ἡ ἰποία λέγεται ὅτι ἦτο ἀνάκτορον τοῦ Κατακουζηνοῦ.

Ὀλίγον μετὰ τὸ Διδυμότειχον μ'α διακλάδωσις τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐδηγεῖ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Καραγάτς. Ἀπὸ τὴν διακλάδωσιν ταύτην ἀρχίζει ἡ μεγάλη πεδιάς τῆς Ἀδριανουπόλεως. Προχωροῦμεν δι' αὐτῆς πρὸς Β παραπλευρώς πάντοτε τοῦ Ἑβρου καὶ σταθμεύομεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀδριανουπόλεως.

Ὁ Σιδηροδρ. Σταθμὸς εὐρίσκεται εἰς τὸ προάστειον Καραγάτς.

Μία εὐθεῖα ἀμαξιτὴ ἑδὸς μήκου 3 χιλμ. καταλήγει εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Ἑβρου, ὅπου ἀρχίζει ἡ πόλις Ἀδριανούπολις. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λαζάνης (1923) ἡ μὲν Ἀδριανούπολις καὶ τὸ Καραγάτς ἀπεδόθη εἰς τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης ὠρίσθη μία γραμμὴ πλάτους 30 χιλιομέτρων ἀπὸ τὸ ἓν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου ὡς ζώνη οὐδετέρᾳ ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ σύνορα μέχρι τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. Πρὸς δὲ καὶ ἡ Ἀλεξανδρούπολις λιμὴν ἐλεύθερος δ'α τὸ βουλγαρικὸν ἐμπόριον, τὸ ὅποῖον θὰ μεταφέρεται ἐκεῖ δ'α τοῦ σιδηροδρόμου.

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Πληθυσμός. 60.000.

Ὅρια. Ὁ νομὸς Ἑβρου ὀρίζεται πρὸς Β καὶ Α ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς Θράκης (Τουρκικῆς) ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου. Πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ ὄρους Ροδόπης.

Ὅρη. Ἡ Ροδόπη καὶ ὁ Ἰσμαρος κλάδος τῆς Ροδόπης.

Ποταμοί. Ὁ Ἑβρος.

Πεδιάδες. Ἡ πεδιάς τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως πρὸς Ν. καὶ πεδιάς τῆς Ἀδριανουπόλεως πρὸς Β.

Προϊόντα. Σιτηρά, καπνά, βαμβάκια, μέταξα.

Διοικητικὴ Διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ἑβρου ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς ὑποδιοικήσεις:

1) Ἀλεξανδρουπόλεως πρωτεύουσα Ἀλεξανδρούπολις

2) Διδυμοτείχου » Διδυμότειχον

3) Σουφλίου » Σουφλί.

Ἑρωτήσεις: 1) Ποῖον τμήμα τῆς Δ. Θράκης κατέχει ὁ νο-

μὸς Ἑβρου; 2) Ποῖος ποταμὸς χωρίζει αὐτὸν ἀπὸ τῆς Τουρκίας; 3) Ποίας πεδιάδας ἔχει; 4) Ποῖον εἶναι τὸ κύριον προϊόν τοῦ νομοῦ; 5) Εἰς ποῖον λιμένα μεταφέρονται τὰ σιτηρὰ τοῦ νομοῦ; 6) Πόθεν ἔρχονται εἰς Δεδε-ἀγάτς τὰ ἐξαγόμενα δι' αὐτοῦ σιτηρὰ; 7) Διατί εἰς Δεδε-ἀγάτς τόσῳ μικρὰν σχετικῶς πόλιν ὑπάρχει μέγας ἀτμόμυλος; 8) Τίνος ἔχει ἀνάγκη ὁ λιμὴν τοῦ Δεδε-ἀγάτς ἀπὸ τόσον μαστίζεται ὑπὸ τῶν νοτίως ἀνέμων; 9) Διατί ὁ λιμὴν Δεδε-ἀγάτς ὑποφέρει ἀπὸ τοὺν νοτίους ἀνέμους καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς βορείους;

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πληθυσμός. Τὸ βασιλείον τῆς Ἑλλάδος ἔχει περὶ τὰ 5,500,000 κατοίκων (5,435,966).

Θέσις τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἑλλὰς κατέχει τὴν ἀρίστην ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν, διότι κεῖται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Ἐνεκα τῆς λαμπρᾶς ταύτης θέσεώς της ἐπέσυρε κατὰ καιροὺς τὰ κατακτητικὰ βλέμματα τῶν ἰσχυρῶν.

Φυσικὴ διάπλασις τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἔδαφος της, διαυλακούμενον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ὑπὸ ὁρέων, σχηματίζει ἐδῶ μὲν εὐφορωτάτας πεδιάδας, ἐκεῖ δὲ ὠραίας κοιλάδας, ἀλλαχοῦ ὁροπέδια κλπ. Εἰς ὀλίγας χώρας αἱ ἀκταὶ ἔχουν τόσους κόλπους ὥς αἱ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ πολισχιδὲς τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων σχηματίζεται πολυἀριθμοὶ λιμένες καὶ ὄρμιοι δ' ευκόλυνον τὴν συγκοινωνίαν συνετέλεσεν εἰς τὴν πρώτῳ ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων της, εἰς τὸν θαυμάσιον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν.

Κλίμα. Ἐπειδὴ ἡ θάλασσα διαμελίζει αὐτὴν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ μακρινώτερον μέρος ἀπέχει τῆς παραλίας 80 περίπου χιλιόμετρα, ὁ κατὰ τοιοῦτον τρόπον διαμελισμὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ θαλάσσης καὶ ὁρέων καθιστᾷ τὸ κλίμα αὐτῆς γλυκύτατον, τὸ δὲ ἔδαφος εὐφωτότατον καὶ κατάλληλον εἰς πολλὰς καλλιεργίας.

Ὡς πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἡ
Ἑλλάς δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ εὐχαριοτημένη.

Εἶναι βεβαίως τὸ πλεόν ἴσως πεπολιτισμένον κράτος
εἰς τὴν Βαλκανικὴν, ἀλλὰ κράτος εὐγενεοῦς καταγωγῆς,
ὅπως ἡ Ἑλλάς, τὸ ὁποῖον, εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν
ὑπῆρξεν ἡ ἐστία τοῦ πολιτισμοῦ, κράτος, τὸ ὁποῖον
κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς εὐφυστέρους ἀνθρώπους καὶ τὸ
ὁποῖον ἔχει τὸν λαμπρότερον οὐρανόν, ἡδύνατο νὰ ἔχῃ
μεγαλυτέρας προόδους.

Στοιχεῖα πολιτισμοῦ. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ Ἑλλάς
ὄχι μόνον εἶναι μία χερσόνησος εἰς τὴν Μεσόγειον,
ἡ ὁποία εἶναι ἡ κεντρικωτέρα ὁδὸς τῶν παγκο-
σμίων συγκοινωνιῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀρίστην θέσιν τῆς
Μεσογείου, μεταξὺ τριῶν ἡπείρων τῆς Ἀφρικῆς,
τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἔνεκα ἀκριβῶς τῆς
θέσεώς της ταύτης ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, ὡς στοιχεῖα
τοῦ πολιτισμοῦ της, τὰς ὠραίας πόλεις της, ἀπειρίαν
ὠραίων τεχνητῶν λιμένων καὶ ἄλλων τεχνητῶν ἔργων.
ἐπίσης τοὺς σιδηροδρόμους της, τὸν μέγαν ἐμπορικὸν
στόλον της, διαφόρους βιομηχανίας της κλπ. ἀλλ'
ἔχει ἐπείγουσαν ἀνάγκην·

α') συγκοινωνίας (σιδηροδρόμων, ἀμαξιτῶν ὁδῶν).

β') νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν, ὥστε αἱ
πεδιάδες της νὰ ἀρδεύωνται κατ' ἀρέσκειαν καὶ νὰ μὴ
καταστρέφονται ἀπὸ πλημμύρας μεγάλαι αὐτῶν ἐκτάσεις,
ὅπως εἶδομεν κατὰ τὰ ταξίδια μας. Νὰ μεταβάλλῃ τὰ ἔλη
καὶ τὰς ἀχρήστους λίμνας της εἰς πεδιάδας. Τοιοῦτοτρό-
πως δὲν θὰ ὑποφέρουν ἀπὸ πυρετοῦς οἱ πλησίον πληθυ-
σμοὶ καὶ θὰ αὐξήσῃ τὴν καλλιεργήσιμον ἔκτασιν.

γ') νὰ μάθωμεν νὰ καλλιεργῶμεν ὅπως πρέπει τὰς
πεδιάδας καὶ τὰ δάση μας, τὰ δένδρα μας, τὰς ἀμπέλους
μας καὶ ὅχι ὅπως γίνεται τώρα ὅπως-ὅπως. Αὐτὰ θὰ
μᾶς δώσουν καρποὺς ἀφθόνους, πρὸς δὲ χόρτον ἀρκετὸν
διὰ νὰ αὐξήσωμεν τὴν κτηνοτροφίαν μας.

Τὸ κρέας, τὸ δέρμα, τὸ μαλλί, τὸ γάλα, τὸ τυρί, τὸ
βούτυρον κλπ. ὅταν μάθωμεν νὰ τὰ κατασκευάζωμεν εἰς
καλὴν ποιότητα, θὰ μᾶς δίδουν καὶ αὐτὰ μεγάλα κέρδη·

δ') νὰ καλλιεργήσωμεν εἰς τὴν ὥραίαν μας θάλασσαν τὰ ἰχθυοτροφεῖα καὶ τὰ θυννεῖα τῆς ἐπίσης τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμούς μας.

“Ὅλα αὐτὰ κρύπτουν θησαυροὺς ἐντελῶς ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς. Κανὲν μέρος τοῦ κόσμου δὲν θὰ μᾶς δώσῃ τόσον χρῆμα καὶ τόσην ἄνεσιν, οὔτε ἡ Ἀμερικὴ οὔτε ἡ Καλιφορνία ἀκόμη, ὅσον ἡ ὥραία, ἡ ὠραιότατη πατρίς μας.

Ἱστορία. Οἱ Ἕλληνες εἶναι λαὸς ἀρχαιότατος. Ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες κατόικουν, ὠνομάσθη Ἑλλάς. Εἶναι δὲ ἡ ἰδίᾳ χώρα, τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς σήμερον κατοικοῦμεν μαζί με τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα μᾶς κρατοῦν ἀκόμη διάφοροι ἄλλοι λαοί, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ἰταλοί, Τοῦρκοι καὶ Ἀγγλοι.

Μόνον οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἐποχὴν, ὅπου ὁλόκληρος ὁ κόσμος ἦτο ἄγριος καὶ βάρβαρος, κατώρθωσαν νὰ προσδεύουν παρὰ πολὺ. “Ὅλαι αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι ἀνεπτύχθησαν τότε, εἰς τὰς Ἀθῆνας ἰδίως, εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ μὴ δύνανται οἱ Εὐρωπαῖοι νὰ τὰς ὑπερβάλουν. Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος δέ, ὁ ὁποῖος κατέκτησεν ὅλον τὸν κόσμον, τὸν τότε γνωστόν, διέδωκε τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Δικαίως λοιπὸν ἡ Ἑλλάς θεωρεῖται, ὅτι εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ Ἑλλάς κατόπιν ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὥστε ἀντὶ νὰ ἐκρωματίζονται οἱ Ἕλληνες, ἤρχισαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ ἐξελληνίζονται. Τοιουτοτρόπως, μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν, ἐδημιουργήθη μεγάλη ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία με πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Μετὰ πολλὰ πάλιν ἔτη καὶ ἡ ἑλληνικὴ αὕτη αὐτοκρατορία ὑπετάγη εἰς τοὺς Τούρκους, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ὁποίων ἔμεινεν ἡ Ἑλλάς μέχρι τοῦ 1821.

Λείψανα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα συνηγήσαμεν εἰς τὰ διάφορα μέρη, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τῆς δὲ ἐνετικῆς καὶ τουρκικῆς κυριαρχίας τὰ πολυπληθῆ

φρούρια, τὰ ὅποια εἰς ἐκάστην πόλιν εἶδομεν. Τῷ 1821 ἡλευθερώθη ἓν μικρὸν τμήμα τῆς Ἑλλάδος. τὸ ὅποιον ἀπετέλεσε τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον. Περιελάμβανε δὲ τὴν Πελοπόννησον, τὴν στερεάν Ἑλλάδα καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους. Τῷ 1864 ἡ Ἀγγλία ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἐπτανήσον.

Τῷ 1878, ὅτε ἡ Ρωσία ἐνίκησε τὴν Τουρκίαν καὶ ἡλευθέρωσε τὴν Βουλγαρίαν, ἐλάβομεν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὸν νομὸν Ἄρτης.

Τῷ δὲ 1912 ἡ Ἑλλὰς μετὰ τῆς Σερβίας, Βουλγαρίας καὶ Μαυροβουνίου ἐνίκησαν τὴν Τουρκίαν καὶ ἡλευθέρωσαν μεγάλα τμήματα. Ἐκ τῶν ἐλευθερωθέντων αὐτῶν τμημάτων ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε τὰς νήσους Κρήτην, Χίον, Λέσβον καὶ ἄλλας μικροτέρας, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἡπειρον. Τὸ ἔτος 1920 προσηρτήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλη περίπου ἡ Θράκη, ἀλλὰ τὸν Ἰούλιον 1923 διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης κατεκυρώθη εἰς αὐτὴν μόνον ἡ Δυτικὴ Θράκη. Ὅλα λοιπὸν τὰ μέρη ταῦτα ἀποτελοῦν τὸ σημερινὸν **ἑλληνικὸν κράτος**.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Γενική ἐπισκόπησις τῆς Ἑλλάδος.....	3

I ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

Νομός Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.....	5
» Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.....	24
» Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.....	30

II ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Νομός Λαρίσσης	39
» Τρικκάλων	49

III ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Νομός Θεσσαλονίκης	53
» Πέλλης	67
» Σερρών	70
» Δράμας	75
» Φλωρίνης	81
» Κοζάνης	86

IV Η ΠΕΙΡΟΣ

Νομός Ἀρτης	91
» Πρεβέζης	93
» Ἰωαννίνων	98

V ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

	Σελίς
Νομός Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.....	106
» Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος.....	116
» Μεσσηνίας	126
» Ἀρκαδίας	133
» Λακωνίας	140

VI ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ

Νομός Ζακύνθου	149
» Κεφαλληνίας	151
» Κερκίρας	156

VII ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Νομός Εὐβοίας	161
» Κυλλάδων	168
» Σάμου	174
» Χίου	179
» Λέσβου	184

VII ΚΡΗΤΗ

Νομός Χανίων	191
» Ρεθύμνης	193
» Ἡρακλείου	195
» Λασηθίου	199

VIII ΘΡΑΚΗ

Νομός Ροδόπης	203
» Ἐβρου	206

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Δ. & Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 56

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΙ

ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Τὸ σπῖτι μας καὶ γύρω Κόσμος, Πατριδογραφία τευχὸς πρῶτον	Δρ.	5.—
Ἡ Πατρίδα μας καὶ ὁ ἄλλος κόσμος, Πατριδο- γραφία τευχὸς δεύτερον	»	5.—

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ—ΤΣΑΜΑΣΦΥΡΟΥ

Γεωγραφία κατὰ ταξίδια—Ἀτλας τῆς Ἑλλάδος, δεδεμένος	»	18.—
Ἡ αὐτὴ ἔκδοσις εἰς σχῆμα μικρὸν μετὰ πολυ- χρώμου χάρτου τῆς Ἑλλάδος εἰς μέγεθος 50X70 ἐκ. εἰς τὸ τέλος, δεδεμένη	»	8.50
Ἡ Εὐρώπη (Γεωγραφία νέου συστήματος)	»	15.—
Ὁ Κόσμος (Γεωγραφία νέου συστήματος) τῶν 4 Ἡπειρῶν, πλὴν τῆς Εὐρώπης	»	15.—

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΑΙ

Νεώτατος χάρτης τῆς Ἀσίας, φυσικὸς καὶ πολι- τικὸς μέγεθος 85X90	»	8.—
Νεώτατος χάρτης τῆς Ἑλλάδος, φυσικὸς καὶ πολιτικὸς μέγεθος 85X90	»	8.—
Χάρτης τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, πολιτι- κὸς μέγεθος 70X90	»	5.—
Χάρτης τῆς Κύπρου	»	20.—

ΒΩΒΟΙ ΧΑΡΤΑΙ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ὑπὸ Δημοσθένους Ἀνδρεάδου ἑκαστος Δρ. 0.50.

Ἐξεδόθησαν οἱ ἑξῆς :

- 1) Ἀττικῆς.
- 2) Νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ.
- 3) Βοιωτίας.
- 4) Λοκρίδος, Φωκίδος, Δωρίδος.
- 5) Φθιώτιδος.
- 6) Αἰτωλίας.
- 7) Πελοποννήσου.
- 8) Θεσσαλίας.
- 9) Ἀχαρνανίας, Εὐρυτανίας.
- 10) Νήσων Ἰονίου Πελάγους.
- 11) Νήσων Πέ-
λου, Ὑδρας, Σπετσῶν, Κυθήρων.
- 12) Νήσων Κρήτης.
- 13) Κυκλάδ. νήσων.
- 14) Εὐβοίας.
- 15) Βορ. Σποράδων.
- 16) Μα-
κεδονίας.
- 17) Θράκης.
- 18) Νήσων Θρακικοῦ Πελάγους.
- 19) Νήσων Μ.
- 20) Κύπρου.